MEMORIALUL REVOLUŢIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAŢIONAL DE DOCUMENTARE,
CERCETARE ŞI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE
REVOLUŢIA DIN DECEMBRIE 1989

www.memorialulrevolutiei.ro

MEMORIAL 1989

Buletin ştiinţific şi de informare

1 (10) / 2012
Timişoara

Colegiul de redacţie:

Redactor responsabil: Gino Rado

Redactori: Adina Hornea Abruda
Liza Kratochwill
Simona Mociolcă
Cristina Tudor

Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Coperta: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundaţia Academia Civică – Bucureşti, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timişoara, Stelian Mândruţ – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – Bucureşti, Bogdan Murgescu – Universitatea din Bucureşti, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timişoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timişoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timişoara

ISSN: 1843-319X

www.memorialulrevolutiei.ro

CUPRINS

Cuvânt către cititor 9

STUDII

Richard Andrew Hall, Rescrierea istoriei Revoluţiei.
Triumful revizionismului securist în România de după Ceauşescu 10
Simona Mocioalcă, Biserica Reformată între disidenţă, reconciliere şi ecumenism 31
Constantin Lupu, Aspecte psihopatologice la populaţia de copii şi tineri participanţi la Revoluţia din Decembrie 1989 din Timişoara 38
Gino Rado, Rolul comunicării mediatice în Revoluţia Română din 1989..... 43

OPINII ŞI ATITUDINI

Adina Hornea Abruda, De la Revoluţia Paşnică la Revoluţia Vajnică. Leipzig şi Timişoara – destine convergente şi divergente 49
Cristina Tudor, Timişoara – spirit viu şi contestatar 58

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Un simpozion dedicat Revoluţiei Române din Decembrie 1989 (Cristina Tudor) 70

IN MEMORIAM

Maria Petraşcu, jurnalist-cavaler al Ordinului Naţional „Serviciul Credincios” 74
Adrian Călin 79

COLAJE DE CELULOID

Pe urmele diversioniştilor, contra manipulării (Liza Kratochwill) 81
Desecretizarea dosarelor Securităţii (Liza Kratochwill) 91

www.memorialulrevolutiei.ro

TEROAREA COMUNISTĂ

Aspecte privind viaţa culturală a studenţilor din Centrul Universitar Timişoara în perioada 1956-1959 (II) (Cristina Tudor) 109
Decrete-lege privind îndeplinirea dispoziţiilor din convenţia de armistiţiu în judeţul Timiş-Torontal (Loredana Tănasie) 115

BIBLIOTECA REVOLUŢIEI

Costel Balint, *1989. Ieri informator, azi colaborator*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2011, 180 p. (Adina Hornea Abruda) 127
Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, 206 p. (Simona Mocioalcă) 139
Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Ed. Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, 516 p. (Mihaela Vlăsceanu) 142
Apostol Stan, *Revoluţia română văzută din stradă: decembrie 1989-iunie 1990*, Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, 366 p.
(Liza Kratochwill) 145
Alexandru Tacu, *Revoluţia la negru. Iaşi, 14 decembrie 1989, începutul revoluţiei române? – o fraudă!*, Editura 3D Arte, 2010, 182 p.
(Marius Mioc) 159

INSTANTANEE – MEMORIAL

De la Bega la Dunăre: prezentarea căderii regimului comunist la Institutul Cultural Român din Budapesta 170
„Orizont" 2011.
Ultimele apariţii ale Editurii Memorialul Revoluţiei 1989 174
Cupa „Memorialul Revoluţiei 1989" la minifotbal, Ediţia a IV-a 177
Un ambasador pe urmele istoriei ţării din care îşi trage originile 181
Evenimente comemorative.
22 de ani de la Revoluţia Română din Decembrie 1989 183
Un sfârşit e un... început şi pentru Asociaţia Memorialul Revoluţiei 185
Memorialul Revoluţiei în casă nouă.
O fostă cazarmă militară devine muzeu 188
Cupa „Eroilor Neamului" la minifotbal, Ediţia a II-a 193
Început de drum, speranţe, planuri, realizări 201

COLABORATORI 204

www.memorialulrevolutiei.ro

TABLE OF CONTENTS

Foreword 9

REVIEWS

Richard Andrew Hall, Rewriting the history of the Revolution. The triumph of the secret police revisionism in Romania following the Ceauşescu's regime 10
Simona Mocioalcă, The Reformed Church between dissidence, reconciliation and ecumenism 31
Constantin Lupu, Psychopathological aspects in teens and young people who attended the Timişoara Revolution in December 1989 38
Gino Rado, The role of the mass-media communication during the Romanian Revolution from 1989 43

OPINIONS AND ATTITUDES

Adina Hornea Abruda, From the Peaceful to the Stormy Revolution. Leipzig and Timişoara – Convergent and divergent destinies..... 49
Cristina Tudor, Timişoara – a fresh and vocal spirit 58

SCIENTIFIC LIFE

A symposium dedicated to the Romanian Revolution from December 1989 (Cristina Tudor) 70

IN MEMORIAM

Maria Petraşcu, journalist-knight of the "Faithful Service" Order 74
Adrian Călin 79

COLLAGES ON CELLULOID BOARDS

Tracking down the diversionists to stop the manipulations (Liza Kratochwill) 81
Disclosing the secret police files (Liza Kratochwill) 91

COMMUNIST TERROR

Aspects highlighting the cultural life of the students from Timişoara University Centre from 1956 to 1959 (II) (Cristina Tudor) 109

www.memorialulrevolutiei.ro

Law decrees on the compliance with the dispositions set out by the armistice convention in Timiş-Torontal County (Loredana Tănasie) 115

REVOLUTION LIBRARY

Costel Balint, *1989. Yesterday, an Informer, today, a Collaborator*, Eurostampa Publishing House, Timişoara, 2011, 180 p.
(Adina Hornea Abruda) 127
Gino Rado, *Incursion into the History of the Institutions Involved in the Repression of the Romanian Revolution from 1989. Timişoara – December 1989*, Memorialul Revoluţiei 1989 Publishing House, Timişoara, 2011, 206 p.
(Simona Mocioalcă) 139
Titus Suciu, Vasile Bogdan, *A Candle against the Time*, Memorialul Revoluţiei 1989 Publishing House, Timişoara, 2011, 516 p.
(Mihaela Vlăsceanu) 145
Apostol Stan, *Romanian Revolution, seen from the Street: December 1989-June 1990*, Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2007, 366 p.
(Liza Kratochwill) 143
Alexandru Tacu, *Illicit Revolution. Iaşi, December 14th 1989, is it the Onset of the Romanian Revolution? – a Fraud!*, 3D Arte Publishing House, 2010, 182 p.
(Marius Mioc) 159

SNAPSHOTS – MEMORIAL

From the Bega to the Danube: presentation of the fall of the communist regime within the Romanian Cultural Institute in Budapest 170
„Horizon" 2011. The latest issues of the Memorialul Revoluţiei 1989 Publishing House 174
The „Memorialul Revoluţiei 1989" Mini-Football Cup,
The 4th Edition 177
An ambassador following the history of his country of origin 181
Commemorative events. 22 years from the Romanian Revolution from December 1989 183
An end is in fact... a start for the Memorialul Revoluţiei Association 185
Memorialul Revoluţiei in a new home.
A former barrack becomes a museum 188
The „Eroilor Neamului" Mini-Football Cup, The 2nd Edition 193
Beginning of the journey, hopes, plans, achievements 201

COLLABORATORS 204

www.memorialulrevolutiei.ro

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort 9

STUDIEN

Richard Andrew Hall, Die Wiederschreibung der Revolutionsgeschichte. Der Triumph des Revisionismus der Securitate in Rumänien nach Ceauşescu 10
Simona Mocioalcă, Die Reformierte Kirche zwischen Dissidenz, Wiederversöhnung und Ökumenismus 31
Constantin Lupu, Psychopatologische Aspekte bei den Kindern und jungen Menschen, die an der Temeswarer Revolution vom Dezember 1989 teilgenommen haben 38
Gino Rado, Die Rolle der mediatischen Kommunikation in der Rumänischen Revolution von 1989 43

MEINUNGEN UND HALTUNGEN

Adina Hornea Abruda, Von der Friedlichen Revolution zur Stürmischen Revolution. Leipzig und Temeswar – konvergente und divergente Schicksale 49
Cristina Tudor, Temeswar – ein lebendiger und abstreitender Geist 58

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Ein Symposium gewidmet der Rumänischen Revolution von 1989 (Cristina Tudor) 70

IN MEMORIAM

Maria Petraşcu, Journalist-Ritter des Nationalen Ordens „Treuer Dienst" 74
Adrian Călin 79

ZELLULOIDCOLLAGEN

Auf Spuren der Diversanten, gegen die Manipulation (Liza Kratochwill) 81
Die Enthüllung der Akten der Securitate (Liza Kratochwill) 91

DIE KOMMUNISTISCHE TERROR

Aspekte betr. des Kulturlebens der Studenten im Temeswarer Universitätszentrum zwischen 1956-1959 (II) (Cristina Tudor) 109

www.memorialurevoluiei.ro

Gesetze betreffs der Erfüllung der Anordnungen im Rahmen des Waffenstillstandsabkommens im Kreis Timiş-Torontal
(Loredana Tănasie) 115

BIBLIOTHEK DER REVOLUTION

Costel Balint, *1989. Gestern geheimer Informator, heute Mitarbeiter*, Eurostampa Verlag, Temeswar, 2011, 180 S. (Adina Hornea Abruda) ... 127
Gino Rado, *Einführung in der Geschichte der an die Repression der Rumänischen Revolution von 1989 teilnehmenden Institutionen. Temeswar – Dezember 1989*, Verlag Gedenkstätte der Revolution 1989, Temeswar, 2011, 206 S. (Simona Mocioalcă) 139
Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Kerze gegen die Zeit*, Verlag Gedenkstätte der Revolution 1989, Temeswar, 2011, 516 S. (Mihaela Vlăsceanu) 142
Apostol Stan, *Die Rumänische Revolution gesehen von der Straße: Dezember 1989-Juni 1990*, Curtea Veche Verlag, Bukarest, 2007, 366 S.
(Liza Kratochwill) 145
Alexandru Tacu, *Die unwahre Revolution. Iaşi, 14. Dezember 1989, Beginn der Rumänischen Revolution? – eine Fraudation!*, 3D Arte Verlag, 2010, 182 S. (Marius Mioc) 159

MOMENTAUFNAHMEN BEI DER GEDENKSTÄTTE DER REVOLUTION

Vom Bega zur Donau: Die Präsentierung des Falls des kommunistischen Regimes am Rumänischen Kulturinstitut in Budapest 170
„Horizont" 2011. Die letzten Veröffentlichungen des Verlags Gedenkstätte der Revolution 1989 174
Mini-Fußball-Cup „Gedenkstätte der Revolution 1989", 4. Auflage 177
Ein Botschafter auf den Spuren der Geschichte seines Heimatslands 181
Kommemorative Ereignisse. 22 Jahre nach der Rumänischen Revolution vom Dezember 1989 183
Ein Ende ist ein... Beginn auch für den Verband Gedenkstätte der Revolution 185
Die Gedenkstätte der Revolution in neuem Haus. Eine ehemalige Militärkaserne wird zu einem Museum 188
Mini-Fußball-Cup der „Volkshelden", 2. Auflage 193
Wegbeginn, Hoffnungen, Pläne, Verwirklichungen 201

MITARBEITER ….. 204

www.memorialulrevolutiei.ro

Cuvânt către cititor

Cu o întârziere de aproape opt luni, am reuşit să tipărim numărul zece al buletinului nostru. Anul 2012 fost un an greu, în care problemele financiare au fost mai multe ca oricând. Datorită faptului că am fost obligaţi să achităm chiria pentru ultimii cinci ani petrecuţi în fostul sediu (clădire pe care noi am salvat-o de la demolare şi în care am investit aproximativ 17 miliarde de lei vechi), conturile noastre fiind chiar blocate o perioadă, o treime din bugetul pe anul 2012 a fost dirijată în această direcţie.

A trebuit să facem investiţii minimale şi pentru amenajarea noului sediu. Astfel, în iunie 2012 am reuşit să inaugurăm sediul de pe Strada Popa Şapcă nr. 3-5, etajul unu fiind amenajat parţial. Iată doar câteva motive pentru care activitatea noastră în plan editorial a fost redusă aproape la zero.

În acest număr zece al revistei noastre, cel mai bine reprezentată este secţiunea *Studii*, unde cititorul va putea lectura un interesant fragment din teza de doctorat a profesorului Richard Andrew Hall, având ca subiect istoriografia Revoluţiei Române. Tot în această secţiune prezentăm un fragment dintr-un amplu studiu realizat de domnul doctor Constantin Lupu despre efectele psihopatologice suferite de copiii şi tinerii participanţi la Revoluţie în Timişoara.

Colegii din echipa redacţională sunt prezenţi în revista noastră cu lucrări ce tratează o varietate de subiecte care vin să completeze imaginea a ceea ce a fost România şi în special Timişoara atât în zilele Revoluţiei, cât şi în perioada comunistă.

Menţionez că puteţi găsi toate numerele din revista noastră şi în varianta online pe adresa www.memorialulrevoluţiei.ro secţiunea revista online.

Gino **RADO**

www.memorialulrevolutiei.ro

STUDII

Rescrierea istoriei Revoluţiei.
Triumful revizionismului securist în România de după Ceauşescu

Translator's note: We reproduce below several fragments excerpted from the doctoral thesis defended by Prof. Richard Andrew Hall in December 1996 at Indiana University and which was focussed on the historiography of the Romanian Revolution. Mr. Hall's interest and fascination on the Romanian Revolution is still active and this fact is proven by the website *http://romanianrevolutionofdecember1989.com* he maintains and which gave us the opportunity to extract the fragments we translated hereinafter. The doctoral thesis, completed in 1996, gathers up Mr. Hall's personal opinions and, at the same time, renders us a thoroughgoing analysis of the main articles on the Romanian Revolution, published until that date, when Romania was led by Mr. Ion Iliescu. Therefore, Mr. Hall's references to "opposition", "power" or "regime" will be read and interpreted in that particular context. I have also added several personal comments, which are either separately highlighted or inserted within the text body, between brackets, using italic fonts.

Key words: **1989, revolution, Timişoara, terrorists, Soviets, Tőkés.**

Nota traducătorului: Prezentăm mai jos fragmente din teza de doctorat a profesorului american Richard Andrew Hall, susţinută în Decembrie 1996 la Universitatea Indiana şi având ca subiect istoriografia Revoluţiei Române. Profesorul Hall este preocupat şi în prezent de Revoluţia Română, menţinând site-ul http://romanianrevolutionofdecember1989.com, consacrat acestei Revoluţii, site de pe care am preluat fragmentele traduse aici. Teza de doctorat fiind finalizată în 1996, reprezintă opiniile de atunci ale domnului Hall şi analizează scrierile despre Revoluţie publicate până la acel moment, când la putere se afla Ion Iliescu. Prin urmare, referirile din textul domnului Hall la „opoziţie", „putere" sau „regim" trebuie înţelese în acest context. Am adăugat unele comentarii personale, care sunt evidenţiate separat sau, dacă sunt inserate în text, sunt între paranteze drepte cu litere cursive.

Începutul sfârşitului: Timişoara, 15-17 decembrie 1989

Acolo unde instituţiile statului se implică adânc în politica regimurilor autoritare, personalul acestor instituţii este mai înclinat să

www.memorialulrevolutiei.ro

răspundă la chemările liderilor politici pentru a salva regimul în situaţia unei ameninţări, pentru supravieţuirea acestuia. Mai mult, dacă regimul autoritar se prăbuşeşte totuşi, identificarea sa de durată cu interesele şi identităţile instituţionale din perioada autoritară se va dovedi păgubitoare pentru construcţia şi consolidarea democraţiei în perioada post-totalitară. Rămăşiţele acestor instituţii de stat din epoca regimului autoritar vor constitui insule de influenţă şi privilegii de neînţeles, rezistente la încercările de a le subordona controlului democratic şi hotărâte să-şi apere interesele personale şi instituţionale de durată. Rolul important al instituţiilor de stat în perioada autoritară înseamnă deci că delegitimizarea şi destrămarea regimului autoritar are toate şansele să fie incompletă.

Evenimentele din 15-17 decembrie 1989 din Timişoara, care au dus, până la urmă, la prăbuşirea regimului Ceauşescu, oferă confirmare pentru amândouă aceste ipoteze. Amănuntele cu privire la ceea ce s-a întâmplat la Timişoara sugerează că, în ciuda caracterului clar popular al manifestaţiilor antiguvernamentale care au avut loc aici şi a fundalului evenimentelor care deja avuseseră loc în Estul Europei în acea toamnă, instituţiile statului au răspuns, credincioase, ordinelor de reprimare ale lui Nicolae Ceauşescu. Aceasta e o diferenţă semnificativă faţă de ceea ce s-a întâmplat în alte părţi ale Europei Răsăritene, unde armata şi aparatul de Securitate în general s-au abţinut de la intervenţii brutale atunci când liderii politici îmbătrâniţi au încercat să le facă să acţioneze împotriva protestatarilor antiguvernamentali.

Conţinutul istoriografiei evenimentelor din Decembrie 1989 ne ajută să observăm abilitatea personalului fostei Securităţi de a influenţa comportamentul altor cetăţeni români în apărarea intereselor de durată ale Securităţii. Aşadar, istoriografia evenimentelor din Decembrie este fereastra noastră către moştenirea regimului ceauşist şi efectele sale post-totalitare. În măsura în care putem identifica o viziune instituţională a Securităţii cu privire la un eveniment sau o întâmplare particulară, vom folosi această viziune pentru a o compara cu alte relatări. Vom spune că o astfel de viziune instituţională există acolo unde putem arăta că, indiferent de departamentul din cadrul Securităţii în care au fost angajaţi, foştii securişti exprimă vederi asemănătoare cu privire la un anumit eveniment sau întâmplare. Vom concluziona că fosta Securitate continuă să exercite o influenţă păgubitoare dacă putem arăta că există un mare grad de asemănare sau de convergenţă între relatările presei post-ceauşiste şi ale elitelor politice şi relatările Securităţii şi dacă putem arăta că aceste relatări consensuale sunt false. Aşadar, în analiza noastră a evenimentelor din Timişoara şi în analiza tuturor evenimentelor din Decembrie 1989, suntem interesaţi să stabilim opiniile foştilor lucrători ai Securităţii, să comparăm aceste opinii cu

www.memorialulrevolutiei.ro

relatările aceluiaşi eveniment sau ale aceleiaşi întâmplări de către elitele post-ceauşiste din mass-media şi politică şi să judecăm valabilitatea acestor relatări.

În cele din urmă, comportamentul mass-mediei şi al elitelor politice din opoziţie *[în perioada scrierii acestei lucrări la putere se afla Ion Iliescu]* este de cea mai mare importanţă pentru a judeca influenţa Securităţii. Aceştia sunt oamenii care au exprimat cel mai mare dezgust ideologic faţă de fosta Securitate şi care şi-au dovedit independenţa faţă de regimul Iliescu prin critici viguroase şi consecvente şi prin investigarea politicii regimului şi a personalului urmaşilor instituţionali ai Securităţii din cadrul acestui regim. Aşadar, ne-am aştepta ca viziunea lor despre evenimentele din Decembrie 1989 să fie diametral opusă relatărilor Securităţii asupra aceloraşi evenimente. Comportamentul lor este ca un „cel mai mic multiplu comun", testul nostru adevărat cu privire la substanţa tinerei democraţii din România.

Comparând vederile foştilor lucrători ai Securităţii (sau ale trufaşilor lor susţinători din presa ceauşistă nostalgică) cu cele ale elitelor politice şi ale mass-mediei de opoziţie, este important să ne bizuim pe acele relatări ale personalităţilor din opoziţie care, prin conţinutul lor, arată că nu doar repetă ceea ce alte personalităţi din opoziţie au auzit sau spus, ci au ajuns la respectivele concluzii în mod propriu. Personalităţi din opoziţie exprimă, în mod regulat, opinii asupra evenimentelor din Decembrie, dar caracterul vag al afirmaţiilor lor sugerează că aceste afirmaţii sunt preluate de la alţii şi că s-ar putea să nu fie conştiente de contextul afirmaţiilor. Asemenea relatări sunt deci nesatisfăcătoare pentru scopurile noastre, câtă vreme persoanele respective nu dovedesc un grad de cunoaştere care ne-ar confirma că sunt conştiente de conţinutul, înţelesul sau implicaţiile afirmaţiilor lor.

Vom presupune că, cu cât mai îndeaproape s-au ocupat unele persoane de evenimentele din Decembrie, cu atât mai conştiente şi responsabile sunt afirmaţiile lor. Aşadar, în rândul personalităţilor din opoziţie, suntem mai interesaţi de acei jurnalişti care au investigat în amănunţime, pe o perioadă îndelungată, evenimentele din Decembrie, decât de cei care au exprimat sporadic păreri vagi, şi de acei politicieni care au făcut parte din comisiile parlamentare care au investigat evenimentele, mai degrabă decât de politicienii care abia au aruncat o propoziţie despre evenimente într-o cuvântare de campanie electorală şi care, în mod limpede, nu au o cunoaştere amănunţită a lor. Aceştia sunt oamenii care au stabilit agenda şi au alcătuit cadrul discursului despre Decembrie 1989 – care au arătat cum ar trebui să privească societatea aceste evenimente – şi, astfel, printre personalităţile din opoziţie relatările lor sunt cele mai importante.

www.memorialulrevolutiei.ro

Criteriile de determinare a ceea ce constituie „relatare de opoziţie” şi deci cine este o „personalitate din opoziţie” sunt discutate în Anexa 1.

Interesele instituţionale principale pe care foştii membri ai Securităţii caută să le apere în istoriografia evenimentelor din Timişoara – şi în istoriografia evenimentelor din Decembrie 1989 în general – sunt destul de simple. În primul rând, ei vor să tăgăduiască faptul că a avut loc atât o represiune majoră, cât şi o vărsare de sânge şi, dacă acestea totuşi au avut loc, că ei au participat la aşa ceva. În al doilea rând, ei vor să arunce îndoiala asupra gradului în care manifestaţiile au avut un caracter autentic, spontan şi paşnic. În al treilea rând, ei doresc să sugereze că au fost alături de popor în timpul Revoluţiei şi au ajutat Revoluţia să izbândească. Din punctul de vedere al Securităţii, a doua şi a treia poziţie nu se exclud reciproc, adică se poate susţine că agenţi străini au provocat scânteia Revoluţiei cu scopul de a-l răsturna pe Ceauşescu şi, deşi catalizatorul protestelor a fost nelegitim, acestea au conţinut şi un element popular lăudabil şi autentic. Cu alte cuvinte, Securitatea vrea să fie „şi cu slănina în pod, şi cu pâinea unsă”.

În particular, istoriografia evenimentelor din Timişoara dezvăluie gradul în care Securitatea a fost implicată în politicile represive ale regimului Ceauşescu şi în care a încercat (mai ales în perioada de dinainte de izbucnirea manifestaţiilor antiguvernamentale) să-şi impună interesele instituţionale şi interpretarea evenimentelor asupra conducătorilor regimului, inclusiv Ceauşescu. De asemenea, sugerează gradul în care orientarea ideologică anti-sovietică a regimului a influenţat percepţia lui Ceauşescu asupra evenimentelor de la Timişoara la acel moment, cât şi conţinutul dezinformării securiste din epoca post-Ceauşescu.

O privire de ansamblu asupra revoltei din Timişoara

Timişoara, oraş multietnic din sud-vestul României cu aproximativ 330.000 de locuitori, este locul de naştere al Revoluţiei din Decembrie 1989. Demonstraţiile au început aici vineri, 15 decembrie 1989, când membri ai parohiei reformate (calvine) maghiare s-au adunat să protesteze împotriva iminentei evacuări a preotului lor, László Tőkés. Deşi iniţial era doar o mică manifestaţie a câtorva sute de persoane din rândul minorităţii maghiare, curând mulţi români s-au alăturat mulţimii. Sâmbătă, 16 decembrie, şi duminică, 17 decembrie, protestele s-au răspândit în întreg oraşul şi au căpătat un caracter neambiguu contra regimului politic. Duminică seara autorităţile au deschis focul împotriva demonstranţilor, omorând aproximativ 100 şi rănind peste 300. Aproximativ 900 de manifestanţi au fost arestaţi. Luni dimineaţa oraşul a fost descris ca o tabără

www.memorialulrevolutiei.ro

militară şi represaliile au continuat întreaga zi. În mod neaşteptat, protestele au reizbucnit marţi, 19 decembrie. Miercuri, 20 decembrie, forţele regimului s-au retras din oraş şi un comitet al demonstranţilor negocia cu demnitari ai regimului trimişi de la Bucureşti. Miercuri seara – cu o zi înainte ca protestele să înceapă la Bucureşti şi cu două zile înaintea neaşteptatei fugi a lui Ceauşescu – protestatarii păreau să controleze Timişoara.

În orice ţară, o asemenea bruscă schimbare a sorţilor ar putea da naştere la curiozitate şi bănuieli. Şi, deoarece aceste evenimente au avut loc într-una din cele mai strict controlate societăţi din lume, în care în trecut protestele populare au fost atât de rare şi atât de eficace şi brutal reprimate, s-au iscat aproape imediat întrebări asupra spontaneităţii protestelor şi a incapacităţii regimului de a le zdrobi. Cum a fost lăsat cazul pastorului Tőkés să ia amploare, ţinând seama de împrejurările tensionate în care se găsea regimul Ceauşescu în Decembrie 1989? De ce au aşteptat forţele regimului atât de mult până să se implice într-o reprimare brutală şi de ce au eşuat? Cum a putut acest regim aparent invincibil să piardă sau să abandoneze în faţa protestatarilor acest oraş industrial important, mai ales ţinând seama de ceea ce deja li se întâmplase regimurilor comuniste din Răsăritul Europei în acea toamnă?

Dovezile incomplete şi contradictorii care există despre evenimentele din Timişoara au alimentat bănuielile pe două planuri: a) că puteri străine s-au amestecat cu intenţia de a profita de prefacerile şi nesiguranţa care precumpăneau în Estul Europei la acea vreme pentru a-l răsturna pe Ceauşescu şi/sau b) că elemente din cadrul regimului Ceauşescu au alimentat revolta din Timişoara sau au evitat să se implice în reprimarea ei, cu scopul de a impulsiona căderea lui Ceauşescu. Foştii securişti susţin, de obicei, prima explicaţie, deoarece ea tinde să tăgăduiască spontaneitatea şi caracterul popular al evenimentelor din Decembrie şi îl prezintă pe Nicolae Ceauşescu şi instituţia lor ca victime inocente ale unei conspiraţii internaţionale diabolice. Totuşi, nu e greu de văzut că şi a doua explicaţie poate sluji intereselor foştilor securişti. Ea sugerează că cel puţin o parte a fostei Securităţi a fost alături sau a încurajat acţiunile protestatarilor. Cu alte cuvinte, îi atribuie Securităţii un merit revoluţionar.

Comentariu (Marius Mioc):

A alimenta revolta este una, a evita implicarea în reprimare e cu totul altceva. În Decembrie 1989, când am ieşit în stradă, mizam pe faptul că în rândul forţelor de ordine se vor găsi persoane care vor evita să se implice în reprimarea unei mişcări populare, după cum se întâmplase în alte ţări din

www.memorialulrevolutiei.ro

Europa Răsăriteană în acel an. În cadrul Securităţii, Miliţiei şi Armatei au existat destule persoane care n-au fost entuziasmate de ordinul pe care l-au primit de a trage în propriul popor şi au încercat să evite executarea acestui ordin, mai ales că a trage într-o mulţime de protestatari nu era o activitate de rutină a forţelor de ordine în regimul Ceauşescu.

Controlul asupra oraşului, care li se atribuie manifestanţilor în 20 decembrie 1989 seara, era parţial. Personal am stat închis în beciul Miliţiei până în 22 decembrie 1989, după fuga lui Ceauşescu, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă protestatarii ar fi controlat cu adevărat oraşul. S-au aşteptat poruncile lui Ceauşescu, după întoarcerea sa din Iran, şi acesta a hotărât o nouă tactică, prin aducerea Gărzilor Patriotice din Oltenia, înarmate cu bâte. Acţiunea respectivă a eşuat în 21 decembrie.

„Ialta-Malta" şi teoria intervenţiei străine în revolta de la Timişoara

La şedinţa de urgenţă a C.P.Ex. din după-amiaza de 17 decembrie 1989, Nicolae Ceauşescu a încercat să prezinte ştirile din Timişoara în contextul a ceea ce se întâmplase în alte părţi din Estul Europei în acea toamnă: „Tot ce s-a întâmplat şi se întâmplă în Germania, în Cehoslovacia şi în Bulgaria acum şi în trecut în Polonia şi Ungaria sunt lucruri organizate de Uniunea Sovietică cu sprijin american şi al Occidentului. Trebuie să fie foarte clar acest lucru, ceea ce s-a întâmplat în ultimele trei ţări – R. D. Germană, Cehoslovacia şi Bulgaria – au fost lovituri de stat organizate şi cu sprijinul plevei societăţii, cu pleava societăţii cu ajutor străin".[1]

Ceauşescu dădea glas la ceea ce va fi cunoscută mai târziu ca „teoria Ialta-Malta". În mod semnificativ, ideea că Uniunea Sovietică şi, cu diferite grade de complicitate, SUA şi Vestul au jucat un rol de bază în evenimentele din Decembrie 1989 e răspândită în marea majoritate a relatărilor despre Decembrie 1989 în România post-ceauşistă, indiferent din care parte a spectrului ideologic provin.

Teoria sugerează că, după ce a fost vândută întâi Uniunii Sovietice şi lui Stalin la Ialta, la începutul lui Decembrie 1989 România a fost iar vândută de preşedintele american George Bush lui Mihail Gorbaciov, în timpul întrevederii lor de la Malta. Rima convenabilă a celor două locuri de presupusă trădare a României a devenit o prescurtare a soartei României în mâinile ruşilor şi ale altor vrăjmaşi tradiţionali (mai ales unguri şi evrei). Desigur, variante asemănătoare ale acestei teorii se regăsesc peste tot în

[1] Vezi stenograma şedinţei CPEx din 17 decembrie 1989 în Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, Bucureşti, Editura Scripta, 1994, p. 34.

www.memorialulrevolutiei.ro

Europa post-comunistă printre cei dezamăgiţi de calea şi caracterul schimbărilor de după 1989 din ţările lor[2]. Aceste variante diferite împărtăşesc credinţa că Mihail Gorbaciov şi KGB-ul sovietic au pus la cale brusca prăbuşire a comunismului în 1989 în întreaga regiune. Urmaşii lor din Rusia au fost capabili să menţină controlul din culise în Estul Europei în era post-comunistă prin influenţă ascunsă şi cu ajutorul colaboratorilor din aceste ţări. „Ialta-Malta" a devenit incantaţia celor care au simţit cel mai puternic dezamăgirea în Estul Europei[3].

Deşi aderenţi ai teoriei „Ialta-Malta" pot fi găsiţi în fiecare ţară est-europeană – mai ales după „reîntoarcerea stângii" cu ajutorul urnelor de vot – este neîndoielnic faptul că teoria îşi găseşte cea mai largă şi convinsă audienţă – atât la nivel de mase, cât şi de elite – în România[4]. Aceasta se întâmplă deoarece, după cum am văzut, ideea că Uniunea Sovietică şi KGB-ul încercau să submineze conducerea regimului şi să încalce suveranitatea naţională nu a fost o lozincă ad-hoc în România anului 1989, precum a fost în Germania de Est, Cehoslovacia şi Bulgaria, unde liderii îmbătrâniţi sugerau asemenea argumente într-un efort „de ultimă tranşee" de a-şi salva poziţia. În România lui Decembrie 1989 asemenea idei au avut un ecou mult mai mare – mai ales în interiorul regimului – deoarece ele au reprezentat doctrina ideologică a regimului de peste două decenii. Caracterul antagonistic unic al relaţiilor dintre Securitate şi KGB în perioada Ceauşescu şi animozitatea reală, puţin ascunsă, dintre Ceauşescu şi Gorbaciov au dat scenariului Ialta-Malta o credibilitate (totuşi falsă) în România, care nu poate fi găsită altundeva în Estul Europei.

Analiştii din ţările apusene au caricaturizat frecvent viziunile foştilor securişti cu privire la perioada Ceauşescu, pretinzând că aceştia se raportează la ea în mod uniform favorabil şi nostalgic. De fapt, mulţi dintre ei critică acum deschis politicile greşite, comportamentul capricios şi conducerea aspră a lui Ceauşescu[5]. Evident, o mare parte din asta e judecată

www.memorialurevolutiei.ro

[2] Tina Rosenberg, *The Haunted Land. Facing Europe's Ghosts after Communism [Pământul bântuit. Înfruntând fantomele Europei după comunism]*, New York, Random House, 1995, pp. 109-117, 235. Rosenberg sugerează popularitatea teoriei în Polonia şi mai ales în fosta Cehoslovacie.

[3] Samuel P. Huntington, *The Third Wave. Democratization in the Late Twentieth Century [Al treilea val. Democratizarea la sfârşitul veacului 20]*, Norman, OK, University of Oklahoma Press, 1993, pp. 255-256.

[4] Rosenberg sugerează clar că cei care susţin teoria conspiraţionistă Ialta-Malta în alte părţi din Estul Europei sunt o minoritate distinctă în cercurile politice şi figuri marginale în era post-comunistă.

[5] Vezi, de pildă, romanele şi articolele binecunoscutului fost ofiţer de contrainformaţii de rang înalt, Pavel Coruţ, şi comentariile fostului şef al Direcţiei I (Afaceri Interne), colonelul

post-factum. Răposatul Ceauşescu slujeşte ca ţap ispăşitor convenabil pentru tot ce a mers rău în timpul conducerii sale şi, acuzându-l pe acesta, ei se pot absolvi de vină. Totuşi, indiferent de felul cum îl văd acum pe Nicolae Ceauşescu, aproape fiecare fost ofiţer de Securitate pune la îndoială spontaneitatea evenimentelor din Timişoara şi sugerează că din afara graniţelor României a venit catalizatorul mişcării. Aşadar, argumentează ei, chiar dacă Nicolae Ceauşescu a adus ţara într-o criză profundă, această „intervenţie străină" a transformat evenimentele din Timişoara într-o problemă de securitate naţională.

Este interesant să ne reamintim interpretarea pe care însuşi Nicolae Ceauşescu o făcea evenimentelor din Timişoara în cadrul unei dezlânate şi puţin coerente teleconferinţe din 20 decembrie 1989: „(…) toate aceste incidente grave de la Timişoara au fost organizate şi dirijate de cercuri revanşarde, revizioniste, de serviciile de spionaj străine, cu scopul clar de a provoca dezordine, de a destabiliza situaţia din România, de a acţiona în direcţia lichidării independenţei şi integrităţii teritoriale a României (…). Trebuie să se atragă atenţia tuturor, *nu numai comuniştilor*, dar tuturor, că campania deşănţată declanşată imediat de diferite cercuri, începând cu Budapesta, demonstrează cu putere că (…), inclusiv declaraţiile preşedintelui Statelor Unite, care a declarat că a discutat despre problemele României cu Gorbaciov la Malta…"[6]

În discuţiile lor despre evenimentele din Decembrie, foştii securişti au dezvoltat afirmaţiile lui Ceauşescu despre „intervenţia străină".

În februarie 1991, în timp ce era judecat pentru participarea sa la ordonarea reprimării demonstranţilor din Decembrie 1989, fostul şef al Securităţii, Iulian Vlad, a propus două principale grupe de suspecţi pentru revolta de la Timişoara[7]. El a descris primul grup ca cetăţeni români (majoritatea, probabil, de etnie maghiară) care fugiseră în Ungaria, petrecuseră un timp în taberele de refugiaţi şi fuseseră trimişi înapoi în România cu misiunea de a se angaja în „acţiuni destabilizatoare". Conform lui Vlad, numai bărbaţi în putere au fost trimişi înapoi. Al doilea grup de suspecţi era compus din aşa-numiţi „turişti sovietici". Aceasta este

---

Gheorghe Raţiu, într-un lung interviu în mai multe episoade din anii 1994 şi 1995 din săptămânalul ceauşist *Europa*.

[6] Vezi transcrierea la Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, p. 47. Ceauşescu continuă legând invazia americană în Panama, care avea loc în acel moment, de o ofensivă generală a super-puterilor pentru a elimina suveranitatea statelor. Faptul că Ceauşescu face apel „nu numai la comunişti" sugerează încercarea sa de a specula un naţionalism românesc neideologic.

[7] Vezi declaraţia lui Vlad în Mircea Bunea, *Da sau Ba?*, „Adevărul*"*, 16 februarie 1991, în Mircea Bunea, *Praf în ochi: procesul celor 24-1-2*, pp. 460-461.

www.memorialulrevolutiei.ro

descrierea lui Vlad despre acest al doilea grup: „La jumătatea lui decembrie au început să intre în ţară grupuri masive de turişti sovietici. Intrau fie venind direct din URSS, fie din Iugoslavia ori din Ungaria. Majoritatea erau bărbaţi şi – notă comună – se deplasau în coloane de autoturisme «Lada» parcă atunci scoase din fabrică. Aveau maşini noi. În noaptea de 16/17 decembrie '89 o astfel de coloană a vrut să intre în Timişoara. O parte din maşini au fost determinate să ocolească oraşul, altele au scăpat şi au intrat."[8]

Pavel Coruţ, fost ofiţer de contrainformaţii de rang înalt şi autor al unor zeci de romane prin care a încercat să reabiliteze fosta Securitate, a scris despre „infiltrarea în teritoriul românesc a grupurilor de comando sovietice (speţnaz) sub acoperirea de turişti. De remarcat că decembrie nu e o lună turistică şi totuşi numărul turiştilor sovietici a crescut cu mult".

În 1994 moştenitorul instituţional al Securităţii, Serviciul Român de Informaţii (SRI), a declarat într-un raport despre evenimentele din Decembrie: „Pe lângă strângerea de informaţii, unii agenţi sovietici dintre noi au primit misiunea să facă propagandă pentru «schimbări», chiar cu riscul de a fi prinşi. Acţiuni de incitare directă [a populaţiei] au fost iniţiate, de asemenea, de către «turiştii» sovietici, al căror număr a crescut în perioada precedentă şi a luat proporţii deosebite la sfârşitul lui 1989.

Începând cu data de 9 decembrie 1989, numărul «turiştilor» sovietici în autoturisme «particulare» a crescut vertiginos de la circa 80 la peste 1000 de maşini pe zi. Fenomenul prezenta unele caracteristici care, deşi sesizate la timpul respectiv, nu au generat concluzii şi măsuri corespunzătoare. Ocupanţii (câte 2-3 într-o maşină), în majoritate bărbaţi cu constituţie atletică, în vârstă de 25-40 ani, evitau, în general, locurile de cazare, dormind în autoturisme… Maşinile erau, preponderent, mărcile LADA şi MOSKOVICI, se deplasau în coloană, de multe ori remarcându-se că aveau numere consecutive şi stare tehnică asemănătoare (multe noi). Majoritatea erau «în tranzit spre Iugoslavia»… Cert este că în timpul evenimentelor din Timişoara era un mare număr de «turişti» sovietici. În zilele de 15, 16 şi 17 decembrie 1989, celor deja existenţi li s-au adăugat cei care «se întorceau din Iugoslavia», majoritatea cu autoturisme."[9]

Dar această teorie s-a extins mult pe lângă cercurile foştilor securişti şi ale susţinătorilor lor din presa ceauşistă nostalgică. Preşedintele primei comisii senatoriale care a investigat evenimentele din Decembrie, regizorul Sergiu Nicolaescu – o figură-cheie a nou formatului Front al Salvării

[8] *Ibidem*.

[9] Fragmente din *Raportul preliminar al SRI despre evenimentele din decembrie*, publicat în *Dispozitivul informativ şi de diversiune sovietic a fost conectat la toate fazele evenimentelor (III)*, „Curierul Naţional", 11 iulie 1994, p. 2a.

www.memorialulrevolutiei.ro

Naţionale în perioada 22-25 decembrie 1989 şi parlamentar al Frontului, care era partid de guvernământ după 1989 – , i-a descris unui ziarist catalizarea evenimentelor din Decembrie 1989 după cum urmează: „Întâmplător, totul a început la Timişoara. Deci putea să fie şi în altă parte, erau pregătite mai multe locuri. Se ştie bine că la Iaşi se pregătea ceva, se pregătea şi la Braşov, şi la Bucureşti. A fost clar un amestec străin… De pildă, intervenţia ruşilor în România. Cu un an înainte, în '88, au venit cam treizeci şi ceva de mii de ruşi. Un an mai târziu, în '89, numărul sovieticilor se dublează. Deci ajung la 67000 *[de remarcat contrastul dintre afirmaţiile anterior citate din Raportul preliminar al SRI, care vorbeşte despre o creştere de peste 10 ori a turiştilor sovietici, şi declaraţiile lui Sergiu Nicolaescu, unde este vorba doar despre o dublare]*. Se ştiu cel puţin 1000 de autoturisme în care se aflau câte 2-3 bărbaţi în vârstă de 30-40 de ani, 45 de ani maximum. Este foarte interesant să observăm că, doar cu câteva luni înainte, se dă o dispoziţie a Securităţii în care se cerea ca, pentru cei care sunt din ţările socialiste, la graniţă să nu se mai noteze numărul maşinii şi numele celor din ea."[10] *[În originalul lucrării domnului Hall s-a tradus greşit că nu s-ar mai fi notat numărul celor din maşini; articolul citat arată că Nicolaescu s-a referit la numele pasagerilor.]*

Întrebat cine din Securitate a dat ordinul să nu se mai înregistreze această informaţie, Nicolaescu a insinuat că erau „cârtiţe" sovietice care fuseseră plasate acolo cu „4, 5, 10 sau chiar cu 30 de ani înainte"[11].

Această teorie şi-a găsit loc şi în presa de opoziţie. Cornel Ivanciuc *[fost informator plătit al Securităţii, deconspirat în 2006*[12]*, după ce domnul Hall îşi scrisese teza]*, care în 1995 a scris unul din cele mai influente articole de până atunci despre fosta Securitate pentru săptămânalul „22", susţine că sovieticii şi-au atins scopurile în Decembrie 1989 prin intermediul aşa-numiţilor „turişti-incursionişti", a căror activitate în timpul Revoluţiei a fost identică cu cea a trupelor *Speţnaz* de cercetare-diversiune ale GRU (Serviciile Secrete ale Armatei Sovietice).[13] Două luni după depoziţia în instanţă a generalului Iulian Vlad, Sorin Roşca Stănescu, unul din cei mai proeminenţi critici ai regimului Iliescu şi ai KGB-ului, a

[10] Sergiu Nicolaescu, interviu cu Ion Cristoiu, *Moartea lui Milea, momentul crucial al căderii*, „Expres Magazin", nr. 48, 8-15 decembrie 1993, p. 31.
[11] *Ibidem*.
[12] Mirela Corlăţan, interviu cu Cornel Ivanciuc, *Cornel Ivanciuc: Am turnat şi am fost plătit de securitate*, 26 octombrie 2006, http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/ Actualitate/ 46488/ Cornel-Ivanciuc-Am-turnat-si-am-fost-platit-deSecuritate.html.
[13] Cornel Ivanciuc, *Raporturile dintre Frontul Salvării Naţionale şi KGB*, revista „22", nr. 21 (24-30 mai 1995), p. 11.

www.memorialulrevolutiei.ro

prezentat un interviu în ziarul principal de opoziţie, „România Liberă", cu un ofiţer KGB anonim, care trăia în Paris şi care a susţinut un scenariu asemănător[14]. Ofiţerul KGB a susţinut că a intrat în România în 14 decembrie, ca parte a unui plan KGB de a deschide focul şi a crea confuzie. El ar fi fost în Timişoara în timpul evenimentelor, dar a sugerat că niciodată nu a primit ordinul anticipat de a deschide focul şi a părăsit ţara în 26 decembrie. Roşca Stănescu le reaminteşte cititorilor „zvonurile insistente care au circulat referitor la existenţa pe teritoriul românesc a 2000 de autoturisme Lada cu numere de înmatriculare sovietice şi câte doi bărbaţi în fiecare maşină…"[15]. Roşca Stănescu, de fapt, deja răspândise această teorie. În iunie 1990 a scris: „(…) în armată, din ce în ce mai insistent, se vorbeşte despre peste 4000 de autoturisme LADA cu câte doi oameni în maşină, care au călătorit pe diferite rute în zilele de dinaintea revoluţiei şi apoi au dispărut…"[16]. La acea vreme, se poate susţine că Stănescu nu cunoştea versiunea Securităţii. E greu de spus acelaşi lucru despre comentariul său din aprilie 1991. Stănescu încheie întrebându-şi cititorii: „Ce ştiau soţii Ceauşescu, dar nu au putut să zică? De ce este generalul Vlad ţinut în acest joc de şah ambiguu?… Este Iliescu apărat de KGB?"

Intenţiile lui Stănescu sunt puse sub semnul întrebării de faptul că anume acest articol a fost citat pozitiv de foşti ofiţeri de Securitate în scrierile lor. Colonelul Filip Teodorescu de la Directoratul de contraspionaj al Securităţii, ofiţerul de Securitate al doilea în grad din Timişoara în perioada reprimării Revoluţiei şi trimis la închisoare pentru rolul său în aceste evenimente, citează pe larg şi favorabil exact din acest articol al lui Stănescu într-o carte despre evenimentele din Decembrie[17]. Pavel Coruţ, de asemenea, invocă interviul lui Sorin Roşca Stănescu în susţinerea argumentelor sale[18]. Comentariile dubioase ale lui Roşca Stănescu fac relevantă problema fostei sale colaborări (cunoscută şi recunoscută) cu

[14] Sorin Roşca Stănescu, *Iliescu apărat de K.G.B.?,* „România Liberă*"*, 18 aprilie 1991, p. 8.
[15] Sorin Roşca Stănescu, *Iliescu apărat de K.G.B.?*, „România Liberă*"*, 18 aprilie 1991, p. 8.
[16] Sorin Roşca Stănescu, *Se destramă conspiraţia tăcerii?*, „România Liberă", 14 iunie 1990, p. 2a.
[17] Filip Teodorescu, *Un risc asumat: Timişoara, decembrie 1989*, Editura Viitorul Românesc, Bucureşti, 1992, pp. 93-94. Interesant, Teodorescu adaugă: „În plus, nu am niciun motiv să-l suspicionez pe ziaristul Sorin Roşca Stănescu că ar fi inventat o poveste pentru a veni în sprijinul celor acuzaţi, de justiţie sau de opinia publică, pentru consecinţele tragice ale evenimentelor din decembrie 1989".
[18] Deşi Coruţ nu-l pomeneşte nominal pe Stănescu, cum face Teodorescu, referinţele sunt fără echivoc. Vezi Pavel Coruţ, *Floarea de argint*, Editura Miracol, Bucureşti, 1994, p. 173; idem, *Fulgerul albastru*, Editura Miracol, Bucureşti, 1993, p. 211.

www.memorialulrevolutiei.ro

unitatea USLA din cadrul Securităţii[19].

Relatările Securităţii insinuează, de asemenea, că diplomaţii străini care au venit la Timişoara ostentativ, pentru a „monitoriza situaţia" de aici, şi posturile de radio străine, precum Radio „Europa Liberă", „Vocea Americii", „BBC-ul", „Deutsche Welle", care au transmis informaţii despre evenimentele din Timişoara, au contribuit direct şi intenţionat la răzmeriţă. De pildă, fostul adjunct al şefului Securităţii Timiş, maiorul Radu Tinu, subliniază pretinsul rol dubios jucat de reprezentanţi ai ambasadelor britanică şi americană, care au venit în Timişoara în 15 decembrie 1989 şi au transmis la Bucureşti că „totul e în ordine, l-am văzut", referindu-se, se pare, la pastorul László Tőkés[20].

Elemente asemănătoare se strecoară şi în unele relatări de opoziţie. Ilie Stoian, ziarist la „Expres" şi apoi la „Tinerama", se numără printre cei care au scris cel mai mult despre evenimentele din Decembrie. Stoian argumentează pentru o interpretare „Ialta-Malta" a evenimentelor[21]. Discutând evenimentele de la Timişoara, el notează prezenţa ungurilor, care filmează evenimentele din automobilele lor Lada, şi expulzarea ruşilor în Iugoslavia de către Securitate – insinuând astfel că erau, cumva, implicaţi în răscoală[22]. Conform lui Stoian: „Revoluţia din decembrie a fost pregătită în avans. Pentru a face lucrurile mai clare, vă atragem atenţia asupra faptului că înaintea datei fixate de autorităţi pentru evacuarea pastorului Tőkés din locuinţa parohială, aproape în fiecare seară, «Vocea Americii» şi «Europa

[19] În aprilie 1992 s-au scurs documente (de presupus din surse apropiate puterii politice) către presă şi ambasadele străine, care arătau că Stănescu a fost informator al unităţii securiste de elită USLA între 1975 şi 1985. Stănescu a recunoscut că acuzaţiile sunt adevărate. Deşi concediat de la „România Liberă" în iunie 1992, a fost angajat de alte ziare de opoziţie, s-a întors la „România Liberă" anul următor şi, până la urmă, a ajuns redactor-şef al unui ziar de opoziţie editat de acelaşi trust care edita şi „România Liberă". Figuri proeminente din opoziţie l-au apărat cu fermitate ca pe o victimă a regimului Iliescu şi, în ciuda trecutului său, scrierile sale au rămas neanalizate. Referitor la cazul Stănescu, vezi Sorin Roşca Stănescu, *Securea lui Măgureanu*, „România Liberă", 17 aprilie 1992, pp. 1-3 (articolul care îl atacă personal pe directorul SRI, Virgil Măgureanu, şi pare că ar fi provocat dezvăluirile despre dosarul lui Stănescu); Anton Uncu, *Opriţi-l pe Arturo Ui!*, „România Liberă", 30 aprilie 1992, pp. 1-3; Sorin Roşca Stănescu, *Sunt H-15*, „România Liberă", 9 mai 1992, p. 5; Sorin Roşca Stănescu, interviu cu Andreea Pora, *H-15 în slujba patriei*, revista „22", nr. 120, din 15-21 mai 1992, p. 13; *Către SRI*, „România Liberă", 9 iunie 1992, p. 1; *Goodbye, Măgureanu*, „The Economist", nr. 2212, 18 iunie 1992; „Tinerama", nr. 85, 10-17 iulie 1992, p. 3.

[20] Angela Băcescu, *Din nou în calea năvălirilor barbare*, Editura Zamolxis, Cluj Napoca, 1994, p. 72-74. Cartea este o culegere de articole şi interviuri apărute în săptămânalul ceauşist „Europa" între 1990 şi 1994.

[21] Ilie Stoian, *Decembrie '89: Arta diversiunii*, Editura Colaj, Bucureşti, 1993, pp. 7-10. Cartea e o colecţie de articole scrise pentru revista *Expres* între 1991 şi 1993.

[22] *Ibidem*, p. 11.

www.memorialulrevolutiei.ro

Liberă» au transmis comentarii lungi despre acest personaj. Mai mult, în interiorul ţării, diplomaţii străini au început să se agite."[23]

În final, Stoian se întreabă: „Nu avea prezenţa diplomaţilor străini scopul de a verifica dacă «totul e în ordine», cum s-a spus într-o conversaţie telefonică interceptată în 15 decembrie? Nu încercau ei, cumva, să facă mai mult decât să supravegheze şi să raporteze despre aceste evenimente superiorilor lor? Credem că răspunsul este da"[24].

***Comentariu (Marius Mioc)**:*

Nu sunt de acord cu afirmaţia domnului Hall, că „aproape fiecare fost ofiţer de Securitate pune la îndoială spontaneitatea evenimentelor din Timişoara şi sugerează că din afara graniţelor României a venit catalizatorul mişcării". Există şi destui securişti care au afirmat caracterul spontan al evenimentelor din Timişoara, dar presa a fost mai puţin interesată de asemenea declaraţii, care nu ajută la vânzarea ziarelor. Spre exemplu, vezi declaraţiile lui Radu Tinu: „La Timişoara a fost o revoltă populară spontană"[25].

Consider că avem de-a face cu o distorsionare mediatică a poziţiilor foştilor securişti, presa popularizând selectiv declaraţii ale foştilor securişti în favoarea teoriilor ceauşiste şi, pe de altă parte, foştii securişti care nu susţin teoriile ceauşiste legate de Decembrie 1989 n-au motivaţie să se înghesuie să dea interviuri în presă. Referitor la fostul informator al Securităţii, Sorin Roşca Stănescu, amintesc concluzia Clubului Român de Presă din 2009 (fără legătură cu Revoluţia din 1989), că „instituţiile de presă care colaborează cu Sorin Roşca Stănescu şi Bogdan Chirieac pentru prestaţii jurnalistice sau de management editorial riscă să compromită nu numai propriul prestigiu, ci şi credibilitatea profesiei". Legat de obiceiul lui Sorin Roşca Stănescu de a născoci ştiri culese din propria-i burtă, vezi şi articolul *Securistul SRS inventează ştiri de la PE*[26].

Întrebări despre tratarea cazului Tőkés de către regim

Ce e cu evacuarea plănuită a pastorului ungur Tőkés, care se pare că

[23] *Ibidem*.
[24] *Ibidem*, p. 12.
[25] Interviu cu Gabriel Argeşeanu în 1999, publicat de acesta în volumul *Dialoguri convexe* şi pe internet la http://agonia.ro/index.php/article/198457/index.html. Comentarii la acest interviu vezi la http://mariusmioc.wordpress.com/2009/10/30/radu-tinu-in-1999-la-timisoara-a-fost-revolta-spontana/.
[26] http://alexaionescu.wordpress.com/2012/01/17/securistul-srs-inventeaza-stiri-de-la-pe/.

www.memorialulrevolutiei.ro

a făcut să izbucnească revolta din Timişoara? Se ştie că Securitatea îl plasase pe Tőkés sub o supraveghere atentă cu multă vreme înaintea acestui eveniment, datorită criticilor sale stăruitoare adresate ierarhiei bisericii reformate şi încălcării drepturilor omului de către regimul Ceauşescu. În acelaşi timp, ţinând seama de tradiţia regimului Ceauşescu de a înăbuşi dizidenţa înainte ca aceasta să câştige susţinere în rândul populaţiei – se spune că Ceauşescu recomandase subordonaţilor „să evite crearea de martiri" – eşecul regimului de a-l izola sau reduce la tăcere pe Tőkés pare necaracteristic. Mai mult, faptul că manifestanţii s-au putut aduna pentru a preveni evacuarea sa fără a fi dispersaţi imediat şi cu brutalitate este, de asemenea, neaşteptat.

Rezumatul lui Radu Ciobotea despre împrejurările legate de izbucnirea evenimentelor din Timişoara sintetizează bănuielile multor români: „Securitatea se grăbeşte încet… dar nu rezolvă nimic. Situaţia e destul de stranie. Într-un stat totalitar, cu un serviciu de informaţii şi contrainformaţii bine pus la punct, cu un «caz» urmărit nu de luni, ci de ani de zile, vârfurile Securităţii statului… nu dau nicio dispoziţie, lăsând lucrurile să curgă. Mai mult, intervenţia acestor organe este – cum spuneam – prea zgomotoasă pentru a nu camufla alte proiecte latente. Din mai până în decembrie, o simplă evacuare de locuinţă – fie ea parohială – nu se poate îndeplini! Un singur om, care are obrăznicia de a colabora, în văzul Europei, cu mass-media (şi poate nu numai) ungară, nu poate fi «neutralizat»! Iată o realitate suspectă, mai ales când e vorba de operativitatea şi discreţia Securităţii. Nicio ameninţare reală, nicio boală, niciun accident, în sfârşit, nimic nu barează calea unei persoane care devine, sub ochii agenţilor, personalitate şi care dă naştere cu o încăpăţânare aproape inexplicabilă unui conflict cu rezonanţă în conştiinţa socială… a românilor. Unde? În Timişoara… «oraşul de vest», aproape de graniţă, plin de turişti şi de studenţi români şi străini. Când? Crescendo, spre vacanţa de iarnă, când zeci de mii de tineri se răspândesc, de la şcoli şi facultăţi, în întreaga ţară. Când plecarea lui Ceauşescu în Iran e sigură. Când – în preajma sărbătorilor de iarnă – românii n-au ce pune pe masă, n-au cu ce-şi încălzi casa, n-au cu ce-şi vindeca bătrânii şi copiii de pneumonie sau reumatism. Când nimic nu se mai poate. Totul era deci – la o privire atentă – previzibil. Cu o excepţie. Ziua."[27]

România: Dezvăluirile unei lovituri de stat, influentul expozeu al jurnaliştilor francezi Radu Portocală şi Olivier Weber, a pus la îndoială spontaneitatea protestelor de la Timişoara. Deoarece autorii sugerează că concluziile lor se bizuie pe surse româneşti, relatarea lor a fost rapid tradusă şi

[27] Radu Ciobotea, *Începutul sfârşitului*, „Flacăra", nr. 51, 19 decembrie 1990, p. 6.

www.memorialulrevolutiei.ro

publicată pe larg în presa românească a anului 1990; a fost prima încercare de analiză a evenimentelor din Decembrie şi, practic, a creat cadrul dialogului şi, concomitent, o paradigmă la care viitoarele analize vor trebui implicit să răspundă. Astfel, articolul merită menţionat.

Autorii afirmă un scenariu „Ialta-Malta" în care KGB a jucat rolul principal. Ei sugerează că Securitatea a încercat în mod intenţionat să instige la răscoala de la Timişoara: „În România s-a ştiut întotdeauna când **a fost cineva arestat**, dar niciodată că **va fi cineva arestat**. Însă în acest caz al lui László Tőkés tocmai asta s-a întâmplat. Securitatea a lansat zvonul, încă la începutul lunii decembrie, că pastorul va fi arestat pe 16 sau 17 ale acelei luni. Opinia publică a fost astfel atent pregătită"[28].

„Cineva avea interesul ca această mică manifestaţie, între 300 şi 500 de persoane, de susţinere a lui Tőkés, să degenereze în revoltă, iar apoi în revoluţie", trag aceştia concluzia. În susţinerea alegaţiilor că serviciile secrete străine au fost implicate în evenimentele din Timişoara, autorii invocă declaraţia în instanţă a colonelului Filip Teodorescu, pretinsul „maestru prinzător de spioni" al Securităţii, care a susţinut că personal a prins „agenţi străini" în timpul răscoalei din Timişoara *[respectiva „declaraţie în instanţă" a lui Filip Teodorescu, pur şi simplu, nu există. Cum a încercat acesta să prezinte faptele în faţa instanţei e consemnat în cartea sa, „Un risc asumat", Editura Viitorul Românesc, 1992]*. Forţele regimului au deschis focul asupra protestatarilor în seara de 17 decembrie 1989, fiindcă „pentru a crea şi a menţine o stare de spirit revoluţionară e nevoie de o represiune brutală". Cu alte cuvinte, evenimentele din Timişoara, de la iniţierea protestelor până la reprimarea manifestanţilor, au fost înscenate ca parte a unei lovituri de stat susţinute – sau chiar plănuite – de Securitate.

Asemenea argumente au găsit ecou în rândul unor jurnalişti de opoziţie din România. De pildă, Ilie Stoian insinuează că cel puţin o parte din Securitate trebuie să fi încercat să submineze politica regimului în legătură cu Tőkés: „Revenind la numele pastorului Tőkés, nu putem să nu spunem că prea puţini îşi mai aduc aminte că, în lunile de dinaintea evenimentelor, respectivul era păzit zi şi noapte de către securitate. Păi dacă era păzit, atunci cum reuşea să fie prezent în fiecare săptămână pe postul de radio Budapesta sau chiar să dea şi interviuri? Şi cum puteau reporterii care-i înregistrau predicile şi interviurile să scoată casetele din ţară? Doar securitatea nu era formată din copii! Nu cumva avem, în acest caz, de-a face cel puţin cu un acord tacit al câtorva oameni din D.S.S. faţă de acţiuni pe care, de fapt, ar fi

[28] Radu Portocală şi Olivier Weber, traducere Liviu Man, *România: Revelaţii asupra unui complot*, „Nu", nr. 17, iulie 1990, pp. 6-7. Articolul original a apărut în „Le Point", nr. 922, 27 mai 1990.

www.memoriarevolutiei.ro

trebuit să le stopeze?”[29]

Ecaterina Rădoi susţine că Tőkés a anunţat enoriaşii duminică, 10 decembrie, despre arestul său iminent[30]. Apoi afirmă cu sarcasm: „şi, într-adevăr, vineri, 15 decembrie, autorităţile intenţionau acest lucru, anunţat din timp şi suficient mediatizat în Ungaria şi în Occident”. După ce protestele erau în plină desfăşurare, forţele de ordine au intervenit, dispersând puţinii protestatari şi arestând câţiva, astfel încât în ziua următoare să poată fi lăsaţi liberi. Mai mult, pastorul Tőkés însuşi a devenit subiect al analizei. În 1994 săptămânalul de opoziţie „Tinerama” a publicat documente care susţineau că, încă de la mijlocul anilor ’70, pastorul Tőkés a fost un informator al Securităţii[31]. Binecunoscutul ziarist Ioan Itu a sugerat că istoria lui Decembrie 1989 trebuie să fie complet reevaluată în lumina acestei noi informaţii.

Recapitularea dovezilor

Deşi la prima vedere tratamentul aplicat de regim pastorului Tőkés pare ciudat şi nelogic, în contextul modului de lucru al regimului Ceauşescu şi al strategiei acestuia cu privire la dizidenţi totul este coerent. Pur şi simplu nu există dovezi convingătoare pentru a crede că Securitatea – sau o parte a acesteia – a tărăgănat în mod intenţionat punerea în aplicare a evacuării preotului Tőkés sau că a încercat să provoace o manifestaţie în nădejdea determinării căderii lui Ceauşescu. Hotărârea regimului de a-l evacua pe Tőkés nu a fost una de ultimă clipă. Mai mult, în lunile de dinaintea termenului de evacuare, regimul a exercitat presiuni deosebite şi uneori brutale pentru a-l reduce pe Tőkés la tăcere. Interesant că, conform unor ofiţeri de rang înalt din fosta Securitate, neaprobarea de către Nicolae Ceauşescu a măsurilor mai hotărâte cerute de Securitate a îngăduit tărăgănarea cazului Tőkés, fără o hotărâre finală. Cazul Tőkés dezvăluie mentalităţile birocratice şi bizantine ale regimului Ceauşescu şi contradicţiile între instrucţiunile dictatorului şi felul cum instituţiile însărcinate cu apărarea sa şi-au interpretat misiunea.

Contrar prezentărilor din relatările sus-menţionate, planul de a-l evacua pe Tőkés nu a apărut peste noapte. Tőkés a ştiut din 31 martie 1989 că a fost suspendat din postul său de preot la Timişoara. În august, episcopul Bisericii Calvine Maghiare de la Oradea, László Papp, a răspuns la contestaţia

[29] Ilie Stoian, *Decembrie ’89: Arta diversiunii*, p. 9.
[30] Ecaterina Rădoi, *Remember 15 decembrie 1989-20 mai 1990*, „Zig-Zag”, nr. 190, 23-31 decembrie 1993, pp. 4-7.
[31] Ioan Itu, *László Tőkés nu e un episcop real*, „Tinerama”, nr. 178, 12-19 mai 1994, p. 2; idem, *László Tőkés – informator al Securităţii*, „Tinerama”, nr. 182, 10-16 iunie 1994, p. 3.

www.memorialulrevolutiei.ro

lui Tőkés legată de suspendarea sa. Papp l-a informat pe Tőkés că trebuie să elibereze locuinţa sa din Timişoara până în 15 decembrie 1989 şi să plece în îndepărtatul sat Mineu. În 14 octombrie 1989 Consiliul Parohial Reformat s-a întrunit – conform lui Tőkés, sub presiune, ca rezultat al intimidării unor membri ai Consiliului, făcută de Papp – şi i-a trimis un ultimatum lui Tőkés, cerându-i să părăsească Timişoara cel mai târziu în 20 octombrie 1989. Ca răspuns, Tőkés s-a plasat sub „arest voluntar în casă" şi a lansat un apel, pretinzând că acţiunile episcopului n-au bază legală. În 28 noiembrie Tőkés a primit respingerea apelului său şi a fost informat că evacuarea sa va fi făcută în 15 decembrie 1989[32].

Atât László Tőkés cât şi tatăl său (care a fost, de asemenea, preot) au avut lungi conflicte cu regimul. La mijlocul anilor '80 László Tőkés a fost dat afară din preoţie datorită criticilor sale repetate cu privire la corupţia şi colaboraţionismul conducerii bisericii şi la politicile regimului faţă de minoritatea ungurească. Totuşi, Tőkés s-a dovedit a fi o problemă mai mare, fiind şomer şi în afara bisericii decât a fost ca pastor. Radicalizat de destituirea sa, a început o campanie de scriere de scrisori pentru a încetini măsurile regimului de eliminare treptată a posibilităţilor de educare în limba maghiară. Mai mult, lupta sa pentru a fi reprimit în biserică a atras atenţia ambasadelor apusene şi a organizaţiilor internaţionale. Aceasta s-a întâmplat chiar în perioada când Vestul a început să concluzioneze că politica reformistă a lui Gorbaciov în Uniunea Sovietică şi situaţia proastă a drepturilor omului în România micşorează valoarea statutului de „dizident" al României în cadrul blocului sovietic. Astfel, în 1986, se pare după ce problema a fost ridicată în Comitetul pentru Relaţii Externe al Senatului american, Biserica Reformată l-a reîncadrat pe Tőkés. Acest incident dovedeşte, încă o dată, că în cazuri particulare, care au câştigat notorietate, Nicolae Ceauşescu putea fi surprinzător de flexibil în faţa presiunilor externe[33].

Transferat la Timişoara, Tőkés a devenit repede un predicator popular şi a continuat de unde rămăsese: în predicile sale, deseori făcea atacuri abia voalate la adresa lui Ceauşescu şi critica politici ale regimului, precum programul de sistematizare a satelor[34]. După venirea lui Tőkés la Timişoara în 1986, Biroul Judeţean Timiş al Direcţiei I (Afaceri Interne) a Securităţii – „oficiul pentru studierea naţionaliştilor, fasciştilor şi iredentiştilor unguri" – a

[32] László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés]*, Editura Hodder and Stoughton, Toronto, 1990, pp. 2-3, 121, 138-139, 141.
[33] Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, New York: IB Tauris & Co. Ltd., 1992, pp. 83-86.
[34] *Ibidem*, pp. 105-109.

www.memorialulrevolutiei.ro

preluat controlul dosarului său şi l-a plasat sub supraveghere. Conform lui Puspoki *[pseudonim pentru Roland Vasilevici, fost ofiţer de Securitate]*, la sfârşitul lui 1987 Tőkés a devenit „inamicul numărul unu al Securităţii Timiş", iar nou-numitul şef al Securităţii locale, colonelul Traian Sima, a preluat personal cazul[35]. Aceasta reflecta atât frica crescândă a regimului faţă de dizidenţa lui Tőkés, cât şi binecunoscutul zel al lui Sima[36].

Cel puţin la început, Securitatea a folosit tactici mai blânde în tratarea lui Tőkés. László Tőkés însuşi a confirmat metodele schimbate ale Securităţii: „În Dej fusesem ameninţat, hărţuit şi constant presat de securitate. Acum şeful spionilor securişti era László Papp [*episcopul de Oradea şi superiorul lui Tőkés*]. De la venirea mea în biserică în 1986 şi până la plecarea mea, niciodată n-am văzut vreun securist în biroul meu. Ei erau prezenţi la slujbele de duminică, vizitau membrii consiliului parohial şi persoanele cu care eram în legătură strânsă. Dar ei nu s-au apropiat de mine. La Dej făcusem publică în afara României prigoana la care eram supus. Acum securitatea şi autorităţile îşi schimbaseră tactica"[37].

Astfel, în martie 1989, când regimul a crezut că purtarea lui Tőkés reprezintă o ameninţare reală, Tőkés n-a fost eliminat din Biserică, precum se întâmplase cu câţiva ani înainte, ci a fost detaşat în izolatul sat Mineu. După cum comentează Tőkés: „Expulzarea deschisă ar fi provocat un incident bisericesc şi interes considerabil din Apus. Refuzul de a accepta o poruncă episcopală însă ar fi arătat ca o deliberată neascultare din partea mea. Cu o previziune bine gândită, m-au ţinut în funcţia de pastor secundar, ceea ce mă plasa ferm sub jurisdicţia episcopului"[38].

Pe măsură ce, de-a lungul anului 1989, confruntarea dintre Tőkés şi ierarhia Bisericii Reformate s-a adâncit, cazul Tőkés a ajuns din nou în atenţie

---

[35] F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*, „Orizont", nr. 10, 9 martie 1990, p. 4.

[36] *Ibidem*. Colonelul Sima a fost transferat de la Oradea la Timişoara după o acţiune deosebit de urâtă îndreptată împotriva unor preoţi romano-catolici, care l-a făcut să aibe probleme cu superiorii săi. Radio „Europa Liberă" a atras atenţia asupra incidentului şi, conform lui Puspoki, veşti despre el au ajuns la „urechile sensibile ale dictatorului", provocând detaşarea lui Sima. După ce a ajuns la Timişoara, deosebit de ambiţiosul şi lipsitul de scrupule Sima a înlocuit imediat lucrătorii din „oficiul pentru studiul naţionaliştilor, fasciştilor şi iredentiştilor unguri" cu ofiţeri tineri, care îi erau personal credincioşi şi erau zeloşi pentru o asemenea muncă.

[37] László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés]*, p. 102. Conform lui F. Puspoki, relaţiile anterioare dintre şeful Securităţii, Traian Sima, şi episcopul László Papp au înlesnit supravegherea lui Tőkés: Papp fusese „iniţiat în tainele muncii de securitate de acelaşi colonel Sima, când ultimul era şeful Securităţii Bihor". Vezi F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II).*

[38] *Ibidem*, p. 120.

www.memorialulrevolutiei.ro

internaţională. BBC, Radio „Europa Liberă" şi „Deutsche Welle" au început să urmărească cu atenţie cazul şi să aducă veşti despre el înapoi în România. Reflectând schimbarea politică din interiorul Ungariei, radioul de stat maghiar a difuzat rapoarte săptămânale despre soarta preotului. Difuzarea de către televiziunea de stat maghiară în 26 iulie 1989 a unui interviu cu pastorul Tőkés (înregistrat pe ascuns în primăvara respectivă) pare să fi precipitat o schimbare în felul de tratare a lui Tőkés de către Securitate[39]. Securitatea a întreprins acţiuni peste obişnuitele ameninţări telefonice şi răspândire de zvonuri despre Tőkés, ajungând să reţină, să bată şi să aresteze (sub pretextul deţinerii de valută străină) membri ai parohiei sau ai familiei sale. În 14 septembrie 1989, bătrânul membru al Bisericii, Ernő Újvárossy, care înainte organizase o petiţie în apărarea lui Tőkés, a fost găsit ucis în pădurea de lângă Timişoara. Oameni ai Securităţii în uniformă sau civili au fost plasaţi permanent în jurul locuinţei parohiale şi în clădirile înconjurătoare. Tot ce-a fost în stare Tőkés să facă în acest timp a fost să meargă la cimitir şi să ţină slujbe de înmormântare[40].

Sugestia că Securitatea l-a tratat pe Tőkés cu blândeţe înaintea evacuării sale este pur şi simplu incorectă. În 2 noiembrie 1989 patru oameni mascaţi, purtând cuţite şi strigând furioşi, au forţat uşile încuiate ale locuinţei parohiale. Tőkés a fost lovit la frunte înainte ca păzitorii bisericii să vină în ajutorul său, determinându-i pe cei patru să fugă. Numeroşii oameni ai Securităţii, plasaţi în faţa clădirii, n-au făcut nimic să intervină, în ciuda chemărilor la ajutor. Puspoki sugerează că aceşti „bandiţi mafioţi", care au atacat ca şi când ar fi de la un „trib incaş", erau „gorile" ale colonelului Sima, care au fost trimise să-i transmită lui Tőkés un mesaj clar – că trebuie să plece

[39] Simplul fapt că această emisiune a fost îngăduită în Ungaria e simbolic pentru schimbările politice care avuseseră loc în această ţară în precedenţii doi ani. Pe măsură ce se desfăşura tranziţia de la sistemul comunist cu un singur partid la pluralismul politic din ce în ce mai tolerat şi mai oficializat, naţionalismul maghiar (care înainte fusese amuţit de regimul tehnocratic al lui Kadar) a câştigat o mai mare exprimare publică. Inevitabil, aceasta a însemnat ridicarea problemei tratamentului minorităţii maghiare din România, de aproximativ 2 milioane de persoane – un lucru făcut cu multă prudenţă în trecut. La o lună după înlăturarea de la putere a lui Kadar în mai 1988, pe 27 iunie 1988, în cel mai mare protest de după revoluţia din 1956, 40000 de unguri au manifestat împotriva programului de sistematizare şi a încălcării drepturilor omului în România (Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, p. 73). În timpul anului 1989, guvernul ungar a protestat la Naţiunile Unite împotriva tratamentului aplicat lui Tőkés şi parlamentul ungar l-a propus pe Tőkés, împreună cu dizidenta de naţionalitate română, Doina Cornea, pentru Premiul Nobel pentru Pace (*Ibid*., p. 88).

[40] Martyn Rady, *Romania in Turmoil*, p. 87; F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II)*; László Tőkés, David Porter, *With God, for the People: The Autobiography of László Tőkés [Cu Dumnezeu, pentru popor: Autobiografia lui László Tőkés]*, p. 139.

www.memorialulrevolutiei.ro

imediat[41]. Viziunea fostei Securităţi, cum a fost înfăţişată de adjunctul colonelului Sima, maiorul Radu Tinu, insinuează un scenariu ca şi cel cu „turiştii". Conform lui Tinu, incidentul a fost o înscenare plănuită să atragă simpatie la cauza lui Tőkés, dovadă că atacatorii au fugit cu o maşină având numere de înmatriculare vest-germane[42]. Nu pentru ultima oară, Securitatea încearcă să atribuie agenţilor străini propriile sale acţiuni.

O săptămână după misteriosul atac al mascaţilor, toate geamurile locuinţei parohiale şi ale clădirilor din jur au fost sparte. Interesant, raportul alcătuit pentru Bucureşti de Securitatea din Timişoara pretinde că muncitori de la Întreprinderea Mecanică Timişoara, supăraţi de purtarea lui Tőkés, au spart geamurile. Conform lui Puspoki, folosirea unei descrieri de tip propagandistic nu era întîmplătoare: Securitatea locală încerca să prezinte incidentul ca o dovadă a „nemulţumirii oamenilor muncii din Timişoara", cu nădejdea că asta îl va determina, în final, pe Ceauşescu să aprobe măsuri mai ferme împotriva lui Tőkés[43].

A fost Ceauşescu vinovat de tărăgănarea, fără o rezolvare, a cazului Tőkés? Comentariile ofiţerilor de Securitate, colonel Filip Teodorescu şi maior Radu Tinu, susţin o asemenea concluzie. Teodorescu a fost trimis la Timişoara cu alţi 60 de ofiţeri de Securitate pentru „a verifica" solicitarea Securităţii locale, de a se iniţia împotriva lui Tőkés o acţiune în justiţie pentru „trădare"[44]. Teodorescu se lamentează: „Din păcate, ca şi în alte situaţii… Nicolae Ceauşescu nu a fost de acord, pentru a nu aduce prejudicii noi în relaţiile cu Ungaria. În plus, în mod cu totul neîntemeiat, spera că va evita criticile «democraţiilor occidentale» dacă împotriva pastorului vor fi luate numai măsuri administrative, pe linia cultului reformat căruia îi aparţinea"[45].

Maiorul Radu Tinu sugerează că aprobarea lui Ceauşescu era necesară în cazul arestărilor făcute de Securitate şi că Securitatea locală a rămas „stupefiată" că, după ce a lucrat atât de mult ca să adune informaţii cu care Tőkés să fie acuzat de trădare, Ceauşescu a respins cererea[46]. Tinu speculează că Ceauşescu „nu a vrut să creeze probleme la nivel internaţional".

Deoarece foştii ofiţeri de Securitate rareori ratează prilejul de a se absolvi pe ei înşişi de vreo vinovăţie şi ar fi apărut mai uşor şi mai avantajos să fie blamat răposatul Ceauşescu că ar fi fost prea intolerant în afacerea Tőkés, aceste susţineri par plauzibile. Se pare că, deoarece Nicolae Ceauşescu

[41] F. Puspoki, *Piramida umbrelor (III)*, „Orizont", nr. 11, 16 martie 1990, p. 4.
[42] Angela Băcescu, *Din nou în calea năvălirilor barbare*, p. 78.
[43] F. Puspoki, *art. cit*.
[44] Filip Teodorescu, *Un risc asumat*, pp. 45-46.
[45] *Ibidem*, p. 46.
[46] Angela Băcescu, *op. cit.*, p. 78.

www.memorialulrevolutiei.ro

se ferea să strice mai mult relaţiile deja deteriorate cu comunitatea internaţională, iar cazul Tőkés era unul binecunoscut, el s-a abţinut de la a aproba acţiuni vizibile şi definitive împotriva pastorului. Încercările Securităţii de a-l îndemna pe Ceauşescu la acţiuni mai ferme par să confirme sugestiile lui Ghiţă Ionescu, că, acolo unde aparatul de Securitate începe să domine afacerile regimului, el încearcă să le impună prerogativele sale instituţionale superiorilor politici. Ceauşescu şi Securitatea par astfel să fi avut uneori viziuni diferite în legătură cu felul cel mai scurt şi eficace în care trebuia rezolvată afacerea Tőkés.

În Decembrie 1989 un uriaş grup de ofiţeri de Securitate lucra la cazul Tőkés: întreaga filială a Direcţiei Întâi a judeţului Timiş, departamentul special însărcinat cu combaterea spionajului ungar, membrii de rang înalt din Direcţia Întâi şi serviciul independent „D" (răspunzător cu dezinformarea) de la Bucureşti şi membri ai departamentului însărcinat cu „supravegherea şi investigarea"[47]. Puspoki descrie astfel Timişoara acestei perioade: „Zi şi noapte telexurile ţăcăneau necontenit, la nivelul ultimului etaj al Inspectoratului, iar telefoanele nu mai conteneau să sune. Ministrul Postelnicu urla la telefon, colonelul Sima urla prin birouri şi pe culoare. Ofiţerii alergau ca scoşi din minţi după informaţii, asediau vecinii pastorului, trimiteau peste el, cum se zicea, informatorii cu posibilităţi"[48].

Totuşi, cazul se tărăgăna. Duminică, 10 decembrie 1989, pastorul Tőkés şi-a anunţat enoriaşii că a primit respingerea ultimului său recurs: regimul va trece la fapte şi-l va evacua pe 15 decembrie. El a calificat asta ca un „act ilegal" şi a sugerat că autorităţile vor folosi, probabil, forţa, căci el nu va pleca de bunăvoie. El a făcut apel la oameni să vină să asiste în calitate de „martori paşnici". Aceştia au venit.

Notă (Marius Mioc): Evoluţia cazului Tőkés am tratat-o amănunţit în cartea mea, *Revoluţia fără mistere. Începutul revoluţiei române: cazul László Tőkés* (Editura Almanahul Banatului, Timişoara, 2002).

Richard Andrew **HALL**
Traducere: Marius **MIOC**

[47] F. Puspoki, *Piramida umbrelor (II).*
[48] F. Puspoki, *Piramida Umbrelor (III).*

www.memorialulrevolutiei.ro

Biserica Reformată între disidenţă, reconciliere şi ecumenism*

The Reformed Church, as any other churches and state institutions, has been subject to a close and rigorous control of the Securitate officers. A perfectly organized network of informers served the system. Although numerous bishops and clergymen, prelates and theologians, reported by means of detailed informative notes, different instances, from the most ordinary situations to the highly important ones, at least half of the clergy system challenged and contested, one way or another, the communist regime. We cannot speak about the Reformed Church without bringing into discussion the dissidence of the Bishop László Tőkés who managed to put an end to the former regime.

It is obvious that the changes that occurred in 1989 lend wings to the ethnical contradictions which culminated with the disastrous situation in the former Yugoslavia. This is the reason why the imperative need to focus all efforts on the national reconciliation and ecumenism emerged.

On that account, there have been organized numerous ecumenical meetings between the representatives of different Romanian cults, and which have been later on joined by the high representatives of the Eastern European churches. Those meetings took place chiefly during the commemoration events – every year throughout the first 10 years from the revolution, and occasionally, afterwards.

Key words: **Reformed Church, László Tőkés, ecumenism, János Molnár, Ernő Ujvárossy, Melinda Mátyus, 1989.**

Biserica Reformată, ca şi celelalte biserici şi instituţii de stat, a fost supusă unui control riguros de către Securitate. O reţea de informatori bine pusă la punct deservea sistemul. Pastori şi funcţionari clerici, episcopi şi teologi raportau, prin note informative, diverse situaţii, de la cele mai banale la cele mai importante. Pe de o parte, sistemul era împânzit de informatori; pe de alta, cel puţin jumătate dintre clerici opuneau, într-un fel sau altul, rezistenţă împotriva sistemului, fiindcă, prin misiunea sa, preotul reformat este mult mai apropiat de enoriaşi; pe lângă serviciul divin, el organizează şi numeroase manifestări culturale.

Se ştie că în regimul comunist orice întrunire care presupunea un număr mai mare de persoane, chiar şi recitarea sau interpretarea unor cântece de altă factură decât cele proletcultiste, era privită ca un real pericol

* Comunicare susţinută în 10 decembrie 2011, cu prilejul simpozionului *Revoluţia din Decembrie 1989. Timişoara, primul oraş liber al României*, organizat de Asociaţia Memorialul Revoluţiei, sub patronajul Consiliului Judeţean Timiş, în colaborare cu Muzeul Banatului şi cu Biblioteca Judeţeană Timiş.

www.memorialulrevolutiei.ro

împotriva puterii. Evenimentele din 1956 au dus, de asemenea, la arestarea unui număr foarte mare de prelaţi, care au stat chiar şi 6 ani în închisorile comuniste.

János Molnár prezintă în cele două volume din *Szigorúan ellenőrzött evangélium* (*Atenta supraveghere a Evangheliei*), apărute în 2009, respectiv în 2010 la Editura Partium din Oradea, prin documente, situaţia din cadrul Bisericii Reformate. În primul volum ponderea documentelor este foarte mare, cam 200 de pagini din totalul de 400 al cărţii, aici regăsindu-şi numele multe persoane care încă fac parte din viaţa publică. Volumul al doilea vizează o perioadă de timp mult mai mare, fiind, de altfel, o analiză mai profundă a fenomenului conspirativ şi a consecinţelor acestuia.

De numele lui János Molnár se leagă şi redactarea unui apel împotriva proiectului de sistematizare a 8000 de sate, citit la 6 septembrie 1988 la Arad, într-o întrunire a preoţilor reformaţi, apel la care şi-a adus contribuţia, prin câteva modificări, şi László Tőkés. Nu mult după acest apel; János Molnár părăseşte ţara.

Dar disidenţa lui László Tőkés a început mult mai devreme. În vremuri în care teama şi teroarea înălţau un zid al tăcerii de netrecut, oamenilor fiindu-le teamă să-şi exprime gândurile, sentimentele şi opiniile, László Tőkés a contribuit la editarea revistei clandestine „Ellenpontok” („Contrapuncte”), publicând un articol în care a denunţat încălcarea unor drepturi ale omului. Ba mai mult, fiind mutat disciplinar la Sânpetru de Câmpie, a refuzat transferul, fiind, paradoxal, fără ocupaţie timp de 25 de luni, într-o ţară comunistă în care fiecărui cetăţean i se asigura un loc de muncă şi nu erau şomeri.

Între timp, ca răspuns la intervenţiile şi petiţiile sale pe plan internaţional, transmise prin diferite surse, Comisia de Relaţii Externe a Senatului Statelor Unite a intervenit pentru rezolvarea situaţiei, astfel încât în iunie 1986 devine capelan şi pastor adjunct la Parohia Reformată din Timişoara. Abia după moartea subită a lui Leo Peuker, pastorul titular al Parohiei Reformate din Timişoara, László Tőkés, sprijinit de membrii Consiliului Parohial, devine pastor, dar fără ca episcopul reformat de Oradea, László Papp, să-l titularizeze. Refuzul episcopului a fost doar unul din motivele conflictului dintre Episcopie şi László Tőkés.

La 31 octombrie 1988, cu prilejul Zilei Reformei, László Tőkés a organizat la parohia sa o manifestare culturală, la care au fost declamate poezii. Drept urmare, atât pastorul, cât şi membrii trupei „Thalia”, care au participat, au fost avertizaţi să nu mai organizeze asemenea manifestări. Nesocotind avertismentul, la 4 decembrie 1988 ei au organizat a doua manifestare culturală la Parohia Reformată, motiv pentru care trupa de

www.memorialulrevolutiei.ro

actori „Thalia” a fost desfiinţată temporar.

Protestul lui László Tőkés împotriva acestei decizii se face cunoscut pe plan internaţional, prin difuzarea unei emisiuni transmise la 28 mai 1989 de Radio Budapesta. La nici două luni, la 24 iulie 1989, a fost difuzat de Televiziunea Maghiară Duna, în cadrul celebrei emisiuni *Panoráma,* un interviu cu László Tőkés, realizat în România, chiar în Biserica Reformată, lângă orgă, unde se presupunea că nu pot fi montate microfoane. Urmează o nouă sancţiune şi decizia destituirii lui Tőkés de la parohia din Timişoara şi mutarea sa în satul Mineu (judeţul Sălaj). Refuzul pastorului László Tőkés de a accepta hotărârea l-a determinat pe episcop să deschidă o acţiune judiciară la Judecătoria din Timişoara, în scopul evacuării preotului din casa parohială, urmând un lung şir de procese. Recursul din 28 noiembrie 1989 fiind respins, László Tőkés avea termen până la 15 decembrie 1989 să evacueze de bună voie locuinţa.

Mulţi se întreabă cum a reuşit pastorul reformat să câştige simpatia timişorenilor şi să determine acea impresionantă solidaritate umană, datorită căreia oamenii au ieşit în stradă să-i apere cauza. Aşa cum scrie Melinda Mátyus în cartea sa, *Színröl színre*[1]: „Aceasta nu e povestea mea. Este aceea a unor sute de oameni, care, prin lupta şi curajul lor, au deschis calea spre ruptura sistemului.”

Revenind la anul mutării lui László Tőkés la Timişoara, 1986, autoarea menţionează că, în afară de 10-20 de femei trecute de prima tinereţe, nimeni nu era prezent la seviciul divin ţinut de pastorul de atunci, Leo Peuker, astfel că era suficient biroul lui pentru acest scop, considerându-se inutilă încălzirea bisericii. Chiar dacă a primit o cazare improprie, un fost depozit fără bucătărie şi baie, László Tőkés acceptă să rămână la Timişoara. Trebuie amintit şi faptul că Biserica Reformată din Piaţa Maria este situată într-o clădire mare, cu apartamente în care trăiesc şi locatari. În contextul în care László Tőkés nu a fost lăsat de pastorul titular să-şi exercite profesia, el a legat treptat prietenii cu vecinii, rudele şi cunoştinţele acestora, chiar dacă toţi au fost avertizaţi că pastorul are un trecut compromis.

În mod firesc, începe să se contureze un nucleu în jurul pastorului, un cerc de prieteni capabili de orice sacrificiu, printre care József Kabai, soţii Bárány, István Tolnay, Gyula Cseresnyés şi fiica Zsuzsa cu familia, Béla Sepsi, familia Teleki, Ernő şi Karola Mátyus, Boriska Kun şi Zoltán Balaton, care-i vor rămâne alături şi în cele mai grele momente.

[1] Melinda Mátyus, *Színröl színre / Faţă-n faţă,* Editura Kriterion, Cluj-Napoca, 2011, p. 6. Cartea în discuţie a fost prezentată în 21 martie 2012, la Biserica Reformată din Piaţa Maria.

www.memorialulrevolutiei.ro

Când, în sfârşit, László Tőkés a ajuns să ţină serviciul divin, Biserica Reformată a devenit foarte repede neîncăpătoare pentru cercul eterogen de enoriaşi din Ardeal, Bihor şi Banat şi pentru numărul mare de tineri simpatizanţi. Ba mai mult, au început să vină la biserică români care înţelegeau maghiara, interesaţi şi impresionaţi de curajul şi felul în care erau rostite anumite adevăruri.

Situaţia la biserică a devenit şi mai încordată începând cu noiembrie 1989. Máte Tőkés a adunat într-o generoasă colecţie de istorie orală interviuri şi amintiri ale unor personalităţi al căror destin s-a legat, într-un fel sau altul, de cel al soţilor Tőkes[2], despre suferinţele şi lipsurile din perioadele în care părintelui său nu i s-a mai plătit serviciul divin. De teama urmăritorilor, Máte nu a fost lăsat la grădiniţă sau să se joace liber în parc, ca orice copil de vârsta lui. În septembrie 1989 Ernő Ujvárossy este găsit mort în condiţii suspecte. El era cel care, în ultima perioadă, intervenise pe la autorităţi şi Episcopia de la Oradea pentru soluţionarea problemelor de la Parohia Reformată din Timişoara.

A urmat apoi perioada în care, datorită celor rostite de la amvon, a interviurilor scoase din ţară prin intermediul unor binevoitori sau a scrisorilor către diferite personalităţi, familia Tőkes a fost urmărită, pas cu pas. Momentul a culminat cu atacul mascat din seara de 2 noiembrie 1989, când patru indivizi cu cagule au pătruns în casă. Se presupune că intenţia lor a fost criminală, deoarece nu au furat nimic. Probabil că mascaţii nici nu s-au aşteptat ca cei din casă, respectiv un cuplu de oaspeţi, să opună rezistenţă. Reclamând la Miliţie evenimentul, autorităţile au găsit un bun pretext pentru a intensifica urmărirea familiei, punând pază armată în faţa locuinţei. Oricum, în ultimele luni de dinainte de Revoluţie, László Tőkés nu mai ieşea din casa parohială decât pentru înmormântări.

Nu numai cercul de prieteni a îmbrăţişat cauza preotului persecutat. Deşi departe, la sute de kilometri, familia sa din Ardeal a făcut zeci de drumuri la Timişoara cu alimente şi ajutoare materiale, încurajându-l. Aproape săptămânal sosea la gară câte un membru al familiei, care avea surpriza de a fi trimis înapoi sub pretextul că familia Tőkes nu se mai află la Timişoara sau, dacă prin dibăcie a păcălit autorităţile şi a reuşit să ia legătura cu rudele din Timişoara, urmau mereu audieri la Miliţia din gară, percheziţii şi declaraţii.

[2] Máté Tőkés, *Egymás tükrében. Soha nem hallott vallomások egy forradalomról* / *În oglinda altuia. Niciodată nu am mai auzit mărturii despre Revoluţie*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 2004.

www.memorialulrevolutiei.ro

Între timp, la fiecare slujbă duminicală, László Tőkés îşi ţinea la curent enoriaşii cu situaţia lui personală, cerându-le ajutorul şi promiţându-le că îşi va face datoria atâta timp cât Dumnezeu îi va îngădui acest lucru.

În ziua scadenţei, în 15 decembrie 1989, câţiva enoriaşi şi-au făcut apariţia, curioşi să vadă ce întorsătură vor lua evenimentele, dacă pastorul va fi sau nu evacuat. Pendulau timid prin zona Sinaia, pe lângă alimentară, şi probabil nu erau mai mult de 4-5 persoane.

Pe la ora 9 dimineaţa grupul s-a mărit, fiind deja vreo 20 de enoriaşi[3], care începuseră să se plimbe din ce în ce mai aproape de biserică, convinşi fiind că într-o clipită Securitatea va sosi şi îi va ridica pe toţi. La început, erau, în majoritate, doamne mai în vârstă, apoi, pe la ora prânzului, jumătate din privitori erau deja români.

Şi mulţimea a continuat să se adune, să aprindă lumânări în semn de solidaritate, chiar dacă se filma ba din câte o maşină, ba dintr-un apartament nelocuit, situat vis á vis de Biserica Reformată, folosit, probabil, de Securitate.

La fel s-a întâmplat şi în 16 decembrie, chiar dacă printre cei care demonstrau paşnic s-au strecurat beţivii, forţele de ordine şi provocatorii. Degeaba a mai ieşit László Tőkés la fereastră încercând să liniştească lumea şi s-o trimită acasă, startul fusese dat. Când mulţimea s-a văzut laolaltă – lucru greu de realizat în comunism, deoarece la grupuri mai mari de 4-5 persoane erai legitimat şi întrebat ce intenţii ai – curajul, disperarea, lipsurile şi nemulţumirile au prins glas, iar oamenii au început să-şi revendice drepturile.

Ridicat în dimineaţa zilei de 17 decembrie la ora 4,00, pastorul reformat László Tőkés nu a putut influenţa evenimentele care au decurs, şi nici nu pretinde asta, a fost doar scânteia începutului.

Trimişi la Mineu, soţii Tőkés au fost audiaţi până în 22 decembrie şi puşi, pe rând, să semneze o hârtie conform căreia autorităţile s-au purtat bine cu ei. „Poate că n-am fost torturaţi şi chinuiţi, deoarece doreau să ne constrângă să ne recunoaştem vina, nu numai în scris, dar şi la televiziune, în faţa întregii naţiuni.”[4] A urmat tot ce ştim despre Decembrie 1989.

S-a observat că, odată cu schimbările de după 1989, contradicţiile etnice au prins imediat aripi, culminând cu situaţia dezastruoasă din fosta Iugoslavie. În replică, s-a născut dorinţa imperioasă de a se pune un accent

[3] József Gazda, *Megváltó Karácsony / Crăciunul schimbărilor*, Editura Aura, Budapesta, 1990.

[4] László Tőkés, *Temesvári Mementó / Memento timişorean*, Királyhágómelléki Református Egyházkerület, 1999.

www.memorialulrevolutiei.ro

deosebit pe spiritul de reconciliere naţională şi ecumenism. Cel mai bun prilej în acest sens îl constituie întâlnirile ecumenice între reprezentanţii diferitelor culte din România: catolici, reformaţi, evanghelici, unitarieni, baptişti, cărora li s-au alăturat reprezentanţi ai bisericilor est-europene. Aceste întâlniri au avut loc cu precădere în perioada comemorărilor, în primii 10 ani de la Revoluţie, an de an, apoi ceva mai rar. La organizarea acestora şi-au adus contribuţia Înaltpreasfinţia Sa Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, episcopul romano-catolic de atunci, Sebastian Kräuter, pastorul baptist Petre Dugulescu şi rabinul şef din Timişoara, dr. Ernő Neumann, ultimii trei trecuţi, din păcate, în nefiinţă.

După cum, pe bună dreptate, remarca László Tőkés: „Evenimentele de suprafaţă ale revoluţiilor se pot derula în numai câteva zile, dar revoluţia adevărată, cea a mentalităţilor, a sentimentelor, a valorilor morale, revoluţia din noi înşine urmează abia după ce au tăcut armele: atunci când avem curajul să înfruntăm nu armele ucigaşe, ci ideile şi prejudecăţile, sentimentele ucigătoare, valorile deformate.”[5]

Reconcilierea naţională şi religioasă, aflarea adevărului atât despre victimele Revoluţiei, cât şi cel despre Târgu Mureş sau despre mineriade, pedepsirea vinovaţilor, redobândirea proprietăţilor ce au aparţinut Bisericii, confiscate de Stat, acceptarea şi ajutarea minorităţilor naţionale prin organizarea învăţământului la toate nivelele au fost permanent teme de discuţie la aceste întâlniri.

Aşa cum evidenţiază preotul vicar greco-catolic de Timişoara, Nicolae Ovidiu Teodorescu: „Dreptul la existenţă implică, în mod natural, pentru orice naţiune, dreptul la propria-i limbă, propria-i credinţă şi la propria-i cultură. Prin aceasta poate o minoritate naţională, cu atât mai mult cea mai mare minoritate naţională din Europa, să-şi exprime şi să-şi apere identitatea proprie.”[6]

Într-o Proclamaţie formulată cu prilejul Adunării Populare Ecumenice Româno-Maghiare de la Miercurea Ciuc din 8 mai 1992 se arată că pentru păstrarea identităţii proprii este nevoie de învăţământ în limba maternă la toate nivelele, ceea ce nu reprezintă un pericol pentru ţară, pentru cultura română.

De asemenea, la aceste întâlniri ecumenice s-au spus realităţi despre politica momentului, s-a făcut apel la înţelegere şi colaborare, deoarece: „Cercetând în arhive, ne-am dat seama şi de altceva: cei care nu doresc reconcilierea naţională şi confesională îşi întăresc atacurile întotdeauna în

[5] László Tőkés, *În spiritul Timişoarei. Ecumenie şi reconciliere,* Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 31.
[6] László Tőkés, *Asediul Timişoarei,* Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1999, p. 5.

www.memorialulrevolutiei.ro

preajma serbărilor comemorative. Campania de denigrare, de «demolare» a lui László Tőkés, marginalizarea timişorenilor ating cotele cele mai înalte, în fiecare an, în această perioadă. Dovadă stau articolele din presa vremii."[7]

„Este de-a dreptul stupefiant cum pot fi puse faţă-n faţă popoarele sub instinctul manipulant al urii colective, al stigmatului vinovăţiei colective şi al exclusivismului colectiv. Cei care se folosesc de stigmatizare colectivă sunt tocmai aceia care resping drepturile colective."[8]

Nu trebuie uitat însă că: „Una din cele mai dificile probleme ale ţărilor din bazinul Dunării este problema naţională. Contradicţii etnice ameninţă şi în zilele noastre pacea Europei Centrale şi de Răsărit, precum şi pacea întregului continent, împiedicând astfel dezvoltarea social-politică a ţărilor noastre. Lumea îşi dă seama cât de arzătoare este nevoia reconcilierii între popoarele şi naţionalităţile care trăiesc pe aceste meleaguri. Ea este singura cale pentru dezvoltarea popoarelor şi ţărilor noastre şi în perspectiva integrării noastre în Europa Unită. În general, identitatea religioasă a popoarelor noastre coincide cu apartenenţa lor naţională. Bisericile au jucat un rol important în procesul de autoidentificare naţională a popoarelor."[9]

„Cine trăieşte în frică nu poate fi democrat. Trebuie să-i facem pe semenii noştri, naţiunile cu care convieţuim, capabili de ecumenism, de acea universalitate în care diferenţele, dorinţa de varietate sunt legăturile cele mai puternice."[10]

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

[7] István Tolnay în ***, *1989-1999. După 10 ani,* Királyhágómelléki Református Egyházkerület, p. 8.
[8] Duray Miklós în László Tőkés, *În spiritul Timişoarei. Ecumenie şi reconciliere,* Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 4.
[9] László Tőkés, op. cit., p. 12.
[10] László Tőkés, *În spiritul Timişoarei. Ecumenie şi reconciliere,* Editura Eparhiei de pe lângă Piatra Craiului, 1996, p. 3.

Aspecte psihopatologice la populaţia de copii şi tineri participanţi la Revoluţia din Decembrie 1989 din Timişoara*

This study is in fact a fragment excerpted from the doctoral thesis "*A Study of the Mental Disorders in Children and Youth*" defended by Mr. Constatin Lupu, psychiatrist, at "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy of Bucharest, in 1996.

From December 28th 1989 to December 31st 1990, a number of 487 children and adolescents diagnosed with psychopathological disorders caused by the aggressions that characterized the Revolution itself and the following post-revolution days, when information on the death toll and the numerous disappearances were made available to the wide public, has been entered in the medical records. It is also worth mentioning that 62 small children, who had been accompanying their parents to the manifestations, called for child psychiatric assistance, while the adolescents and young people, who required specialized assistance, had taken part to the demonstrations in small groups of similar ages. From the 29 subjects admitted to hospital through the psychiatric emergency room, 5 girls have been brought to the ER in agitated, psychotic states, with delirious ideas, visual or auditory hallucinations, requiring intensive treatment and therapy. Other 6 boys and 2 girls have been treated at home.

Key words: **Constantin Lupu, 1989, revolution, children, young people, mental disorders.**

Participarea adolescenţilor şi a copiilor între 16-28 decembrie 1989 la Revoluţia de la Timişoara a fost un fenomen de masă (Constantin Lupu, Londra, 1991). Participarea numeroasă a acestei categorii la demonstraţii, mitinguri şi revendicări, cât şi expunerea la agresiunile din timpul represaliilor (arestări, maltratări, răniri, ucideri) a condus ca, în unele documente, să fie denumită „revoluţia tineretului". Datorită evoluţiei evenimentelor, demonstraţiile şi revendicările paşnice au fost urmate de agresiuni brutale şi crime, care au clasificat situaţia în aceea de război civil, cu caracter şi urmări catastrofale în rândul populaţiei.

Inventarul agenţilor stresanţi şi al simptomelor rememorate de copii şi tineri în timpul şi după participarea la Revoluţie este foarte încărcat. Clasificarea acestor situaţii a fost, întrucâtva, favorizată de noile coduri din CIM 10 (Clasificarea Internaţională a Maladiilor – Clasificarea O.M.S.) şi DSM (Diagnostic de Sănătate Mintală – Clasificare S.U.A.), dar nu putem spune că au fost înregistrate toate stările psihopatologice posibile la această categorie de participanţi în situaţii acute din catastrofa antropică studiată de noi.

* Fragment din teza de doctorat a medicului Constantin Lupu, *Studiul tulburărilor psihice la copii şi tineri*, Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila" din Bucureşti, 1996.

www.memorialulrevolutiei.ro

Faptul că tinerii şi copiii au apelat la serviciile de neuropsihiatrie copii-adolescenţi, cât şi la alte cabinete medicale, pentru situaţii psihopatologice declanşate în timpul represiunilor împotriva participanţilor, arată că manifestările psihice respective erau de intensitate maximă, iar unele aveau caracter de urgenţă. Manifestaţiile au început la 16 decembrie 1989, iar represaliile în 17 decembrie, când au fost împuşcate primele victime, inclusiv adolescenţi, apoi arestările şi maltratările au crescut, fiind urmate de masacru armat – începând cu noaptea de 22 decembrie şi menţinându-se până la 26 decembrie 1989.

Primele consultaţii şi internări în Clinica de neuropsihiatrie copii-adolescenţi din Timişoara ale tinerilor cu stări de stres (şoc) acut sunt consemnate în 28 decembrie 1989, după care a urmat o ascensiune a apelurilor către serviciul nostru toată luna ianuarie 1990. Pentru unele precizări am fost chemaţi la consult la secţiile de pediatrie din oraş, dar au fost cerute şi telefonic părerile noastre pentru câteva cazuri care au apelat la medicii pediatri sau generalişti. Astfel că în perioada 28 decembrie 1989-31 decembrie 1990 au fost luaţi în evidenţă 487 de copii şi adolescenţi cu tulburări psihopatologice datorate agresiunilor din timpul Revoluţiei şi din următoarele zile în care s-a aflat despre decese sau dispariţii în zilele de represiune.

Este posibil, după estimări diferite şi aproximative, ca în cele 12 zile „fierbinţi" ale Revoluţiei din Decembrie 1989 să fi participat între 9.000 şi 12.000 de tineri şi copii la aceste manifestări.

Semnalăm că au apelat la consultaţii pedopsihiatrice şi 62 de copii mici care îşi însoţeau părinţii la manifestaţii, dar că ceilalţi adolescenţi şi tineri care au apelat la noi au participat cu grupurile de vârsta lor (din aceleaşi şcoli sau cartiere). S-au prezentat la noi şi 35 de copii şi adolescenţi handicapaţi mintal, care au plecat din internate, şcoli ajutătoare şi din familie pentru a asista la demonstraţii, unde au fost expuşi şi au asistat la agresiuni generatoare de stres acut.

Din cei 29 de subiecţi internaţi în urgenţe, 5 fete au fost reţinute în stare psihotică şi cu idei delirante, halucinaţii vizuale sau auditive şi stare de agitaţie, necesitând tratamente intensive. Alţi 6 băieţi şi 2 fete s-au tratat la domiciliu. Subliniem că aceştia nu erau psihotici în evidenţă, nu au evoluat spre psihoze cronice şi nici nu erau sub influenţa unor substanţe toxice. Aceste cazuri au necesitat spitalizări între 3-7 zile. Din cei 24 de spitalizaţi cu reacţii acute de stres, predomină băieţii (sex ratio 17/7), necesitând între 2-28 de zile de internare. Diferenţa între băieţii luaţi în evidenţă sau spitalizaţi şi fete se explică prin participarea mai mare a primilor la demonstraţii. Cele mai prelungite spitalizări le-au necesitat fetele cu stări depresive, tulburări obsesiv-compulsive şi sindroame psihosomatice din cadrul tulburărilor cronice ale PTSD (Sindromul de Stres Posttraumatic) şi ale stărilor comorbide.

www.memorialulrevolutiei.ro

Aş dori să detaliez acest aspect, pe care îl consider important, cu privire la reacţiile la stres în timpul şi după Revoluţie, care reies din următorul tabel:

Nr. crt.	Criterii diagnostic		Băieţi	Fete
1.	Senzaţii de ameninţare cu moartea		32	13
2.	Rănire fizică de către forţe de represiune		22	2
3.	Rănire fizică prin împuşcare		3	1
4.	Hiperanxietate cu neputinţă		9	3
5.	Hiperanxietate cu agitaţie psihomotorie		3	-
6.	Senzaţie de detaşare şi torpoare		2	9
7.	Reducerea conştiinţei (obnubilare)		4	10
8.	Impresie de derealizare		-	1
9.	Impresie de depersonalizare		2	3
10.	Amnezie disociativă pentru o parte din evenimentele Revoluţiei		1	5
11.	Retrăirea evenimentelor Revoluţiei prin			
		imagini	8	3
		gânduri	10	13
		vise	2	6
		flash-back	12	9
12.	Persistenţa obositoare a evenimentelor Revoluţiei prin			
		gânduri	18	12
		sentimente	-	-
		conversaţii	1	2
		activităţi	-	-
13.	Simte o suferinţă sau/şi o alterare a funcţiilor sociale, şcolare, familiale		11	4
14.	Durata 2 zile la 4 săptămâni			
		2-7 zile	19	6
		8-14 zile	10	5
		14-21 zile	2	-
		22-28 zile	1	2

www.memorialulrevoluţiei.ro

Conform listei de agenţi stresanţi în Revoluţia de la Timişoara – Decembrie 1989, s-au selectat două categorii de victime ale situaţiilor catastrofice: cei care au suferit direct traumele (arestări, detenţie, agresiuni, împuşcări, asistă la deces prin împuşcare) şi cei care au fost martori sau au participat la reconstituirea unor situaţii (dezgroparea morţilor, înmormântări, ritualuri de pomenire, participare la procese sau întruniri postrevoluţionare), cu retrăirea unor situaţii psihotraumatizante.

Prin urmărirea simptomatologiei de PTSD am ales un lot de 50 de copii şi adolescenţi, dintre care 25 de fete şi 25 de băieţi, care s-au prezentat la mai mult de 6 consultaţii în intervalul ianuarie 1990-decembrie 1991, conform înregistrărilor pe fişele LSM copii-adolescenţi. Din protocoalele examenelor psihologice şi din foile de observaţie ale subiecţilor internaţi am selectat lista simptomelor predominante la cei care au avut suferinţe psihice în timpul şi după Revoluţia din Decembrie 1989 din Timişoara. Din cei 50 de subiecţi luaţi în urmărire, reţinem că simptomatologia PTSD a debutat, la 22 de cazuri, în prima lună după Revoluţie, la 12 cazuri în următoarele 3 luni, iar ceilalţi 16 copii şi tineri s-au prezentat în intervalul mai 1990-decembrie 1990 .

La întreg lotul de 487 de copii şi adolescenţi luaţi în evidenţă cu diagnosticul PTSD, prezentările la consultaţii nu au fost ordonate, unii dintre ei au plecat din Timişoara, alţii au depăşit vârsta de 18 ani, astfel că informaţiile s-au împuţinat în decursul următorilor 5 ani. În anul 1996 am putut să revedem un număr de 71 de subiecţi din 487 luaţi în evidenţă cu stări acute de şoc şi cu PTSD după Revoluţia din Timişoara – Decembrie 1989. Din analiza efectuată reiese că în anii 1991, 1992 şi 1993 s-au prezentat la cabinetele de specialitate cei mai mulţi copii şi tineri cu simptome care-i deranjau, iar în anii 1994-1996 numărul lor a scăzut progresiv. Concret, din lotul de 487 de subiecţi, în anul 1992 au fost consultaţi 144 de copii şi tineri, în 1993: 106, în 1994: 89, în 1995: 82 şi în 1996: 71. Aceste consultaţii au fost folosite pentru a parcurge un interviu semistructurat, prin care să comparăm simptomatologia declarată iniţial cu criterii actualizate din PTSD. Frecvenţa cea mai mare a simptomelor comorbide este deţinută de stările anxios-fobice, tulburările somatoforme şi cele conversive, dar aceste simptome se retrag în evoluţie, se atenuează, iar numărul apelurilor la psihiatru scade, de asemenea. Avem date despre dezvoltarea şi creşterea tulburărilor de adaptare, de randament şcolar, deci a modificărilor de personalitate. Din lotul nostru am identificat în anul 1996 21 de astfel de tineri la care se poate susţine etiologia şocului din Decembrie 1989 şi a consecinţelor sale.

Dr. Constantin **LUPU**
Medic primar neuropsihiatru, doctor în ştiinţe medicale

www.memorialulrevolutiei.ro

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Berthold P. R., Gerson G., 1992: PTSD – *The History of a Recent Concept*, British Journal of Psychiatry, No. 6 (742-748).

Lupu C., Gulyas V., Philips E., 1990: *Psychopathological Aspects in the Conditions of the Revolution of the Youth on December 1989 – Timişoara, Romania*, International Congress of Psychopathologie, Budapest.

Lupu C., 1991: *The Revolution from December 1989 from Timişoara – Romania, Psychopathological Aspects in the Children and Adolescents Population*, International Congress of ESCAP, London.

Terr L. C., 1993: *The Effects of Psychic Trauma for Years after School*, American Journal of Psychiatry, No. 140 (1543-1550).

www.memorialulrevolutiei.ro

Rolul comunicării mediatice în Revoluţia Română din 1989[1]

A year of great social and political changes in the Central and Eastern Europe, 1989 brought about the fall of the communist regimes of the Warsaw Pact member countries. The information, particularly the communication through all channels available at that time, had a major contribution to these changes.

The Romanian mass-media, under the strict control of the communist party, promoted the cult of personality and the communist propaganda by constant messages transmitted by radio, television and written press. The Romanian society was completely subdued by the dictatorial regime patronized by Ceauşescu. The ultimate goal of the totalitarian regime was to black out, manipulate and even to suppress the communication. Nevertheless, this aggressive activity conducted by the Romanian mass-media lead to a widespread dissonance between the messages that were constantly broadcasted and the actual state of affairs of the Romanian society.

Confronted with the communist regimes, the democratic states have constantly struggled, at mass-media level and using all possible means, for the effects of the messages they transmitted to have the expected impact on the population. Although the Romanian communist regime used its best efforts to isolate the country and to suppress any type of communication to and from inside Romania, categorically refusing to implement the democratic reforms, the Romanians managed to learn about the major changes occurred in Europe, by means of the international mass-media.

Key words: **communication, communism, mass-media, 1989.**

Anul 1989 a fost anul marilor schimbări sociale şi politice din Europa Centrală şi de Est, regimurile comuniste din ţările Pactului de la Varşovia căzând rând pe rând. La aceste schimbări o contribuţie majoră a avut-o în special comunicarea, prin toate canalele disponibile la acea dată. Începând cu mijloacele de comunicare în masă (televiziune, radio, presă scrisă) până la comunicarea individuală prin telefon, corespondenţă sau personală, războiul informaţional a atins cote maxime în anul 1989.

Statele democratice puse faţă în faţă cu regimurile comuniste au dus o permanentă luptă pe plan mediatic, prin toate mijloacele posibile, pentru ca efectul mesajelor transmise să aibă rezultatul aşteptat. Cercetătorul german Maletzke[2] spunea că efectele comunicării reprezintă toate modificările la nivel individual sau social pe care le produce mass-media prin tipul ei de mesaje. De aceea toate statele au acordat o importanţă majoră acestui război informaţional. România anului 1989 arăta cât se poate de rău. Societatea românească era apăsată de regimul dictatorial promovat

[1] Comunicarea a fost publicată în Cultură şi Comunicare.com, publicaţie a Comisiei de Comunicare şi Jurnalism, Academia Română, Filiala Timişoara, Anul V, 2011, nr. 5.

[2] Cercetătorul german Gerhard Maletzke a definit în 1963 noţiunea de comunicare în masă.

www.memorialulrevolutiei.ro

de Ceauşescu. Prin acest regim se încerca cenzurarea, manipularea şi chiar blocarea comunicării. Prin acapararea şi controlul total asupra mass-mediei, cenzurarea corespondenţei, a convorbirilor telefonice şi supravegherea individuală, controlul a tot ceea ce însemna, sub orice fel, transmitere de mesaj şi prin implementarea, din anul 1971, a ceea ce s-a numit „mica revoluţie culturală”[3], cetăţeanului român nu i-a mai rămas nicio şansă pentru o exprimare liberă a opiniei.

Mass-media românească, fiind total aservită regimului comunist, a promovat cultul personalităţii şi propaganda comunistă prin mesaje care erau transmise permanent atât prin radio şi televiziune, cât şi prin presă. Putem spune că, printr-o privire mai atentă asupra macroefectelor mediatice româneşti din 1989, regăsim aici atât *teoria agendării (agenda setting)*, cât şi *teoria spiralei tăcerii (Schweigerspirale)*. Această teorie formulată de cercetătoarea Elisabeth Noelle Neumann[4], pliată pe realităţile României anului 1989, ar fi următoarea: un grup minoritar de oameni pot avea o poziţie dominantă dacă punctul lor de vedere este prezentat şi susţinut de mass-media, vorbesc despre el şi îl susţin în public, în timp ce alţii, care sunt majoritari, au o opinie diferită, dar păstrează tăcerea din frica de a nu fi izolaţi, sancţionaţi în mod public sau de a suporta efectele unor acţiuni represive. Această activitate agresivă a mass-mediei româneşti a dus totuşi la o disonanţă generalizată cu societatea românească. La acest rezultat a contribuit într-un mod semnificativ mass-media internaţională, care în special prin posturile de radio „Europa Liberă”, „BBC”, „Vocea Americii” şi „Deutsche Welle”, promovate mai ales de Noel Bernard şi Vlad Georgescu, prin comentariile excepţionale despre problemele culturale şi politice, a fost în consonanţă cu opiniile şi aşteptările românilor. Aceste mesaje întreţineau speranţele românilor cu privire la căderea regimului comunist.

Chiar dacă regimul comunist din România a încercat să blocheze orice fel de comunicare din exterior şi către exterior, să izoleze ţara, refuzând categoric implementarea unor reforme cerute chiar de Gorbaciov, care a aplicat *perestroika*[5] în URSS, românii au luat act de aceste schimbări majore. Speranţele au crescut după difuzarea la „BBC” şi „Europa Liberă” a *Scrisorii*

[3] „Mica revoluţie culturală” a fost lansată de Nicolae Ceauşescu după vizita din 1971 în China şi Coreea de Nord.

[4] Elisabeth Noelle-Neumann, directoare a Institutului de Demoscopie din Allensbach, a publicat teoria în 1974, într-un articol intitulat „Spiral of Silence: a Theory of Public Opinion”.

[5] *Perestroika* a fost elementul central al politicii adoptate de Mihail Gorbaciov în vederea reformării economiei şi societăţii sovietice.

www.memorialulrevolutiei.ro

celor şase din data de 11 martie 1989[6], iar mai apoi prin prezentarea marilor schimbări sociale şi politice din ţările Pactului de la Varşovia. Televiziunea maghiară, în special prin postul „Duna", a difuzat mai multe reportaje care vizau în special minoritatea maghiară din România, ducând o campanie de susţinere a pastorului reformat László Tőkés.

Foarte mulţi şi-au pus întrebarea de ce revoluţia a început la Timişoara, ştiind că aici nivelul de viaţă era mai ridicat decât în celelalte regiuni ale ţării. Unul din motive ar fi faptul că timişorenii erau mai bine informaţi, astfel, nivelul de aşteptare al bănăţenilor fiind mai ridicat. Foarte mulţi timişoreni urmăreau posturile de televiziune maghiare şi sârbeşti, posturi care aveau deja o mai mare deschidere şi libertate în formarea opiniei publice, pe de o parte, iar pe de altă parte, contactul direct prin micul trafic, realizat de bănăţeni peste graniţă în Ungaria şi Iugoslavia, a deschis noi orizonturi de aşteptare ale acestora. Nu trebuie neglijat nici faptul că şvabii din Banat aveau o legătură destul de strânsă cu Republica Federală Germania.

Protestul din 14 şi 15 decembrie 1989 al lui László Tőkés şi al enoriaşilor reformaţi faţă de intenţia autorităţilor de a-l evacua, urmat de solidaritatea de care au dat dovadă locuitorii Timişoarei în sprijinirea acestei acţiuni de protest, a dus la declanşarea în 16 decembrie a evenimentelor revoluţionare care au urmat.

În primele zile ale confruntărilor dintre timişoreni şi forţele de represiune, autorităţile româneşti au încercat să păstreze tăcerea asupra evenimentelor de la Timişoara, căutând să izoleze oraşul din punct de vedere informatic de restul ţării, iar mai apoi chiar închizând graniţele ţării. Autorităţile româneşti iniţial au negat în faţa cancelariilor străine existenţa conflictului din Timişoara, iar mass-media internă a ignorat cu desăvârşire aceste evenimente.

Datorită acestui blocaj informatic din partea autorităţilor româneşti, sursele de informare erau foarte puţine şi aproape imposibil de verificat, iar ştirile apărute în mass-media internaţională referitoare la evenimentele din Timişoara erau contradictorii şi pline de elemente false. Iată câteva din titlurile unor articole apărute în presa germană, care descriu evenimentele din Timişoara:

www.memorialulrevolutiei.ro

[6] *Scrisoarea celor şase* este un document conceput de fostul demnitar comunist Gheorghe Apostol şi semnat de alţi cinci foşti membri marcanţi ai Partidului Comunist Român: Alexandru Bârlădeanu, Silviu Brucan, Corneliu Mănescu, Constantin Pârvulescu şi Grigore Răceanu. În această scrisoare Nicolae Ceauşescu este acuzat pentru politica dusă, de încălcare a Acordului final de la Helsinki, a Constituţiei R.S.R., pentru deturnarea Securităţii Statului de la menirea ei şi pentru politica de înfometare a populaţiei.

„Bild”: „Baionete contra poporului, 400 de morţi? Masacru în România.”
„Süddeutsche Zeitung”: „Relatări despre sute de morţi la protestele în masă din România. Unităţi ale armatei încercuiesc oraşele Timişoara şi Arad.”
„Frankfurter Rundschau”: „Martori oculari descriu atrocităţile din România.”
„Bild”: „România: baie de sânge, 2500 de morţi. Au fost împuşcaţi copii. Serviciul secret arde cadavre.”
„Allgemeine Zeitung”: „Armata atacă la întâmplare şi brutal. Timişoara pustiită. Masacre în rândul populaţiei neînarmate. Minorităţile maltratate şi persecutate.”
„Frankfurter Allgemeine Zeitung”: „Demonstraţii în mai multe oraşe româneşti. Evident, mai mult de 1000 de morţi. Relatări despre incinerări de cadavre...” „Românii din exil din Budapesta au relatat miercuri că populaţia din Timişoara şi-a procurat arme şi au izbucnit ciocniri armate. După informaţiile Agenţiei Taniug, ar fi fost ucişi în timpul tulburărilor, până marţi seara, cam 2000 de oameni. Agenţia de ştiri a DDR, ADN, a relatat despre mai mult de 3000 de persoane ucise.”

Agenţiile de presă ungare au transmis telegrame cu privire la evenimentele din Timişoara încă din data de 17 decembrie. Acestea erau, în general, destul de corecte, dar totuşi printre ele mai existau şi unele informaţii care, ulterior, nu s-au confirmat.

17 decembrie:
„Poliţia a risipit demonstraţia organizată de zeci de mii de etnici maghiari, în apărarea lui Tőkés. Manifestaţia s-a transformat într-un protest anti-ceauşist. Televiziunea maghiară informează că frontiera este închisă. Ambasadorul român din Ungaria a refuzat să transmită la Bucureşti o scrisoare de protest referitor la modul în care a fost tratat László Tőkés.”

18 decembrie:
Budapesta, ora 09,59
„Guvernul ungar afirmă că va căuta informaţii mai detaliate despre confruntările dintre demonstranţi şi miliţie. Câteva sute de oameni s-au adunat în faţa Ambasadei României pentru a protesta.”
Budapesta, ora 14,48
„Miliţia a folosit tunuri cu apă şi focuri de armă împotriva demonstranţilor de la Timişoara. S-au semnalat arestaţi şi răniţi, dar nu se cunosc detalii. Un diplomat vest-european declară că a auzit de răniţi şi arestaţi, dar nu şi de morţi. Numeroşi martori, călători întorşi din Timişoara, afirmă că au auzit focuri de armă. Demonstraţii anti-ceauşiste de amploare în

www.memorialulrevolutiei.ro

Timişoara şi Arad. Ministerul de Externe român afirmă că nu ştie nimic despre astfel de întâmplări. Pastorul László Tőkés a fost arestat. Se vorbeşte despre decesul unei femei în toiul confruntărilor."
Budapesta, ora 23,29

„Forţele române de securitate au ucis, se pare, zeci de persoane, când au deschis focul asupra demonstranţilor, duminică, declară un martor ocular. Oraşul este devastat, declară alt martor. La demonstraţii au participat în jur de 10.000 de oameni. Purtătorul de cuvânt spune că ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Bucureşti va protesta oficial împotriva reprimării sângeroase a demonstraţiilor. Televiziunea maghiară susţine că oraşele Timişoara, Oradea şi Arad au fost izolate şi înconjurate de forţe armate."

Toate canalele de informare în masă din lumea întreagă transmiteau informaţii despre evenimentele din ţară, timp în care autorităţile româneşti au păstrat tăcerea. Abia în seara de 20 decembrie, Nicolae Ceauşescu a apărut la postul naţional de televiziune, unde a avut un discurs prin care afirma că la Timişoara acţionează agenţi străini şi grupuri de huligani care, prin acţiunile lor violente de devastare a instituţiilor publice, încearcă să destabilizeze ţara. El acuza faptul că aceste acţiuni sunt dirijate din afara ţării şi sunt intervenţii străine, prin care se atentează la suveranitatea României.

Mass-media din România a început să transmită informaţii ample doar din 22 decembrie, din momentul în care Ceauşescu a părăsit clădirea Comitetului Central al P.C.R. Televiziunea publică a devenit celebră prin transmisia aşa numitei *Revoluţii române în direct*. În tot acest timp, toate canalele de informare româneşti erau intoxicate cu informaţii false, care, odată transmise, alimentau situaţia confuză din perioada 22-25 decembrie 1989, realitatea fiind, deseori, denaturată. Tot în acea perioadă, la manifestaţiile populare din Timişoara a apărut şi sloganul „Aţi minţit poporul cu televizorul!"

Revoluţia Română a continuat şi în 1990, în 11 martie fiind prezentată opiniei publice *Proclamaţia de la Timişoara*. Mass-media din ţară şi în special autointitulata „Televiziune Română Liberă" au continuat manipularea şi dezinformarea. Evenimentele majore din România au fost prezentate denaturat, începând cu propaganda mincinoasă cu privire la partidele istorice, greva generală din Timişoara, *Proclamaţia de la Timişoara* şi ajungând la „Golaniadă" şi la acţiunile minerilor din 13-15 iunie 1990. Puţinele publicaţii care încercau să ţină piept dezinformării şi manipulării în masă a opiniei publice au dus, încă mult timp, o luptă inegală.

www.memorialulrevolutiei.ro

Comunicarea, elementul principal în clădirea oricărui tip de societate, şi în special comunicarea mediatică, cu multiplele ei posibilităţi din ziua de astăzi, ar trebui abordată cu maximă atenţie, seriozitate şi responsabilitate.

Gino **RADO**

BIBLIOGRAFIE:

Arhiva Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, fond documentar Colecţii presă, internaţional.

Bărgăoanu, Alina, Dobrescu, Paul, *Mass-media şi societatea*, online, Comunicare.ro, 2003.

Bărgăoanu, Alina, Corbu, Nicoleta, Dobrescu, Paul, *Istoria comunicării*, online, Comunicare.ro, 2007.

Bland, Michael, Theaker, Alison, Wragg, David, *Relaţiile eficiente cu mass-media*, online, Comunicare.ro, 2003.

Neumann, Elisabeth Noelle, *Spirala tăcerii. Opinia publică, învelişul nostru social*, online, Comunicare.ro, 2004.

Milin, Miodrag, Milin, Andrei, *Timişoara în arhivele „Europei Libere" 17-20 decembrie 1989*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1999, pp. 11-53.

Rado, Gino, *Revoluţia română văzută în mass-media maghiară şi germană,* în *Mass-media, represiune şi libertate,* coordonator Lucian-Vasile Szabo, Timişoara, Editura Gutenberg Univers Arad, 2010, pp. 109-127.

www.memorialulrevolutiei.ro

OPINII ŞI ATITUDINI

De la Revoluţia Paşnică la Revoluţia Vajnică. Leipzig şi Timişoara – destine convergente şi divergente*

The first part of this paper underlines the implications of the concept of "hero" in the light of both the Peaceful Revolution which began in Leipzig and Berlin in 1989 and the "fight" for supremacy between these two heroic cities, starting from the book of the journalist Thomas Mayer: "*Helden der Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig / The Heroes of the Peaceful Revolution. 18 Portraits of the Pioneers from Leipzig"* and the column: "*Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt? / The End of the DDR. Which was the heroic city?*," written by the journalist Evelyn Finger and published in September 2009 in the weekly newspaper from Hamburg, „Die Zeit".

Further on, the Peaceful Revolution of the German Democratic Republic is compared to the Romanian Fearful Revolution which began in Timisoara, in December 1989, being thus emphasized the similarities and the differences between these two major European events, in the light of the tragic outcome of the last European Revolution.

Key words: **Peaceful Revolution, Fearful Revolution, hero, Leipzig, Berlin, Timişoara, prayers, Christoph Wonneberger, Christian Führer, László Tőkés.**

www.memorialulrevolutiei.ro

În Anul 1989 „faţa" Europei s-a schimbat dramatic. Şi ireversibil. Pentru unii în bine, pentru alţii în rău, totul în funcţie de orizontul fiecăruia de aşteptare. Revoluţiile succedate în Europa în 1989 au fost urmarea unei boli instalate în „organisme" secătuite de foamete, sărăcie şi război, care s-a prelungit decenii la rândul, dovedindu-se, aparent, incurabilă. Ţările Europei de Est s-au molipsit vertiginos de boala comunismului, iar „anticorpii" care mai existau au fost insuficienţi pentru a opri extinderea „infecţiei".

---

* Comunicare susţinută în 10 decembrie 2011, cu prilejul simpozionului *Revoluţia din Decembrie 1989. Timişoara, primul oraş liber al României*, organizat de Asociaţia Memorialul Revoluţiei, sub patronajul Consiliului Judeţean Timiş şi în colaborare cu Muzeul Banatului şi cu Biblioteca Judeţeană Timiş.

Exceptând România, Revoluţiile din Europa de Est au avut o desfăşurare total atipică faţă de cum ne obişnuise istoria. Revoluţia din Germania se numeşte **Paşnică**, cea din Cehoslovacia este **de Catifea**, iar pe cea din România îndrăznesc să o denumesc **Vajnică**, după o prealabilă descindere în *Dicţionarul explicativ al limbii române*, unde am găsit pentru cuvântul *vajnic* o mulţime de conotaţii: 1. energic, viguros, puternic; aprig, dârz; grozav, cumplit; 2. important, grav, serios; (rar, despre oameni) de seamă; marcant, ilustru. Cel puţin jumătate din aceste atribute se pot aplica Revoluţiei Române din Decembrie 1989, care a început cu lumânări, ca în Leipzig, dar s-a sfârşit cu sânge.

Am ales să pun Leipzigul faţă în faţă cu Timişoara la doi ani după demararea unei colaborări cu Asociaţia *Archiv Bürgerbewegung Leipzig / Arhiva Mişcării Civile Leipzig,* fondată în anul 1991, curând după *Wende* / *Cotitură*, cum numesc germanii perioada plină de transformări din Germania de Est, delimitată între alegerile locale din mai 1989 şi primele alegeri parlamentare libere din martie 1990, fără de care nu ar fi fost posibilă Reunificarea Germaniei.

Colaborarea dintre Asociaţia *Archiv Bürgerbewegung Leipzig* şi Memorialul Revoluţiei din Timişoara, despre care am vorbit pe larg în numărul 8 al buletinului nostru, s-a concretizat prin vernisarea, în noiembrie 2010, a expoziţiei itinerante *Revoluţia Română din Decembrie 1989 în imagini* şi prin prezentarea filmului *Noi nu murim!*, evenimente urmate de o interacţiune cu publicul.

Revenirea în ţară a fost plină de impresii şi emoţii, dar şi de cărţi pe tematica acţiunilor de protest iniţiate de grupurile opoziţioniste care s-au format şi au activat în Leipzig în anii ce au precedat căderea Zidului Berlinului din noiembrie 1989 şi Reunificarea Germaniei din octombrie 1990.

Una dintre cărţile care m-au incitat la lectură a fost *Helden der Friedlichen Revolution. 18 Porträts von Wegbereitern aus Leipzig* / *Eroii Revoluţiei Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, care face parte din Seria monografică a Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, apărută la Leipzig în 2009, sub semnătura lui Thomas Mayer, reporter şef la cotidianul „Leipziger Volkszeitung“, al cărui prim număr vedea lumina tiparului la 1 octombrie 1894.

Cartea în discuţie am recenzat-o în numărul trecut al buletinului nostru, deci nu voi insista asupra ei. Motivul pentru care fac din nou referire la ea este că îmi slujeşte de minune la dezvoltarea temei abordate în lucrarea de faţă. Conceptul de *Erou* a suferit în timpurile noastre moderne o serie de metamorfozări, fapt ce reiese cu pregnanţă din portretizarea celor 18

www.memorialulrevolutiei.ro

opoziţionişti din Leipzig, întreprinsă cu recuzita jurnalistului, la care se adaugă o doză, nu mare, de implicare afectivă, dar suficientă pentru a ne apropia, odată cu autorul, de aceşti oameni care s-au decis să întreprindă ceva contra sistemului, fără să se gândească la consecinţele gestului lor şi fără să bănuiască, niciun moment, că vor intra în istorie.

„Un erou este o persoană cu capacităţi şi trăsături care se disting în mod deosebit, pe care aceasta le pune în mişcare pentru realizări excepţionale: aşa numitele fapte eroice”[1], remarcă autorul în scurtul său cuvânt introductiv. Eroii portretizaţi în cartea lui sunt, ne avertizează Thomas Mayer, „(…) mai curând *eroi liniştiţi*. Ei nu s-au aflat şi nu se află nici în prezent, de cele mai multe ori, în atenţia publică“[2]. Aceşti eroi ai Leipzigului şi, în ultimă instanţă, ai Germaniei nu sunt, ne atrage atenţia şi Michael Beleites, fost colaborator al Oficiului pentru Administrarea Arhivelor Stasi din Sachsen, în prefaţa sa la carte: „(…) războinici care au luptat cu sabia. Lor nu le este propriu nimic ce ţine de forţa militară, din contră: ei au dovedit *curaj civil* în mijlocul unui sistem al DDR-ului militarizat progresiv. Ei au pus în funcţiune rezistenţa lipsită de forţă şi, astfel, o participare hotărâtoare la Revoluţia *Paşnică*.”[3]

În anul publicării cărţii lui Thomas Mayer, Revoluţia Paşnică a fost sărbătorită, la fel ca Revoluţia noastră din Decembrie 1989, cu mult tam-tam în Germania. În săptămânalul hamburghez „Die Zeit” a apărut, în septembrie 2009, un articol cu titlu exploziv: *Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt?/ Sfârşitul DDR-ului. Care a fost oraşul eroic?*, în care evenimentele Revoluţiei Paşnice sunt prezentate din unghiuri diferite de vedere, prin punerea faţă în faţă a oraşelor Leipzig şi Berlin, care „se bat” şi acum, din 1989 încoace, pentru titlul de Oraş Eroic.

„Toate marile evenimente istorice din lume sunt povestite de două ori: o dată ca istorie a eroilor, cealaltă dată ca glumă”, îşi începe jurnalista Evelyn Finger, în articolul sus-pomenit, prezentarea imparţială a meritelor celor două oraşe germane în derularea evenimentelor analizate.

Genul acesta nou al ironizării perioadei de cotitură din istoria recentă a Germaniei, aşa-numitul *Wendewitz*, „a fost o reacţie de apărare la mitizarea naţională, care părea să se anunţe cu fluturări de steag la sfârşitul toamnei lui 1989. Dar el era şi o anatemă contra imprevizibilului transformării revoluţionare, contra fricii faţă de un viitor comun. Astăzi el este, ca formă colectivă a rememorării, consolare şi compensaţie pentru eroii

[1] Thomas Mayer, *Eroii Revoluţiei Paşnice. 18 portrete de deschizători de drumuri din Leipzig*, Vol. 10, Editura Evanghelică Leipzig, 2009, p. 8.
[2] *Ibidem*, p. 8.
[3] *Ibidem*, p. 9.

www.memorialulrevolutiei.ro

fără nume ai străzii, care nu sunt preamăriţi separat”[4].

Căderea Zidului Berlinului, evenimentul-vedetă al istoriei germanilor ani de-a rândul, a început să îşi piardă supremaţia. Astfel, se încearcă o reconsiderare a rolului Leipzigului şi Berlinului în anul de graţie 1989, prin rememorarea unei cronologii, de multe ori minimalizate, ca şi curajul de care au dat dovadă atât grupurile de opozanţi din Leipzig, cât şi sutele de mii de locuitori ai oraşului, care i-au invadat străzile în toamna decisivă pentru mersul istoriei. „Trăim în timpuri ironice, sceptice cu eroii. Deoarece am învăţat să ne temem de curajul eroic ca fenomen care însoţeşte războiul şi dictatura. Nefericită ţara care are trebuinţă de oraşe eroice! Până acum aşa-numita Wende a fost sărbătorită cel mai mult ca şi Cădere a Zidului, ca miracol care a venit asupra Berlinului împărţit, precum un cadou, de sus.”[5]

Despre miracol se vorbeşte nu doar referitor la Berlin, ci şi la Leipzig. Un miracol ce va eluda, peste două luni şi o săptămână, o mie şi ceva de kilometri şi va ajunge şi la Timişoara, o dovadă în plus că miracolele nu cunosc niciun fel de graniţe, fie ele de timp, spaţiu, vârstă, naţionalitate, religie sau culoare.

În acest sens, Michael Beleites subliniază în prefaţa sa că „«Minunea» de la Leipzig a fost posibilă doar pentru că atât de mulţi oameni şi-au riscat conştient viaţa! Unde altfel s-au demonstrat mai evident curajul civil şi puterea rezistenţei lipsite de forţă decât în acea zi a destinului din Leipzig? Cei 70.000 de demonstranţi din 9 octombrie 1989 nu au fost mai puţin «eroi» decât cei portretizaţi aici“.[6]

Deşi i-am enumerat pe cei 18 eroi al Leipzigului în recenzia cărţii, doresc să îi mai prezint o dată şi pentru cititorii care nu au parcurs numărul trecut. Ei sunt, în ordinea stabilită de autor: Christoph Wonneberger, Jochen Läßig, Thomas Rudolph, Brigitte Moritz, Gisela Kallenbach, Gesine Oltmanns, Rolf-Michael Turek, Michael Arnold, Rainer Müller, Katrin Hattenhauer, Friedel Fischer, Edgar Dusdal, Roland Quester, Kathrin Walther, Jürgen Tallig, Petra Lux, Ernst Demele şi Uwe Schwabe.

Despre activitatea lor subversivă şi „pe faţă” am vorbit deja pe larg. O atenţie aparte o voi acorda, de această dată, pastorului Christoph Wonneberger, cu care se deschide seria portretelor eroilor din Leipzig. Şi asta pentru că acest pastor evanghelic a jucat un rol crucial în declanşarea evenimentelor Revoluţiei Paşnice din Germania. El a iniţiat, încă din aprilie

[4] Evelyn Finger, *Das Ende der DDR. Welche war die Heldenstadt?/ Sfârşitul DDR-ului. Care a fost oraşul-erou?*, „Die Zeit“, Nr. 39, 17.09.2009.
[5] *Ibidem*, art. citat.
[6] Thomas Mayer, *op. cit.*, p. 11.

www.memorialulrevolutiei.ro

1982, la Dreikönigskirche / Biserica Celor Trei Împăraţi din Dresda şi, câteva luni mai târziu, în 13 septembrie 1982, la Nikolaikirche / Biserica Sfântul Nicolae din Leipzig, aşa numitele *Montagsgebete* / *rugăciunile de luni*. Ele au continuat în fiecare luni, luni şi ani de-a rândul, până în 1989, când s-au transformat în *Montagsdemonstrationen* / *demonstraţiile de luni*, cu marea de oameni care a inundat străzile Leipzigului. Până aici, scenele acestea parcă ne amintesc de ceva cunoscut. Un pastor, rugăciuni… Dar evenimentele iau, de aici încolo, o cu totul altă turnură…

Odată iniţiate de către pastorul Christoph Wonneberger, rugăciunile de luni de la Biserica Sfântul Nicolae din Leipzig au fost coordonate, din 20 septembrie 1982 până în 1986, de către pastorul evanghelic Christian Führer. În 1986 organizarea rugăciunilor o preia pastorul Christoph Wonneberger, la cererea episcopului Friedrich Magirius, acelaşi care, doi ani mai târziu, avea să-l destituie din această funcţie. Înştiinţarea avea să o primească pastorul Christian Wonneberger printr-o scurtă, dar categorică scrisoare: „Dragă frate Wonneberger […]. Am pregătit, între timp, o nouă organizare a rugăciunilor pentru pace pentru săptămânile viitoare. În ce mă priveşte, declar încă o dată că sunteţi eliberat de misiunea dumneavoastră de până acum.”[7]

Motivul acestei măsuri abuzive şi injuste este explicat foarte laconic şi destul de vag: „După cum vă este cunoscut, locţiitorul meu, fratele Wugk, v-a explicat, în legătură cu ultima rugăciune dinaintea pauzei de vară, că dumneavoastră înşivă, prin modul dumneavoastră de a acţiona, aţi renunţat la competenţa dumneavoastră pentru funcţia coordonării.”[8]

De „modul de a acţiona” s-a legat şi decizia episcopului de Cluj, Gyula Nagy, şi a episcopului de Oradea, László Papp, privitoare la pastorul reformat László Tőkés, comunicată prin Circulara din 14 august 1989, chiar dacă, în acest caz, cei doi episcopi au binevoit să dea mai multe explicaţii pentru hotărârea lor: „Atât conducerea Bisericii, cât şi autorităţile statului au dat dovadă de o îndelungată răbdare şi îngăduinţă faţă de faptele sale, dar, prin tot ce face, amintitul preot continuă să rămână un prost exemplu atât pentru confraţii săi, cât şi pentru enoriaşi. Prin faptele şi atitudinea sa, Tőkés László s-a autoexclus din rândul preoţilor Bisericii Reformate din ţara noastră.”

Destituindu-l pe pastorul László Tőkés din funcţie şi ordonând transferul acestuia la Mineu, cei doi episcopi au declanşat, fără voia lor, adunarea crescândă a credincioşilor, iniţial a celor reformaţi, revoltaţi de

[7] *Ibidem*, p. 18.
[8] *Ibidem*, p. 18.

www.memorialulrevolutiei.ro

măsurile abuzive, şi ulterior a celor din celelalte confesiuni existente în România.

Despre izbucnirea, desfăşurarea şi apogeul evenimentelor din 1989 vorbeşte pastorul Christian Führer la modul obiectiv, dar şi emoţionant, în cadrul unui interviu realizat şi transmis de DW World / Deutsche Welle World, în 6 ianuarie 2009.

Faptul că ziua de 9 octombrie se anunţa ca o zi mai aparte a fost întărit de anunţul apărut în ziare, cum că „se va pune capăt contra-revoluţiei, dacă nu merge altfel, cu armele în mână", precum şi de o iniţiativă a medicilor, care a dat de gândit şi a sporit teama deja instalată, precizează pastorul Christian Führer, punctând, mai departe: „Pe 8 octombrie la slujbă au venit medici să ne anunţe că în spitale s-au eliberat saloane special pentru victime, în cazul unei intervenţii armate. Cu o teamă cumplită se apropia ziua de 9 octombrie."

Demonstraţia masivă din Leipzig, din 9 octombrie 1989, a fost precedată de o serie de măsuri luate de forţele de ordine, care au fost echipate, până la un punct, la fel ca în Timişoara în Decembrie 1989, cu uniforme de luptă, scuturi şi tancuri. Au lipsit din peisajul timişorean al represiunii câinii, care fuseseră, totuşi, comandaţi de Elena Ceauşescu. Erau pregătiţi pentru intervenţie 8.000 de poliţişti şi soldaţi ai Armatei Populare, iar până la ora 14.00 Biserica Sfântul Nicolae era deja ocupată de aproximativ 600 de colaboratori ai Partidului Unităţii Socialiste a Germaniei. Spitalele au fost dotate cu rezerve de sânge, iar personalului medical i s-a impus să rămână şi în schimbul de după-amiază şi de noapte.

Afluenţa oamenilor spre Biserica Sfântul Nicolae şi spre celelalte biserici a fost de nestăvilit. Nici măcar de teama unei represiuni armate. Evenimentul este rememorat cu acuitate de către pastorul Christian Führer în cadrul interviului menţionat: „Am permis accesul a 6000 până la 8000 de oameni în bisericile din centrul oraşului, mai mulţi nu puteau intra, dar veniseră cam 70.000. Nu mai puteam ieşi din biserică, toată curtea Bisericii Sfântul Nicolae era plină de oameni."

Oamenii adunaţi în curtea Bisericii Sfântul Nicolae nu au venit cu mâna goală. Forma de protest declanşată în faţa bisericii sau în biserică s-a derulat atât la Leipzig, cât şi la Timişoara, într-o ţinută şi cu o recuzită adecvată. „Toţi aveau, subliniază pastorul Christian Führer, lumânări în mâini şi lumânările înseamnă renunţare la violenţă. Ai nevoie de ambele mâini pentru a proteja flacăra şi nu poţi ţine pietre sau bastoane cu mâinile. "

În volumul *Temeswar. Symbol der Freiheit* / *Timişoara. Simbolul libertăţii*, semnat de către Hans Vastag, Gőrgy Mandics şi Manfred Engelmann, este surprins episodul adunării enoriaşilor în faţa casei

www.memorialulrevolutiei.ro

pastorului László Tőkés, cu referire şi la locaţii ale revoltei de pe meleaguri străine: „În 13 decembrie santinelele sunt retrase în mod surprinzător din faţa casei pastorului, fără îndoială, pentru a da impresia că totul este în ordine. La început se adună în faţa casei de pe Strada Timotei Cipariu doar femei mai în vârstă cu lumânări în mâini, ca la un priveghi. Din 15 decembrie structura mulţimii adunate este deja cu totul diferită. Securitatea supraveghează din fundal orice mişcare, dar nu intervine. Ea aşteaptă. Astfel oamenii devin mai curajoşi. Ei ştiu de la televiziune că în Leipzig, Berlin şi Praga revolta a început asemănător, printr-o adunare de oameni."[9]

Surpriza autorităţilor comuniste germane avea să fie foarte mare, iar reacţia lor a fost… lipsa de reacţie, relatează, în continuare, pastorul Christian Führer: „Ulterior, un membru al SED[10] spunea: «Pregătisem totul, eram pregătiţi pentru orice, numai pentru lumânări şi rugăciuni nu». Ca atare, poliţiei nu i s-a comandat să intervină. Dacă ar fi fost aruncate pietre sau poliţiştii ar fi fost atacaţi, atunci aveau mână liberă şi ar fi fost la fel ca întotdeauna. Aşa s-au retras tancurile, fără să tragă, iar noi am ştiut: RDG nu mai este ce era în cursul dimineţii. Atunci mai mult am bănuit decât să ştim deja că aici se întâmplă lucruri mari. De înţeles am înţeles mai târziu."

Lumânările din faţa casei pastorului reformat au conferit, pentru început, mulţimii securitate în faţa… Securităţii. Dar odată cu schimbarea centrului de greutate al manifestaţiilor, din 16 decembrie, starea de lucruri a scăpat de sub control, iar calea paşnică a dialogului, pe care şi-au dorit-o manifestanţii, s-a pierdut.

Deznodământul acţiunii de protest iniţiate în Leipzig în 9 octombrie nu l-a cunoscut, desigur, nimeni dintre cei implicaţi, nici măcar nu l-a putut intui. În acest sens, pastorul Christian Führer face câteva precizări semnificative: „Nu aveam nicio siguranţă. Ne temeam zi şi noapte, dar credinţa era mereu mai mare decât teama. Ştiam de la Isus despre puterea căii paşnice şi că este singura pe care putem merge. Pentru că, atunci când apelezi la violenţă, devii precum duşmanul, şi binecuvântarea lui Dumnezeu te părăseşte. Este ceea ce le-am transmis tinerilor în timpul rugăciunilor, iar ei, în mod surprinzător, au dus la bun sfârşit misiunea şi au renunţat la violenţă. Am trăit atunci – ceea ce şi astăzi mă impresionează enorm – cum masele au exprimat în două cuvinte binecuvântarea lui Christos: «Fără violenţă!». Şi nu doar au aclamat, ci au şi mers consecvent pe calea paşnică.

---

[9] Hans Vastag, Gőrgy Mandics, Manfred Engelmann, *Temeswar. Symbol der Freiheit / Timişoara. Simbolul libertăţii,* Editura Amalthea, Viena, 1992, p. 114.

[10] SED: Sozialistische Einheitspartei Deutschlands / Partidul Unităţii Socialiste a Germaniei.

www.memorialulrevolutiei.ro

Dacă există ceva ce merită a fi numit minune, atunci acolo a avut loc o minune. Nu ne reuşise nicio revoluţie, era pentru prima oară, şi fără niciun fel de vărsare de sânge. Era, cu adevărat, începutul."

O minune a avut loc şi la Timişoara în Decembrie. Şi la Timişoara s-a strigat „Fără violenţă!". Dar, din păcate, minunea a fost acompaniată de (re)vărsare de sânge. În Piaţa Maria, în seara de 16 decembrie, nu s-a tras încă în manifestanţi, ci s-au operat arestări, continuând apoi cu Judeţeana de Partid, Piaţa Libertăţii, Parcul Central-Catedrală, Hotelul „Continental", Piaţa Operei, Piaţa 700, Piaţa Josefin ş.a.m.d., unde vor avea să cadă, curând, primele victime sub rafalele de gloanţe. Dacă mai adăugăm alte zone fierbinţi ale oraşului, precum Podul Decebal, Calea Girocului şi Calea Lipovei, obţinem harta completă a unei Timişoare aflate în stare de asediu.

Dacă în Leipzig armele au rămas tăcute, iar tancurile au încremenit pe locurile lor, în Timişoara, iar apoi în celelalte oraşe care s-au solidarizat cu revoluţionarii timişoreni, culminând cu Bucureştiul, aceste instrumente ale represiunii au prins rapid viaţă, luând-o, în schimb, pe cea a demonstranţilor sătui de comunism şi dornici de libertate şi democraţie. Ironia soartei, în Timişoara şi Bucureşti trupurile manifestanţilor nu au fost sfârtecate doar de gloanţe, ci chiar şi de tancuri, amplificându-se, astfel, grozăvia faptelor derulate în săptămâna Revoluţiei.

O scurtă trecere în revistă a efectelor intervenţiei armate în Timişoara şi Leipzig ne oferă un indiciu clar asupra faptului că destinul Timişoarei, convergent, până la un punct, cu cel al Leipzigului, se abate apoi dramatic, în toate sensurile posibile ale cuvântului.

În Timişoara, în zonele enumerate mai sus, au fost arestate aproximativ 978 de persoane, începând cu 16 decembrie şi terminând cu 19 decembrie. În Leipzig, pe parcursul uriaşei demonstraţii din 9 octombrie, la care au participat peste 70.000 de oameni (conform unelor date, cifra s-ar ridica chiar la 100.000), nu numai că nu s-a tras, dar nu s-a recurs la niciun fel de forţă armată. Arestări au avut loc în Leipzig, în schimb, la manifestaţiile precedente, cum ar fi cea din 7 octombrie, cu prilejul celei de-a 40-a aniversări a DDR-ului, la care au luat parte 4000 de persoane, dintre care arestate au fost 210.

Trecând la victime, trebuie să lăsăm deoparte Leipzigul şi să ne raportăm, de această dată, doar la Timişoara şi, pentru a nu fi individualişti, la Bucureşti şi la întreaga ţară, cu precizarea că cele mai multe victime s-au înregistrat după căderea dictatorului Ceauşescu, deci începând cu după-amiaza de 22 decembrie şi în zilele următoare.

Nu trebuie uitat că victime nu au fost doar din rândul civililor. Şi forţele de intervenţie, angrenate în reprimarea Revoluţiei de la Timişoara,

www.memorialulrevolutiei.ro

Bucureşti şi din celelalte oraşe, şi-au plătit tributul.

Se vehiculează mai multe cifre privind victimele Revoluţiei din întreaga ţară: 1104 conform unei statistici a Ministerului Sănătăţii, 1142 şi 1290 conform Secretariatului de Stat pentru Problemele Revoluţionarilor, respectiv Institutului Revoluţiei Române din Decembrie 1989, cărora li se adaugă peste 3000 de răniţi.

Bilanţul acesta al morţilor a avut un efect imediat asupra aparţinătorilor şi maxim, prin toate implicaţiile care decurg de aici, asupra copiilor. Conform datelor deţinute de Secretariatul de Stat pentru Problemele Revoluţionarilor, au rămas fără părinţi 748 de copii, fiind declaraţi urmaşi de Eroi-Martiri.

Dar a rămâne în viaţă în urma participării la o revoltă sau la o revoluţie nu constituie întotdeauna un prilej de bucurie. Gloanţele şi chiar şi bătăile din arest au lăsat urme adânci şi ireversibile în trupurile, creierele şi sufletele celor care le-au încasat, pe care, din păcate, nu le poate şterge nimeni şi nimic.

Revoluţia din Decembrie 1989 a fost şi rămâne o aspră lecţie de istorie. O lecţie de eroism şi demnitate, din care transpare cu limpiditate morala: nemulţumirile sociale ale unui popor nu se rezolvă cu armele în mâini şi cu tancurile pe străzi, ci prin calea paşnică a dialogului, pe care au pornit, iniţial, la fel ca eroii Revoluţiei Paşnice din Leipzig, şi revoluţionarii timişoreni, urmaţi de cei din întreaga Românie.

Adina **HORNEA ABRUDA**

www.memorialulrevolutiei.ro

Timişoara – spirit viu şi contestatar

This paper gives an objective account of the evolution of the City of Timisoara in the spirit of freedom and highlights the essential aspects of the events occurred in this city in December 1989. The first part of this paper is in fact a commemoration of the student movement from Timisoara which took place on October 30th 1956 and which was not only an important moment for the anti-communist resistance of the Romanians but also a first step of solidarity with other countries from the Soviet Bloc, such as Poland and Hungary.

In December 1989, Timisoara proved to be a living spirit, being thus the spark which ignited the fight against the communist regime. This study underlines the importance of Timisoara in the struggle for earning freedom but also in instauration of democracy in Romania. The inhabitants of Timisoara, by their outstanding courage proven in December 1989, emboldened the vast majority of Romanians to revolt against the communist regime and, most importantly, against the dictators Nicolae and Elena Ceausescu; therefore, they are an eloquent example to be followed. The current rights and freedoms are owed to the fact that the Romanians stood up for their belief and causes, in spite of the brutal repression organized by the authorities that faithfully served the communist regime.

Key words: **communism, Revolution, 1989, Timişoara, freedom**

Atitudinea Timişoarei din Decembrie 1989 a fost dovada vie a refuzului de a se conforma regimului dictatorial, dar mai ales represiunii comuniste. Timişoara a fost scânteia care a contribuit la aprinderea şi extinderea focului revoluţionar împotriva comunismului.

Nu este o întâmplare faptul că în 1956 în Timişoara a izbucnit mişcarea studenţească îndreptată împotriva regimului comunist, dar mai ales a ocupaţiei sovietice, scandându-se atunci: „Afară cu ruşii din ţară!”, „Ne-am săturat de robie!”, „Vrem libertate!”, „Unde este grâul nostru?”, „Jos mâinile de pe Ungaria!”, „Cerem libertatea presei şi cuvântului prevăzute în Constituţie!”, „Ce caută ruşii la uraniul şi petrolul nostru?”.

Mişcarea studenţească din Timişoara, din 30 octombrie 1956, nu a avut succes, totuşi a semnificat o ameninţare clară la adresa conducerii comuniste şi a jugului sovietic, dar şi o primă solidaritate cu statele Europei devenite sateliţi ai URSS: Polonia şi Ungaria, care îşi manifestaseră opoziţia împotriva rigurosului control al URSS.

În anii ’50, în judeţul Timiş s-au înregistrat mai multe acţiuni îndreptate împotriva regimului comunist, a ocupaţiei sovietice, pronunţându-se pentru mai bune condiţii de trai. Într-un material de sinteză elaborat în noiembrie 1956 de Regionala PMR Banat, sunt menţionate zeci de localităţi rurale şi numeroase intreprinderi industriale din Timişoara, Arad, Lugoj şi Reşiţa, unde oamenii s-au pronunţat împotriva normelor

www.memorialulrevolutiei.ro

mari, a salariilor mici, a cotelor împovărătoare din produsele agricole, a prezenţei trupelor sovietice în România şi a înfeudării ţării intereselor URSS.

La Timişoara, cu prilejul dezbaterilor organizate în intreprinderi, muncitorii au abordat dificultăţile cu care se confruntau, au condamnat lipsa produselor alimentare. Notele informative primite zilnic la Regionala PMR Banat, din localităţi şi intreprinderi, au menţionat că „manifestările antisovietice sunt tot mai numeroase". Pe zidurile instituţiilor publice sunt inscripţionate lozinci anticomuniste, la Timişoara s-a scris „Vrem pâine! Suntem împotriva URSS!". În Lugoj s-au răspândit manifeste cu următorul text: „Muncitori, studenţi şi elevi, grăbiţi lupta voastră pentru eliberarea României de sub jugul sovietic!"; „Luaţi exemplul poporului ungur!"; „Jos Gheorghiu-Dej cu clica lui de parveniţi!"; „Luptaţi pentru o viaţă mai bună şi pentru libertate!". Nu au lipsit manifestările violente împotriva autorităţilor comuniste locale. În satul Darova ţăranii au ameninţat activiştii de partid şi au atacat delegatul regional însărcinat cu colectarea cerealelor, s-a strigat în public: „Jos comuniştii, trăiască Regele Mihai!"[1].

Anii au trecut, iar în 1989, Timişoara a aprins izbăvitoarele flăcări ale Revoluţiei[2]. Ea a devenit o speranţă pentru români, fapt ce reiese şi din mesajele telefonice sau scrise prin care unii români îşi exprimau următoarele gânduri faţă de atitudinea şi spiritul timişorean: „Timişoreni, suntem alături de voi!"; „Timişoreni, voi sunteţi singura noastră speranţă!"; „Suntem alături de voi şi vă iubim!"; „Oare ne puteţi ierta vreodată?". Au existat mesaje de solidaritate, precum şi injurii şi ameninţări, existau persoane ce nu doreau căderea regimului comunist, nu doreau instaurarea unui regim democratic, în care poporul intra în posesia unor drepturi reale, îşi putea exprima opiniile libere, era lipsit de constrângere şi avea un cuvânt important de spus în conducerea ţării. Nu întotdeauna românii au făcut cele mai înţelepte alegeri când i-au desemnat pe conducătorii statului, dar dreptul de a vota a fost câştigat prin sacrificiu uman, prin vărsare de sânge.

Timişoara a fost văzută ca un oraş ideal, o cetate ideală a luptei împotriva comunismului, a neocomunismului travestit în social-democraţie[3]. Din cele mai multe articole redactate de regretatul Iosif Costinaş reiese foarte clar că timişorenii au continuat să lupte şi după căderea regimului

www.memorialulrevolutiei.ro

[1] Teodor Stanca, *Remember 1956*, Biblioteca Cercului de Studii VESTUL, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2011, pp. 20-21.
[2] Florin-Gabriel Mărculescu, *Trăiască Timişoara*, în „România Liberă", nr. 14120/86, 3 martie 1990, pp. 1-2.
[3] Iosif Costinaş, *Timişoara trăieşte şi nădăjduieşte*, în „România Liberă", nr. 14358/324, 29 ianuarie 1991, pp. 1-2.

dictatorial, pentru ca noua putere instaurată să respecte drepturile câştigate şi să facă dreptate privind evenimentele din 1989. Relevantă pentru spiritul Timişoarei este formularea acestuia: „Nu suntem supraoameni, nu suntem mai-mult-decât-oameni. Trăim şi nădăjduim într-un oraş numit Timişoara".

După Revoluţie, noua putere politică, legitimată prin alegerile libere organizate la 20 mai 1990, a fost contestată, deoarece F.S.N. apărea ca un „partid unic" sau cel puţin prerogativele pe care şi le-a atribuit erau de aşa natură[4]. „Scopul F.S.N. este instaurarea democraţiei, libertăţii şi demnităţii poporului român. (...) Întreaga putere în stat este preluată de Consiliul Frontului Salvării Naţionale. Lui i se vor subordona Consiliul Militar Superior, care coordonează întreaga activitate a armatei şi a unităţilor Ministerului de Interne."[5].

Revenind la Revoluţia din Timişoara, trebuie menţionat că aceasta a început cu un glas încet, slab, însă treptat a luat amploare, a dispărut teama faţă de brutala represiune[6]. Între 13-15 decembrie 1989, în Piaţa Maria, credincioşii reformaţi demonstrează paşnic, cu lumânări în mâini, păzindu-l pe pastorul László Tőkés, ce urma să fie evacuat. Erau demonstraţii paşnice, de mică amploare, dar permanente, iniţiate de comunitatea religioasă reformată maghiară. Începând cu dimineaţa zilei de sâmbătă, 16 decembrie, aproximativ 50% din cei aflaţi în Piaţa Maria erau oameni ai Timişoarei (nu mai erau doar credincioşi reformaţi unguri), de toate vârstele şi din toate categoriile sociale.

Ziua de 16 decembrie 1989 semnifică declanşarea manifestaţiei revoluţionare, atunci s-a scandat „Jos Ceauşescu!", „Libertate!". Între orele 20,00-21,00, dinspre Podul Maria, de peste canalul Bega, vin spre casa lui Tőkés aproximativ 2000 de manifestanţi, scandând: „Vin studenţii!", „Libertate!", „România liberă!", „Jos Ceauşescu!", „Vrem democraţie!", „Nu plecăm, nu te dăm!", „Ceauşescu pică, nu ne este frică!". S-a cântat „Hora Unirii" şi „Deşteaptă-te, române!"[7]. În decembrie 1989, naţiunea română şi-a exprimat voinţa înlăturării regimului totalitar şi a instaurării unui regim democratic, întemeiat pe un stat de drept, bazat pe separaţia

www.memorialulrevolutiei.ro

[4] George Munteanu, *Mersul Revoluţiei*, în „România Liberă", nr. 14359/325, 30 ianuarie 1991, pp. 1-2.
[5] *Comunicatul către ţară al Consiliului Frontului Salvării Naţionale*, în „Luptătorul Bănăţean", nr. 2, 23 decembrie 1989, p. 1.
[6] Zoltan Kovacs, *Istoria merge doar înainte,* în „Agenda", nr. 50, 12 decembrie 1992, p. 1.
[7] Florin Medeleţ, Mihai Ziman, *O cronică a Revoluţiei din Timişoara. 16-22 decembrie 1989*, Tiraj II, Ediţia I, aprilie 1990, pp. 3-5.

puterilor şi garantarea prin lege a drepturilor naturale[8].

În cadrul acestui studiu mi-am propus să surprind câteva aspecte privind participarea armatei la Revoluţia Română de partea sau împotriva populaţiei aflate pe străzi. Referitor la această problemă, Asociaţia Cadrelor Militare din Garnizoana Timişoara a afirmat că armata este instituţia fundamentală a statului ce are ca nobilă şi supremă misiune apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale a patriei. Trebuie să acţioneze legal şi în nicio împrejurare împotriva poporului[9]. Un grup de cadre şi militari în termen din Garnizoana Timişoara a declarat că armata aflată în stradă nu a făcut altceva decât a respectat ordinele primite, sutele de cadre şi militari în termen au executat ordinele venite de la minister, armată, mare unitate, unitate, subunitate. În armată se aplică principiul executării ordinelor primite. Toţi militarii cuprinşi în verigile inferioare ocupă poziţia de executanţi.

În 16 decembrie 1989 în Timişoara s-a declarat starea de necesitate pentru unităţile militare. În 17 decembrie s-a primit alarma de luptă, armata executând ordinul dat, devenind, prin urmare, „instrument al puterii", era legată prin jurământ faţă de fostul comandant suprem, „odiosul dictator"[10]. Grupul de cadre a afirmat că a urmat o perioadă de totală dezinformare, exista o îndoctrinare cu informaţii ireale, ce ascundea adevărul despre mişcările şi cererile revendicative ale cetăţenilor Timişoarei. Ordinele ce trebuiau executate veneau într-un ritm ameţitor. Aceştia au specificat că executarea ordinelor a fost singura posibilitate, în cazul refuzării executării, armata din Timişoara ar fi fost condamnată la moarte, cu acuzaţia de ***ÎNALTĂ TRĂDARE***. De asemenea, s-a afirmat că, în cazul refuzului de a executa ordinele primite, astăzi niciunul dintre militarii acestui oraş nu mai era în viaţă, deoarece puteau fi condamnaţi la moarte şi executaţi fără a fi judecaţi în faţa unei Curţi Marţiale.

Grupul de cadre a susţinut că în 19/20 decembrie 1989, odată cu trecerea armatei de partea poporului, s-a declanşat sentimentul dreptăţii şi al adevărului în rândul armatei. În acel moment, marile unităţi şi unităţile militare erau înzestrate cu tancuri, rachete, avioane şi elicoptere, fapt ce ar fi putut declanşa un adevărat război civil, cu consecinţe catastrofale pentru naţiunea română. În 17 decembrie 1989, cu armamentul şi muniţia din

[8] *Comitetele cetăţeneşti în slujba drepturilor omului*, în „România Liberă", nr. 14220/186, 6 august 1990, p. 2.

[9] *Comitetele permanente ale Asociaţiei Cadrelor Militare din Garnizoana Timişoara*, în „România Liberă", nr. 14321/287, 1 decembrie 1990, p. 2.

[10] Denumirea pe care grupul de cadre şi militari în termen din Garnizoana Timişoara i-o dau lui Nicolae Ceauşescu.

www.memorialulrevolutiei.ro

dotarea trupelor din Timişoara s-ar fi distrus oraşul. Armata a hotărât să nu mai fie la cheremul forţelor represive şi a trecut de partea populaţiei din Timişoara. Prin atitudinea luată, de fraternizare cu populaţia din Timişoara, armata din judeţ era considerată trădătoare. Ministrul Apărării Naţionale, Vasile Milea, a fost ameninţat cu plutonul de execuţie de către dictator. Armata şi-a menţinut ferm poziţia[11].

În mod cert, armata a reprezentat pentru Nicolae Ceauşescu un instrument distructiv al „huliganilor" aflaţi în stradă, cu întreaga armată a ţării de partea sa, fără îndoială, ar fi reuşit să pună capăt Revoluţiei.

Ceauşescu a încercat să minimalizeze evenimentele din Timişoara: „În zilele de 16 şi 17 decembrie, sub pretextul împiedicării aplicării unei sentinţe judecătoreşti legale, câteva grupuri de elemente huliganice au organizat o serie de manifestări şi incidente, trecând la atacarea unor instituţii de stat, distrugând şi jefuind o serie de clădiri, de magazine, de clădiri publice, iar în ziua de 17 decembrie şi-au intensificat activitatea împotriva instituţiilor de stat şi de partid, inclusiv a unor unităţi militare. (...) Populaţia din Timişoara cunoaşte şi a văzut toate aceste distrugeri de tip fascist care au avut loc. (...) Deoarece acţiunile grupurilor antinaţionale, teroriste, au continuat, unităţile militare – conform Constituţiei şi în conformitate cu legile ţării – au fost obligate să se apere, să apere ordinea şi bunurile întregului oraş, de fapt să apere ordinea în întreaga ţară. (...) Armata şi-a îndeplinit pe deplin datoria faţă de patrie, faţă de popor şi cuceririle socialismului! Dacă armata şi unităţile de ordine nu şi-ar fi îndeplinit datoria şi răspunderea faţă de patrie, faţă de popor, ar fi însemnat să nu răspundă jurământului, să nu îndeplinească prevederile Constituţiei ţării de a acţiona cu fermitate în apărarea cuceririlor socialiste, a cuceririlor întregului popor, a independenţei, integrităţii şi suveranităţii României"[12].

Populaţia aflată în stradă a avut nevoie de sprijinul armatei, ea a strigat lozinci din care reiese disperarea cu care îşi dorea ca armata să treacă de partea ei: „Ostaşi, veniţi cu noi!", „Armata e cu noi!".

Referitor la Timişoara, în cadrul programului Adunării Generale, activul de partid din 16-17 decembrie 1989, „tovarăşul" Radu Bălan şi cei prezenţi au precizat:

În momentul instituirii stării de necesitate li se interzice oamenilor să circule singuri: domiciliu şi loc de muncă; se interzic spectacolele; se

[11] Grup de cadre şi militari în termen din Garnizoana Timişoara, *Armata a fost alături de populaţia din Timişoara. Dar cu ce risc?*, în „Renaşterea Bănăţeană", nr. 31, 9 februarie 1990, pp. 1-2.

[12] *Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu*, în „Drapelul Roşu", nr. 13952, 21 decembrie 1989, p. 1.

www.memorialulrevolutiei.ro

interzice vânzarea de băuturi.

Acţiunea a pornit de la un preot reformat „duşman" care „în 1987 desfăşoară înainte şi după ce episcopatul i-a retras calitatea, el a trebuit să părăsească locuinţa, el trebuia să părăsească Timişoara. Să elibereze locuinţa. A refuzat să se mute. Episcopia a cerut judeţului pentru evacuare (sic!). Nu a voit să se evacueze deşi s-a stat de vorbă cu el. A cerut sprijinul credincioşilor. Participanţii, pleava societăţii şi copii. S-a transformat în manifestări criminale. Mai toate unităţile devastate. Au dat foc, au distrus maşinile pompierilor. Au fost distruse mijloace de transport, autoturisme. S-a încercat să nu se folosească forţa două zile la rând. Acţiunile au fost alimentate cu băuturi.[*]"

Avertisment insistent

„S-au folosit cartuşe oarbe, apoi s-a tras în picioare – situaţia a fost impusă.

Legile sunt obligatorii.

Sîntem hotărâţi să apărăm orânduirea cu orice preţ, chiar sacrificii.

Sîntem hotărâţi să mergem înainte.

Cine vrea să se opună se va lovi de forţa noastră, 5, 6, 7, mii.

Studenţii nu au participat.

Gărzile patriotice nu au fost prezenţi, superficialitate în pregătirea acestora.

Fiecare om să fie la lucru, văzut fiecare caz de neprezentare.

Cei arestaţi vor fi discutaţi în conducere şi analizaţi.

Să se investigheze acei care au participat şi discutaţi."

Tov. Ilie Matei[13]

„Dacă vin la fabrică pentru provocare, loviţi.

Acţiune antisocialistă, antiromânească.

Acţiunea este deosebit de gravă.

În ieşirea din schimb să nu se tragă din plin, oamenii să nu iasă din casă când se atacă militar,

unităţi să tragă în plin.

Au lovit în partid şi aprovizionare."

Tov. Pacoste[14]

---

[*] Seria de agramatisme ţine de „recuzita" vremii, mostre concludente ale „limbajului de lemn" al demnitarilor comunişti.

[13] Ilie Matei – fost demnitar comunist, secretar cu probleme de propagandă al CC al PCR, fost prim-secretar al judeţului Timiş, înlocuit din funcţie de Radu Bălan.

[14] Cornel Pacoste – fost demnitar comunist, membru al Comitetului Politic Executiv al PCR. În 9 octombrie 1973 a fost numit în funcţia de adjunct al ministrului Afacerilor

www.memorialulrevolutiei.ro

„Distrugeri au fost...

Să nu slăbim spiritul de combativitate şi de educare.”

Tov. Bălan[15]

„Activul nostru se desfăşoară în colectivele de muncă.

Să se dispună să se ducă în linişte acasă, să le asigurăm că este linişte şi securitate.

Să combatem zvonurile, propaganda.

Prezenţa armatei s-a făcut o necesitate de a opri cetele distructive[16].

Colonelul Gheorghe Văduva a afirmat că începând cu 16-17 decembrie 1989 în România a avut loc o diversiune radioelectronică de proporţii formidabile, cu valoare strategică. Iniţiatorii aceastei acţiuni ştiau exact unde se aflau staţiile noastre de radiolocaţie, care sunt frecvenţele de lucru şi mijloacele de apărare antiaeriană a teritoriului. Concomitent cu acţiunile din aer s-au desfăşurat acţiuni ale teroriştilor, de pe sol (reale sau simulate). S-a urmărit destabilizarea vieţii şi producerea unei catastrofe prin trimiterea armatei la frontieră. Asta a fost, după cum a declarat colonelul Gheorghe Văduva, problema importantă cu care s-a confruntat armata în acele zile, nu lupta de stradă.

Referitor la evenimentele din Timişoara din perioada Revoluţiei, colonelul a afirmat că au existat 4 grupuri distincte de civili:

a) cei care au atacat unităţile militare, depozitele de muniţii şi alte obiective strategice;
b) cei care au devastat magazinele pentru a fura;
c) „observatorii” pasivi;
d) revoluţionarii propriu-zişi.

A completat această afirmaţie cu precizarea că armata nu a tras decât în cei aparţinând primului grup[17].

Morţii şi răniţii Revoluţiei atrag după sine întrebarea fără răspuns:

Externe. În 9 noiembrie 1974 a devenit membru deplin în CC al PCR. În anii ’80 a fost prim-secretar al judeţului Timiş. În 1989 a fost numit viceprim-ministru al Guvernului.

[15] Radu Bălan – fost demnitar comunist, prim-secretar al Comitetului Regional şi Judeţean Timiş al UTC între 1963-1972. Între 1977-1981 a fost primar al municipiului Timişoara, iar între 1981-1987 prim-secretar al judeţului Hunedoara. Între 1987-1989 a fost preşedinte al Comitetului de Stat al Planificării. În 3 noiembrie 1989 a fost numit prim-secretar al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Judeţean Timişoara.

[16] *Inedit: Din carnetul unui prim-secretar. Însemnări din perioada revoluţiei*, în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.

[17] Bogdan Ficeac, *Întrebări multe, răspunsuri puţine*, în „România Liberă”, nr. 14188/154, 29 iunie 1990, p. 2.

www.memorialulrevolutiei.ro

Cine a tras? În cadrul audierii, martorul Predonescu Nicolae [18] declară că s-a dat un ordin de înarmare a efectivelor militare de la Timişoara sub indicativul „alarmă de luptă parţială”. Tot acesta declară că ordinul a avut statut de document „strict secret” şi a fost transmis codificat. Acest ordin nu putea fi dat decât de ministrul Apărării Naţionale. Comandantul Regimentului 90 Mecanizat era, la ora 14,00, locotenent-colonelul Paul Vasile. Acesta se pare că i-a raportat lui Predonescu Nicolae că a fost dat indicativul de „alarmă de luptă parţială” de către ministrul Apărării Naţionale, generalul Vasile Milea. Indicativul presupunea ca unităţile cu statut de pace să se pregătească pentru îndeplinirea unei misiuni de luptă. De asemenea, indicativul presupunea distribuirea armamentului şi a muniţiei aferente la toate eşaloanele şi formaţiile militare. La ora 17,00 la Comandamentul Diviziei 18 Mecanizate era maiorul Vlăduţiu[19].

Au fost constituite 10 patrule a câte 10 militari dotaţi cu arme, dar fără muniţie. Patrulele au fost retrase în data de 17 decembrie, la ora 5,00. Acesta a negat şi că ar fi ordonat în 17 decembrie scoaterea în stradă, de la Regimentul de tancuri UM 01115, a şase tancuri cu muniţie de război. Tancurile au fost blocate de către manifestanţi în Calea Girocului, iar maiorul Paul Vasile a primit ordin să le deblocheze[20]. În 17 decembrie după-amiază, colonelul Blidaru i-a raportat că generalul Milea a dat ordin să fie scoase în scopul intimidării, în oraşul Timişoara, opt tancuri de instrucţie, care nu erau dotate cu muniţie aferentă tancului şi nici cu muniţie de infanterie[21]. Acesta susţine că nu a existat nicio sesizare din care să reiasă că vreun soldat sau ofiţer ar fi dat ordin de tragere. La Podul Decebal s-a tras în oameni în 17 decembrie după-masă, astfel că s-au înregistrat morţi şi răniţi. Referitor la acest aspect, Predonescu afirmă că nu are informaţii[22]. Tot acesta susţine, în timpul audierii, că se poate să fi fost trase focuri de avertisment, dar nu ştie de vreun rănit sau vreun mort la obiectivele militare, deoarece santinelele trag în sus focuri de avertizare[23].

Totuşi, din păcate, cineva a tras, morţii şi răniţii sunt dovada cea mai vie a acestui fapt. Au fost judecaţi de Tribunalul Militar Extraordinar, pentru săvârşirea infracţiunilor de genocid şi complicitate la genocid, următorii

www.memorialulrevolutiei.ro

[18] Predonescu Nicolae a avut grad de locotenent-colonel în Decembrie 1989 şi a îndeplinit prin cumul funcţia de locţiitor al comandantului Diviziei 18 Mecanizate „Decebal” din Timişoara.
[19] *Procesul de la Timişoara*, volumul VII, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, 2009, p. 4090.
[20] *Ibidem*, pp. 4109-4110.
[21] *Ibidem*, p. 4124.
[22] *Ibidem*, pp. 4110-4111.
[23] *Ibidem*, p. 4109.

inculpaţi:

General Macri Emil
Colonel Sima Traian
Colonel Anastasiu Gabriel
Colonel Baciu Ion
Lt.-colonel Atudoroaie Gheorghe
Maior Radu Tinu
Maior Avram Gheorghe
Căpitan Mişea Eugen
Căpitan Grui Tiberiu
Locotenent major Peptan Eugen
Iosef Emilian Zamfir (civil)
Colonel Popescu Ion
Colonel Teodorescu Filip
Colonel Deheleanu Ion
Colonel Ghircoiaş Nicolae
Lt.-colonel Corpodeanu Ion
Maior Veverca Iosif
Căpitan Ciucă Valentin
Căpitan Preda Laurenţiu
Căpitan Bucur Viorel
Ganciu Gheorghe (civil)

Urmau să fie trimise în judecată alte persoane ce au fost implicate în evenimentele din 16-25 decembrie 1989 în Timişoara[24]. Colonelul Dragoş Drăgoi a afirmat că sunt nefondate acuzaţiile aduse armatei privind participarea, îndeosebi în Timişoara, la genocid, specificând, totodată, că în România nu a avut loc niciun genocid, noţiunea fiind total improprie pentru a denumi faptele petrecute în decembrie 1989[25].

Revoluţia a demonstrat solidaritatea timişorenilor. Timişoara s-a dovedit a fi oraşul care a declanşat lupta împotriva comunismului, care a cerut şi şi-a câştigat libertatea. Ziarul „Timişoara", prin jurnaliştii săi, îi îndemna pe timişoreni să-şi păstreze curajul şi demnitatea şi să nu uite că mereu trebuie să aibă un punct de vedere, să nu se supună „indicaţiilor de la centru". În articolele apărute în presă s-a evidenţiat şi apreciat faptul că o parte a armatei a luptat de partea poporului român. De exemplu, în 1990, jurnalistul Lucian-Vasile Szabo le cerea timişorenilor să nu uite că în acest oraş o parte s-a alăturat populaţiei, fiind pregătită să apere poporul de orice atac extern. Tot Lucian-Vasile Szabo a subliniat, referitor la atitudinea curajoasă, din 1989, a Timişoarei, că aceasta a dat dovadă de superioritate, legând de această afirmaţie constituirea, încă din data de 20 decembrie 1989, a Frontului Democratic Român[26].

Timişoara este oraşul-erou, un exemplu remarcabil, este cea care a

[24] Vasile Cozma (procuror militar şef, locotenent-colonel de justiţie), *Comunicat din partea Procuraturii Militare Timişoara*, în „Timişoara", nr. 2, 24 ianuarie 1990, p. 1.
[25] Bogdan Ficeac, *Întrebări multe, răspunsuri puţine*, în „România Liberă", nr. 14188/154, 29 iunie 1990, p. 2.
[26] Lucian-Vasile Szabo, *Ce se întâmplă la Timişoara?,* în „Timişoara", anul I, nr. 9, 13 februarie 1990, pp. 1-3.

www.memorialulrevolutiei.ro

demonstrat întregii ţări că toate categoriile sociale au interese comune: libertatea şi prosperitatea[27]. Victimele Revoluţiei şi populaţia aflată pe străzi şi-au pus în pericol viaţa, şi-au apărat cu tărie libertatea şi au crezut în forţa acestui oraş, au crezut în poporul român, căruia au reuşit să-i redea demnitatea[28]. Timişoara a dat semnalul Libertăţii[29]. În urma Revoluţiei, a efortului timişorenilor, „Dictatura a murit!”[30].

Cu regret amintesc că după 1989 s-a ajuns ca oameni precum Doina Cornea şi Corneliu Coposu să fie calomniaţi, să se afirme despre morţi că sunt huligani, iar despre Timişoara că este ruşinea ţării[31]. Sunt afirmaţii nefondate, dar permise în România, deoarece neadevărul îşi găseşte mereu un loc favorabil în ţara noastră.

Există un adevăr ce nu poate fi uitat sau ignorat, şi anume acela că *poporul român*, prin efortul şi curajul dovedit, şi-a câştigat libertatea. Libertatea a constituit, de-a lungul istoriei, un ideal de atins... aşa se poate înţelege efortul depus de români în 1989 şi câştigul poporului prin victoria împotriva dictaturii comuniste. S-a instaurat democraţia, ceea ce a atras după sine câştigarea de drepturi şi libertăţi, cum ar fi dreptul de a vota, trecerea la pluripartidism politic; presa a devenit liberă, prin urmare libertatea opiniei şi a cuvântului a devenit o normalitate.

Morţii Revoluţiei merită cinstiţi, ei au adus victoria, ei au adus libertatea. Timişorenii au deschis noi pagini de istorie, 16 decembrie a devenit o zi emblematică nu doar pentru Timişoara, ci şi pentru întreaga Românie. Frica a fost prezentă în sufletele timişorenilor, a continuat să existe mereu, numai că dorinţa de libertate a fost mai intensă ... astfel că s-a depăşit pragul fricii. Îmi exprim regretul pentru pierderile umane înregistrate la Timişoara şi în alte oraşe-martir, dar consolarea timişorenilor pentru sângele vărsat este libertatea câştigată şi căderea comunismului.

Jertfa Timișoarei nu trebuie uitată, este întru totul justificată declararea Timișoarei oraș- martir. Timişoara a manifestat opoziţie faţă de noua putere instaurată. Jurnalistul Iosif Costinaş declara că nu este încă dovedită moralitatea acelei noi puteri, motiv pentru care Timişoara a reamintit că s-a murit pentru dreptate, libertate şi drepturi. Curajul

[27] *Declaraţie de solidaritate cu Timişoara*, în „România Liberă”, nr. 14338/304, 27 decembrie 1990, p. 8.
[28] Ada Buga, *Timişoara ştie...*, în „Amicul Public Nr. 1”, nr. 3, 9 martie 1990, p. 3.
[29] Emil Vlădeşan, *Ce se întâmplă cu Revoluţia Noastră?,* în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.
[30] *Un scenariu posibil (I)*, în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990, p. 3.
[31] Ioan Deac, *Comunismul este incompatibil cu societatea modernă*, în „Agora”, nr. 7, 1991, p. 3.

www.memorialulrevolutiei.ro

Timişoarei reiese din declanşarea unei revolte ce a îmbrăcat, mai târziu, haina unei revoluţii. Timişoara a intrat singură în luptă şi a reuşit să lupte cum a ştiut mai bine.

Concluzia relevantă privind oraşul Timişoara este că a fost un spirit viu, unul contestatar (atât faţă de regimul dictatorial existent până în decembrie 1989, cât şi faţă de noul regim instaurat), o inimă plină de speranţă, tânără şi sănătoasă, după cum afirma regretatul Iosif Costinaş. Luptând împotriva forţelor represive, Timişoara a înscris în istoria României pagini de glorie, de curaj şi demnitate.

Oraşului Timişoara îi sunt atribuite cuvinte ca demnitate, libertate, curaj. Revoluţia Română îi impune României obligaţia de a deveni ţara în care Demnitatea, Adevărul şi Libertatea să fie o realitate, nu un vis. Aceste trei drepturi fundamentale trebuie să înlocuiască umilinţa, minciuna şi constrângerea.

Cristina **TUDOR**

www.memorialulrevolutiei.ro

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ:

Buga, Ada, *Timişoara ştie...*, în „Amicul Public Nr. 1”, nr. 3, 9 martie 1990.
Comunicatul către ţară al Consiliului Frontului Salvării Naţionale, în „Luptătorul Bănăţean” nr. 2, 23 decembrie 1989.
Comitetele cetăţeneşti în slujba drepturilor omului, în „România Liberă”, nr. 14220, 6 august 1990.
Comitetele permanente ale Asociaţiei Cadrelor Militare din Garnizoana Timişoara, în „România Liberă”, nr. 14321/287, 1 decembrie 1990.
Costinaş, Iosif, *Timişoara trăieşte şi nădăjduieşte*, în „România Liberă”, nr. 14358/324, 29 ianuarie 1991.
Cozma, Vasile, *Comunicat din partea Procuraturii Militare Timişoara*, în „Timişoara”, nr. 2, 24 ianuarie 1990.
Cuvântarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, în „Drapelul Roşu”, nr. 13952, 21 decembrie 1989.
Deac, Ioan, *Comunismul este incompatibil cu societatea modernă*, în „Agora”, nr. 7, 1991.
Declaraţie de solidaritate cu Timişoara, în „România Liberă”, nr. 14338/304, 27 decembrie 1990.
Ficeac, Bogdan, *Întrebări multe, răspunsuri puţine*, în „România Liberă”, nr. 14188/154, 29 iunie 1990.
Grup de cadre şi militari în termen din Garnizoana Timişoara, *Armata a fost alături de populaţia din Timişoara. Dar cu ce risc?*, în „Renaşterea Bănăţeană”, nr. 31, 9 februarie 1990.
Inedit: Din carnetul unui prim-secretar. Însemnări din perioada revoluţiei, în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.
Mărculescu, Florin-Gabriel, *Trăiască Timişoara*, în „România Liberă”, nr. 14120/86, 3 martie 1990.
Procesul de la Timişoara, volumul VII, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, 2009.
Munteanu, George, *Mersul Revoluţiei*, în „România Liberă”, nr. 14359/325, 30 ianuarie 1991.
Szabo, Lucian-Vasile, *Ce se întâmplă la Timişoara?,* în „Timişoara”, anul I, nr. 9, 13 februarie 1990.
TRIC, *Un scenariu posibil (I)*, în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.
Vlădeşan, Emil, *Ce se întâmplă cu Revoluţia Noastră?,* în „Revoluţia”, Anul I, nr. 1, aprilie 1990.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

Medeleţ, Florin, Ziman, Mihai, *O cronică a Revoluţiei din Timişoara. 16-22 Decembrie 1989*, Tiraj II, Ediţia I, aprilie 1990.
Stanca, Teodor, *Remember 1956*, Biblioteca Cercului de Studii VESTUL, Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2011.

www.memorialulrevolutiei.ro

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Un simpozion dedicat Revoluţiei Române din Decembrie 1989

On December 10th 2011, on the occasion of the commemoration of 22 years from the Romanian Revolution from December 1989, the "Memorialul Revolutiei" Association, in partnership with the Museum of Banat and Timis County Library, organized a symposium on a symbolic theme: "*The Revolution of December 1989. Timişoara, the first Romanian free city*". The symposium was held at "Maria Theresia" Bastion, in the protocol hall of the Museum of Banat of Timisoara. There have been delivered 36 presentations by experts from various fields, such as historians, journalists, philologists, archivists, clergymen of the Orthodox Church, retired army officers and revolutionists. Although the presentations were chiefly focussed on the Romanian Revolution, they also approached several aspects from the period of the communist regime (1945 – 1989).

Key words: **symposium, "Memorialul Revoluţiei", Museum of Banat, book launch, scientific papers.**

www.memorialulrevolutiei.ro

Trecerea fiecărui an de la Revoluţia din Decembrie 1989 este un prilej de comemorare a acestui eveniment de o deosebită însemnătate pentru istoria noastră naţională. Nu putem şi nu trebuie să uităm curajul de care a dat dovadă Timişoara în 1989, totul în numele Libertăţii.

Cu ocazia împlinirii a 22 de ani de la Revoluţia Română din Decembrie 1989, Asociaţia Memorialul Revoluţiei, în colaborare cu Muzeul Banatului şi Biblioteca Judeţeană Timiş, a organizat un simpozion pe tema *Revoluţia din Decembrie 1989. Timişoara, primul oraş liber al României*.

Simpozionul s-a desfăşurat sub patronajul Consiliului Judeţean Timiş, pe parcursul zilei de 10 decembrie 2011 la Bastionul „Maria Theresia", în sala de protocol a Muzeului Banatului din Timişoara.

Au fost susţinute 36 de comunicări de către specialişti din diverse domenii, precum istorici, jurnalişti, filologi, arhivişti, clerici ai Bisericii Ortodoxe (prelatul Ionel Popescu), ofiţeri în rezervă, revoluţionari. Menţionăm şi participarea fostului procuror militar Romeo Bălan, care i-a anchetat, în cadrul Procesului de la Timişoara, pe generalii Mihai Chiţac şi Victor Stănculescu, precum şi pe alţi reprezentanţi ai Securităţii şi Miliţiei care au participat la reprimarea Revoluţiei din Decembrie 1989, unii dintre ei fiind trimişi în judecată. Redăm, în continuare, programul simpozionului:

Cuvânt de deschidere:
Constantin Ostaficiuc – Preşedinte al Consiliului Judeţean Timiş
Dan Leopold Ciobotaru – Managerul Muzeului Banatului Timişoara
Traian Orban – Preşedintele Asociaţiei Memorialul Revoluţiei Timişoara
Tudor Creţu – Managerul Bibliotecii Judeţene Timiş

LANSARE DE CĂRŢI:

Gino Rado, *Memorial 1989 – Buletin ştiinţific şi de informare,* Editura Memorialul Revoluţiei 1989, nr. 2(9)/2011, Timişoara, 2011.

Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989,* Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011.

Eugeniu Criste, **Gen. brigadă (r) Vasile Herebea, Col. (r) Horea Gana, Gervasio Curnis, Emil Şimăndan**, *Infernul în România – Revoluţia Română din Decembrie 1989 în presa italiană*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2011.

Eugeniu Criste, **Constantin Mustaţă**, *Teroare în Ardeal (vol. III),* Editura Roza Vânturilor, Bucureşti, 2011.

Vali Corduneanu, *Evoluţia presei timişorene în primii ani postbelici,* Editura David Press Print 2011.

Moderatori: Radu Păiuşan, Tudor Cristina, Adrian Deheleanu

Vali Corduneanu – *Rolul manifestaţiei din 24 Noiembrie 1944 în instaurarea comunismului în judeţul Timiş-Torontal;*

Radu Păiuşan – *Noi aspecte din istoricul activităţii Partidului Naţional Popular în anul 1946*;

Loredana Tănasie – *Aplicarea Convenţiei de Armistiţiu din 12 septembrie 1944 pe teritoriul Banatului (1944-1948)*;

Mihai Pârvulescu – *Aspecte din timpul colectivizării în anii 1959-1962 în judeţul Mehedinţi*;

Ramona Băluţescu – *Greco-catolicii din zona noastră şi adierea schimbărilor în anii ’80 (mărturii)*;

Adrian Deheleanu – *Viaţa cotidiană în România în anii ’80 ai secolului XX*;

Vasile Rămneanţu – *Receptarea evenimentelor din anul 1989 din Europa de Est de către diplomaţia românească*;

Horia Musteţiu – *Mărturii despre Decembrie 1989 în oraşul Timişoara*;

Gino Rado – *Legalitatea acţiunilor instituţiilor de stat în reprimarea demonstraţiilor Revoluţiei Române din Timişoara*;

Constantin C. Gomboş – *Noi, cei din Calea Lipovei – însemnările unui ofiţer român despre evenimentele din Decembrie 1989 din Timişoara*;

Gheorghe Secheşan – *Eseu despre Timişoara – Decembrie 1989. Dialog cu un tanchist*;

Lucian-Vasile Szabo – *Anchetarea răniţilor în spital*;

www.memorialulrevolutiei.ro

Romeo Bălan – *Victimele Revoluţiei. Timişoara 1989*;
Afrodita Cionchin – *Revolta morţilor din Decembrie 1989*;
Victor Ţundrea – *O informare din 18 Decembrie 1989 prezentată la Comitetul Municipal P.C.R. Timişoara*;
Marius Mioc – *Timişoara – oraş liber în 20 Decembrie 1989 – mit sau realitate?*;
Lucian Petraş – *Aspecte ale Revoluţiei Române din anul 1989 desfăşurate la Arad*;
Emil Arbonie – *Decembrie 1989. Starea de spirit, situaţia operativă şi colaborarea româno-ungară la Punctul de Frontieră Curtici*;
Dumitru Tomoni – *Controverse ale Revoluţiei din Timişoara: Catedrala Ortodoxă Română în Decembrie 1989*;
Eutimiu Ştefan Lifa – *Caracteristici specifice dictatorilor din toate timpurile*;
Alexandru Gyuris – *„Revoluţie" – confuzii conceptuale*;
Cristina Tudor – *Timişoara – spirit viu şi contestatar. Decembrie 1989*;
Ionel Cionchin – *Revoluţie, revoltă anticeauşistă sau lovitură de stat?*;
Costel Balint – *Obsesiile fostului dictator*;
Adina Hornea Abruda – *De la Revoluţia Paşnică la Revoluţia Vajnică. Leipzig şi Timişoara – destine convergente şi divergente*;
Teodor Pocol – *A fost sau nu a fost Revoluţie?*;
Laurenţiu Nistorescu – *Aspecte de drept internaţional privitoare la revoluţiile euro-asiatice din 1989-1991*;
Ionel Popescu – *Preoţi ortodocşi timişoreni luptători în Revoluţia din Decembrie 1989*;
Sergiu Soica – *Biserica Greco-Catolică din Banat în timpul Revoluţiei din 1989*;
Claudiu Călin – *Dieceza Romano-Catolică din Timişoara între desfiinţare abuzivă şi renaştere. Efectele anilor 1948 şi 1989 pentru Biserica Romano-Catolică din Banat*;
Simona Mocioalcă – *Biserica Reformată între dizidenţă, reconciliere şi ecumenism*;
Ioan Haţegan – *Un istoric prin Timişoara în Decembrie 1989*;
Tiberiu Ciobanu – *Evenimentele din Decembrie 1989, între ficţiune şi adevăr istoric*;
Miodrag Ciuruşchin – *Evenimentele din Decembrie 1989 reflectate în atitudinea ţăranilor cooperatori*;
Mihai Deheleanu – *Presa franceză despre Revoluţia Română*;
Diana Dincă – *Cărţile Revoluţiei de la Timişoara*.

După cum reiese din program, simpozionul a găzduit nume importante ale vieţii culturale timişorene. Din auditoriu s-au remarcat Lucian Ionică, directorul TVR Timişoara, istoricul Eugen Mioc, realizatorul TV Vasile Bogdan şi Lorin Fortuna, preşedintele Asociaţiei de Revoluţionari „Victoria", care s-a implicat şi în discuţiile ce au urmat după prezentarea lucrărilor.

De asemenea, au fost prezente şi persoane interesate de cunoaşterea unor aspecte noi privind evenimentele din Decembrie 1989 (studenţi sau absolvenţi de istorie, jurnalism, teologie, dar şi revoluţionari).

Simpozionul a fost deschis la ora 11.00 prin luarea cuvântului de către prof. dr. Vasile Dudaş (cercetător ştiinţific din partea Muzeului Banatului), preşedintele Memorialului Revoluţiei, dr. Traian Orban, şi managerul Bibliotecii Judeţene Timiş, Tudor Creţu. Un moment important din program l-a constituit lansarea cărţilor

www.memorialulrevolutiei.ro

menţionate mai sus. Simpozionul s-a bucurat de prezenţa prof. univ. dr. Radu Păiuşan, care a fost moderatorul discuţiilor.

Comunicările prezentate au avut ca subiect Revoluţia Română, dar s-au aplecat şi asupra unor aspecte din perioada regimului comunist (1945-1989). Nu se poate trasa o limită definitorie între cele două momente semnificative ale istoriei României, deoarece Revoluţia din 1989 a fost urmarea directă a efectelor dictaturii comuniste din România asupra poporului. De asemenea, evenimentele din Decembrie 1989 nu pot fi rupte de contextul internaţional al anului 1989.

Simpozionul, în ansamblu, s-a remarcat prin diversitatea şi multitudinea punctelor de vedere susţinute şi argumentate în lucrări bine documentate.

Prima lucrare a luat în discuţie anul 1944, manifestaţia din 24 noiembrie, în care directorul Muzeului Presei „Sever Bocu" (Jimbolia), Vali Corduneanu, a surprins rolul acestei manifestaţii în instaurarea comunismului în judeţul Timiş-Torontal. Radu Păiuşan, prof. univ. dr. la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie, secţia istorie, a prezentat câteva aspecte din istoricul activităţii Partidului Naţional Popular în anul 1946. Au urmat comunicări pe teme precum Convenţia de Armistiţiu din 12 septembrie 1944 pe teritoriul Banatului şi colectivizarea agriculturii în judeţul Mehedinţi. Nu au fost omise nici aspecte care au vizat Biserica Greco-Catolică, Romano-Catolică, Ortodoxă şi Reformată, reliefate în lucrări interesante, audiate cu un deosebit interes de publicul prezent la eveniment. Cele mai multe lucrări s-au încadrat la tema Revoluţie, care, de altfel, a fost subiectul principal dezbătut.

Tema Revoluţiei a fost tratată şi dezbătută din mai multe unghiuri, sub mai multe aspecte, cu o implicare maximă în cazul participanţilor la evenimente, cum este cazul lui Marius Mioc[1] şi Costel Balint[2]. Printre cei prezenţi la simpozion s-au numărat şi revoluţionari sau martori la evenimentele din 1989. Este important de menţionat că nu s-a făcut referire doar la evenimentele petrecute în Decembrie 1989 la Timişoara, ci şi la Arad.

Simpozionul şi-a atins scopul, anume acela de a-i aduna la masa discuţiilor pe cei ce acordă un rol important cercetării cu seriozitate a unor etape importante din istoria naţională.

Prin acest eveniment, Asociaţia Memorialul Revoluţiei, alături de celelalte instituţii de cultură din Timişoara, a readus în discuţie aspecte din perioada comunismului, cu accent pe evenimentele din Decembrie 1989. Mulţumim pe această cale tuturor celor care au avut amabilitatea de a pregăti comunicări ştiinţifice şi de a fi prezenţi la acest simpozion dedicat trecerii a 22 de ani de la Revoluţia Română.

Cristina **TUDOR**

---

[1] În 16 decembrie 1989 s-a alăturat mulţimii prezente în faţa casei preotului László Tőkés. După câteva ore este arestat şi depus în Penitenciarul Timişoara, de unde va fi eliberat în 20 decembrie.

[2] Participant la evenimentele din Decembrie 1989, prezent, asemeni lui Marius Mioc, în faţa casei parohiale a lui László Tőkés, începând din 16 decembrie 1989. A fost arestat în noaptea de 16/17 decembrie şi eliberat în 20 decembrie din Penitenciarul Timişoara.

www.memorialulrevolutiei.ro

IN MEMORIAM

Maria Petraşcu, jurnalist-cavaler al Ordinului Naţional „Serviciul Credincios”

Memorialul Revoluţiei l-a pierdut pe unul dintre cei mai apropiaţi şi importanţi colaboratori de istorie orală, Maria Petraşcu. Jurnalist motivat şi aprig, Maria Petraşcu a revoluţionat mass-media braşoveană, dar nu numai. Asociaţia Memorialul Revoluţiei i-a acordat Mariei Petraşcu, în anul 2005, ***Diploma pentru Jurnalism în slujba Adevărului.*** În ciuda obstacolelor pe care le întâmpină orice jurnalist, mai ales unul de investigaţie, care deranjează prin subiectele pe care le abordează, cu siguranţă se poate spune că Maria Petraşcu a incomodat personaje „făcătoare de istorie”. Ea însăşi revoluţionară, şi-a dedicat ultimii ani din viaţă unui serial care a adus în atenţia publicului ceea ce s-a petrecut în ***zilele de foc ale Braşovului,*** zeci de interviuri cu participanţi la Revoluţie, ofiţeri şi civili, martori, dialoguri cu personaje care au spulberat, prin mărturiile lor, enigma evenimentelor braşovene, datorită tenacităţii şi îndărătniciei acesteia. Dar dincolo de preocuparea pentru evenimentele istorice, Maria Petraşcu a fost un om interesat de soarta oamenilor, punând accent pe fiecare destin în parte.

Date biografice

Maria Petraşcu s-a născut în 18 septembrie 1953, la Ileni, în Ţara Făgăraşului, într-o familie care a avut de suferit din cauza regimului comunist. A lucrat în fabrică pentru a se putea înscrie la Facultatea de Jurnalistică. Dosarul de admitere cerea „candidaţi veniţi din câmpul muncii”, astfel că, la 19 ani, a reuşit să se înscrie la un institut de învăţământ superior. După absolvire, s-a mutat la Braşov şi a rămas fidelă convingerilor sale de care nu s-a dezminţit în meseria de ziarist, dar şi familiei: soţul cu care împărtăşea ardoarea profesiunii şi cei doi copii, un fiu şi o fiică. Pentru a-i înţelege măcinarea care i-a curmat brusc viaţa, se cuvine o scurtă incursiune în parcursul acesteia.

În 21 decembrie 1989, dimineaţa, Maria Petraşcu, îmbrăcată în

www.memorialulrevolutiei.ro

negru, anunţă în redacţia ziarului „Drum nou“ că este în doliu după copiii de la Timişoara. În anii care au urmat a căutat neîncetat, mereu cu speranţa că va putea scrie despre adevăr şi dreptate. A părăsit, în 1992, „Gazeta de Transilvania“ (fostul ziar „Drum Nou“), apoi a scris alături de soţul ei la „Mesager”, „Observator”, „Alternativa”, apoi la „Ziua”. Ultimul ziar în care a semnat a fost „Braşovul tău”. Dar nu au fost şi cele din urmă articole, pentru că Maria Petraşcu a fost o prezenţă vie pe bloguri şi site-uri de opinie. După ce soţul ei, Marius Petraşcu, unul dintre cei mai importanţi ziarişti braşoveni, creator al mai multor publicaţii, s-a stins în 29 iulie 2003, Maria Petraşcu s-a îngrijit de lucrările lui rămase nepublicate.

În anii 2000 a realizat la postul de televiziune TVS Holding, în paralel cu munca de ştirist, un ciclu de emisiuni impresionante despre luptătorii anticomunişti români şi un documentar despre crimele Revoluţiei şi vinovaţii pentru morţii din Braşov, film distins cu mai multe premii. Membră a Asociaţiei „21 Decembrie” Braşov, Maria Petraşcu a luptat până în cel din urmă ceas pentru aflarea adevărului Revoluţiei şi demascarea impostorilor şi a „afacerilor“ cu certificate de „remarcat” . Ca şi alţi jurnalişti căutători de adevăr, a căzut şi ea, răpusă de infarct, precum legendarul Ioan Monoran al Timişoarei.

Crezul Mariei Petraşcu

„Sunt jurnalistă. Îmi fac meseria cu pasiune, aceeaşi ca şi atunci când am scris primul articol de ziar. Nu am obosit, nu m-am plictisit şi nu am abdicat de la principiile care guvernează această profesie. Nu m-am îmbogăţit financiar, ci doar spiritual. Nu regret şi nu voi regreta niciodată vila, maşina, conturile consistente din bănci pe care nu le am. Mă bucur ori de câte ori pot schimba, prin ceea ce fac, puţin din multul şi greul angrenaj ruginit ce ţine în loc această ţară şi acest popor. Fiecare milimetru cucerit este pentru mine echivalent cu o mare şi muncită victorie! Din toate aceste motive şi din multe altele cred că şi în breasla noastră, ce nu a putut scăpa de cancerul generalizat al corupţiei, în care jurnaliştii adevăraţi sunt sufocaţi de cohortele de ziarişti «tastatură» sau «tonomat», dintre care unii au şi exerciţiul tristelor vremi trecute când scriau orice la comanda partidului comunist totalitar, trebuie să se producă o schimbare majoră. Dar schimbarea aceasta, atât de necesară, trebuie să vină din interiorul breslei şi nu dinafara sa, şi nu impusă, ci asumată. Altfel ne paşte pericolul unei ruşinoase înregimentări forţate, politică şi economică, iar jurnaliştii vor ajunge să fie doar nişte biete şi jalnice prelungiri ale unor potentaţi ai zilei şi să ia poziţie de drepţi înainte să li se ordone acest lucru! Tinerii jurnalişti pot

www.memorialulrevolutiei.ro

aduce schimbarea! Cu condiţia să accepte apostolatul impus de profesia lor!”

Presa braşoveană, în doliu

Colegii din Braşov, dar nu numai, plâng pierderea jurnalistului şi omului Maria Petraşcu. Citez din presa braşoveană, „Monitor Expres” şi „Bună ziua, Braşov!”:

„Mult prea încercată de punţile unui destin copleşitor, dar mereu hotărâtă să înfrunte tot ceea ce credea că-i este dat de îndurat, inima Mariei a cedat sub povara ultimelor frământări. În ultimele zile era foarte marcată, după ce, în 22 decembrie 2011, la comemorarea Eroilor Revoluţiei din ’89, a fost lovită peste faţă de Bella Demeter, unul dintre oamenii lui Dorin Lazăr Maior. A depus o plângere la poliţie, însă fără niciun rezultat din partea celor care urmau să cerceteze cazul. A publicat şi o Scrisoare deschisă, în care îi cerea deputatului PSD Constantin Niţă sancţionarea lui Dorin Lazăr Maior, şi el membru PSD, pentru incidentul violent şi incalificabil petrecut la ceremoniile de comemorare a Eroilor din Decembrie ’89. Din păcate, a fost din nou ignorată. Era hotărâtă însă să-şi continue lupta pentru demascarea criminalilor şi a impostorilor revoluţiei, aşa cum a făcut de peste 20 de ani. Inima Mariei n-a mai vrut să bată în această lume care prea deseori a trădat-o.”

„În noaptea de 22 spre 23 decembrie 1989, Maria Petraşcu, împreună cu soţul ei, regretatul jurnalist Marius Petraşcu, aveau să scoată la lumină primul ziar al revoluţiei române: LIBERTATEA. Era pentru ei speranţa a ceea ce va fi noua Românie. Peste exact 22 de ani, în care contesta impostorii revoluţiei, avea să fie, din nou, agresată şi ameninţată. Cu o zi înainte, la ultima comemorare a revoluţiei la care avea să participe, jurnalista, vicepreşedintă a Asociaţiei «21 Decembrie» 1989 – Braşov, fusese lovită peste faţă. Nici colegul său, Ioan Demi, preşedintele asociaţiei, nu a scăpat de pumnii atacatorilor «revoluţionari». Parchetul din Braşov, la două săptămâni de la evenimente, încă «procesa» plângerea penală făcută, în ciuda faptului că întreaga altercaţie a fost filmată de zeci de camere şi s-a desfăşurat chiar sub ochii jandarmilor. Bătută, şicanată, hărţuită, urmărită şi agresată din nou, după emisiunea TV, ameninţată cu moartea, o femeie singură în faţa mafiei revoluţionare. Inima sa a cedat, într-o dimineaţă, înainte de a-şi trimite revista presei, la care lucra. Ultima sa transmisie purta titlul «Covasna şi Harghita au adoptat stema Ungariei!» şi se încheia cu întrebarea retorică «Până când?»... Scuturându-şi dezinvolt praful ori de câte ori era lovită de câte un glonţ, întotdeauna s-a ridicat din

www.memorialulrevolutiei.ro

tranşee zâmbind. S-a luptat, chiar şi singură, aşa cum ne învaţă prin exemplul lor martirii, şi a căzut ca o lacrimă de sânge. Credea cu o putere de nezdruncinat în mântuirea şi învierea României. Maria Petraşcu a trăit şi a murit la datorie, pentru ţara sa, pentru Dumnezeu şi neamul său."

Victor Ronce, ziarist online, lansează întrebarea: „Cine a omorât-o pe Maria Petraşcu?..." „Maria Petraşcu a fost, după părerea mea, una dintre ultimele, dacă nu chiar ultima jurnalistă luptătoare din fosta presă română. Nu, nu mai ştiu o altă jurnalistă care să se fi confruntat cu agenţii komintern-ului înainte de 1989, chiar şi în 15 noiembrie 1987, la Braşov, apoi în 1989, care să fi înfruntat sfidător frica generală cuibărită în sânul acestui popor, pe 21 decembrie, în redacţia unui ziar braşovean, şi, începând cu 22 decembrie, gloanţele generate de operaţiunea KGB de reocupare a României."

Departe de a cădea într-o latură a politicului sau a senzaţionalului de tabloid, indiferent de care partid ar fi vorba, este de netăgăduit faptul că, în cercetările pentru aflarea adevărului, Maria Petraşcu s-a lovit, şi ea, ca alţi jurnalişti, de obstacole şi persoane care – vrem, nu vrem – trebuie numite aşa cum se intitulează ele, indiferent de cine ar fi vorba. Dar jurnalista a căzut într-o capcană printre aceste hăţişuri, din care nu dorea să iasă înainte de a le tăia din rădăcini. Apartenenţa la filiala unei asociaţii de revoluţionari nu a ajutat-o, ci dimpotrivă, i-a grăbit sfârşitul.

Decorată post-mortem de preşedintele ţării, Traian Băsescu

Nu numai colegii din mass-media şi de la Asociaţia „21 Decembrie" – filiala Braşov – i-au apreciat tenacitatea şi importanţa activităţii. Instituţia prezidenţială a luat act de moartea acesteia, prin oferirea unei distincţii de către şeful statului.

Preşedintele Traian Băsescu a semnat miercuri, 11 ianuarie 2012, decretul privind conferirea post-mortem a Ordinului Naţional „Serviciul Credincios" în grad de cavaler jurnalistei Maria Petraşcu. Potrivit unui comunicat al Preşedinţiei, şeful statului i-a acordat jurnalistei din Braşov această distincţie „în semn de recunoştinţă şi apreciere pentru obiectivitatea şi profesionalismul de care a dat dovadă de-a lungul unei cariere de excepţie în presă, reprezentând un exemplu pentru tinerele generaţii de jurnalişti".

www.memorialulrevolutiei.ro

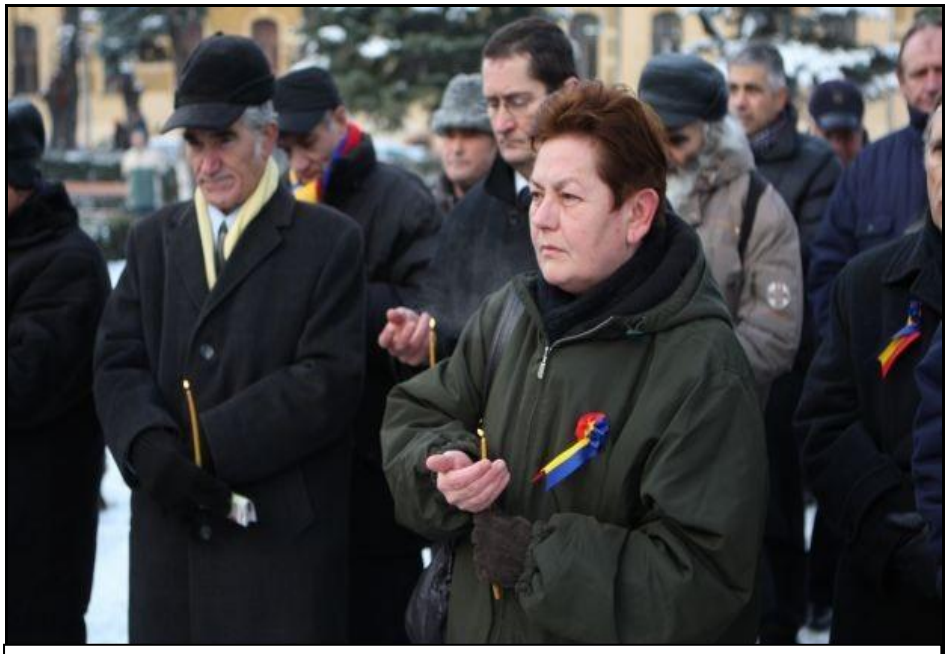

Jurnalista Maria Petraşcu la ultima comemorare a eroilor
din Decembrie 1989.
(Sursă foto: „Bună ziua, Braşov!"; „Monitor Expres")

Fără doar şi poate, Maria Petraşcu a fost strigătul Braşovului şi glasul adevărului. Era interesată de adevărul pur, aşa cum au fost şi sufletele nevinovate ale copiilor sacrificaţi în acel sângeros Decembrie 1989. În acest sens, am avut personal o colaborare cu autoarea serialului braşovean, colegă de breaslă, la un material privind minorii decedaţi la Braşov. Am avut ocazia să mă conving de profesionalismul său, de colegialitatea promptă şi de spiritul pozitiv de care dădea dovadă, în ciuda dificultăţilor inevitabile din această activitate.

A plecat dintre noi în zorii zilei de marţi, 10 ianuarie 2012, la ora 4,00, răpită de un infarct pricinuit de supărările din ultima perioadă. A fost înmormântată cu salve joi, 12 ianuarie 2012, la orele amiezii, la Cimitirul din Livada Poştei, alături de soţul ei, jurnalistul Marius Petraşcu.

Din nefericire, a murit prea repede, căci mai avea multe de spus, iar noi trebuie să recunoaştem că am pierdut un cercetaş din linia întâi. Prin documentarele sale, neobosita Maria Petraşcu a deschis o uşă spre lumină, prin căutarea adevărului. A trecut pragul acestei uşi pentru a ajunge în lumina infinită. Poate că acolo, la cele veşnice, a găsit adevărul suprem spre a se opri din căutare şi a veghea la împărtăşirea lui. Dumnezeu s-o odihnească în pace!

www.memoria

Adrian Călin

La răscrucea dintre 2011 şi 2012, mai precis în 26 decembrie 2011, Memorialul Revoluţiei a mai pierdut un militant pentru libertate, pe Adi, aşa cum îi spuneau apropiaţii, mai precis prietenii şi colegii care i-au devenit familia de care avea nevoie şi de care soarta l-a privat.

Asociaţia „17 Decembrie" a Răniţilor şi Familiilor Îndoliate din Timişoara a anunţat, în 27 decembrie, pe site, încetarea din viaţă a lui Adrian Călin. A fost înmormântat în 29 decembrie 2011, la ora 13,00, în Timişoara, conform dorinţei lui – după cum se precizează pe acelaşi site.

Adrian Călin s-a născut în 1 octombrie 1969, la Braşov. Din nou, Braşov, printr-o stranie coincidenţă. „A venit la Timişoara înainte de Revoluţie, pentru a-şi găsi un rost", iar în Decembrie 1989 a fost victima represiunii.

Rănit la braţ, la Podul Decebal, în timpul evenimentelor din Decembrie 1989, în 17 Decembrie – ***duminica neagră a Timişoarei*** – , tânărul a rămas cu o sănătate precară, care s-a agravat după 1996, când i-au fost amputate ambele picioare, un handicap cu care greu se împăca.

Povestea lui v-am relatat-o într-unul din primele numere ale

Buletinului nostru. Fără familie şi o rudă apropiată, cu o copilărie tristă – crescut la orfelinat – , Adi a trăit peste un deceniu – ultimul din viaţă – la azilul-spital din Ciacova, în judeţul Timiş, unde l-am vizitat şi intervievat, între anii 1998 -2000, dar şi în 2007-2008, împreună cu colegii de la Memorial. A fost unul dintre tinerii care au ieşit în stradă necondiţionat, din dorinţa de a trăi mai bine, în libertate. A vrut să aibă, şi el, „rolul său la schimbare" – după cum îmi mărturisea. Şi l-a avut, cu certitudine. Adi şi-a găsit libertatea deplină.

Pios omagiu acestor suflete trecute în lumea celor drepţi!

Liza **KRATOCHWILL**

www.memorialulrevolutiei.ro

COLAJE DE CELULOID

Pe urmele diversioniştilor, contra manipulării

A critical approach on both the manipulation as an efficient political instrument for controlling the state of affairs and the state's government methods enforced to a nation, using high impact cinematographic examples and references to well-known books and mass-media information. Exhaustively documented fragments excerpted from a special file on communism, kept in the archive of the Romanian National Television – at that time, the single television in the country, which was, at the same time, the major instrument of propaganda of Ceausescu's dictatorial government: the episode of the bare opposition, depicting the rebellion of an "outcast" against the supreme leader and the offense brought to the cult of personality instituted by the presidential couple, the single trenchant case which had ever occurred in the plenum of the Romanian Communist Party's Congress – all these episodes are transposed in history-living pages intended not only to provide a better understanding of both the past and the identity as a nation, but also to illustrate the Romanians' mentality and behaviour. The witnesses' testimonies and the accurate narration of the events allow the reader to actually understand the moments of the Romanians' recent history, moments which involved real players and which faced a turning point in a cold December night – the night of the generals.

Key words: **diversionists, Constantin Pârvulescu, Nicolae Dragoş, Paul Niculescu Mizil, the 12th Congress of the Romanian Communist Party, Ceauşescu, Romanian National Television, the night of the generals.**

„Diversioniştii" au reuşit să profite de labilitatea structurii asaltate, mizând pe disperarea foştilor nomenclaturişti, dar şi a poporului, prin haos şi dezinformare. Vidul de putere a fost background-ul în care s-au petrecut evenimentele din capitală, dar şi din celelalte oraşe în care s-a manifestat şi s-a murit. Îndeosebi după 22 decembrie.

Mulţi dintre actorii de pe scena evenimentelor din capitală, dar şi din culisele acesteia, au creat – unii poate inconştient şi dezinteresat – o stare de confuzie, de panică şi isterie, pentru a avea sub control situaţia. Practic a fost o competiţie în care au fost angrenate persoane şi grupuri cu o anumită preocupare şi cu un anumit statut social. Experienţa pentru a interveni la un asemenea moment politic şi social nu prea o avea nimeni, deoarece în România faptele petrecute au fost mult mai dramatice decât în celelalte ţări

www.memorialulrevolutiei.ro

ex-comuniste din Est. Ca atare, în strategia intervenţiei publice era importantă priza la populaţie. Şi cine ar fi putut avea atunci mai multă simpatie în rândul românilor decât actorii Ion Caramitru, Mircea Diaconu şi regizorul Sergiu Nicolaescu?... Tot aşa cum, după ani, pe postul B1TV, la talk-show-ul *Naşul*, a intervenit regizorul şi omul politic Sergiu Nicolaescu, care, cu vehemenţă, i-a replicat moderatorului şi invitaţilor acestuia – Petre Roman, Gelu Voican Voiculescu, Alex Stoenescu – că „(...) i-a dat, la acel moment, vot de încredere unui anumit cadru militar, în vâltoarea evenimentelor din clădirea fostului Comitet Central şi de la Ministerul Apărării, unde se vehicula pericolul exploziei şi necesitatea evacuării clădirii".

Această avalanşă informativă denotă două interpretări explicative: intenţia de a fi îndepărtaţi cei nedoriţi, nepoftiţi – ceea ce presupune că exista un plan prestabilit de preluare a puterii – sau o motivaţie spontană pentru ca starea de fapt să nu se agraveze şi să nu degenereze în evenimente mai grave. Discuţia de la nocturna emisiune se axa pe înregistrarea Televiziunii Române Libere, *Noaptea generalilor,* în care apar, preponderent, vorbind la telefoane şi dând ordine, generalii Guşă, Vlad şi diverse personaje politice, într-o înregistrare de arhivă care a captat atenţia privitorilor.

Reacţia la acel bombardament informatic (apă otrăvită, elicoptere, rachete, teroriştі), din care era dificil de cunoscut ce este real, a fost ca-n filmul *Războiul lumilor,* regizat de Orson Welles, de panică şi de isterie în masă, conform scenariului unui război psihologic care a creat cele mai multe victime. „Teroriştii" au fost declaraţi, în acele zile de haos şi de ambuscade, vinovaţi pentru morţii de după 22 decembrie. Dar cine au fost ei? Conform unui reprezentant oficial al Libiei, a cărui declaraţie a fost preluată dintr-o emisiune iugoslavă şi redată într-un documentar al TVR, teroriştii nu ar fi fost de origine libiană, ci israeliană (vezi serialul *Revoluţia Română în direct* – Tatulici, Tatomir). Declaraţie fulminantă şi interpretabilă care ne reaminteşte de apropiata relaţie pe care au avut-o Nicolae Ceauşescu şi Muammar Gaddafi, colonelul revoluţionar care, în 1969, a condus lovitura militară de stat ce a înlăturat monarhia şi a proclamat Republica Arabă Libiană. După cum se ştie, Gaddafi, şeful statului libian, care a făcut ravagii şi ameninţa atât Europa, cât şi SUA, şi-a găsit şi el sfârşitul, violent, în 2011, fiind o lungă perioadă în topul ştirilor internaţionale. Informaţia privind implicarea teroriştilor pe teritoriul României mi-a fost dezminţită, în anul 2000, de însărcinatul cu anchetele, Dan Voinea, fost şef al Parchetului General Militar, participant, şi el, la procesul Ceauşeştilor. În pofida acestei dezminţiri, pe parcursul a 22 de ani, unii martori la evenimente au confirmat

www.memorialulrevolutiei.ro

acţiunile teroriştilor străini şi prinderea unora (studenţi străini) prin participare personală.

Rândurile de mai jos, redactate după înregistrări video din arhivă, demonstrează cât de uşor a putut fi manipulată şi ţinută sub control populaţia atât de dictator, cât şi de cei care au preluat puterea de stat, într-un moment de răscruce a destinului ţării, într-o Europă de Est care înregistrase, deja, convulsii şi transformări radicale în ansamblu. Aşijderea, intervenţia neaşteptată a comunistului Constantin Pârvulescu, la unul din „marile" Congrese ale PCR la care Ceauşescu trebuia întotdeauna să-şi păstreze funcţiile supreme de stat şi în partid, un prim gest de opoziţie la putere, din istoria modernă a României.

Constantin Pîrvulescu versus Nicolae Ceauşescu

În toamna anului 1979, cu ocazia celui mai neobişnuit congres din istoria comunismului în România, în vederea realegerii secretarului general – o formalitate cu sclipici –, poetul Adrian Păunescu (idol al tineretului de-atunci, din perioada Cenaclurilor Flacăra; după 1990 om de presă şi politician, ulterior decedat) a rupt canoanele rigidelor întruniri ale demnitarilor comunişti reuniţi în sală cu o apreciere ironică şi neobişnuit de îndrăzneaţă în contextul conducerii dictatoriale şi a repercusiunilor pentru astfel de „atentate". Dar cel care a făcut vâlvă prin abaterea de la „reţetarul" de raportare a succeselor pe toate planurile (un ritual binecunoscut al acestor întruniri) a fost un alt comunist român de prim rang, Constantin Pîrvulescu, care a luat cuvântul ad-hoc, tocmai când lista celor înscrişi la cuvânt fusese închisă.

Nicolae Dragoş, scriitor, martor (fost prim redactor-şef adjunct la „Scânteia"): - Am fost în sală la acel congres. Îmi amintesc că a durat mult, cuvântările erau lungi şi cam pe acelaşi tipic. UItimul care a luat cuvântul înaintea lui Ceauşescu a fost poetul Adrian Păunescu, care a avut un discurs – ce poate fi găsit în documente – care ieşea, în bună măsură, din şabloanele consacrate, Păunescu având dintotdeauna preocuparea să fie personal în expresie. Dacă ţin minte bine, făcea şi o trimitere la ruperea activiştilor de partid de oameni, faptul că s-au obişnuit să umble cu hainele bine călcate, cu gulerul apretat, în timp ce cei mulţi duc un alt fel de viaţă, ceea ce nu a fost tocmai bine primit de o bună parte dintre delegaţi, care se obişnuiseră cu gulerele apretate şi cu un alt standard de viaţă decât cei mulţi. După acest cuvânt, s-a produs sistarea discuţiilor, la care Constantin Pîrvulescu a intervenit şi a spus că el vroia să-şi prezinte cuvântul său şi nu i se dă.

www.memorialulrevolutiei.ro

Iată, în continuare, redarea în text a filmării de la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român, în noiembrie 1979, când Constantin Pîrvulescu (1895-1992), membru fondator al partidului (alături de Emil Bodnăraş) a criticat cultul personalităţii creat în jurul lui Nicolae Ceauşescu şi al soţiei acestuia, Elena Ceauşescu (înregistrare video păstrată în arhiva TVR – mapă specială):

Constantin Dăscălescu, prim-ministru al Guvernului: - Apreciind că principalele probleme puse în dezbatere au fost pe larg discutate, prezidiul propune sistarea discuţiilor, urmând ca tovarăşii care nu au luat cuvântul să-l depună, în scris, la secretariatul Congresului. Dacă sunteţi de acord cu propunerea... (aplauze din sală). Cineva împotrivă? Se abţine cineva?... Propunerea a fost aprobată în unanimitate. Tovarăşi...

Constantin Pîrvulescu: - Tovarăşu' preşedinte! Rog să mi se dea cuvântul! Eu am fost înscris pe lista de luări de cuvânt, din prima zi.

Constantin Dăscălescu: - Tovarăşu' Pîrvulescu, nu aţi fost la mine înscris aici...

Elena Ceauşescu: - Le dai la Secretariat.

Constantin Dăscălescu: - La Secretariat. Congresul a aprobat.

Elena Ceauşescu: - S-a aprobat deja.

Constantin Pîrvulescu: - ... să fac o declaraţie.

Constantin Dăscălescu: - Da, dă-i cuvântul!

Elena Ceauşescu: - Dă-i cuvântul!

Constantin Dăscălescu: - Are cuvântul tovarăşul Constantin Pîrvulescu.

Constantin Pîrvulescu (vechi militant comunist): - Tovarăşi! Am împlinit anul acesta 60 de ani de când sunt membru de partid. Din aceşti 60 de ani, cam 55 sunt în organele de conducere ale partidului. Am merite mai puţine decât acest Păunescu?..., care a spus vrute şi nevrute, ieri, nu aşa, ca să ocupe tribuna acestui Congres! Tovarăşi, am fost uimit cum s-a desfăşurat pregătirea acestui Congres şi însuşi Congresul. Cum se poate, tovarăşi, când la acest congres, unde sunt atâtea probleme foarte importante de discutat şi multe lipsuri şi neajunsuri de dezbătut şi găsit soluţii pentru îmbunătăţirea lor?! Întotdeauna noi, comuniştii, când ne-am adunat la Congres, am vorbit, într-adevăr, şi de părţile noastre pozitive şi ce am obţinut, dar mai cu seamă ne-am concentrat întotdeauna asupra lipsurilor care le-am avut. Discutarea metodelor prin care aceste lipsuri să fie înlăturate ca munca noastră să meargă din ce în ce mai bine. Acesta este spiritul nostru comunist. Tovarăşul Ceauşescu şi-a permis ca să pregătească, încă înainte de Congres şi în tot timpul Congresului şi la conferinţe, ca să fie reales secretar general al partidului. Este fără precedent, tovarăşi, în istoria partidului nostru şi-n istoria partidelor comuniste!... De ce Ceauşescu se

www.memorialulrevolutiei.ro

sustrage ca să fie ales membru în Comitetul Central şi, din cadrul membrilor Comitetului Central, să fie reales? De ce? Pentru că Ceauşescu se sustrage controlului partidului. Caută să...

Voce din sală: - Nu e corect!

Constantin Pîrvulescu: - Cum nu e corect?! (Huiduieli...)

Constantin Pîrvulescu: - Tovarăşe!...

Voce din sală: - „Ceauşescu reales!" „Ceauşescu reales!"... (Toată sala aplaudă şi se ridică în picioare.)

Constantin Pîrvulescu: - În spiritul acesta a fost organizat Congresul, tovarăşi! Şi-aici sunt echipe speciale de agitatori, începând din faţă şi în toată... Eu i-am ascultat pe toţi care au vorbit. Eu n-am întrerupt pe nimeni, astăzi...

Elena Ceauşescu: - Nu este adevărat!

Constantin Pîrvulescu: - Eu nu te-am întrebat pe dumneata de când eşti în partid şi ce-ai făcut în timpul războiului! Dacă n-ai fost cu arma în mână împotriva Uniunii Sovietice. Nu te-am întrebat de asta. Tovarăşi, eu nu votez pentru ca să aleg pe Ceauşescu în conducerea partidului!

Delegaţii din sală: - „Ceauşescu reales!"...

Acesta a fost cuvântul lui Constantin Pîrvulescu. Nonagenarul comunist i-a supravieţuit lui Ceauşescu. În 1990, i-a acordat un interviu lui Emanuel Valeriu (TVR2) despre cum fusese pregătit incendiarul moment, ca şi despre consecinţele lui.

Emanuel Valeriu: - Ce v-a determinat, în primul rând, să luaţi această atitudine şi dacă aţi făcut-o din proprie iniţiativă, dacă aţi avut ceva susţinători, în prealabil sau după.

Constantin Pîrvulescu: - Eu m-am consultat cu câţiva prieteni buni din ilegalitate, cu Şencovici, cu Vîlcu, cu o serie întreagă de poeţi în care aveam toată încrederea. Că cu alţii n-am putut să discut, ştiam că el are multe coade de topor. Ce m-a determinat? Eu am realizat că ăsta nu este un comunist. Mi-am dat seama că este un carierist, că a intrat în partid pentru ca să se pricopsească şi să compromită partidul. Eu am avut multe discuţii, înainte de congres, cu el. A început să se bâlbâie, în general, prea mult l-au lăudat că e un erou, dar el nu era un erou. Era un om pitic, un fricos.

În acelaşi material video este redată şi opinia lui Paul Niculescu Mizil, prezent şi el la eveniment, dar şi analiza unui specialist în psihologie politică.

Paul Niculescu Mizil (fost ministru al Învăţământului şi Finanţelor, fost membru al CPEx al CC al PCR): - Acuma văd că intervenţia lui Pîrvulescu este privită ca un act de eroism al lui Pîrvulescu. Eu am un alt punct de vedere. Pîrvulescu a fost unul din reprezentanţii punctului de vedere al

www.memorialulrevolutiei.ro

Moscovei în România.

Conform documentarului video, într-adevăr, tovarăşii săi cunoşteau faptul că vechiul cominternist Constantin Pîrvulescu luptase în tinereţe pentru triumful marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, fiind apoi cooptat, instruit şi paraşutat de către Serviciile Speciale Sovietice, în timpul celui de Al II-lea Război Mondial, în România. Din cauza unei gafe monumentale – uitase într-un taxi o geantă cu documente secrete – provocase căderea în mâinile Siguranţei lui Antonescu a unei bune părţi din conducerea ilegală a Partidului Comunist.

Conf. univ. dr. Lavinia Betea (specialist în psihologie politică): - În conştiinţa publică românească însă, Constantin Pârvulescu va rămâne şi a rămas, pentru cei mai mulţi dintre români, o figură charismatică, singurul care, în acele momente, a îndrăznit să i se împotrivească lui Nicolae Ceauşescu. Şi cu toţii am fi vrut, atunci, să aibă ceva sorţi de izbândă, pentru că toţi aveam aceeaşi părere cu Constantin Pîrvulescu, că Nicolae Ceauşescu încălcase ceea ce el spunea că sunt „normele de partid" prin acel monopol pe care-l introdusese asupra vieţii politice din România, când substituise cu fiinţa lui şi cu fiinţa Elenei Ceauşescu politica României. Ei voiau să fie poporul, ei voiau să fie ţara, ei voiau să ne reprezinte pe noi, toţi ceilalţi.

Prima intervenţie a lui Nicolae Ceauşescu la TVR, cu privire la evenimentele de la Timişoara

- În zilele de 16 şi 17 Decembrie, sub pretextul împiedicării aplicării unei sentinţe judecătoreşti legale, câteva grupuri de elemente huliganice...

Protestul bucureştenilor din 22 Decembrie 1989: - Nu suntem huligani! Nu suntem huligani!...

„Noaptea generalilor"*

Bucureşti, 22 Decembrie 1989, fragment din convorbirile telefonice cu primele ordine ale responsabililor din armată, într-un vid de putere, imediat după fuga lui Ceauşescu.

Gen. Guşă: - Să verifici!... Şi toată artileria în dispozitiv...

---

* Notă: Sunt redate pasajele esenţiale, posibil de înţeles şi redactat, conform calităţii înregistrării de care am dispus. Pentru evitarea confuziei, liniuţele de dialog care apar în text, pe alocuri, nu pot fi nominalizate precis, fiind voci care interferează în discuţii, fără a fi surprinse clar şi în imagine de cameraman, printre personaje fiind şi civili revoluţionari necunoscuţi.

www.memorialulrevolutiei.ro

Gen. Vlad: - Alo?! Da... Deci este certă chestiunea...

Gen. Guşă: - Până la urmă trebuie să-i curăţăm pe toţi... Sunt la 262 261.

Gen. Vlad: - Alo!? Au ABI?

Gen. Guşă: - Da...

Gen. Vlad: - Nu au ABI-uri, domnule...! Păi cine, Stănculescu!

Gen. Guşă: - Cine-i, şcoala?

Gen. Vlad: - Da. Nici măcar n-au ABI-uri! Clar că şcoala-i acolo.

Gen. Guşă: - Păi nu, dacă-i falsă informaţia, eu vă rog, nu le vehiculăm aşa, cu porcării, în momentele astea.

Gen. Vlad: - Cereţi informaţii...!

Gen. Guşă: - Da, verificaţi-vă...!

Gen. Vlad: - Şi de la ceilalţi, domnule, că aşa nu se poate...!

Gen. Guşă: - Deci fii atent! Da, vă rog!

Gen. Vlad: - Suntem suspicioşi faţă de noi fiecare. Nu, nu, nu! E normal. Da, vă rog şi faţă de ceilalţi, pentru că nu se poate aşa ceva!

- N-a fost Neagoe şeful pazei lui?

Gen. Vlad: - A fost, sigur că da! A fost, a plecat împreună Neagoe...

- Cu cine a plecat?

Gen. Vlad: - Păi, cu trădătorii!

- A fost aici, în mijlocul nostru, dom'le, l-au adus aici!

Gen. Guşă: - Lasă-l dracu, îl urmărim pe urmă!

Gen. Vlad: - El a fost aici?! Păi, dacă el a fost aici...!

- Şi i-am dat drumul, dom'le! I-am dat drumul, că n-am ştiut ce să fac! Era o harababură!

Gen. Vlad: - El ar fi putut să lămurească nişte lucruri.

Gen. Guşă: - Acuma să-l lăsăm, să le rezolvăm pe astea... c-au avut undeva secret subteran ceva...

Gen. Vlad: - Cum să aibă aşa ceva!?

Gen. Guşă: - Terminaţi, băi! Taci, băi, din gură!... Şi că ar fi avut zece elicoptere...

Gen. Vlad: - Zece elicoptere?!

Gen. Guşă: - Da.

Gen. Vlad: - De fabricaţie românească?

Gen. Guşă: - Nu ştiu, că o fost noaptea, n-au ajuns la ele.

Gen. Vlad: - Dar ce, s-a plecat cu o flotilă întreagă?!

Gen. Guşă: - Auziţi... le-o fi avut pe undeva, că 40 au evoluat.

Gen. Vlad: - 40 de elicoptere?

Gen. Guşă: - Au evoluat.

Gen. Vlad: - Păi, dracu', jumătate din dotarea armatei!...

www.memorialulrevolutiei.ro

Gen. Guşă: - Nu, nu, c-avem mai multe.

Gen. Vlad: - Nu, dar zic şi eu aşa... În orice caz, acuma ori se umflă nişte lucruri, ori este o treabă serioasă.

Gen. Guşă: - Nu, nu, nu! Să mai iau o dată legătura, luaţi-l pe ăla, să fie foarte limpede!

Gen. Vlad: Mai daţi-mi, vă rog, mai daţi-mi la Braşov!

Gen. Guşă: - Tovarăşu' general!... S-a tras fără doborâre? S-a tras. Niciunul n-a doborât... Da, vedeţi că racheta s-a dus şi a căzut acolo şi nu e bine.

Gen. Vlad: - Măi, Popescule, colonelul Bucur nu mai e acolo?

Gen. Guşă: - Ştiaţi treaba asta, nu? Uite, vă spun eu! Atrageţi atenţia să se tragă în aşa fel încât să nu periclităm localităţile, satele, oamenii! Aţi înţeles?

Gen. Vlad: - Voi aţi văzut elicoptere?... Au fost două?

Gen. Guşă: - Hăăă? E destul de greu. Bine, s-a-ntâmplat că acolo, la noi, zona e mai populată. Atenţie mărită peste tot! În toate dispozitivele! Muniţie împrospătată şi la 14,5 şi la tunurile antiaeriene şi la rachete, să nu fie dracului în altă parte! Da, pentru că pe urmă se complică treaba.

Gen. Vlad: - Unde s-a produs atacul?... Şi n-a fost prins niciunul? Da. Când s-au dus? În timpul nopţii? Măi, e ceva serios sau e un zvon?

Gen. Guşă: - Trebuie verificat cu atenţie.

Gen. Vlad: - Or fi fost paraşutişti sau or fi fost altceva?

Gen. Guşă: - Au fost nişte...

- Trebuie să vină cineva să ne vorbească. Au stat până la trei la Bucur, până acum...

Gen. Guşă: - Permiteţi să ies şi eu la o ţigară, că...

Soldat: - Permiteţi să deschid geamul să dau drumul?...

Verdeţ: - Sunt victime peste măsură... într-o perioadă îndelungată...

- Fără doar şi poate. Şi poate ar fi fost mai rău...

Gen. Guşă: - Mai încet şi mai lăsaţi-ne!

Gen. Vlad: - Alo! Ce să zică...

- Sunteţi 308211? Colonel Pârcălăbescu sunt. Da, ce se-ntâmplă? Aţi dat vreo informaţie, ceva? Cu vreo anumită chestiune? De unde sunteţi?

Gen. Vlad: - Pentru ce? Ce fel de informaţii?... Pentru cine? Despre ce?

Gen. Guşă: - Da, zvonuri...

Gen. Vlad: - Uite, sunt tot felul de informaţii care privesc operaţiunile de care se ocupă tovarăşul Stănculescu... mi le dau mie şi eu i le dau tovarăşului general Guşă, mă înţelegeţi? Ăsta trebuie să fie... asta trebuie să fie filiera...

Gen. Guşă (vorbeşte la telefon): - Ştiţi că i-am arestat? Aici în sediu.

www.memorialulrevolutiei.ro

Da, au nişte idei mai deschise. Ce vă rog eu: atenţie la toate unităţile din ţară, să fie foarte vigilenţi şi pe zona de vest şi pe zona de est, să-şi bage cercetările astea care le au în funcţiune, pentru că vrem să stăpânim situaţia! Bine? Da.

Gen. Vlad (tot la telefon): - Da, vă rog, dacă sunt pe jos, luaţi măsuri, încercuiţi şi dacă puteţi, să-i capturaţi vii. În orice caz, lichidaţi focarul! Bine.

Gen. Guşă: - Dar de unde vine asta? Focşani...

Gen. Vlad: - Vin pe Buzău, Buzău-Ploieşti. După aia Slobozia...

Gen. Guşă: - După aia Urziceni.

- Celelalte judeţe, din vestul ţării...

Gen. Vlad: - Aradul şi Timiş. E clar că la Timiş este un versant...

Gen. Verdeţ: - Dacă la Timiş este un versant, înseamnă că e o încercare de ieşire din ţară.

Gen. Vlad: - Şi la Braşov.

- Cum?

Gen. Vlad: - Şi la Braşov.

Verdeţ: - Braşovul e altceva. La Timişoara forţează ieşirea din ţară. Ascultaţi ce vă spun eu! Acolo trebuie concentrat...

- Eu nu cred. Eu cred, mai degrabă, să nu încerce să fugă prin sud.

- Tovarăşul Verdeţ, lăsaţi politica acuma!

Gen. Vlad: - Soldaţi. E vorba de o transbordare, nu plecaţi, sunt luptători la sol! Paraşutaţi.

- E o coborâre.

- Mă gândesc dacă sunt balizaje, s-au găsit la Braşov nişte balizaje.

- La Braşov, am înţeles. Eu vorbesc de Timişoara. O să ni se confirme la...

- Ofiţer: - Tunelul ăla, că sunt mai multe tunele...

Gen. Vlad: - Alo! Mai tare, vă rog! Sunteţi cu toată unitatea prezenţi în cazarmă, da?

- A fost ceva deosebit acolo? Nu? Da, bine. S-au dat ordinele cuvenite, da?... Bine.

Gen. Guşă: - Alo!? Da, generalul Guşă! Nu este Milea. Generalul Guşă. Da?! Ja ne znaju po ruski! Njet, njet! Ne ponjmaju! English. Eftimescu? Njet! Da, generalul Guşă! Ja ne ponjmaju po ruski! Kazete! (Eu nu ştiu rusă! Nu, nu! Nu înţeleg! Engleză... Spuneţi!)

- Ştie ruseşte fata. Avem un translator.

Gen. Guşă: - Da. Da. Bă, cine ştie?...

- Daţi-i ei.

- Translatorul: - Da, ascult. Da?! Vă rog, puteţi spune... general Guşă...

www.memorialulrevolutiei.ro

- Comandantul Statului Major...

Gen. Guşă: - Ştiu ei. Sigur...

- Translatorul: - Cu care ministru vorbeşte, cu ministrul Armatei?

Gen. Guşă: - Spune: Încă nu s-a numit ministrul Armatei, ţine loc şeful Marelui Stat Major, gen. Guşă.

- Ascultă-mă ce-ţi spun eu! Nu vorbi! Gata, întrerupe! Sunt alte chestiuni. Nu eşti acuma decât... ascultă ce îţi spun eu! Nu e bine!

Gen. Guşă: - Spune-le că avem câteva probleme şi să scurteze!

- Translatorul: - Au zis c-au auzit că astăzi, 22, de nu ştiu unde, li s-a cerut ajutor. Ce să le spun?

Gen. Guşă: Nu s-a cerut niciun fel de ajutor! N-avem nevoie de nimic!

- Translatorul: - Nu. Nu-i nevoie... românii nu... asta spune generalul Guşă...

Gen. Guşă: - Noapte bună! Deja s-au rezolvat toate problemele.

- Translatorul: - Este în regulă. Bună seara!

Gen. Guşă: - N-avem probleme! Hai nu mai...

- Specifică-i: Armata este sub control!

- Translatorul: Nu-i nevoie! Niciodată... Mulţumesc.

În încheierea acestui material menţionez că nu am căutat să analizez în profunzime comportamentele individuale şi de grup, ci să le pun pe tapet pe fondul unor fenomene sociale globale, fapte consemnate în istorie. Despre spiritul de turmă şi declicul dezînchistării românilor în *Colaje de celuloid* veţi citi într-un număr viitor al *Buletinului '89*.

Liza **KRATOCHWILL**

www.memorialulrevolutiei.ro

Desecretizarea dosarelor Revoluţiei

A study on the crimes committed in December 1989, especially after December 22nd 1989 – when the death toll reached its climax – both in Timisoara and in the country, due to the political conjuncture. The study renders a chronological analysis of the major post-revolution events such as the criminal investigations and convictions of the persons found guilty of having repressed the manifestants, the conclusion of a "huge diversion" drawn by Gen. Dan Voinea, the former attorney-general of the Chief Military Prosecutor's Office, after analyzing the episode of the fight against the "terrorists", the cases settled by Romeo Bălan – the former chief of the Military Prosecutor's Office of Timis County, the development of the legal proceedings, the reactions and initiatives for declassification of certain classified cases, and also the manner in which these events have been perceived and the effects thereof on the current and post-December individual and collective memory. We have also received the feedback of the public interested in the audio-visual archive of the National Centre for Documentation, Research and Public Information within the "Memorialul Revolutiei" Association.

Key words: **Castaforum, The Military Prosecutor's Office of Timişoara, December 22nd 1989, Dan Voinea, Romeo Bălan, Gabriel Oprea, Teodor Mărieş, The European Court.**

Despre crimele petrecute în Decembrie 1989 la Timişoara şi în ţară s-a scris mult şi, cu siguranţă, se va mai scrie. S-a vorbit şi mai mult, dar mai puţin s-a elucidat. În ciuda faptului că au existat probe şi mărturii la dosar, multe dintre acestea, între timp, s-au pierdut ori zac undeva bine, la loc ferit de ochii prea curioşi şi de tentaţia unora de a deconspira jocul încâlcit al brainstorming-iştilor cu tinichea sau cu robă din forurile abilitate.

Tot aşa „au dispărut" şi banii dictatorilor, dar şi filmările pe care le-a făcut Securitatea, pe străzile Timişoarei, în primele zile de revoltă. Acelea erau „probele" cu care protestatarii erau vânaţi şi „scoşi din circuit". Un participant la acele proteste, primele în care s-a strigat *Jos comunismul!* în Piaţa Operei – spune el – , m-a întrebat îngrijorat cum ar putea afla unde sunt acele casete şi dacă se regăseşte în una. *Ar fi recunoscut? Şi dacă da?*... L-am îndrumat spre instituţii ca Armata Română, S.R.I. şi C.N.S.A.S. – singurele abilitate în acest sens. Răspunsul pe care l-ar putea primi nu ar fi diferit, probabil, de cel dat unui Centru de Documentare, Cercetare şi Informare Publică ce funcţionează în cadrul unei organizaţii nonguvernamentale, aşa cum este şi cazul Memorialului Revoluţiei, dar care trebuie să ştie exact ce şi cui solicită, ca persoană juridică, şi să abordeze problema amintită la modul general, nu cu aplicaţie pe un caz individual, fiind, prin statut, de „interes naţional", deci de interes public. Cu siguranţă, acele filmări care-l preocupă pe timişoreanul-martor la evenimentele de

www.memorialulrevolutiei.ro

stradă sunt cele făcute de Armată şi Securitate, casete care nu se află în arhiva Memorialului Revoluţiei. Pe de altă parte, cei filmaţi atunci, indiferent de cine ar fi fost surprinşi pe banda video, ar trebui să ştie că „au fost prea mulţi" şi ar fi dat prea multă bătaie de cap acelor autori (amatori) de imagine preocupaţi, după 1989, să iasă basma curată şi mai ales să iasă bine din transformările socio-economice pe care le-a traversat tot natul. Desigur, cu excepţia celor care s-au lansat în vârtejul politicii, unde nimeni nu riscă să fie compromis dacă e surprins într-o lumină neavantajoasă.

S-a vorbit de influenţa politică străină în miezul evenimentelor de-atunci, precursoare, dar şi în evoluţia postdecembristă a României. Tot aşa cum s-a vorbit de revoluţie şi de *loviluţie* (lovitură de stat). Argumente şi mărturii există în favoarea ambelor încadrări istorice, din punct de vedere al termenului definitoriu. Cea mai concretă dovadă a modului în care a fost preluată puterea este chiar desfăşurarea evenimentelor imediat următoare. Cei responsabili de întocmirea dosarelor revoluţiei şi de înaintarea acestora spre judecare au fost, între timp, fie retraşi din activitate, fie schimbaţi pe criterii care ţin nu atât de competenţă, cât de oportunitatea momentului politic. Că este aşa o recunoaşte chiar persoana mandatată cu semnarea acestor rechizitorii, Dan Voinea, fostul procuror general al Parchetului Militar Naţional: „Nu s-a încercat nici măcar să se facă un tablou complet al crimelor din Decembrie 1989 de către instituţiile statului."

Liza Kratochwill: - „Nu s-a încercat...", dumneavoastră sunteţi cel care s-a ocupat îndeaproape de aceste dosare şi de cercetare, alături de colegul (colegii) dumneavoastră. Unde a fost minusul şi impasul? De ce sunteţi nemulţumit? Aţi avut totuşi pârghia şi instrumentul în mână.

Dan Voinea: - Suntem nemulţumiţi, pentru că nu am fost lăsaţi să ducem până la capăt activitatea de cercetare penală şi de trimitere în judecată a celor vinovaţi de crimele din Decembrie 1989 din Timişoara şi din celelalte oraşe ale ţării.

Urmaşii celor ucişi la Timişoara, transportaţi, apoi arşi la Crematoriul „Cenuşa" din Bucureşti, aşteaptă şi azi pedepsirea tuturor vinovaţilor şi despăgubirea (insuficientă) pentru suferinţele şi pierderile de atunci. Ofiţerii Iosif Veverca şi Paul Vasile sunt doar doi dintre cei mai aprigi executanţi ai ordinelor de represiune din Calea Girocului, dar şi din alte zone ale Timişoarei. Paul Vasile a scăpat fără a fi condamnat şi chiar a fost avansat general, după 1990. A cunoscut o ascensiune ca profesor la o prestigioasă instituţie de stat din învăţământul superior – Universitatea de Vest, Facultatea de Politologie. În mod ironic, răniţii, văduvii sau copiii celor răpuşi, cu participarea directă a generalului în rezervă, sunt nevoiţi să-l întâlnească în astfel de împrejurări sau, pur şi simplu, în tren, în cotidian.

www.memorialulrevolutiei.ro

Redau în continuare, pe scurt, un tablou cronologic al desfăşurării cercetării Parchetului Militar General, pornind de la documentele video şi interviurile realizate la Memorialul Revoluţiei.

Gura de canal „Castaforum", 19.12.1991, ora 13.33

Revoluţionar din grupul sosit la faţa locului: - Când aţi văzut locul pentru prima dată, domnule procuror?
Dan Voinea: - Pe data de 12 ianuarie 1990.
- Ca timp, cum era? Era zăpadă?
Dan Voinea: - Era zăpadă. Da. Exact aşa, ca şi acum.
- Acum există o potecă, ne conduceţi la locul unde au fost aruncate?...
Dan Voinea: - La canalul la care a fost aruncată cenuşa este un canal prin care trece râul Dâmboviţa.
- Domnu' procuror, există o simbolistică în lumea asta, oare chiar aşa, vor să ne arunce cenuşa în patru vânturi sau în ape, să nu mai existăm?! Ca popor, ca idee, ca principiu, ca demnitate?!
Dan Voinea: - Nu cred că are o explicaţie religioasă acest fapt, ci a fost vorba, atunci, de a arunca resturile care au rămas din incinerarea celor 40 de cadavre. Să ascundă, pur şi simplu, urmele crimei. Autorii acestor fapte erau membri ai Partidului Comunist, erau executanţi ai ordinelor primite, erau militari şi...
- Spuneţi, domnu' procuror, dumneavoastră aţi ajuns aici în ziua de...?
Dan Voinea: - 12 ianuarie.
- Cât trecuse de-atunci?
Dan Voinea: - Ei au aruncat cenuşa aici pe data de 20 decembrie. Pe 12 ianuarie am venit aici, împreună cu ofiţerul Nuţu Dorel de la Miliţia Sectorului Agricol Ilfov, care mi-a precizat locul acesta ca fiind cel în care s-a aruncat...
- De unde ştia?
Dan Voinea: - Păi el a primit ordin să arunce patru tomberoane cu cenuşă de la Crematoriu şi să găsească o soluţie să arunce cenuşa.
- Şi cum i-a venit această idee?
Dan Voinea: - El spune că „Dom'le, mi-a venit ideea să arunc tomberonul ăsta aici, la canal, că acolo era loc de depozitare a gunoiului". Şi-a zis că erau resturi de oase, că n-au ars toate cadavrele.
- Dumneavoastră, când aţi venit aici, ce aţi găsit?
Dan Voinea: - Se mai vedeau, pe fund, şi resturi de oase. Dar n-am coborât jos.
- Ziua?

www.memorialulrevolutiei.ro

Dan Voinea: - Ziua am venit.
- Şi n-aţi coborât?
Dan Voinea: - Am făcut fotografii.
O femeie: - Domnule procuror, întrebarea este următoarea: De ce nu se scrie adevărul? Ei, ăştia care sunt, acum, la guvern, de atâta vreme întreabă toţi părinţii, toţi fraţii, tot poporul, noi, care am fost, eu întreb un singur lucru: în C.C. am avut doi terorişti, unde sunt ăia doi terorişti care m-au pus să-i păzesc?! Vreau să-i văd şi eu, cum îl văd pe dumnealui, pe cei doi terorişti pe care i-am păzit. Să ne spună dacă-i adevărat dacă sunt terorişti sau nu, înţelegeţi dumneavoastră?!...
Dan Voinea: - Şi din declaraţiile muncitorilor de la crematoriu a rezultat că cel care s-a ocupat de cadavre mai mult a fost un colonel, Baciu, de la fosta Miliţie şi care a fost prezent tot timpul în care au fost incinerate cele 45 de cadavre. Chemându-l pe acesta, el a recunoscut totul şi a spus că a primit ordin de la colonelul Moraru să execute treaba aceasta. A fost chemat şi Moraru, a recunoscut şi Moraru că a primit, şi el, ordin de la Timişoara şi apoi am început să-i audiem: pe şeful crematoriului, Emilian Zamfir Iosef, pe şeful cimitirelor, Gheorghe Baciu. Ne-a declarat atunci (declaraţiile sunt la dosar) că el a fost 17 ani subalternul generalului Macri şi că i-a dat telefon de la Timişoara că-i trimite 40 de cadavre să le distrugă. Deci există o legătură între ei, o prietenie, o relaţie de încredere… „să încălzească cuptoarele, să pregătească să ardă” şi, în felul ăsta, s-a descoperit ce s-a întâmplat cu cadavrele…
O tânără: - Şi cum aţi aflat unde este aruncată cenuşa?
Dan Voinea: - Păi, muncitorii ne-au declarat că a venit o maşină de la poliţie condusă de Nuţu Dorel, l-am identificat pe Nuţu Dorel... el ne-a condus aici, la canal. Şi-am ridicat capacul de-aici şi am văzut că-i pustiu...
Dan Voinea: - Când a venit el ziua era. Pe 20 decembrie.
- Pe 20 decembrie, ziua?
Dan Voinea: - Ziua, da. Este declaraţie la dosar. Aş crede că era un loc care îi prezenta garanţie lui că nu e văzut că face operaţiunea asta. Şi-au aruncat-o aici.
Bărbat din grup: - Este achitat. De ce?! Pentru că a ştiut ce-i cu cadavrele acestea. De ce se iartă?
Dan Voinea: - Eu am făcut ancheta asta, dacă eu nu o făceam, voi nu ştiaţi nici acuma ce s-a întâmplat.
- Şi de ce nu-i niciunul arestat?
Dan Voinea: - Păi l-am arestat, o dată. De câte ori să-l arestez? Dacă justiţia îl achită, eu nu mai am putere!
Bărbat din grup: - Spuneţi-mi, este reală versiunea că au fost aduse de la

www.memorialulrevolutiei.ro

Timişoara şi cadavrele unor ofiţeri D.I.A. şi incinerate?
Dan Voinea: - Nu. Cele 40 de cadavre incinerate aici au fost identificate. Unul singur a rămas neidentificat din cele 40 şi toate aparţin unor localnici din Timişoara, muncitori…
- Versiunea ofiţerilor D.I.A. care au murit la Timişoara este o versiune sau este o realitate?
Dan Voinea: - Se poate să fi fost printre victime ofiţeri D.I.A. (Direcţia de Informaţii a Armatei)…
- N-aveţi cunoştinţă?
Voinea: - Nu, Armata are peste 300 de morţi, soldaţi, subofiţeri, ofiţeri…
Bărbatul: - Nu, vorbesc de cei morţi până în 19, în Timişoara.
Voinea: - Nu m-am ocupat de cercetări. La Timişoara singura părticică din dosarul de la Timişoara este aceasta cu morţii. Restul evenimentelor de la Timişoara, eu nu m-am ocupat de cercetarea lor. Eu am prezentat conducerii asociaţiei procesul-verbal de cercetare la faţa locului, din care rezultă locul acesta ca fiind indicat de cel care a aruncat cenuşa, rezultă cine a fost în echipa de cercetare la vremea respectivă, rezultă data la care am făcut noi cercetarea, ora, avem şi un martor asistent, un localnic, Dinu Florea. Este localnic, de-aici. Prindea ciori. L-am pus să semneze. Era singurul om martor. Zic „Dom'le, vino încoace!". M-am gândit că o să fie discuţii poate vreodată. Este declaraţia, am făcut fotografie, am luat o declaraţie ofiţerului, declaraţia este la dosar, dosarul e public, puteţi să-l vedeţi.
Alt bărbat din grupul timişorean: - Dar tomberoanele unde sunt?
Dan Voinea: - Am găsit şi tomberoanele.
Alt bărbat: - Dar acuma tomberoanele unde sunt?...
Dan Voinea: - Acuma nu mai ştiu...
- Aţi luat probă de cenuşe din tomberoane?
Dan Voinea: - Nu, păi da' noi ne-am dus la 22 de zile după aia, tomberoanele alea au mai fost folosite pentru gunoi...
Bărbatul: - Da' nu v-aţi gândit să recoltaţi nişte probe prin care să se dovedească, cred că un laborator poate dovedi, că acea cenuşă sau acele probe...
Dan Voinea: - Care cenuşă? Păi, praf! Era iarnă ca acuma, plouase...
Femeie din grup: - Şi dacă totuşi mai sunt nişte rămăşiţe şi se vede, nu se poate încerca să se recolteze ceva şi să se supună...?
Dan Voinea: - Sigur că da! Se poate coborî în canal şi să se ia probe, însă ce se întâmplă, aş vrea să înţelegeţi un lucru: pe noi ne-a interesat atunci să vedem ce s-a întâmplat cu cele 40 de cadavre şi cine se face vinovat de distrugerea lor, lucru care a fost dovedit cine a ars cadavrele, cine a dat ordin să se ardă aceste cadavre, cine s-a ocupat de arderea lor. Deci nu sunt

www.memorialulrevolutiei.ro

dubii, oamenii şi-au recunoscut faptele, au fost arestaţi de mine şi trimişi în judecată. Nu se contestă faptul că cele 40 de cadavre au fost arse şi cenuşa lor aruncată, nu există contestaţie. La Bucureşti le-a preluat acest colonel Baciu şi cu colonelul Moraru, care s-a sinucis.
Tânără din grup: - Colonelul Baciu a fost achitat?
Dan Voinea: - Da.
Tânăra: - Domnule procuror, timişorenii întreabă, dumneavoastră sunteţi în măsură să le răspundeţi: Când se poate relua procesul, s-a făcut recurs sau nu?
Dan Voinea: - S-a făcut recurs.
Tânăra: - Şi când se vor reîncepe cercetările?
Dan Voinea: - De fapt, se face acuma o cercetare judecătorească. Anchetă, cum am făcut eu, în ianuarie, nu mai face nimeni, pentru că nu se contestă valabilitatea acelei anchete, iar cei care sunt răspunzători de distrugerea cadavrelor au recunoscut faptele. Adică Baciu recunoaşte că a primit ordin, a preluat cadavrele de la kilometrul 36 şi le-a adus la crematoriu, a fost prezent când au fost arse toate cele 40 de cadavre, muncitorii de la crematoriu cu care trebuia să staţi de vorbă dumneavoastră confirmă: „Da, dom'le, am stat toată noaptea, am ars toată noaptea, la două cuptoare, am ars 40 de oameni aici", iar ceilalţi poliţişti care au făcut de pază în jurul crematoriului, atunci, s-au luat nişte măsuri din astea...
Tânăra: - Domnule procuror, vă rog să mai îmi răspundeţi la o întrebare, cel puţin aceşti oameni, toţi vor să ştie... În 4 mai 1990 a intrat în vigoare acel decret de graţiere la care a consimţit şi Măria Sa, domnu' Iliescu şi împreună cu ceilalţi. Dacă acest decret a fost, pur şi simplu, dat numai cu interesul şi cu scopul ca să fie eliberaţi toţi cei care, de fapt, sunt astăzi şi rămân criminali; spuneţi-mi, ei au fost amnistiaţi, au fost decretaţi? Există, legal, posibilitatea ca să se reînceapă acel proces?
Dan Voinea: - Da, există posibilitatea recursului care a şi fost declarat.
Tânăra: - Şi, până în prezent, ce s-a făcut la acest recurs? Credeţi că sunt şanse să fie totul judecat sau sunt mai multe şanse ca, la sfârşitul procesului, să mai apară încă un decret şi să fie şi a doua oară achitaţi?
Dan Voinea: - Eu cred în ideea de justiţie şi vă rog să mă credeţi că eu nu mi-am făcut decât datoria, ceea ce am făcut până acuma pentru aflarea adevărului, cu cadavrele astea. Şi vă rog să mă credeţi că mi-am riscat şi viaţa atunci. Şi nu ştiţi în ce condiţii m-am deplasat în 10 ianuarie la crematoriu. Erau, şi atunci, destul de multe pericole, poate am fost şi urmărit, şi ameninţat, vă daţi seama că nu-i uşor să arestezi nişte oameni care au avut multă forţă...

www.memorialulrevolutiei.ro

La sediul Parchetului Militar Timişoara; 15 decembrie 2000

Liza Kratochwill: - Domnule general, care au fost cele mai dificile momente în alcătuirea acestor dosare?
Gen. (r) Dan Voinea: - Dificultatea alcătuirii acestor dosare a constat, în primul rând, în faptul că procurorul militar munceşte singur în aceste dosare. Şi, ca să mă refer în concret la această dificultate, aş vrea să vă spun, de exemplu, în cazul Timişoara, operaţiunile de alcătuire a acestui dosar complex privind ce s-a întâmplat în Decembrie 1989 în acest oraş, atât înainte de 22, cât şi după această dată, a presupus, în primul rând, să identificăm victime. Tot pentru identificarea victimelor, am luat o situaţie de la toate spitalele, de la toate dispensarele, de la policlinicile din teritoriu, din oraş, şi chiar de la dispensarele de întreprinderi unde, în acele zile, s-au putut duce oamenii pentru a li se acorda primele îngrijiri. Am luat acele situaţii, pentru că nu toţi cei împuşcaţi sau cei vătămaţi corporal au fost internaţi. Deci nu erau de-ajuns foile de observaţie; să cauţi în arhive şi în registre de internări de-atunci, pe urmă să ajungi să-i identifici, să-i găseşti pe oamenii respectivi. După aceea, am făcut această activitate de identificare a victimelor, a trebuit să facem o deplasare cu fiecare victimă în teren, pentru a se stabili locul în care a fost împuşcată fiecare victimă, locul în care s-a petrecut împuşcarea victimei, poziţia în care se afla, s-au făcut fotografii pentru a se stabili direcţia din care s-a tras, s-a făcut o schiţă a locului respectiv, s-au identificat eventualii martori care au văzut cum s-a întâmplat rănirea victimei. A trebuit să luăm de la fiecare unitate militară implicată în eveniment registrul istoric, de asemenea, să luăm jurnalul acţiunilor de luptă, să luăm evidenţa ordinelor care s-au dat. Anchetele cel mai uşor au mers în perioada anilor trecuţi, când am reuşit să trimitem în justiţie, după cum bine cunoaşteţi, inclusiv generali de talia generalului Stănculescu, Chiţac şi alte personalităţi implicate în acele evenimente sângeroase.
Liza Kratochwill: - Mai putem vorbi de terorişti?
Gen. (r) Dan Voinea: - Eu am spus-o încă de-acum doi ani, când în urma cercetărilor făcute de către colegii mei am stabilit că a fost o diversiune. Pentru că în toată România nu aveam un terorist. Dar după 22, repet, când nu mai aveam manifestanţi care să ameninţe puterea, a fost imaginat acest inamic, „teroristul” care-i putea permite oricărui militar sau oricărei persoane militare să tragă în oricine, pentru orice motiv.
Liza Kratochwill: - Nu puteţi exemplifica printr-un caz concret din dosarele pe care le-aţi alcătuit?
Gen. (r) Dan Voinea: - Avem foarte multe exemple întâmplate chiar şi aici, în Timişoara. De exemplu, s-a folosit această diversiune pentru eliberarea

www.memorialulrevolutiei.ro

clădirii Operei şi a Pieţei Operei, când, de la balconul Operei, manifestanţii din Piaţă au fost anunţaţi că vor fi atacaţi de terorişti, care vor veni cu elicoptere, şi a fost o chestiune publică, deci înainte de a se începe să se tragă s-a făcut această avertizare a populaţiei. Urmare acestei diversiuni, s-au înregistrat, în Timişoara, peste o sută de victime... Vedeţi, în jurnalul acţiunilor unităţilor militare, când se referă la victimele civile, sunt definite ca fiind „teroriști". Acuma, când stăm de vorbă cu ei, am constatat că sunt cetăţeni ai acestui oraş, oameni care erau cunoscuţi, care lucrau în acest oraş, cu familie bună, care n-au avut nimic de-a face cu acea activitate teroristă, în sensul legii. Părerea mea, dacă vreţi, terorist este cel care ţine sub teroare o localitate, o populaţie, timp de mai multe zile, sub diverse pretexte.

Liza Kratochwill: - Cine a ţinut sub teroare Timişoara?

Gen. (r) Dan Voinea: - Păi, asta va fi concluzia dosarului pe care îl vom încheia în legătură cu ce s-a întâmplat în Timişoara...

Liza Kratochwill: - Când consideraţi că o să fie încheiat?

Gen. (r) Dan Voinea: - Nu pot stabili o dată exactă pentru acest dosar, că vreau să vă spun ceva. Există pericolul să nu pot să mă ţin de această dată, întrucât finalizarea acestor cercetări nu depinde absolut de mine, de cum evoluează probele din dosar, pentru că aici eşti legat de oamenii care au participat, şi oamenii ăia vorbesc şi te trimit la alte probe, te trimit la alte persoane şi aşa mai departe.

Liza Kratochwill: - În această perioadă cum aţi colaborat cu Poliţia şi Justiţia?

Gen. (r) Dan Voinea: - Cu Justiţia colaborăm într-un singur fel, că atunci când terminăm dosarele le trimitem pe mâna judecătorilor, acuma dânşii răspund de soluţiile pe care le dau. În legătură cu Poliţia, aş vrea să vă spun că am colaborat bine, cel puţin pentru ce s-a întâmplat după 22 decembrie 1989, în sensul că ne-au identificat persoane, ne-au ajutat cu citaţii...

Liza Kratochwill: - Să trecem şi la cazul Paul Vasile. Care sunt dificultăţile?

Gen. (r) Dan Voinea : - Da, este un dosar care priveşte opt victime (doi morţi şi şase răniţi), care sunt victime pentru care răspunde generalul Paul Vasile, este vinovat pentru aceste victime. Este un dosar gata şi care stă, din cauza singurului fapt (şi trebuie să stea, pentru că e o chestiune de procedură) că nu s-a făcut, până în prezent, expertiza psihiatrică a acestui învinuit. Noi am trimis Institutului Medico-Legal ordonanţa de efectuare a expertizei medico-legale, iar generalul Paul, sub diverse motive, pretexte, io ştiu ce alte relaţii are dânsul, permanent a refuzat să se prezinte acolo. Eu nu pot să-i forţez pe cei de la Institutul Medico-Legal, pentru că n-am voie să fac presiuni acolo şi nu pot să le spun să facă nişte concluzii. Fiecare trebuie

www.memorialulrevolutiei.ro

să respecte legea şi să se subordoneze ei, asta este totul, fără niciun fel de problemă. Le-am repetat adresele către Institutul Medico-Legal, internarea lui Paul Vasile în spital am făcut-o, s-a făcut verificarea lui psihiatrică, deci în condiţii de spitalizare, Comisia trebuia să tragă concluzii. Însă comisia vrea să-l vadă iar acolo, la institut, că nu ştiu ce mai trebuie să-i facă, după care să ne trimită ordonanţa, ca noi să trimitem dosarul la instanţă**..** Din fiecare mare oraş în care au fost victime în Decembrie '89 au plecat în instanţă dosare complexe, dosare destul de grele. De la Timişoara, de la Cluj, de la Sibiu, din Bucureşti, de la Buzău, de la Ploieşti, de la Bacău. Le-am trimis în instanţă, mai departe nu e treaba noastră. (...) Este de notorietate ce-a făcut Paul Vasile la Timişoara, în Calea Giroculuı. Ar fi ruşinos acuma să trimitem nişte subofiţeri să-l ia cu forţa pe un general şi să-l ducă acolo unde trebuie să-l ducă. S-au făcut hârtii oficiale. Se întârzie plecarea acestui dosar. Aceste declaraţii sunt probe la dosar. Dosarul este terminat, ancheta este terminată şi este demonstrată vinovăţia lui Paul Vasile. Revin şi arăt, el refuză să se prezinte la Institutul Medico-Legal şi trebuie luate măsuri să se prezinte. El se apără, că s-a dus să depresurizeze nişte tancuri, dar n-a ajuns niciodată acolo, la tancurile respective. El s-a oprit într-o intersecţie şi a omorât şi rănit mai multe persoane. Şi-a stat mai multe ore acolo, în acea intersecţie, fără să-l împiedice cineva să plece să se ducă la tancurile respective sau putea să o ia pe altă cale dacă vroia să ajungă la tancuri, nu neapărat... m-aţi înţeles? Deci avea o motivaţie că s-a dus să ia, deocamdată noi îl judecăm pentru ce a făcut în acea intersecţie, nu pentru unde trebuia să ajungă sau ştiu eu, n-are nicio scuză. Nu a fost atacat de acel grup de tineri, erau oameni neînarmaţi, adică nu se justifică în niciun fel crima de-acolo. Atâta timp cât Paul Vasile era în subordinea directă a şefului Armatei, era normal ca şeful Armatei – care ştie foarte bine ce a făcut Paul Vasile – să-l pună la dispoziţia Justiţiei. Adică suntem un stat de drept, nu putem să fugim de răspundere. Asemenea acţiuni care sunt de natură a sfida actul de justiţie, a sfida moralitatea, a-i sfida pe cei care suferă şi-acuma de pe urma a ceea ce s-a întâmplat atunci sunt un act de nedreptate care, dacă vreţi, nu dă bine cu demnitatea unui general, a unui ofiţer care reprezintă Armata Română.

Faptele şi aspectele precizate de Dan Voinea, fost şef al Parchetului General Militar, se pot deduce din conduita Armatei în decembrie şi după decembrie 1989. Militarul, superior sau inferior, avea două alternative, alegerea pecetluind soarta fiecăruia. O alternativă mi-a fost precizată foarte clar de gen. (r.) Gheorghioiu: „Paul Vasile, zelos, mi-a spus: *De ce refuzi ordinul? Ascultă la mine, Gheorghioiule, o să ajung mare!"*...

În documentare am zăbovit la un reportaj al TVR difuzat în cadrul

www.memorialulrevolutiei.ro

emisiunii *Pro Patria,* în care doi ofiţeri din cadrul Armatei, de la unităţi din Timiş, cu misiune în 20.12.1989, în Piaţa Operei, spun că ordinul de la Bucureşti era clar: de a se trage în populaţie, dar acest ordin nu s-a mai respectat de către comandanţii de aici, pentru că „ar fi trebuit să vină direct de la superiorul în grad la fiecare din ofiţerii responsabili cu o misiune". Mai mult, aceştia afirmă că l-ar fi văzut pe maiorul Paul Vasile oprindu-l pe un militar dispus cu staţie de transmisiune în Piaţa Victoriei, când acesta a ridicat arma şi a tras în sus în semn de avertisment pentru populaţie. Maiorul Paul Vasile l-ar fi oprit pe acel militar şi i-ar fi îndreptat arma spre pământ, în semn de „fraternizare". Aşa se explică de ce Paul Vasile a fost avansat, ulterior, general. A respectat tot timpul ordinele, şi-a ales atitudinea „potrivită" pe moment.

Avocat Romeo Bălan (fost şef al Parchetului Militar Timiş), 15 decembrie 2000

Iată ce îmi declara fostul şef al Procuraturii Militare Timiş în urmă cu zece ani, referitor la cercetările şi soluţiile date la dosare înainte în instanţă:

Romeo Bălan: - Privind evenimentele din Decembrie 1989, în 19 cauze s-a dispus trimiterea în judecată a 56 de inculpaţi, şi-o să mă refer la câteva cauze mai importante care au fost înaintate la instanţă. De asemenea, trebuie spus că în 130 de cauze s-au dat soluţii de netrimitere în judecată, datorită apariţiei decretului de amnistie la începutul lui ianuarie 1990. Este vorba de fapte mai mărunte, de purtări abuzive, deci de lovire a demonstranţilor de către forţele de ordine. În aceste cauze nu s-a putut dispune trimiterea în judecată, s-a dispus trimiterea în judecată la infracţiunile grave, la omor deosebit de grav şi tentativă la această infracţiune. Dintre cauzele mai importante, instrumentate de Parchetul Militar Timişoara, dar şi de instanţele militare de judecată, menţionez dosarul privitor la generalul de Securitate Macri Emil, la colonelul Popescu, fostul inspector-şef M.I. al Timişului, la colonelul Sima Traian, fostul şef al Securităţii, la colonelul Deheleanu, fostul şef al Miliţiei, şi la alţi câţiva zeci de ofiţeri de Miliţie şi Securitate care au fost trimişi în judecată în aşa-zisul lot I Timişoara. La aceştia 24 de trimişi în judecată s-au mai adăugat, prin trimiteri în judecată ulterioare, dosarul lui Veverca şi dosarul celor patru reprezentanţi politici de la vremea respectivă. E vorba de dosarul privitor la Coman Ion, Bălan Radu, Ilie Matei şi Pacoste Cornel. Toate acestea au constituit un singur dosar la instanţă, la Secţia Militară a Curţii Supreme de Justiţie, în final dispunându-se condamnarea a o bună parte din ei la pedepse cu închisoarea de până la

www.memorialulrevolutiei.ro

20 de ani. Sigur că cei care au încărcat cadavrele şi le-au transportat la Bucureşti, 12 ofiţeri de Miliţie la vremea respectivă, au beneficiat de acelaşi decret de amnistie, pentru că favorizarea la infracţiunea de omor deosebit de grav intra sub incidenţa acestui decret. Acest dosar a fost, practic, completat în 1997, când s-a dispus trimiterea în judecată şi a celorlalţi factori de decizie pe linia Ministerului Apărării Naţionale, care au concurat la represiunea din Decembrie 1989 din Timişoara, şi mă refer la trimiterea în judecată a generalilor Stănculescu şi Chiţac, tot pentru victimele care s-au înregistrat în Timişoara până în 22 Decembrie. Aceştia, aşa cum ştiţi, au fost condamnaţi la pedepse de 15 ani închisoare, pedepse care au rămas prezumtive prin respingerea recursului la Curtea Supremă de Justiţie (condamnat definitiv în 2009, ulterior Coman Ion a decedat). Acestea au fost cele mai importante dosare, dar nu sunt singurele, s-a mai dispus trimiterea în judecată şi a altor inculpaţi, spicuiesc: a unui locotenent de Securitate, Dragomir Florin, pentru cercetare abuzivă; a unui subofiţer de Poliţie, Bandula, pentru tentativă de omor, trimis în judecată şi condamnat de instanţă; a plutonierului de Armată Pavel Dumitru, de la Lugoj, care a ucis două persoane şi a rănit două persoane într-o coloană de demonstranţi care manifesta în seara de 20 Decembrie, în Lugoj; a căpitanului de contrainformaţii Joiţoiu Vasile, trimis în judecată pentru împuşcarea Lepei Bărbat şi rănirea soţului, care a avut un drum lung şi sinuos în ceea ce priveşte ajungerea la o soluţie. Deşi a fost condamnat, iniţial, la 18 ani închisoare, la Tribunalul Militar Extraordinar Timişoara (exista o astfel de instanţă, la începutul anilor 1990) şi, după aceea, a fost restituit la Procuratură, s-a dispus, din nou, trimiterea în judecată, în 1996 sau 1997, şi cauza este pe rol, din câte ştiu eu, acuma, la Curtea Militară de Apel.

De asemenea, s-au mai dispus trimiterea în judecată, în special în ultimii ani, a unor persoane care au ucis după data de 22 Decembrie, şi mă refer la un maior, Vădeanu, de la o unitate militară din Hunedoara. Ţin să spun că, în ceea ce priveşte evenimentele din ’89, noi avem dosare şi am instrumentat dosare din trei judeţe: Timiş, Caraş-Severin şi Hunedoara. De asemenea, s-a dispus trimiterea în judecată a unui soldat care şi-a ucis proprii ofiţeri într-o unitate militară din Reşiţa, după 22 Decembrie, şi a căpitanului Andreoiu Ilie, care a rănit grav trei persoane, în timp ce efectua paza la Poligrafia Timişoara, este vorba de doctorul Drăgoi, deci preşedintele de la „17 Decembrie”, şi de încă doi răniţi, Şeitan şi Simion, care au fost împuşcaţi fără nicio justificare, spunem noi, în timp ce se plimbau prin faţa poligrafiei, fără să atace poligrafia sau fără să desfăşoare altă activitate care să pară cel puţin suspectă.

În anul acesta (2000), s-a dispus trimiterea în judecată a două

www.memorialulrevolutiei.ro

persoane, deci a maiorului Păcurariu Constantin de la fostul Comisariat din Reşiţa care, fiind pus să păzească Poşta Veche din Reşiţa, a împuşcat mortal două persoane, practic erau doi luptători din Gărzile Patriotice, care trebuiau împreună cu respectivii ofiţeri să asigure paza în zonă. Tot anul acesta, s-a dispus trimiterea în judecată a unui căpitan, Popa Gheorghiţă, tot de la o unitate militară din Reşiţa, care şi-a împuşcat mortal doi colegi şi a rănit grav un militar, tot pe acel fond general de după 22 Decembrie. Ceea ce este mai deosebit de spus este că aceste fapte erau cunoscute şi nu au fost sesizate Parchetului. Deci efectuându-se cercetările cu privire la evenimentele din Reşiţa, de după 22 Decembrie, practic s-a ajuns şi la nişte înscrisuri prin care am putut atâta timp să susţinem vinovăţia acestor persoane şi să fie trimise în judecată. I s-ar fi şi dat pedeapsă, în primă instanţă, de zece ani închisoare, pentru omor deosebit de grav. Deci e vorba de doi morţi şi un rănit grav. Sigur, în prezent, practic noi desfăşurăm începutul cercetării în două dosare, aşa cum a relatat şi domnul general (generalul Dan Voinea, n.n.), este vorba de evenimente de după 22 Decembrie din Reşiţa, în care a fost implicată mai mult Secţia Parchetelor Militare, prin persoana domnului general, şi de evenimentele de după 22 Decembrie din Timişoara, unde, aşa cum s-a spus, sunt în jur de o sută de victime: 20 de morţi şi 79 de răniţi, toţi prin împuşcare, victime de după 22 Decembrie. Înainte de 22, în special de zilele de 17, 18 şi 19 decembrie, este vorba de 75 de morţi şi în jur de 300 de răniţi, cu aproximaţie.

Liza Kratochwill: - Câte dosare mai sunt în lucru?

Romeo Bălan: - Deci aceste două dosare, în special Reşiţa, de care v-am spus; am înţeles că este într-o fază finală şi Timişoara. Deci la Timişoara am avut înregistrate mai multe dosare pentru evenimentele de după 22 Decembrie; acestea s-au conexat într-unul singur, pentru a se stabili exact împrejurările şi condiţiile în care au acţionat, în diferite zone, diferiţi militari, care au împuşcat mortal diferite persoane, persoane care, aşa cum s-a spus, erau cetăţeni ai oraşului. Deci pentru victimele până în 22 Decembrie s-au întocmit acele două dosare de bază, cum le spunem noi, primul lot Timişoara şi al doilea lot Timişoara. Deci în primul lot au fost trimişi în judecată generali şi ofiţeri de Miliţie şi Securitate şi reprezentanţi politici ai regimului de-atunci, mă refer la Ion Coman, la Pacoste, la primul-secretar de-atunci, Bălan, şi la fostul prim-secretar Matei. Aceştia au fost trimişi în judecată încă din 1990, s-a judecat până în decembrie 1991, au fost condamnaţi marea majoritate, mai puţin cei care au încărcat şi transportat, în condiţii de clandestinitate, cadavrele la Bucureşti şi le-au incinerat la Crematoriul „Cenuşa”. Aceştia au beneficiat de decretul de amnistie de la începutul anului 1990, pentru favorizarea infractorului. Ceilalţi au fost

www.memorialulrevolutiei.ro

condamnaţi la pedepse cu închisoarea de până la 20 de ani. Dosarul a fost judecat, în primă instanţă, la Secţia Militară a Curţii Supreme, s-a terminat judecata, aşa cum am spus, în decembrie 1991; recursul făcut atât de Procuratură, cât şi de marea majoritate a inculpaţilor, a trenat până în 1997 când (acuma şi din motive şi cauze obiective şi subiective, dar este cert că s-au făcut modificări în legea de organizare a Curţii Supreme), dar, în tot cazul, de-abia în 1997 s-a judecat recursul, stabilind vinovăţia persoanelor (aşa cum a fost stabilită şi în decembrie 1991), condamnându-l, în plus, şi pe inculpatul Ilie Matei, care iniţial fusese achitat. Ceilalţi au rămas achitaţi sau condamnaţi, aşa cum se întâmpla la prima instanţă. Acest dosar a fost depus împlinit, ca să spun aşa, cu cel de-al doilea dosar de bază, prin care au fost trimişi factorii de comandă din Armată, şi mă refer la generalii Stănculescu şi Chiţac (decedat în 2010, n.n.), şi faţă de generalul Guşă s-a dat o soluţie de netrimitere în judecată, între timp acesta decedând. Şi acestora li s-a reţinut, în sarcină, aceeaşi infracţiune de omor deosebit de grav şi tentativă la această infracţiune, pentru că prin ordinele pe care le-au dat au dus la împuşcarea mortală a circa 75 de persoane şi a circa 300 de răniţi, marea majoritate prin împuşcare, în represiunea făcută în special în zilele de 17, 18 şi 19 Decembrie, în Timişoara.

Sigur că ce-aţi întrebat dumneavoastră, Podul Decebal, Calea Girocului, Calea Lipovei sau Podul Mihai Viteazu, sigur, sunt locuri unde s-a făcut uz de armă. Noi am reuşit trimiterea în judecată a celor care au ordonat şi au dispus. Cert este că la Podul Decebal ordinul l-a dat direct Ion Coman, pentru că era interesat ca demonstranţii să nu ajungă în faţa Comitetului Judeţean, unde se afla. Nici nu aveau acele cordoane, la Podul Decebal, muniţie, în momentul când s-au apropiat coloanele de demonstranţi, şi din muniţia Gărzilor Patriotice care exista la vremea respectivă, în Consiliul Judeţean, li s-a dat muniţie (până la sosirea din unităţi), ca să poată interveni. Deci este cert sigur că aşa putem ajunge şi până la ultimul militar care a fost, dar nu cred că aceasta este important, de a stabili ultimul militar sau, eu ştiu, un locotenent care a fost pe stradă, când ordinul a venit clar, de executare. Sigur, aşa i-am putea trimite pe toţi care au fost şi-au executat nişte ordine. Noi am rămas la cei care au hotărât, au dispus, au ordonat, i-au pus pe cei din stradă în postura de a trage. Sigur că şi cei din stradă au tras foarte puţin faţă de ordinele pe care le-au primit, pentru că, dacă ar fi executat întocmai ordinele primite, ar fi avut loc un măcel în Timişoara. Identificarea şi a altor persoane, în special cei care au făcut exces de zel, sigur, rămâne în continuare în sarcina noastră, dar noi spunem că, prin trimiterea în judecată şi condamnarea celor care au hotărât, atât la nivel politic, cât şi de comandă din Ministerul Apărării şi Ministerul

www.memorialulrevolutiei.ro

de Interne, am reuşit, inclusiv din punct de vedere material, să rezolvăm aceste victime de până în 22 decembrie. M-aţi mai întrebat de dosarul Joiţoiu. Acesta a fost trimis la instanţă, la un tribunal militar special, care a funcţionat la începutul anului 1990, la Timişoara, şi-a fost condamnat, în primă instanţă, aici, la Timişoara, la 18 ani de închisoare. După aceea, instanţa de la Bucureşti, la vremea respectivă Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti, a dispus retrimiterea cauzei la Parchet, unde a rămas câţiva ani şi s-a reuşit retrimiterea acestui dosar pe aceleaşi probe, dar s-au mai refăcut anumite probe pe care le solicitase, de altfel, şi instanţa, s-a reuşit retrimiterea acestui dosar la instanţă, este încă în curs de judecată, nu este finalizat, şi urmează să vedem ce se va întâmpla cu acest dosar. Din câte ştiu, la ora actuală, se află la nivelul Curţii Militare Supreme de Apel Bucureşti. Mai există un dosar despre care se vorbeşte mai puţin, dosarul Calea Lipovei, în care au fost trimişi în judecată generalul în rezervă Rotariu, colonelul Păun şi locotenentul major sau căpitanul Gheorghe Constantin, la vremea respectivă. Aceştia au fost trimişi în judecată, adică au fost arestaţi iniţial în 1990, au fost cercetaţi, după aceea dosarul a fost retrimis în instanţă în 1994. În 1994 cei trei au fost achitaţi de Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti, nu mai funcţionau acele instanţe speciale, şi a fost trimis dosarul direct la Bucureşti, pentru omor deosebit de grav, au fost achitaţi, considerându-se că nu sunt vinovaţi de morţii şi răniţii de pe Calea Lipovei, soluţie care a fost îmbrăţişată şi de următoarea instanţă, de Curtea Militară de Apel, şi, în recursul procurorului, s-a ajuns la Secţia Militară a Curţii Supreme, secţie care a dispus retrimiterea spre rejudecare a cauzei.

S-a reluat, din nou, judecata şi în anii ’96, ’97, ’98 a început, la Tribunalul Militar Bucureşti, care i-a achitat, din nou, apreciindu-se că sunt nevinovaţi; s-a ajuns, din nou, la Curtea de Apel, care a avut aceeaşi părere – *nevinovaţi* – şi acum dosarul e tot pe recursul secţiei Parchetelor Militare. Va fi judecat de Secţia Penală a Curţii Supreme, pentru că din 1998 s-a desfiinţat Secţia Militară, vor fi judecaţi de judecători civili de la Secţia Penală a Curţii Supreme de Justiţie. Noi sperăm că... a doua oară se ajunge cu această cauză până la Curtea Supremă... sperăm că se va da o soluţie temeinică şi legală. Noi n-avem voie să comentăm soluţiile judecătorilor, dar avem căile legale de a le ataca cu apel sau cu recurs şi să ne batem pentru dosarele pe care noi le-am promovat în instanţă. Oricum, este o concepţie diferită a instanţelor militare faţă de a noastră. Toate soluţiile acelea de achitare pe care vi le-am spus, ale Teritorialului şi ale Curţii Militare de Apel, merg pe ideea că focul de armă a fost justificat, pentru că s-a atacat unitatea, fapt care nu rezultă din probele administrate. Au fost împuşcaţi oameni în locuinţe, pe stradă, oameni care nu atacau unitatea.

www.memorialulrevolutiei.ro

Deci riposta faţă de ceea ce s-a întâmplat acolo, sigur c-au fost şi grupuri violente, dar se diferenţiau de marea masă a demonstranţilor, deci represiunea care a avut loc nu se justifica.

Romeo Bălan, fost şef la Procuratura Militară Timişoara, a reconfirmat că tipurile de gloanţe folosite la reprimarea demonstranţilor din Timişoara au fost de calibru 7,62 şi 8 milimetri, în general de la arme AKM (Kalaşnikov), folosite de diverse unităţi ale Ministerului Apărării Naţionale, şi de tip Carpaţi, folosite îndeosebi de Ministerul de Interne (Miliţie, Securitate). S-a tras şi cu pistoale cu pat scurt şi cu lunetă, cu ţintă fixă, de precizie, care au făcut multe victime. Potrivit lui Romeo Bălan, de acest tip de arme dispuneau cam toate structurile forţelor de intervenţie. „Eu, doar pe mărturii şi reconstituiri, fără probe balistice certe, nu am trimis şi nu aş trimite în judecată", conchide Romeo Bălan. „Din nefericire, puţine probe balistice au putut fi efectuate prin recuperarea glonţului. Au mai fost efectuate reconstituiri şi s-a putut concluziona de unde s-a tras şi ce forţe au fost în acel moment în locul de unde s-a tras, dar nu s-a putut găsi arma, făptaşul şi din al cui ordin s-a tras. Mă refer aici la cazurile de după 22, victime împuşcate în locuinţe, căci până la această dată este clar cine a dat ordin şi este responsabil. De exemplu, în cazul Jubea Dan, de 22 de ani, s-a constatat că a fost vorba de unitatea din Chişoda, amplasată în fosta staţie PECO de vizavi de bloc, dar ordinele, ca şi starea de fapt, erau confuze în 23 şi 24.12.1989. Nu se ştie cine a dat ordin să se tragă şi a cui armă a cauzat moartea tânărului Jubea, răpus de glonţ în locuinţă. Glonţul care l-a străpuns a ricoşat din braţul tatălui ieşit la balconul apartamentului din blocul situat lângă magazinul „Moţul" – intersecţia Circumvalaţiunii. În altă ordine de idei, morţii din Cimitirul Eroilor – cum s-a ştiut că au fost îngropaţi în Cimitirul Săracilor şi de ce acolo? Pentru că cineva văzuse. Înainte cu câteva zile, în 18 Decembrie, au fost îngropaţi morţi din categoria celor fără aparţinători. Este vorba de şase morţi neidentificaţi, care zăceau în capelă şi care trebuiau să elibereze locul pentru alţi morţi. Deci se ştia cum se vor derula lucrurile. Canonada a făcut victime şi în rândul cadrelor medicale. În cazul Spitalului de Copii, în 23 decembrie 1989, s-a zvonit că pe acoperişul clădirii s-ar fi aflat „terorişti" şi aşa se explică de ce s-a tras în spital de către Armată, fapt care s-a soldat cu cele două sau trei victime, dar, din nou, nu avem făptaşii, respectiv responsabilii care au dat ordin. Din cazarma Oituz s-a tras, de asemenea, şi au rezultat trei victime, dar nu s-a putut recupera cartuşul pentru probe balistice, pentru că s-a făcut curăţenie. În cazul Paul Vasile, la fel." „Ca o concluzie – spune Bălan – părerea mea personală este că acum, la 20 de ani, marea necunoscută este ce s-a întâmplat după 22

www.memorialulrevolutiei.ro

Decembrie. Să vedem ce va fi şi dacă se va întrerupe prescripţia de 15 ani plus şapte pentru cei pe care Voinea şi eu personal i-aş chema la bară."

Dacă oameni ca Dan Voinea şi Romeo Bălan au fost retraşi din activitate, învinuitul general în rezervă Paul Vasile şi-a continuat, până nu demult, activitatea ca profesor (cu ora) de strategii militare la Facultatea de Politologie a Universităţii de Vest. Nici măcar Memoriul Comitetului de Protest constituit de profesori şi conferenţiari nu a reuşit să-l excludă de la Universitate. Asta pentru că decizia conducerii universităţii de stat din Timişoara i-a fost favorabilă acuzatului.

Din anul 2000 cercetările penale şi soluţiile judecătoreşti au evoluat timid. În afară de condamnarea generalilor Mihai Chiţac (decedat) şi Victor Atanasie Stănculescu, niciun pas înainte concret pentru condamnarea vinovaţilor. Totuşi, s-a reuşit ridicarea unei biserici dedicată eroilor incineraţi la crematoriu, precum şi alocarea unui nou imobil Memorialului Revoluţiei din Timişoara, cu sprijinul conducerii Ministerului Apărării Naţionale. Prezenţa ministrului Gabriel Oprea în anul 2010 la Memorialul Revoluţiei s-a vrut a fi un gest de *reconciliere* şi de *sprijin.*

Gabriel Oprea, ministrul Apărării Naţionale:

„Istoria Armatei este să apere poporul. Bineînţeles că era şi o perioadă în care era dictatură, era stat poliţienesc, armata se ocupa şi de agricultură, şi de şosele, şi de construcţii. Se poate discuta oricând competenţa sau incompetenţa unor conducători. Nu sunt întotdeauna cei mai buni. Vorbim de momentul acela. Pe de altă parte, are şi uscături. Important este să privim spre viitor şi să nu ne uităm trecutul. (...)Pe domnul general Voinea îl cunosc foarte bine, apreciez tot ce a făcut bun dânsul, nu depinde de mine repunerea lui în funcţie. Nu este de competenţa mea. Competenţa este a Consiliului Superior al Magistraturii. De răspunsul la Memoriu depinde să-l reactivăm. Era o datorie morală să vin aici, aţi văzut că am desecretizat toate dosarele cerute şi n-am ezitat o secundă. Încă o dată, într-un stat de drept, justiţia îşi spune cuvântul şi nu are decât două probleme: de conştiinţă şi de Dumnezeu. Şi de lege."

Problema fundamentală este, într-adevăr, cea legislativă, singura, de altfel, care poate rezolva starea de fapt. De aceea, răniţii şi urmaşii eroilor nu doresc numai un loc de rugăciune pentru alinare sufletească la Popeşti-Leordeni, unde a fost aruncată cenuşa martirilor timişoreni, ci şi o despăgubire financiară, considerând că ceea ce au primit până acum de la

www.memorialulrevolutiei.ro

statul român este ceva simbolic. Pentru că tergiversările judecătoreşti din ţară i-au nemulţumit, au apelat la forurile europene, respectiv la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Teodor Mărieş – preşedintele Asociaţiei „21 Decembrie 1989" din Bucureşti (decembrie 2009)

Teodor Mărieş: - Singurul om care a făcut rechizitorii sau care a semnat multe rechizitorii este Dan Voinea.
Liza Kratochwill: - În ceea ce priveşte problema dosarelor Revoluţiei şi pe cei care instrumentează problema victimelor, aţi amintit de un procuror care nu ar merita să fie acolo şi să deţină instrumentul...
Teodor Mărieş: - Am amintit trei. E vorba de doi care sunt pe dosare, efectiv, în echipa care instrumentează dosarele de când generalul Voinea a fost îndepărtat de la acest dosar... Care au tras la Timişoara. Nu ne ferim, pentru că asta-i realitatea. Asta rezultă din document. Şi unul care este prim adjunct al procurorului general al României, Nițu Tiberiu Flaviu, care a tras la Bucureşti, la Televiziune, în 21 şi în 22 decembrie.
Liza Kratochwill: - Ce probe sunt în acest sens şi de la cine?
Teodor Mărieş: - Propria lui declaraţie, dată de mânuţă, scrisă frumos pentru a obţine certificat de revoluţionar.
Liza Kratochwill: - Care există undeva?
Teodor Mărieş: - Există pe toate site-urile puse de noi, dată şi retur, dacă a uitat, cumva, ce a scris, să-şi aducă aminte, şi la toate instituţiile, începând de la preşedinţie şi până la Secretariatul de Stat.
Liza Kratochwill: - Dar de unde a fost procurată acea declaraţie?
Teodor Mărieş: - A fost dată de el personal pentru a obţine certificat de revoluţionar.
Liza Kratochwill: - Dar cum a ajuns la Asociaţia „21 Decembrie"?
Teodor Mărieş: - Fiind de interes public, eu am cerut-o şi am primit-o tocmai de la preşedintele asociaţiei, care i-a dat aviz. Inclusiv Curtea Europeană ştie. Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în corespondenţa pe care a formulat-o cu guvernul, există acolo o întrebare legată de prim-procurorul adjunct al ţării, Nițu Tiberiu Flaviu, şi declaraţia dată, repet, scrisă de propria lui mânuţă. Fără să i-o ceară nimeni. Doar pentru a beneficia de certificat de revoluţionar. Domnul preşedinte are această declaraţie de cel puţin trei ani. Şi ultima dată i-am înmânat-o pe data de 8 septembrie, atunci când am avut o întâlnire la preşedinţie, la care au participat, din partea societăţii civile, domnul Mihalcea de la „Timişoara", noi – Asociaţia „21 Decembrie", domnul Sorin Ilieşu, avocaţii Asociaţiei

www.memorialulrevolutiei.ro

„21 Decembrie”. De partea cealaltă: primul-ministru Emil Boc, ministrul Justiţiei, şeful C.S.M.-ului, procurorul general al României şi, bineînţeles, nu putea să lipsească reprezentantul guvernului la Curtea Europeană, mă refer la cel care, practic, ţine legătura sau face legătura dintre guvernul român şi Curte, agentul guvernamental al României. Deci au fost cele două tabere, s-au înfruntat, iar cineva a mediat. Acel cineva era preşedintele României. I-am înmânat-o atunci. Şi, ultima dată, acum vreo trei săptămâni, când l-am vizitat pe colegul nostru, Cristian Paţurcă, la spital, am profitat şi i-am dat această declaraţie. Deci ştie exact ce s-a întâmplat.

Liza Kratochwill: - Dar în ceea ce priveşte dosarele care au fost trimise la Strasbourg, credeţi că există vreo şansă, având în vedere că cei de la Curtea Europeană ne cam trag de urechi în privinţa democratizării justiţiei.

Teodor Mărieş: - Rezultatul care va veni de-acolo, atunci când se va pronunţa soluţia, din punctul meu de vedere, n-are cum să fie decât unul pozitiv pentru victimele care s-au adresat Înaltei Curţi de la Strasbourg. N-am auzit niciun oficial român care să nu recunoască, până acum. Acest proces e pentru victimele din Revoluţie care s-au adresat sau au cerut condamnarea statului român pentru tergiversare.

În martie 2010 Asociaţia Urmaşilor şi Răniţilor din Timişoara a făcut un protest paşnic, în capitală, alături de cei de la Asociaţia „21 Decembrie”, în faţa Palatului Justiţiei, pentru repunerea lui Dan Voinea în funcţia de procuror general, care să instrumenteze dosarele Revoluţiei, pe care le doresc „şterse de praf” şi, astfel, să se facă lumină şi dreptate.

În anul 2011, Parlamentul a decis sistarea indemnizaţiilor atribuite prin lege celor cu certificat de luptător în Revoluţie. Inevitabil, decizia a stârnit proteste demarate la Timişoara, prin greva foamei, continuate la Bucureşti, prin mitinguri şi încăierări cu forţele de ordine, fără vreun rezultat favorabil, până la momentul redactării acestui material.

După mai bine de 22 de ani de la evenimentele din Decembrie ’89, gen. (r) Dan Voinea e pensionat şi conferenţiar la Universitatea „Titu Maiorescu”, unde predă victimologie şi criminalistică.

Romeo Bălan, fost şef al Parchetului Militar Timişoara, e avocat şi a scos la lumina tiparului, în 2011, la Editura Memorialului Revoluţiei, date şi probe despre victime şi cei găsiţi vinovaţi.

Liza **KRATOCHWILL**

www.memorialulrevolutiei.ro

Aspecte privind viaţa culturală a studenţilor din Centrul Universitar Timişoara în perioada 1956-1959

Partea a II-a – Aspecte generale privind viaţa studenţilor din România

The study renders a broad description of the structure of the higher education system as well as the possibilities to attend the courses of the Romanian universities, polytechnics and higher education establishments in the ‘50s.

The study also approaches the communist legislation that has been enacted starting from 1948 and which limited the access of the wide public to the Romanian higher education centres. There had been promoted an education system where the working class was the main social category which was to benefit from academic studies and which discriminated the descendants of intellectuals and kulaks (the rich) as well as the persons coming from other Romanian social classes.

In the ‘50s, the Romanian education was under the powerful influence of the Soviet education system. Later on, the professional personnel directly involved and morally and intellectually qualified and prepared to educate and train the Romanian young people has been removed from the education institutions. The authorities’ intention was to transform the education into a new field of activity, faithful to the communist regime. To fulfil this goal, the students have been subject to a severe ideological indoctrination process, from 1956 to 1959, but, in spite of this process, the Romanian youth proved to be a dangerous element for the communist party.

Key words: **communism, legislation, education, students.**

Învăţământul superior cuprindea universităţile, politehnicile şi institutele de învăţământ superior. Primele două depindeau direct de Ministerul Învăţământului Public şi aveau rolul de a forma cadre pentru corpul didactic din învăţământul mediu şi superior, specialişti şi cercetători pentru diverse domenii. Durata studiilor era de 4-6 ani. Institutele de învăţământ superior cu o durată a studiilor de 3-4 ani trebuiau să pregătească specialişti pentru toate ramurile economiei şi profesori pentru învăţământul mediu. Studenţii erau admişi pe baza unui concurs, iar numărul de locuri disponibile era stabilit de Consiliul de Miniştri, în funcţie de necesităţile fiecărui an. De o deosebită importanţă s-a dovedit a fi articolul 32 al legii învăţământului din 1948, care prevedea în mod expres: „Actualele facultăţi şi şcoli de învăţământ superior vor fi restructurate conform prezentei legi. În

www.memorialulrevolutiei.ro

acest scop, se vor putea desfiinţa catedre inutile, altele vor putea fi raţionalizate după necesităţi sau se vor crea catedre noi." Această dispoziţie oferea calea legală pentru epurările cadrelor didactice „necorespunzătoare", acţiune care avea un scop precis – eliminarea persoanelor care, prin autoritatea lor morală, puteau influenţa elevi şi studenţi. Noile cadre, devotate partidului, trebuiau să-i educe pe elevi în spiritul cerut de acesta. Doar la începutul anului universitar 1949-1950 au fost scoase din învăţământul superior, conform unui raport al Ministerului Învăţământului din 1950, 181 de cadre didactice.

Legislaţia din 1948 introducea şcoli speciale de 2 ani pentru muncitorii scoşi din producţie şi susţinuţi pe perioada şcolarizării de ministerul de resort şi de întreprinderea unde lucrau – formă de învăţământ care le dădea absolvenţilor dreptul de a-şi continua studiile în învăţământul superior – şcoli profesionale şi şcoli tehnice medii.

Prin decizia Ministerului Învăţământului Public din 29 octombrie 1948 au fost înfiinţate şi şcolile juridice de un an, destinate aceleiaşi categorii a muncitorilor scoşi din producţie. După un an de studii, cursanţii primeau o diplomă care le oferea dreptul de a se angaja în orice funcţie juridică, inclusiv magistratură şi parchet. Prin decretul nr. 343/1953, şcolile speciale s-au transformat în facultăţi muncitoreşti. Au funcţionat şi alte derogări: în anii 1950 existau absolvenţi ai acestor şcoli speciale înscrişi în anii superiori, care nu aveau studii medii. Toate aceste aspecte descriu un sistem de învăţământ care a promovat antiselecţia. În efortul programatic de distrugere a fostelor structuri sociale, lumea universitară şi academică a fost printre cele dintâi vizate de regimul comunist.

Între 1944-1949 s-a recurs la distrugerea statutului social al profesorului, la introducerea unei stări de instabilitate profesională; or, doar stabilitatea în funcţie putea genera independenţa opiniei. Au fost emise acte normative care au permis îndepărtarea din rândul corpului didactic a unor personalităţi de seamă ale vieţii publice româneşti. Decizia de raţionalizare a învăţământului, publicată în „Monitorul Oficial" la 27 mai 1947, a dus la pensionarea forţată a unor profesori eminenţi care nu ajunseseră la vârsta legală de pensionare şi la suprimarea temporară sau definitivă a unor posturi de personal didactic. Epurările începute în 1945 au continuat până la sfârşitul anilor 1950[1].

Începând din 1948, conducerea PMR îi pretindea studenţimii

[1] Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, *Raport final*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, pp. 291-292.

www.memorialulrevolutiei.ro

loialitate şi aderenţă deplină la noul regim politic; „studenţii trebuie să ştie cine sunt duşmanii şi care-i sunt prietenii” – era o lozincă la ordinea zilei. Vechile asociaţii studenţeşti „reacţionare” au fost suprimate, organizaţiile tineretului universitar naţional-ţărănist şi liberal au fost interzise, iar membrii lor marcanţi – arestaţi. În anul 1948 aproape toţi studenţii au fost înregimentaţi sau au aderat sub presiune sau doar din oportunism la Uniunea Naţională a Studenţilor din România. Înregimentarea studenţimii a fost posibilă, deoarece fiecare student îşi dorea să termine facultatea, existând teama exmatriculării, a pierderii burselor şi a interzicerii accesului în cantine şi cămine.

În 1 decembrie 1948, conform decretului nr. 353 privind organizarea asistenţei studenţeşti, asistenţa acordată de stat studenţilor consta în burse, ajutoare, întreţinere în cămine şi cantine, editarea de cursuri, asistenţă ce era subordonată direct Ministerului Învăţământului Public. Acest act normativ crea o dependenţă mai vizibilă a studenţilor faţă de Oficiile de Asistenţă, controlate politic. Acestea erau subordonate unui Centru de Asistenţă Studenţească, ce exista în fiecare universitate. Aceste centre, la rândul lor, erau subordonate Consiliului Superior al Asistenţei Studenţeşti (CSAS). Ele aveau obligaţia să alcătuiască proiectul de buget general de asistenţă, să stabilească numărul şi natura burselor şi ajutoarelor ce se vor distribui în întreaga ţară, precum şi să acorde alocaţia de hrană şi de cămin, necesară pentru întreţinerea studenţilor lipsiţi de mijloace. Se mai prevedea că fondurile necesare asistenţei studenţeşti vor fi obţinute prin subvenţiile Ministerului de Finanţe. Copiii de mari burghezi, chiaburi, preoţi, ofiţeri sau funcţionari ai vechiului regim au fost excluşi de pe listele de bursieri[2].

Accesul în instituţii superioare şi universităţi se făcea în urma unei riguroase selecţii politice şi sociale, fiind eliminate categoriile sociale considerate „origine nesănătoasă”. Astfel, în 1949, s-a stabilit că cei care nu aveau dreptul la învăţământ universitar erau împărţiţi în trei grupe:

- Categoria I: fiii de muncitori industriali sau agricoli, de ţărani colectivişti sau de ţărani cu gospodării mici şi mijlocii, fiii de militari, de ingineri sau tehnicieni, de funcţionari sau pensionari, fiii de meseriaşi şi cooperatori.
- Categoria a II-a: fiii de mici comercianţi sau liber profesionişti.
- Categoria a III-a: fiii de chiaburi, de comercianţi sau industriaşi, alături de care erau enumeraţi fiii criminalilor de război, ai trădătorilor, spionilor, sabotorilor, ai celor fugiţi peste graniţă etc.

Începând cu anul 1953, în instituţiile de învăţământ superior erau

[2] *Ibidem*, pp. 299-300.

www.memorialulrevolutiei.ro

distribuiţi consilieri sovietici pe lângă rectorii de la Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Timişoara, precum şi la unele catedre (mai cu seamă la marxism-leninism, teoria statului şi dreptului şi istoria URSS[*])[3].

În 1957, prin Hotărârea Comitetului Central al PMR şi a Consiliului de Miniştri ai RPR cu privire la îmbunătăţirea învăţământului superior[*] era subliniat rolul esenţial al învăţământului superior în construirea socialismului în România.

În această hotărâre se preconiza realizarea unei legături mai strânse a învăţământului superior cu industria, transporturile, agricultura, comerţul, cu sectorul social-cultural. Referitor la compoziţia socială a studenţilor, se urmărea ca în cadrul instituţiilor superioare să existe 70-75% fii de muncitori şi ţărani, fiii de muncitori să reprezinte 40% din total[4]. Pentru înlăturarea lipsurilor existente, începând cu anul universitar 1957-1959, predarea ştiinţelor sociale se făcea diferenţiat, sub forma mai multor discipline distincte: socialism ştiinţific, economie politică, materialism dialectic, materialism istoric. S-a redus numărul de examene şi colocvii. Sistemul de notare era cel de la 1-10, nota minimă de promovare era cinci. Educaţia fizică în învăţământul superior reprezinta o parte a educaţiei multilaterale a studenţilor. Se programau anual întreceri sportive între studenţii aceluiaşi an de studiu.

Conform Hotărârii Comitetului Central al PMR şi a Consiliului de Miniştri ai RPR cu privire la îmbunătăţirea învăţământului superior din 26 iunie 1957, se înfiinţa funcţia de şef de lucrări la catedrele care aveau activităţi practice (laborator, atelier, clinică, teren experimental). Se menţinea funcţia de lector la celelalte catedre[5]. Sub îndrumarea Comitetului Orăşenesc de Partid de la Institutul Politehnic s-au luat de către cadrele didactice o serie de măsuri în vederea desfăşurării în mai bune condiţii a studierii problemelor ideologiei marxist-leniniste. Au fost create trei cercuri de filosofie, în care s-au grupat cadrele didactice după specificul preocupărilor lor pentru ştiinţele teoretice (cadre care lucrează în domeniul matematicilor, fizicii, mecanicii teoretice, electrotehnicii etc.), pentru ştiinţele tehnice generale (cadrele cu caracter pur tehnic) şi pentru ştiinţele

www.memorialulrevolutiei.ro

[*] Marxism-leninismul, teoria statului şi a dreptului şi istoria URSS erau domenii care ţineau direct de doctrină şi de propagandă.

[3] *Ibidem*, p. 302.

[*] *Hotărârea Comitetului Central al PMR şi a Consiliului de Miniştri ai RPR cu privire la îmbunătăţirea învăţământului superior* a fost adoptată la 26 iunie 1957.

[4] *Hotărârea Comitetului Central al PMR şi a Consiliului de Miniştri ai RPR cu privire la îmbunătăţirea învăţământului superior*, în „Drapelul Roşu”, Anul XIV, Nr. 3891, 27 iunie 1957, pp. 1-3.

[5] *Ibidem*, p. 2.

chimice (facultatea de chimie industrială). A luat fiinţă şi un cerc de economie politică[6]. Cercurile de învăţământ superior aveau o intensă activitate[7].

Potrivit unei informări prezentate Biroului Politic al CC al PMR de Direcţia Generală a Învăţământului Superior, în anul universitar 1958-1959 doar 0,1% dintre cei admişi în învăţământul superior erau „fii de exploatatori". După adoptarea acestei hotărâri au fost trimise indicaţii verbale rectoratelor şi decanatelor de a le acorda fiilor de muncitori şi ţărani o atenţie sporită la examenul de admitere şi de a limita „primirea fiilor de exploatatori"[8]. Prin HCM nr. 2759/17 august 1953 au fost stabilite criteriile de acordare a bursei, precum şi informaţiile pe care studenţii trebuiau să le pună la dispoziţie autorităţilor universitare pentru a putea intra în sistemul de bursieri. Studentul trebuia să completeze în declaraţie dacă a suferit o condamnare juridică şi care a fost motivul, să-şi declare apartenenţa politică (din trecut şi din prezent), să menţioneze şcolile ideologice pe care le-a urmat. De asemenea, trebuia să completeze date şi despre părinţi: averea, ocupaţia anterioară şi în prezent, apartenenţa politică în trecut şi în prezent, condamnările juridice şi motivul lor. Părinţii studenţilor erau şi ei obligaţi să completeze declaraţii asemănătoare. Dacă se dovedea, la o verificare ulterioară, că declaraţiile – atât ale studenţilor, cât şi ale părinţilor – erau mincinoase, studenţii vinovaţi pierdeau bursa şi riscau să fie exmatriculaţi din facultate[9]. Pentru studenţii „merituoşi" erau acordate burse în URSS, deoarece după 1948 nu au mai fost acordate burse de studiu în Occident[10].

În anii '60 a existat o oarecare liberalizare faţă de URSS, pe plan cultural, influenţa rusă aproape dispare. S-a reînfiinţat Institutul de Studii Sud-Est Europene, care punea în valoare munca unor cercetători de marcă. A crescut rolul Academiei Române[11]. În martie 1957 s-a înfiinţat Uniunea Asociaţiilor Studenţeşti din România, care a editat reviste precum „Viaţa Românească" şi „Amfiteatru". La 1 aprilie 1957 este înfiinţat Muzeul Literaturii Române la Bucureşti[12].

---

[6] *Pentru însuşirea temeinică a marxism-leninismului de către cadrele didactice din învăţământul superior*, în „Drapelul Roşu", Anul XV, Nr. 4075, 30 ianuarie 1958, p. 3.
[7] *Informaţie de partid*, în „Drapelul Roşu", Anul XV, Nr. 4092, 19 februarie 1958, p. 2.
[8] Vladimir Tismăneanu, *op. cit.*, p. 305.
[9] *Ibidem*, p. 304.
[10] *Ibidem*, p. 300.
[11] Doina Barca, Bogdan Sterpu, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989*), Editura Institutul European, Iaşi, 2003, p. 48.
[12] Cristina Păiuşan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989),* Editura Tritonic, Bucureşti, 2002, p. 98.

www.memorialulrevolutiei.ro

Autorităţile comuniste au manifestat o grijă deosebită faţă de tineretul român, în special faţă de studenţi. Trebuie menţionat că nu doar studenţii, ci şi copiii de la cele mai fragede vârste erau înregimentaţi în organizaţii create cu scopul îndoctrinării cu învăţământul marxist-leninist. După momentul 1956, când studenţii au avut curajul să înfrunte direct autorităţile comuniste, s-au organizat o serie de exmatriculări şi sancţionări în rândul studenţilor.

Un aspect pozitiv al vieţii studenţilor în anii 1956-1959 era acordarea de burse, locuri în cămine, chiar şi asigurarea mesei la cantină, dar totul în funcţie de anumite criterii stricte. De asemenea, nu trebuie minimalizată pregătirea ştiinţifică a studenţilor din această perioadă.

În concluzie, deşi în perioada 1956-1959 studenţii au fost supuşi unui proces de îndoctrinare ideologică, totuşi tineretul român s-a dovedit a fi un element periculos la adresa partidului.

BIBLIOGRAFIE:

I. Izvoare - Presă

„Drapelul Roşu”, 1957, 1958.

II. Bibliografie generală

Barca, Doina, Sterpu, Bogdan, *Regimul comunist în România (decembrie 1947-decembrie 1989)*, Editura Institutul European, Iaşi, 2003.

Păiuşan, Cristina, Ion, Narcis Dorin, Retegan, Mihai, *Regimul comunist din România – o cronologie politică (1945-1989),* Editura Tritonic, Bucureşti, 2002.

Tismăneanu, Vladimir; Dobrincu, Dorin; Vasile, Cristian, *Raport final*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.

Cristina **TUDOR**

www.memorialulrevolutiei.ro

Decrete-lege privind îndeplinirea dispoziţiilor din convenţia de armistiţiu în judeţul Timiş-Torontal

This study is part of broader paper on the "*Activity of the Commission for the Enforcement of the Truce Convention from September 1944 in Timis – Torontal County*", which describes the political and economic conditions as well as the difficulties faced by post-Second World War Romania, subsequent to the conclusion of the Truce Convention with the Soviet Union, on September 12th 1944.

The study analyzes the law-decrees enacted by the governments which run the country during this period to satisfy the requirements set out in the convention. Those particular law-decrees had been conceived and enacted and were to be enforced by the local factors which represented the central authority, although the government had no knowledge on the real state of affairs in the territory.

The situation of Timis-Torontal County was similar to the cases of other post-war Romanian counties because those law-decrees failed to completely set out the ordinary framework required for a prompt discharge of the obligations set out by the Truce Convention. The law-decrees are an obvious evidence of the fact that the Truce Convention was in fact a priority for the governments which run the country during this period of political, economic and social changes.

Key words: **truce, law-decree, Timiş-Torontal, 1944.**

Pentru a se trece la îndeplinirea condiţiilor de armistiţiu trebuia să se hotărască baza legală conform căreia trebuia acţionat pentru îndeplinirea obligaţiilor rezultate din convenţia de armistiţiu. Ministerul Afacerilor Interne va întocmi o serie de decrete-lege prin care va încerca reglementarea funcţionării comisiei care se ocupa cu punerea în aplicare a armistiţiului.

Aceste decrete-lege erau stabilite de guvern, fără a se cunoaşte situaţia reală din teritoriu, şi trebuiau aplicate de către instituţiile locale care reprezentau guvernul.

În intervalul 2 septembrie 1944-30 octombrie 1947 au fost elaborate peste 60 de acte legislative, care prin transpunerea lor în practică au fixat cadrul legal pentru efortul general de execuţie a prevederilor Convenţiei de Armistiţiu atât la nivel naţional, cât şi regional. Mai mult, s-a înfiinţat prin lege şi o comisie română pentru aplicarea armistiţiului, care va suferi modificări de titulatură în perioada menţionată, păstrându-şi, în esenţă, atribuţiunile iniţiale.

La 11 octombrie 1944 a fost publicat decretul-lege numărul 502 referitor la stabilirea normelor şi procedurilor de angajare şi plata cheltuielilor necesare pentru executarea obligaţiunilor statului român ce decurg din convenţia de armistiţiu. În articolele 1 şi 2 se preciza faptul că de aplicarea armistiţiului se ocupa o comisie; Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, pe baza a ceea ce hotăra Comisia, dispunea ca Ministerul Apărării şi celelalte departamente şi regii autonome să le execute direct sau prin întreprinderile particulare. Ministerul de Finanţe se ocupa cu stabilirea cuantumului numerar ce trebuia pus la dispoziţia Înaltului

www.memorialulrevolutiei.ro

Comandament Aliat, acest lucru trebuia făcut pe baza hotărârilor comisiei.[1]

Articolele 3, 4 şi 10 sunt amintite în acest decret-lege, deoarece se stabilesc normele după care se vor da comenzile ce vor duce la îndeplinirea sarcinilor menţionate în respectivele articole. Aceste norme fac referire la direcţiile de resort din MAN şi celelalte departamente trebuiau să ia măsuri pentru o achiziţionare rapidă a materialelor. Pentru materialele din comerţ, acestea se vor bloca în magazinul respectiv până se vor ridica şi va fi plătit preţul conform legii 282 din 1943. Existau materiale care aveau nevoie de timp pentru a fi produse; în acest caz, autoritatea îi înştiinţa pe comercianţi printr-o scrisoare despre acest lucru, care cuprindea referiri la felul mărfii şi cantitatea dorită, condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească, termenul de livrare, locul de predare. Comercianţii erau obligaţi să depună, la 18 ore de la primirea scrisorii, ofertele şi nota cu preţurile. Autorităţile urmau să dea comandă la preţul convenit, dar preţul definitiv era făcut de Comisariatul General al Preţurilor şi Comisiunile Judeţene de Preţuri. În caz de neexecutare a comenzii în termenele stabilite, se aplica procedura prevăzută la articolele 4 şi 10.[2]

Articolele 7 şi 9 se referă la procurarea fondurilor necesare, care vor fi puse la dispoziţia Direcţiei Contabilităţii MAN într-un cont special al BNR. Din acest fond se vor face plăţile potrivit dispoziţiilor date de direcţiile de resort din MAN şi se vor alimenta Comandamentele Teritoriale.[3]

La cererea Serviciului Special al Aprovizionării, Ministerul Finanţelor, Direcţia Generală a Mişcării Fondurilor putea face plăţi direct întreprinderilor particulare reprezentate prin oficii sau birouri de vânzare. Plăţile puteau atinge cel mult 80% din valoarea materialelor livrate, restul de 20% era plătit de Direcţia Contabilităţii din Ministerul de Război.[4]

Articolele 5, 6 şi 11 se referă la finanţarea întreprinderilor care trebuiau să ajute la îndeplinirea comenzilor către Uniunea Sovietică. Pentru efectuarea comenzilor, Direcţiile de resort ale Departamentelor, precum şi Comandamentele teritoriale puteau da avansuri întreprinderilor până la 50% din valoarea comenzii. Autoritatea care acorda avansul lua măsurile necesare pentru a se asigura capacitatea de fabricaţie a întreprinderii căreia i s-a dat comanda. Se urmărea ca ofertanţii să aibă acte doveditoare că au firma înscrisă, excepţie făceau producătorii agricoli şi proprietarii de păduri; să se constate că întreprinderea posedă capacitatea de producţie corespunzătoare, să nu fie în stare de faliment şi să aibă capacitatea tehnică pentru executarea comenzii.[5]

În caz de reziliere a comenzii, firmele erau obligate a restitui sumele ce nu puteau fi justificate ca fiind cheltuieli în vederea executării comenzii, în caz contrar se deschidea acţiune publică. Predarea furniturii se va face în locuri după dorinţa

[1] ANDJT, *Comisia pentru aplicarea convenţiei de armistiţiu, 1944-1948*, Dosar 1/1944, f. 3.
[2] *Ibidem*, f. 4.
[3] *Ibidem*, f. 5.
[4] *Ibidem*, f. 6.
[5] *Ibidem*, f. 6.

www.memorialulrevolutiei.ro

Comandamentului Sovietic, predarea se va face pe baza adeverinţei de primire a mărfii eliberată de delegatul Comandamentului Sovietic.[6]

Articolul 8 făcea referire la lichidarea şi ordonanţarea cheltuielilor care se făceau de către Direcţiile de resort din cadrul MAN şi de către comandamentele teritoriale. Această lichidare mai putea fi făcută de Ministerul Apărării Naţionale, Direcţia Contabilităţi. Actele necesare lichidării cheltuielilor erau: ordinul în original pe baza căruia s-a dat comanda, decontul, factura sau actul, întocmit de furnizor sau de cel ce prestează serviciul, adeverinţa de primire a mărfii şi dovada că s-a aplicat preţul oficial stabilit şi copia după calcularea preţului stabilit definitiv de Comisariatul General al Preţurilor.[7]

Dispoziţiile cu privire la livrările din depozitele armatei sau alte instituţii publice se regăsesc în articolul 12. Pentru executarea obligaţiilor ce decurgeau din Convenţia de Armistiţiu, Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, condus de Lucian Burchi, poate dispune predarea către organele îndreptăţite ale Comandamentului Sovietic de materiale din depozitele armatei sau ale altor instituţii publice.

Articolul 13 face referire la dispoziţiile privitoare la mărfurile aprovizionate pentru Înaltul Comandament Sovietic: până la apariţia decretului-lege în 11 octombrie 1944, toate angajările, lichidările, ordonanţele şi plăţile efectuate au fost considerate bune şi legale.[8]

Existau şi o serie de dispoziţii finale, printre care se numără: la fiecare departament, comandament teritorial şi instituţii publice se va ţine o evidenţă pe categorii de materiale din care să rezulte: dispoziţiile de aprovizionare sau prestare de servicii primite de Serviciul Special al Aprovizionării, comenzile date de firme sau întreprinderi pe baza acestor dispoziţii, sumele primite pentru fiecare comandă, avansurile acordate furnizorilor, materialele predate delegatului sovietic. Din 15 în 15 zile trebuiau înaintate situaţii la Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării. Nu se cerea nicio sumă decât pentru comenzile în curs.[9]

După încheierea armistiţiului cu Naţiunile Unite s-a trecut la organizarea unei comisii care să se ocupe de aplicarea acestei convenţii de armistiţiu. În „Monitorul Oficial” este publicat un decret-lege pentru înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea acestei comisii pentru aplicarea armistiţiului între România şi Naţiunile Unite. Textul decretului-lege cuprinde referiri la componenţa membrilor comisiei, la ceea ce trebuie să facă aceşti membri. Acest decret-lege cuprindea 14 articole:

Art. 1 „Pentru aplicarea Convenţiei de Armistiţiu între România şi Naţiunile Unite, încheiate la 12 septembrie 1944, se înfiinţează o comisiune.”

---

[6] *Ibidem*, f. 7.
[7] *Ibidem*, f. 8.
[8] *Ibidem*, f. 9.
[9] *Ibidem*, f. 9.

www.memorialulrevolutiei.ro

Art. 2 „Comisiunea prevăzută la art. 1 este compusă dintr-un preşedinte şi 5 membri, care vor fi numiţi prin decret regal, la propunerea Ministerului Afacerilor Străine. Comisiunea va fi ajutată de mai mulţi consilieri tehnici permanenţi şi va putea folosi specialişti de competenţă notorie. Lucrările comisiunii vor fi efectuate de un Secretariat general şi de serviciile stabilite conform art. 7. Consilierii şi secretarul general se numesc de preşedintele comisiunii."

Art. 3 „Comisiunea reprezintă guvernul şi Înaltul Comandament Român pe lângă Înaltul Comandament Aliat şi pe lângă Comisiunea Aliată de Control. Ea este singurul organ calificat să primească cererile Înaltului Comandament Aliat, să le rezolve sau să le trimită spre rezolvare."

Art. 4 „Comisiunea este autorizată să dea pentru România interpretarea Convenţiei de Armistiţiu, precum şi îndrumările pentru aplicarea ei."

Art. 5 „Hotărârile luate de Comisiune în executarea atribuţiilor sale se transmit spre executare autorităţilor şi instituţiunilor publice. Nicio autoritate nu poate lua hotărâri în legătură cu aplicarea Convenţiei de Armistiţiu fără avizul Comisiunii."

Art. 6 „Chestiunile trimise de preşedintele Comisiunii Consiliului de Miniştri sau Delegaţiei economice a guvernului vor fi cercetate şi rezolvate cu precădere."

Art. 7 „Organizarea şi funcţionarea serviciilor Comisiunii vor fi stabilite printr-un regulament."

Art. 8 „La cererea Comisiunii, fiecare departament sau instituţie publică sau particulară va desemna din conducerea sa superioară un delegat care să asigure legătura cu Comisiunea şi să faciliteze colaborarea."[10]

Art. 9 „Pentru încadrarea Serviciilor Comisiunii, preşedintele va putea cere detaşarea de funcţionari publici şi să facă noi angajări."

Art. 10 „Preşedintele Comisiunii va putea acorda personalului detaşat la un alt departament indemnizaţie pentru activitatea excepţională. Aceasta nu putea depăşi drepturile bugetare lunare ale funcţiei respective."

Art. 11 „Pentru acoperirea cheltuielilor de funcţionare ale comisiunii se deschid credite necesare la dispoziţia preşedintelui său."

Art. 12 „Cheltuielile de orice natură ale Comisiunii nu sunt supuse dispoziţiunilor legii contabilităţii publice şi celorlalte legi financiare speciale."

Art. 13 „Verificarea gestiunii va fi făcută de o Comisiune Specială a Înaltei Curţi de Conturi, ce va fi constituită prin decizia Ministerului de Finanţe şi va cuprinde 3 consilieri ai Înaltei Curţi de Conturi, ajutaţi de referendari desemnaţi de această Înaltă Curte."

Art. 14 „Dispoziţiunile legale contrare prezentului decret-lege nu sunt aplicabile Comisiunii."[11]

Comisia Aliată de Control din România dă ordinul din 18 octombrie 1944

[10] „Monitorul Oficial", anul CXII, nr. 247, 25 octombrie 1944, p. 145.
[11] *Ibidem*, p. 146.

www.memorialulrevolutiei.ro

ca delegaţii Comisiei Aliate de Control din judeţe şi comandanţii în activitatea ce o desfăşoară să se ghideze după instrucţiunile primite. Activitatea în legătură cu aplicarea Convenţiei de Armistiţiu şi alte chestiuni ce se ivesc la faţa locului să fie soluţionate de acord cu organele administrative locale. Acest ordin conţinea menţiunea confidenţial.[12]

Ministerul Afacerilor Interne, Subsecretariatul de Stat al Poliţiei, prin ordinul general nr. 22331 din 29 noiembrie 1944, se referă la clauzele convenţiei şi la modul cum au fost executate până la acea dată. Capitolul întâi al ordinului conţinea condiţia primordială pentru alcătuirea şi funcţionarea guvernului, aceea a executării clauzelor Convenţiei de Armistiţiu, se preciza că „rămăşiţele de apucături rele ale trecutului" sunt „în goană după beneficii personale, să creeze situaţii dificile."[13]

Capitolul al doilea cuprinde observaţii asupra felului cum s-au executat dispoziţiile date. Se remarcă lipsa unui studiu al problemelor ce trebuiau soluţionate de Subsecretariatul de Stat al Poliţiei, lipsa materialului documentar şi informativ la oricare din cele trei organisme poliţieneşti (Prefectura Poliţiei Capitalei, Direcţiunea Generală a Poliţiei şi Inspectoratul General al Jandarmeriei) şi lipsa de cooperare.[14]

Capitolul al treilea se referă la articolele din convenţie ce revin în executarea Subsecretariatului de Stat al Poliţiei. Art. 2 „Guvernul şi Înaltul Comandament al României se obligă să ia măsuri pentru dezarmarea şi internarea forţelor armate ale Germaniei şi Ungariei aflate pe teritoriul României, ca şi pentru internarea cetăţenilor celor două state menţionate, care-şi au reşedinţa acolo", dar în arhive nu s-a găsit situaţia exactă a supuşilor germani şi maghiari până la 23 august 1944. Cifra supuşilor germani şi maghiari arestaţi şi internaţi este mult prea mică în raport cu a celor care sunt daţi dispăruţi. Inspectoratele vor avea ca sarcină ca, timp de 6 zile, să întocmească tabele ale celor daţi dispăruţi şi puşi sub urmărire.[15]

Inspectoratele de poliţie, Jandarmeria şi Prefectura Poliţiei Capitalei vor raporta, centralizând date ale organelor în subordine, date certe privind persoanele care frecventează sălile şi cabinetele instituţiilor, pentru a interveni în favoarea celor vizaţi a fi internaţi. Trebuiau să raporteze şi dacă s-a făcut percheziţie la domiciliu persoanelor vizate, dacă s-a găsit material în legătură cu activitatea şi motivele pentru care au fost indicaţi pentru internare.[16]

Art. 6 „Guvernul român va elibera imediat, fără distincţie de cetăţenie sau naţionalitate, pe toate persoanele arestate din cauza activităţii lor în favoarea Naţiunilor Unite sau pentru simpatiile lor pentru cauza Naţiunilor Unite sau din cauza originii lor rasiale şi va desfiinţa orice legislaţie discriminatorie şi

[12] ANDJT, *Comisia pentru aplicarea convenţiei de armistiţiu, 1944-1948*, dosar 2, f. 27.
[13] *Ibidem*, f. 41.
[14] *Ibidem*, f. 42.
[15] *Ibidem*, f. 43.
[16] *Ibidem*, f. 46.

www.memorialulrevolutiei.ro

restricţiunile impuse din această cauză." Referitor la acest articol nu sunt cunoscute toate lagărele de pe teritoriul ţării, iar sarcina organelor numite era aceea de a înainta în 6 zile situaţii numerice cu persoanele ce se încadrează la acest articol.[17]

Aşa cum prevede articolul 14, „Guvernul şi Înaltul Comandament Român se obligă să colaboreze cu Înaltul Comandament Aliat la arestarea şi judecarea persoanelor acuzate de crime de război", dar se aşteptau hotărârile Guvernului pentru definirea crimelor de război.

Regele Mihai a promulgat la 9 februarie 1945 legea pentru înfiinţarea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice. Acest decret-lege cuprindea următoarele articole:

Art. 1 „Se înfiinţează, pe data publicării prezentului decret-lege, Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice (C.A.S.B.I.), persoana juridică de drept public, care va funcţiona sub autoritatea tutelară a Ministerului Finanţelor."

Art. 2 defineşte sarcinile acestei comisii: „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice are următoarele atribuţiuni:

a) Administrează bunurile mobile şi imobile, aparţinând persoanelor prevăzute de art. 8 din Convenţia de Armistiţiu din 12 septembrie 1944, şi anume: statele german şi ungar, persoanele fizice şi juridice de naţionalitate germană sau ungară, ori persoanele cu reşedinţa sau sediul în teritoriul Germaniei sau Ungariei ori în teritoriile ocupate de acestea;

b) Supraveghează şi controlează administrarea întreprinderilor comerciale sau industriale, al căror capital aparţine într-o proporţie de cel puţin 20% persoanelor arătate la punctul a);

c) De asemenea, va putea supraveghea şi controla, numind în acest scop un administrator, şi întreprinderile comerciale care au funcţionat sub controlul financiar netăgăduit al persoanelor prevăzute la punctul a)".[18]

Art. 3 „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice numeşte, revocă şi controlează pe administratori, custozi şi orice alte persoane însărcinate cu operaţiunea conservării, administrării şi exploatării întreprinderilor şi bunurilor prevăzute în art. 2 de mai sus. Vor putea fi numiţi administratori şi custozi:

a) Funcţionarii superiori ai întreprinderii, care prezintă toate garanţiile de pregătire şi moralitate;

b) Persoanele în afară de întreprindere, dar de o competenţă recunoscută în ce priveşte administrarea categoriei respective de întreprinderi;

c) Persoane juridice de drept public sau de drept privat dintre acelea controlate de Stat.

Numirea de administratori şi custozi se va face de către consiliul de administraţie al Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice.

[17] *Ibidem*, f. 48.
[18] „Monitorul Oficial", nr. 33 din 10 februarie 1945, p. 254.

www.memorialulrevolutiei.ro

Revocarea administratorilor şi a custozilor numiţi în baza prezentei legi, precum şi a acelora numiţi în baza legilor Nr. 498 din 3 iulie 1942, Nr. 443 din 2 septembrie 1944 şi Nr. 644 din 19 decembrie 1944, se va face de către consiliul de administraţie pe bază de decizie nemotivată."

Art. 4 „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice supraveghează şi controlează întocmirea bilanţurilor şi a deciziilor de lichidare a întreprinderilor de la punctele b) şi c) din art. 2 de mai sus, urmărind activitatea lor administrativă şi economică; hotărăşte asupra oportunităţii şi modului de lichidare, precum şi a întrebuinţării soldului rezultat din înstrăinare şi lichidare, dând autorizaţiunile necesare în acest scop."

Art. 5 „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea, pe cale de deciziune, să stabilească norme după care să se desfăşoare activitatea comercială şi industrială a întreprinderilor prevăzute la art. 2, fie pentru toate întreprinderile, fie numai pentru o parte din ele, precum şi să ia măsuri cu privire la conservarea şi blocarea bunurilor, drepturilor şi intereselor care sunt supuse prevederilor acestei legi."[19]

Art. 6 „În legătură cu scopul înfiinţării ei, Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice exercită atribuţiunile rezervate Statului sau organelor sale, astfel cum sunt arătate şi înscrise în următoarele convenţiuni şi legi:

a) Convenţia de Armistiţiu din 12 septembrie 1944;

b) Legea Nr. 498 din 3 iulie 1942 şi legea Nr. 443 din 2 septembrie 1944, pentru regimul bunurilor supuşilor Statelor cu care România se găseşte în stare de război;

c) Legea Nr. 644 din 19 decembrie 1944 şi orice legi prezente sau viitoare conferind Statului drepturi în legătură cu cele de mai sus."

Art. 7 „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice este autorizată a face prin personalul său orice control în scriptele oricărei întreprinderi bancare, comerciale, industriale sau oricărei persoane fizice sau juridice de drept public sau privat, pentru a stabili existenţa, situaţiunea, condiţiunile de administrare şi conservare a bunurilor care intră în prevederile acestei legi, modul în care se respectă dispoziţiunile legale referitoare la aceste bunuri, cât şi răspunderile reprezentanţilor, titularii întreprinderilor individuale, administratorilor numiţi de Stat sau de C.A.S.B.I., precum şi a custozilor.

Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea obliga ca să se întocmească, în condiţiunile pe care le va crede necesare, bilanţurile întreprinderilor şi va fi în drept să stabilească normele de înregistrare contabile acestor bunuri şi ale veniturilor şi fructelor sale.

De asemenea, Casa de Administrare si Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea cere în scris, în termenul ce-l va indica, comunicarea de bilanţuri, conturi, situaţiuni şi orice alte informaţiuni de orice natură.

Membrii Parchetelor, judecătorii de Judecătorii, prefecţii de judeţ, primarii, reprezentanţii Camerelor de comerţ si industrie, reprezentanţii Camerelor agricole

[19] *Ibidem*, p. 256.

www.memorialulrevolutiei.ro

şi, în genere, orice persoane fizice sau orice persoane juridice de drept public sau privat sunt obligate să se conformeze deciziilor Casei de Administrare si Supraveghere a Bunurilor Inamice, referitoare la identificarea, preluarea, conservarea şi administrarea întreprinderilor şi bunurilor de orice fel care cad sub prevederile acestei legi.

Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va avea posibilitatea de a se adresa direct Ministerului Finanţelor, care vor fi obligate a-i da concurs pentru orice inspecţie şi control. Ea va putea, de asemenea, să se adreseze şi oricăror alte departamente, pentru ca acestea să delege organele de inspecţie şi control necesare în cazuri speciale."

Art. 8 „Pentru îndeplinirea însărcinărilor ce-i sunt atribuite, Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va alcătui un buget care se va acoperi din:

a) O subvenţie dată de Ministerul Finanţelor;

b) Din diferite venituri ale Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice."

Art. 9 „Cheltuielile de orice natură ale Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice nu sunt supuse dispoziţiunilor legii contabilităţii publice şi celorlalte legi financiare speciale. Justificarea lor se face prin aprobarea consiliului de administraţie, dată pe actele sau dovezile din care să rezulte că s-au efectuat cheltuielile."

Art. 10 „Verificarea conturilor de gestiune ale bugetului se va face de o comisie specială a Înaltei Curţi de Conturi, care va da descărcarea în termen de 15 zile de la expirarea fiecărui trimestru. Această comisiune va fi constituită prin decizia Ministerului Finanţelor şi se va compune din 3 consilieri ai Înaltei Curţi de conturi, ajutaţi de referendari desemnaţi de această Înaltă Curte."[20]

Art. 11 „Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va fi administrată de un consiliu de administraţie, compus dintr-un preşedinte ales dintre personalităţile cu o competenţă recunoscută în materie financiară, tehnică sau economică şi din 6 membri desemnaţi după cum urmează:

a) Câte un delegat al Ministerului Finanţelor şi al Ministerului Economiei Naţionale, ales dintre funcţionarii superiori ai acestor departamente;

b) Un delegat al Comisiunii Române pentru aplicarea Armistiţiului;

c) Un delegat al Institutului Central de Statistică;

d) Unul dintre administratori şi directorul general al Casei de Finanţare şi Amortizare;

e) Un delegat al Ministerului Muncii dintre funcţionarii săi superiori.

Toţi vor fi numiţi prin decret regal la propunerea Ministerului Finanţelor. Deciziile consiliului de administraţie se vor lua cu majoritatea membrilor prezenţi, fiind obligatorie prezenţa a cel puţin 4 membri. În caz de paritate de voturi, votul preşedintelui este hotărâtor."

Art. 12 „Consiliul de administraţie va putea delega o parte din drepturile

[20] *Ibidem*, p. 257.

www.memorialulrevolutiei.ro

sale unui comitet de direcţie, compus din preşedintele Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice şi doi membri, la care vor lua parte cu vot consultativ directorul general sau înlocuitorul său."

Art. 13 „Conducerea şi gestiunea zilnică a Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice este încredinţată directorului general. Consiliul de administraţie, directorul general sau delegaţii acestora reprezintă Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice în raporturile cu terţele persoane şi în faţa justiţiei, semnând valabil.

Directorul general aprobă orice plăţi în limitele fixate de consiliul de administraţie, în cadrul bugetului."

Art. 14 „Organizarea şi funcţionarea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, împărţirea pe direcţiuni, servicii şi secţiuni, precum şi numirile de personal se vor face prin decizia consiliului de administraţie, aprobate de Ministerul Finanţelor. Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va avea un corp de inspecţie şi de control."[21]

Art. 15 „Încadrarea serviciilor Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice se va face cu funcţionari publici detaşaţi în acest scop la cererea Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, precum şi cu funcţionari particulari detaşaţi în acest scop la cererea Casei, de întreprinderea sau administraţia pe lângă care funcţionează. Consiliul de administraţie al Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va hotărî care anume din funcţionarii actualului Comisariat General al Bunurilor Inamice vor fi detaşaţi la această Casă. De asemenea, se va putea angaja personal nou, care nu va dobândi calitatea de funcţionar public, drepturile lui fiind cele stabilite de legea contractelor de muncă."

Art. 16 „Consiliul de administraţie va putea acorda personalului detaşat de la alte departamente sau instituţiuni publice indemnizaţii pentru activitate excepţională. Funcţionarii particulari detaşaţi de la instituţiunile private vor continua a-şi primi salarizarea de la instituţiunile de la care provin, Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice fiind obligată a restitui acelor instituţiuni sumele respective. Consiliul de administraţie va putea acorda şi acestor funcţionari indemnizaţii de activitate suplimentară."

Art. 17 „Membrii consiliului de administraţie şi personalul Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice nu vor fi supuşi niciunei dispoziţiuni legale sau statutare privitor la incompatibilitate, cumul sau plafon de salarizare."

Art. 18 „Consiliul de administraţie va stabili atribuţiunile şi puterile administratorilor, custozilor, precum şi ale tuturor persoanelor fizice şi juridice de drept public şi privat, cărora le va da orice fel de delegaţiuni."[22]

Art. 19 „Administratorii, custozii şi orice alte persoane care vor primi o delegaţiune, sub orice titlu şi în orice calitate din partea Casei, sunt obligaţi să

[21] *Ibidem*, p. 258.
[22] *Ibidem*, p. 259.

www.memorialulrevolutiei.ro

întocmească un inventar de luare în primire şi un raport lunar de activitate pe care îl vor depune la sediul Casei în primele 5 zile ale lunii următoare celei la care se referă raportul. Dacă în cursul lunii se ivesc împrejurări deosebite, ei vor referi imediat Casei."

Art. 20 „Salarizarea administratorilor, custozilor, delegaţilor de orice fel va fi fixată prin deciziunea consiliului de administraţie al Casei."

Art. 21 „Pe tot timpul funcţionării lor, administratorii, custozii şi orice fel de delegat al Casei, cărora li se va fi încredinţat administrarea, conservarea sau paza vreunui lucru, sunt asimilaţi, din punct de vedere al răspunderii, funcţionarilor publici. Daunele constatate vor fi imputate în sarcina lor prin decizia de imputare dată de consiliul de administraţie, cu aprobarea Ministerului Finanţelor, care nu va putea fi atacată decât cu apel la Curtea de Apel, care urmează a-l judeca de urgenţă şi cu precădere. Deciziunea de imputare rămasă definitivă constituie titlul executoriu al Casei."

Art. 22 „Niciun administrator, custode sau delegat de orice fel nu-şi va putea părăsi postul – chiar dacă i se va primi demisiunea – decât după ce va fi predat în întregime înlocuitorului său bunurile şi gestiunea."[23]

Art. 23 „Orice neexecutare a cererilor, deciziunilor sau ordinelor date de către Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, în cazul persoanelor fizice, al membrilor organelor persoanelor juridice, se va pedepsi cu 1-3 ani închisoare şi cu 100.000-5.000.000 lei amendă, pentru persoanele juridice aplicându-se numai pedeapsa amenzii.

Când infractorii sunt funcţionari publici, se va aplica art. 213 din codul penal. Aceleaşi sancţiuni se vor aplica şi oricărei persoane care va fi sustras sau distrus bunurile care intră în prevederile acestei legi. Instigatorii la săvârşirea infracţiunilor prevăzute de prezenta lege, complicii şi tăinuitorii se pedepsesc ca şi autorii."

Art. 24 „Infracţiunile pedepsite de această lege vor fi constatate de membrii Ministerului public de pe lângă tribunale, judecătorii de pace, inspectorii sau controlorii financiari, de personalul de inspecţie şi control al Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, precum şi de oricare alt ofiţer de poliţie judiciară, delegaţi sau sesizaţi în acest scop.

Procesele-verbale încheiate de funcţionarii Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, pe baza constatărilor făcute în registre sau scripte, fac dovada până la proba contrarie. Cele care constată elementele materiale constituind infracţiunea flagrantă sunt crezute până la înscrierea în fals. Toţi ofiţerii şi agenţii de poliţie judiciară sunt obligaţi a da concursul lor personalului Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice, pentru îndeplinirea misiunii lor.

În baza proceselor-verbale dresate de persoanele arătate în alineatul prim, Ministerul public deschide acţiunea publică, iar în cazuri complicate trimite cazul judecătorului de instrucţie spre instruire. Judecătorul de instrucţie, sesizat în condiţiunile alineatului de mai sus, va putea dispune deţinerea preventivă a

[23] *Ibidem*, p. 260.

www.memorialulrevolutiei.ro

inculpaţilor. Mandatul de arestare emis de judecătorul de instrucţie va fi supus confirmării tribunalului, în condiţiunile prevăzute de codul de procedură penală.

În cazul infracţiunilor flagrante, Ministerul public, deschizând acţiune publică, va putea emite împotriva infractorului, în condiţiunile art. 206 procedură penală şi în forma prevăzută de art. 256 procedură penală, un mandat de arestare şi va înainta pe infractor, de îndată, instanţei respective, spre a fi judecat în aceeaşi zi sau cel mai târziu în ziua următoare.

Mandatul emis în aceste condiţiuni nu este supus confirmării tribunalului. În toate celelalte cazuri, infracţiunile se judecă de urgenţă şi, cu precădere, de tribunale, după procedura prevăzută de legea pentru apărarea patrimoniului public. Hotărârile vor fi date cu recurs la Curtea de Apel. Recursurile se vor judeca cu precădere. Dacă infracţiunile prevăzute în prezenta lege au fost săvârşite de cei însărcinaţi, în virtutea oricărui titlu, cu conducerea, administrarea sau reprezentarea unei societăţi sau de orice alt prepus al societăţii sau de persoanele numite ca administratori, custozi, delegaţi de orice fel, pedepsele se vor aplica acestor persoane conform art. 23."[24]

Art. 25 „În toate procesele penale pornite pe baza prezentei legi, va fi citată Casa de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice."

Art. 26 „Hotărârile instanţelor de judecată, rămase definitive, se vor executa de îndată, chiar înainte de redactarea lor, pe temeiul dispozitivului pronunţat, în conformitate cu art. 327 şi 328, punctul 8 procedură penală. Amenzile penale se vor executa conform art. 54 din codul penal şi art. 526 din codul de procedură penală."

Art. 27 „Întreprinderile intrând în prevederile art. 2, cărora până în prezent nu li s-au numit administratori, vor putea fi supuse prevederilor acestui decret-lege prin deciziunea consiliului de administraţie al Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice.

Consiliul de administraţie al Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice va putea decide scoaterea de sub prevederile acestui decret-lege a oricărei întreprinderi prevăzute la art. 2. al. b) şi c)."

Art. 28 „Vor fi supuse aprobării Ministerului Finanţelor:

a) Bugetul Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice;

b) Numirea directorului general;

c) Normele generale de procedare pentru administrarea bunurilor de tot felul prevăzute în prezenta lege;

d) Încadrarea sau scoaterea de sub prevederile prezentei legi a oricărei întreprinderi.

În afară de aceasta, Ministerul Finanţelor controlează în general întreaga activitate a Casei de Administrare şi Supraveghere a Bunurilor Inamice."

Art. 29 „Toate dispoziţiunile legale contrarii prezentului decret-lege sunt şi rămân abrogate."[25]

Cei care lucrau în comisia de Armistiţiu au fost plătiţi diferenţiat. Decizia este

[24] *Ibidem*, p. 261.
[25] *Ibidem*, p. 262.

www.memorialulrevolutiei.ro

luată la 20 decembrie 1945 de către Biroul Administrativ pentru aplicarea armistiţiului. Fondul era de 400.000 de lei pe lună, pus la dispoziţie de Ministerul Afacerilor Interne. Indemnizaţiile erau împărţite în trei categorii: categoria I de la 15.000 de lei la 7.500 de lei, categoria a II-a de la 9.000 de lei la 7.500 de lei şi categoria a III-a de la 7.800 de lei la 4.600 de lei.[26]

Aceste decrete-lege nu au reuşit să stabilească, în totalitate, cadrul normal pentru a duce la îndeplinirea cât mai rapidă a sarcinilor ce reieşeau din convenţia de armistiţiu. Au arătat faptul că această convenţie era o prioritate pentru guvernele care au condus România în această perioadă de prefaceri politice, economice şi sociale.

www.memorialulrevolutiei.ro

BIBLIOGRAFIE:

I. **IZVOARE**

a) Arhivă ANDJT, fond *Comisia pentru aplicarea convenţiei de armistiţiu, 1944-1948*

b) Presă

„Luptătorul bănăţean”, 1944, 1945.

„Magazin istoric”, 1995.

„Monitorul Oficial”, 1944, 1945.

I. BIBLIOGRAFIE GENERALĂ:

Baciu, Nicolae, *Agonia României, 1944-1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990.

Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Şerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint, Bucureşti, 2007.

Giurescu, Dinu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, Editura All, Bucureşti, 1996.

Ioniţoiu, Cicerone, *Viaţa politică şi procesul lui Iuliu Maniu*, Vol. 2, Editura Libra Vox, Bucureşti, 2003.

Nicolescu, Nicolae, *Şefii de stat şi de guvern ai României (1859-2003)*, Editura Meronia, Bucureşti, 2003.

Onişoru, Gheorghe, *România în anii 1944-1948*, Editura Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 1998.

Loredana **TĂNASIE**

[26] Idem, dosar 9/1945, f. 377.

BIBLIOTECA REVOLUŢIEI

Costel Balint, *1989. Ieri informator, azi colaborator,* Editura Eurostampa, Timişoara, 2011, 180 p.

Following a vivid and alert pace, Costel Balint's book ilustrates the phases of the Revolution of December 1989, after an authentic description of Romania prior to the collapse of Ceausescu's regime.

In a territory characterized by poverty and food rations, which became, in December 1989, a space of disinformation and a battlefield for the so-called "terrorists", the Revolution has quickly spread from Timisoara to other Romanian cities; however, the author has focussed on Lugoj, Nădrag and Bucharest.

The book gives a brief account of the episodes that individualized the Romanian Revolution: the "Cristian Lupu" case (*also known as the alleged "Arab terrorist" case*), the massacre from Otopeni, the fights from the "Intercontinental" Hotel and the fights after Ceausescu's escape, the "Revolution on TV", the capture of Nicu Ceausescu, and trial and burial of dictators.

Key words: **Revolution, disinformation, terrorists, Timişoara, Lugoj, Nădrag, Bucureşti, Otopeni, „Intercontinental", Ceauşescu.**

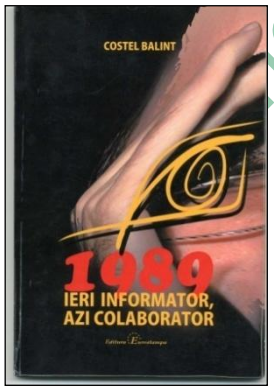

Ieri informator, azi colaborator este un titlu incitant pentru o carte. Care aduce mai curând cu un rând „rupt" dintr-un dosar de Securitate. Dar este doar o pistă falsă. Autorul nu a fost, înainte de 1989, securist. Din contră, în Decembrie sus-pomenitul an Costel Balint s-a aflat de partea cealaltă a baricadei. Nu numai a celei de idei, ci şi a celei instituite de forţele de represiune, care aveau să îşi concentreze tirul asupra celor decişi să schimbe cursul istoriei în România. Ieşirea în stradă a timişorenilor a fost „acompaniată" iniţial de lozincile devenite emblematice, pe care autorul le-a inserat într-*un cuvânt către cititor* care nu deschide, ci închide 175 de pagini dedicate unei singure pagini de istorie, crucială, de altfel, pentru noi toţi: „«Români, veniţi cu noi!» şi «Jos Ceauşescu!» au fost strigătele unui popor umilit de decenii de comunism, care părea a nu se mai trezi. Atunci când trăieşti o viaţă în genunchi, te ridici

memorialulrevolutiei.ro

cu greu, cu durere şi spaimă, pentru că nu ştii să mergi vertical."

Cartea în discuţie, pe care autorul o dedică fiului său şi, prin extrapolare, bănuim că unei întregi generaţii (altfel ce rost ar mai fi avut totul?), începe cu o punctare a evenimentelor anului 1989, cu accent pe ţările comuniste ale Europei: Ungaria, Polonia, Republica Moldova, Bulgaria, RDG, Cehoslovacia şi, desigur, nelipsita în tot şi toate URSS.

Urmează un *Remember* în care sunt surprinse, în flash-uri, într-o ordine care desfide cronologia (de aici impresia de autentic), imagini din viaţa de zi cu zi a românului de rând şi a celor de „deasupra rândului" şi scene din „teatrul de operaţiuni" – militare şi nu numai – dinaintea şi din timpul Revoluţiei de la Timişoara.

Ţara în care a izbucnit unica Revoluţie sângeroasă din istoria Europei anului 1989 nu era câtuşi de puţin un spaţiu prielnic vieţuirii, reiese scurt şi la obiect încă din prima frază a *Remember-ului*: „România anului 1989 se prezintă ca o ţară sumbră, cu un popor subminat fizic de patru ani de «alimentaţie raţională», adus în pragul disperării de interminabilele cozi la alimentele de bază, îndobitocit de lecturarea lozincilor patriotice şi terorizat psihic de omniprezenţa poliţiei politice, temuta Securitate."[1] Acest spaţiu concentraţionar, l-am putea numi, funcţiona pe o verticală a oprimării, suprimării şi reprimării: „(...) de sus, de la Ceauşescu şi ai lui, şi până jos, la ultimul sergent de poliţie sau funcţionar în aparatul birocratic, ţara este condusă de mici satrapi, de mici «lideri maximi», care par să nu aibă altă distracţie zilnică decât umilirea şi spolierea, sub orice mijloc şi pretext, a cetăţeanului de rând. Statul discreţionar inventase, perfecţionase şi aplica un nou tip de sclavagism: comunismul."[2]

Cuvântul la ordinea zilei era raţia, iar unitatea de măsură a acesteia gramele sau, în cel mai bun caz, kilogramele. Autorul înşiruie cu o precizie de matematician cifrele care se succedau în sarabanda de zi cu zi: „Raţia lunară pentru un adult era de 750 g de zahăr, 0,5 l de ulei comestibil, 2 kg de cartofi, 0,5 kg de făină de grâu şi 1 kg de macaroane. Pâinea era raţionalizată (pe cartelă) la 300 g pe zi; carnea era «normată» la câte un pui pe lună şi la câte ½ kg carne de vită (...)."[3] Iar libertatea cuvântului, a presei şi a individului în general... se cântărea în miligrame!

Nemulţumirea populaţiei ţării era, cantitativ vorbind, invers proporţională cu raţiile de alimente. Iar cea a timişorenilor a atins apogeul în

[1] Costel Balint, *1989. Ieri informator, azi colaborator*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2011, p. 11.
[2] *Ibidem*, p. 11.
[3] *Ibidem*, p. 11.

www.memorialulrevolutiei.ro

Decembrie 1989, odată cu ordinul de evacuare a pastorului reformat László Tőkés, când credincioşii urmau a fi privaţi şi de hrana spirituală, pe care acesta nu o porţiona, ci o dădea „la liber" celor dornici „să guste" din ea.

Un capitol substanţial este dedicat teroriştilor şi Securităţii, autorul optând, din nou, pentru o succesiune de planuri temporale, în care scena evadării cuplului Ceauşescu este urmată de descinderea pe platoul Televiziunii a protagoniştilor *Revoluţiei în direct* şi de dezlănţuirea focului împotriva manifestanţilor paşnici din Piaţa Palatului, provocată, zice-se, de terorişti. Apariţia şi acţiunea acestora autorul încearcă să le explicitеze prin mecanismele informării şi dezinformării, pentru a ajunge, în cele din urmă, la temuta Securitate, al cărei istoric ni-l prezintă începând cu anul 1965, an în care „Ceauşescu a introdus unele norme de «legalitate socialistă» în funcţionarea celor două instituţii [Securitatea şi Ministerul Afacerilor Interne, n.n.], sub forma unui organ juridic de control (...). Tribunalele au dobândit atribuţii sporite, iar cetăţeanul nu putea fi reţinut, fără mandat de arestare, mai mult de 24 de ore, dar, ca majoritatea deciziilor legislative, şi aceasta s-a aplicat în mod arbitrar."[4]

Dezinformarea, ca instrument de manipulare individuală sau, mai grav, în masă, este disecată cu minuţiozitate de autor, care ne avertizează, surprinzând esenţa acesteia foarte plastic: „Nu uitaţi că dezinformarea nu se adresează intelectului, ci viscerelor!".[5] Costel Balint lansează, de altfel, o afirmaţie incitantă, conform căreia „(...) între informare şi dezinformare (din punct de vedere militar şi politic) trebuie pus semnul egalităţii, întrucât ele nu diferă decât prin rezultat. Ceea ce pentru un grup este dezinformare, pentru celălalt grup reprezintă informare: informarea greşită a adversarului"[6].

Prezentă de mult în viaţa omului (poate de când acesta a început să fie biped şi să glăsuiască, mai mult sau mai puţin coerent!), dezinformarea îmbracă forme caracteristice epocilor. Particularizând, autorul ajunge şi la dezinformarea de tip comunist: „Scopul principal al dezinformării este deturnarea conţinutului *adevărului* şi *falsului*. Este o deturnare a simplităţii matematice: *fals* implică *fals*, *adevăr* implică *adevăr*. În dezinformare, *adevăr* implică *fals* şi *fals* implică *adevăr*, în funcţie de scopul urmărit. În acest fel, comuniştii au realizat cea mai măreaţă dezinformare la nivel de conştiinţă globală. Ei au făcut să se uite (transferând asupra nazismului toată povara atrocităţilor) că regimul comunist a costat viaţa a peste o sută de milioane de vieţi omeneşti (vorba lui Stalin: «10 morţi reprezintă o tragedie,

[4] *Ibidem*, p. 42.
[5] *Ibidem*, p. 36.
[6] *Ibidem*, p. 34.

www.memorialulrevolutiei.ro

100.000 reprezintă o statistică»), că regimul comunist este cel care a inventat, de fapt, lagărele de exterminare, că în regimul comunist au fost deportate populaţii întregi, că acest regim a reintrodus, în mod oficial, tortura în interogatorii, că ideologia comunistă a dus la falimentul economic al tuturor ţărilor unde a fost implementată, că a sterilizat pe plan moral, intelectual, spiritual şi ideologic popoare întregi (...).”[7]

Tot de dezinfomare şi diversiune ţine şi evoluţia spectaculoasă şi dramatică a evenimentelor care s-au succedat după fuga Ceauşeştilor: „Îmi propun să prezint fapte care demonstrează teoria conform căreia, în după-amiaza zilei de 22 decembrie 1989, în jurul orei 18,00, presiunea maselor asupra celor care se luptau pentru putere trebuia redirecţionată înspre alte obiective (fără nicio valoare), cei implicaţi în represiunea de până atunci trebuind să-şi recapete credibilitatea. De aceea, după aproape o zi de relativă acalmie, în care armele au tăcut şi n-au mai existat victime, a început din nou să se tragă, au început să moară, în mod nejustificat, oameni...”.[8]

În subcapitolul *Cum s-au fabricat teroriştii* o atenţie aparte i-o acordă autorul lui Cristian Lupu, aşa-zisul „terorist arab” de la Televiziune, care s-a dovedit a fi, de fapt, unul dintre mulţii români ce şi-au făcut doar datoria, numărându-se printre cele „câteva persoane care trebuiau să facă legătura dintre etaje şi poartă”.[9] Evenimentele au luat apoi o întorsătură dramatică.

Rănit fiind în noaptea de 22 decembrie, Cristian Lupu este internat la Spitalul de Urgenţă, cu un diagnostic ce nu ridică, în mod normal, probleme medicale foarte mari: „plagă prin împuşcare umăr stâng şi plăgi multiple mâna stângă”.[10]

Deşi niciunul din organele vitale nu fusese atins, în fişa de observaţie a internatului apar, după o zi, termeni medicali gravi, ce nu prevestesc nimic bun: „şoc traumatic, şoc hemoragic, insuficienţă respiratorie şi circulatorie acută, deces intervenit la ora 21,30, în ziua de 24 decembrie 1989”.[11] Asupra morţii acestui tânăr pluteşte misterul, la fel cum pluteşte şi asupra pretinsei operaţii la umăr, deoarece, aflăm de la autor, nu a existat nicio fişă de operaţie, iar medicii consemnaţi în observaţiile post-operatorii au negat participarea la această intervenţie chirurgicală.

Din păcate, Revoluţia din Decembrie abundă de asemenea cazuri

[7] *Ibidem*, p. 35.

[8] *Ibidem*, p. 19.
[9] *Ibidem*, p. 28.
[10] *Ibidem*, p. 29.
[11] *Ibidem*, p. 29.

www.memorialulrevolutiei.ro

neelucidate, prezente nu doar în Bucureşti, ci şi în alte oraşe în care s-a extins flacăra revoltei. În Timişoara teama de a merge la spital în zilele în care s-a tras a fost aşa de mare, încât mulţi dintre cei răniţi uşor au preferat să rămână acasă şi să-şi oblojească rănile cum pot, decât să rişte o internare care putea să fie ultima! Chiar şi aşa, unii timişoreni au avut soarta „teroristului arab".

Tot de discutabila istorie a teroriştilor se leagă şi episodul Otopeni, o altă „pată" pe „obrazul" Revoluţiei, episod pe care Costel Balint îl analizează, din nou, până în cele mai mici detalii, incluzând şi schiţele cu poziţia camioanelor cu militari, prima publicată în *Revista de istorie militară*, conform mărturiilor coroborate de căpitanul Dogaru, iar a doua în revista *NU*, pe baza documentării autorului. De menţionat că cele două schiţe nu concordă, deoarece „În schiţa publicată în revista *NU,* camioanele sunt desfăşurate ca pentru un atac asupra aerogării. Modul lor de aranjare poate fi interpretat ca o desfăşurare pentru luptă (în cazul în care camioanele sunt folosite la acest gen de operaţii împotriva tancurilor şi «blindajul» le permite să facă faţă), dar poate fi interpretat şi ca o fugă de sub un foc executat asupra lor prin surprindere dinspre RAv (Regimentul de aviaţie; UM 01913 Otopeni) şi DAvC (Departamentul Aviaţiei Civile)"[12].

Scena ulterioară măcelului este înfiorătoare, mai ales dacă ne gândim că este vorba, totuşi, de ziua de 23 decembrie (!!!), şi nu de una dinaintea fugii dictatorului: „Ofiţerii morţi aveau banderolă tricoloră la mână. Soldaţii din camioane, care au fost luaţi prin surprindere, au murit în poziţia şezând, aşa au fost găsiţi. Locotenent-colonelul din prima maşină, cât şi şoferul civil erau morţi în cabină, tot în poziţia şezând. Pe răniţii care se zvârcoleau pe jos nu-i lua nimeni în seamă. Dimpotrivă, cei din aeroport îi priveau cu ură şi dispreţ şi spuneau: nu merită să-i ajutăm, sunt terorişti."[13]

Capitolele următoare ale volumului sunt consacrate Lugojului şi Nădragului, oraşe care s-au alăturat Timişoarei încă din 20, respectiv 21 decembrie.

Evenimentele de la Lugoj încep prin acţiuni „subversive", ca să le numim aşa, prin aruncarea de manifeste, în 20 decembrie. Autorii temerarului act sunt tinerii Adrian Lungu şi Andrei Nicolae, iar obiectul de locomoţie trebuia să fie, iniţial, o motocicletă, ne spune autorul. În cele din urmă, au recurs la o maşină. Lozincile tipărite pe manifeste reflectă aceleaşi doleanţe ale românilor de pretutindeni: „NE-AM SĂTURAT DE MIZERIE! VREM SĂ TRĂIM OMENEŞTE! VREM LIBERTATE! JOS

[12] *Ibidem*, p. 82.
[13] *Ibidem*, p. 79.

www.memorialulrevolutiei.ro

DICTATURA! JOS CEAUŞESCU! JOS TIRANIA!”. Ele sunt precedate de cuvinte de solidaritate cu Timişoara: „SĂ FIM ALĂTURI DE TIMIŞOARA!”.

Deşi nu a declanşat nimic concret, acţiunea celor doi a constituit un preambul la evenimentele ce aveau să urmeze.

În seara aceleiaşi zile de 20, lugojeanul Iosif Ianculescu, proaspăt sosit de la Timişoara cu încă trei timişoreni, strigă primul lozincile anticomuniste care vor mobiliza rapid oamenii: „JOS CEAUŞESCU!” şi „JOS DICTATORUL!”. Se conturează, din acest moment, acelaşi scenariu derulat nu cu mult timp înainte şi la Timişoara: se formează o coloană de demonstranţi, care se îndreaptă spre Primărie, pentru a discuta cu autorităţile. După o mică escală în faţa Primăriei, coloana porneşte spre zona industrială a oraşului, pentru a-şi mări rândurile. Se conta şi aici pe muncitori, ca la Timişoara. Din păcate, drumul spre întreprinderile oraşului duce şi către unităţile militare ale Lugojului. Aici aveau să cadă victime tinerii Daniel Brocea şi Valentin Rosada.

Implicarea afectivă a autorului, lugojean la origine, transpare şi din fragmentul care redă o mică, dar simbolică porţiune din itinerariul coloanei de demonstranţi din 21 decembrie: „În acele momente aveau impresia că bunul Dumnezeu se afla printre ei cu adevărat. Au prins curaj; în drum spre stadion coloana de oameni paşnici părea fără sfârşit, numărul celor din coloană creştea cu fiecare metru parcurs. Pe strada Rahova, în dreptul casei unde Valentin Rosada trebuia să se căsătorească, se ţin câteva momente de reculegere. Oamenii sunt cu ochii în lacrimi. Nu puteai să te abţii, indiferent cât erai de tare. «Fata din visul lui Valentin» era acolo, înecată în lacrimi şi durere, gândurile îi erau deşarte, cerul s-a închis pentru ea. A rămas doar amintirea, chipul frumos al celui iubit, care o va bântui toată viaţa...”[14]

Punctul terminus în această zi va fi Primăria, unde vor lua cuvântul mai mulţi demonstranţi, printre care Doru Ursulescu, Gheorghe Burada, Marius Kurin şi Daniel Chinezu. Pentru a doua zi se ia decizia iniţierii unui dialog cu Armata în vederea fraternizării cu locuitorii.

În 22 decembrie evenimentele se precipită în Lugoj, ca şi în alte oraşe ale ţării: greva generală, adunarea din faţa Primăriei, discursurile, coloanele de ordine şi supraveghere, bucuria generală la vestea fugii dictatorului.

În Nădrag, încă din 18 decembrie, „(...) oamenii au aflat cu stupoare că timişorenii care au ieşit în stradă cu o zi înainte cerând libertate au fost

[14] *Ibidem*, p. 95.

www.memorialulrevolutiei.ro

împuşcaţi fără milă”[15]. E o stare de spirit care cere imperios ceva. O schimbare. Care deocamdată pluteşte în aer. Două zile mai târziu, câţiva tineri vor să scoată muncitorimea oraşului în stradă, pentru a protesta. Condiţiile nu sunt prea favorabile, iar ideea este, momentan, abandonată.

Deocamdată se pendulează, în Nădrag, între Timişoara şi Lugoj, oraşele din care vin veşti rele sau mai bune, cum ar fi vestea demonstraţiei din faţa Primăriei din Lugoj, din 21 decembrie. După un incendiu în spatele magazinului forestier, care va alerta, după cum remarcă autorul cu o fină ironie, „spuma” oraşului (inginerul Petrică Şerban, directorul Uzinei „Ciocanul”, Cornel Radu, secretarul adjunct al PCR, şi Vasile Coman, şeful postului de Miliţie), tinerii Sorin Scraba şi Dincă Doru încep să strige lozinci anticomuniste pe străzile oraşului. Tot pe o motocicletă, ca şi la Lugoj, dar fără manifeste. De această dată, protestul este unul verbal: „JOS CEAUŞESCU! CEAUŞESCU PICĂ, NU VĂ FIE FRICĂ! VENIŢI CU NOI ÎN CENTRU!”.

Nu după mult timp, începe greva la Uzina „Ciocanul”, iniţiată de muncitorii de la secţia turnătorie. În continuare, nu se mai „toarnă” decât lozinci! Care răsună pe străzile micului oraş. De impact este scena momentului de reculegere pentru eroii timişoreni şi lugojeni: „Sesizând la timp impasul în care se află tovarăşul director Petrică Şerban (unii muncitori erau hotărâţi să-l linşeze), doctorul Alexandru Factor se urcă pe o platformă de camion şi, salvând aparenţele, le cere demonstranţilor să păstreze un moment de reculegere în memoria celor ucişi la Timişoara şi Lugoj. Toată lumea îngenunchează, «stăpânii» rămân în picioare, sfidători şi plini de sine, «apărând cauza partidului aflat în agonie». Tovarăşul Petrică Şerban, sfidându-i pe cei îngenuncheaţi şi muţi de durere, începe să aplaude frenetic. Mintea bolnavă de prea multă putere şi doctrină comunistă îl ducea cu gândul la aplauzele «frenetic» de puternice de la Congresul al XIV-lea PCR. Observându-i gestul sfidător, ironic şi meschin, muncitorii cer la unison «demisia»”.[16]

Ca şi în Timişoara şi, ulterior, în alte oraşe, muncitorii vor tăia însemnele comuniste şi, odată cu ele, comunismul, când, după o nouă descindere la „Ciocanul” şi o nouă tentativă de a dialoga cu puterea, Nădragul este declarat, la ora 23.45, oraş liber de comunism.

În ultima parte a cărţii, autorul ia „în vizor” Bucureştiul, începând cu 21 decembrie, când Ceauşescu a organizat mitingul ce va acţiona ca un tăvălug. Evenimentele sunt surprinse cu acuitate, uneori din minut în minut,

[15] *Ibidem*, p. 99.

[16] *Ibidem*, pp. 101-102.

www.memorialulrevolutiei.ro

deoarece răsturnările de situaţie sunt spectaculoase.

După miting începe rolul indispensabil al tinerilor, care se vor organiza pentru a pune stavilă tancurilor, la fel cum au făcut şi tinerii din Timişoara: „Un grup de tineri au geniala idee de a construi o baricadă în faţă la «Inter». La început au luat jardinierele de flori, scaune de la Restaurantul «Pescăruşul», de la «Dunărea» scaune şi mese din tablă (de pe terasă) şi coşurile de gunoi de pe stâlpi. Toate acestea în curajoasa idee de a opri tancurile."[17]

Trei au fost doleanţele tinerilor, subliniază Costel Balint: „Grupul care a înjghebat baricada a făcut repetate chemări la non-violenţă, şi-au exprimat solidaritatea cu Revoluţia de la Timişoara şi au revendicat înlăturarea regimului comunist al lui Nicolae Ceauşescu."[18]

Din păcate, şi aici non-violenţa a fost răsplătită cu violenţă: doi tineri sunt împuşcaţi în faţa Bisericii Kreţulescu: „Unul dintre ei este dezbrăcat de cămaşa plină de sânge, care este ridicată de un tânăr, strigând: «Uitaţi cum omoară copiii!»".[19]

Episodul baricadei aduce în centru un personaj controversat al Revoluţiei, care trebuie însă „judecat" cu umbrele, penumbrele şi luminile sale. Este vorba de Dan Iosif, prezent în miezul evenimentelor de la „Inter". Deşi este destul de lung, reproducem în totalitate episodul cu pricina, deoarece tot ce s-a întâmplat acolo este acum istorie:

„Baricada construită la «Intercontinental» se vroia un punct de rezistenţă al celor cu mâinile goale, dar plini de dorinţa libertăţii.

În jurul orei 15,30 două TAB-uri au încercat să lovească baricada în zona «Pescăruşul», pe partea dreaptă, venind dinspre Piaţa Romană. Un TAB rămâne agăţat de una din maşinile pe care a izbit-o. În acel moment, se aruncă cu cocteiluri Molotov. Lângă TAB se afla un camion al Uzinei «Electrica» şi înăuntru erau o anvelopă şi un colac gros de cablu de 2 ţoli. Sticla a căzut pe anvelopă, provocând incendiul. În jurul baricadei, deşi era trecut de ora 18,00, se luminase ca de ziuă. Dinspre «Intercontinental» apare un TAB, care încearcă să lovească baricada la ieşirea din metrou. Cineva aduce o şa pe care erau butoaie de motorină. Un tânăr din baricadă, Dan Iosif, l-a întrebat pe cel ce a adus butoaie dacă ştie să facă un derapaj controlat. Acesta a răspuns afirmativ. Au desfăcut butoaiele cu motorină. Şoferul a intrat în derapaj controlat, a lovit baricada şi a rămas acolo. O parte din butoaie s-au răsturnat. Când TAB-ul a venit, cineva a aruncat cu

[17] *Ibidem*, p. 110.
[18] *Ibidem*, p. 110.
[19] *Ibidem*, p. 110.

www.memorialulrevolutiei.ro

un «Molotov» şi a luat foc tot TAB-ul. Apar pompierii, care reuşesc să stingă focul care părea devastator, având în vedere că TAB-ul era prevăzut cu muniţie de luptă. În spatele baricadei, tinerii protestează şi încearcă să facă o proclamaţie aidoma celor de la Timişoara. Se fac chiar şi guverne.

La ora 12,00, un tinerel (Bogdan) aduce o portavoce luată de la tatăl său, care lucra la Casa Poporului. Câţiva tineri au smuls capota de la o Dacie, au scos acumulatorul, au alimentat-o, după care un tânăr (Dincă) ţinea bateria, Dan Iosif vorbea la microfon şi un alt tânăr ţinea portavoce ridicată.

La microfon, Dan Iosif spune: «Vă rog, faceţi linişte! Armata doreşte să ne adreseze un mesaj!». S-a făcut linişte. În faţă erau 30.000 de oameni, pe spaţiul verde din faţa Teatrului Naţional şi în faţă la «Inter». Unii au început să strige, făcându-i golani pe cei de la baricadă, strigându-le că vor fi arestaţi, că sunt nebuni, că vor fi împuşcaţi. Dan Iosif le spune: «Oameni buni, n-aveţi curajul să veniţi între noi, dar măcar strigaţi tot ce auziţi că strigăm şi noi!». După o linişte aparent înşelătoare, urmează iadul baricadei. O rafală de armă automată face primele victime. Tânărul care ţinea portavoce este împuşcat în piept. În jurul orei 2,00, un zgomot de huruit de tanc se auzea tot mai aproape de baricadă. Tancul, cu viteză mare, spulberă baricada. Un al doilea tanc îl urmează îndeaproape. Primul tanc s-a dus în jos, spre Piaţa Unirii, al doilea a făcut stânga în faţa Ministerului Agriculturii, a deschis focul cu mitraliera, a intrat pe strada Galaţi, unde a strivit şase Dacii."[20]

Ucidere în masă şi sinucidere, acestea au fost coordonatele după care a evoluat Revoluţia în Bucureşti. Sinuciderea generalului Milea a fost la fel de controversată precum imaginea lui Dan Iosif. Considerat trădător de Nicolae şi Elena Ceauşescu, generalul Milea declanşează, prin moartea sa, reacţii care vor precipita lucrurile. La Timişoara „Ofiţerii se simţeau culpabilizaţi, făcuţi trădători. Izbucnesc spontan înjurături la adresa lui Ceauşescu – comandantul suprem – şi ameninţări de tot felul: «Fărâme îl facem!». Ofiţerii din comandamentul de la Timişoara erau furioşi, excesiv de nervoşi. Jigniţi. Făcuţi spioni şi trădători..."[21] La Bucureşti „Vestea are un efect invers faţă de cum crezuse Ceauşescu. Armata a pactizat deschis cu manifestanţii. Tinerii urcă pe TAB-uri şi îi îmbrăţişează pe ostaşi, le oferă pâine şi ţigări"[22].

Revoluţia se mută, în continuare, din stradă în clădirea Televiziunii, mai precis în Studioul 4, unde manifestanţii pătrund fără probleme. Se ţin

[20] *Ibidem*, pp. 110-111.
[21] *Ibidem*, p. 117.
[22] *Ibidem*, p. 118.

www.memorialulrevolutiei.ro

apoi speech-uri în Balconul CC-ului. Ni se perindă, în paginile acestui subcapitol, nume care nu mai au nevoie de nicio prezentare sau altele care îşi fac prima apariţie publică: actorul Ion Caramitru (care va lua primul cuvântul în Studioul 4), poetul disident Mircea Dinescu, Petre Roman, Ion Iliescu, Dumitru Mazilu, Dăscălescu, Ilie Verdeţ, generalul Voinea, generalul Guşe etc. Autorul întretaie episodul cu flash-uri cu Nicolae şi Elena Ceauşescu planând deasupra unei Românii în flăcări din toate punctele de vedere.

Scene şi scenete din „bucătăria internă" a Televiziunii sunt inserate în subcapitolul *Secvenţe filmate şi înregistrate din timpul discuţiilor de la ora 18,23*. Aici îi găsim în „chinurile facerii" Consiliului FSN-ului pe Ion Iliescu şi pe Petre Roman, alături de grade diferite ale Armatei: generalii Nicolae Militaru şi Guşe, colonelul Pârcălăbescu şi căpitanul Mihai Lupoi. Nu lipseşte Silviu Brucan, care, enervat la culme, încearcă să instaureze ordinea în haosul proaspăt creat: „(bate-n masă) Tăceţi, domnule, din gură!"; „(către Guşe şi şeful trupelor USLA) Linişte, domnule...! Alo, ieşiţi afară dacă vreţi să vorbiţi! Noi trebuie să ne concentrăm aici. Nu se poate aşa!"[23] Haosul de afară, care se prefigurează din nou, nu îl va putea opri nimeni.

Nu peste mult timp, Ion Iliescu va citi, în faţa întregii Românii, Comunicatul către ţară al Consiliului Frontului Salvării Naţionale, pe care autorul l-a integrat în paginile cărţii, neomiţând nici Programul acestuia, cu cele 10 puncte ale sale. Sunt înşiruite şi numele membrilor acestui Consiliu, care, conform lui Ion Iliescu, „(...) este o structură provizorie, gândită într-un mod foarte operativ. Lista rămâne deschisă, nu aceasta va fi componenţa completă a Consiliului"[24].

Revoluţia este deja reinstaurată în stradă. Încep să cadă alte şi alte victime, care vor îngroşa rândurile... celor morţi. Deşi fugit, zburat sau „zburătăcit" din Bucureşti, Ceauşescu îl mai bântuie. Nu se mai înţelege nimic din ceea ce se întâmplă. Generalii Armatei se angrenează, neputincioşi, într-un duel verbal care nu duce la nimic. „În CC generalul Guşe Ştefan îl întreabă furios pe generalul Vlad Iulian, şeful Securităţii: «Domnule, aceştia care trag sunt ai dumneavoastră?» Iulian Vlad: «Ai mei nu sunt în niciun caz!» Ştefan Guşe: «Armata nu s-a urcat pe Palatul Regal ca să tragă.» Iulian Vlad: «Domnule, nu sunt ai noştri! Să fie clar! Nu sunt ai mei!» Ştefan Guşe: «Dacă e aşa, hai să facem ceva să înceteze mascarada asta!»"[25]

[23] *Ibidem*, p. 126.
[24] *Ibidem*, p. 134.
[25] *Ibidem*, p. 129.

www.memorialulrevolutiei.ro

Nu este uitat nici Nicu Ceauşescu, a cărui capturare urmată de înjunghiere, ce încheie subcapitolul amintit, este taxată de autor, care pune faţă în faţă două atitudini diametral opuse, succedate într-un interval foarte scurt de timp: „În acele momente, un individ plin de ură şi răzbunare a venit şi a dat mişeleşte prin spate cu cuţitul, fugind imediat. (...) Câţiva şoferi de bun simţ de la ITB şi câţiva tineri adevăraţi l-au introdus într-o cameră de toaletă de la parterul Televiziunii."[26] De altfel, aceeaşi este poziţia autorului (una normală!) şi referitor la Zoe Ceauşescu, care „Este urcată într-un TAB pe post de «teroristă» (mare captură!). De la ridicol la penibil... Ce vină avea această fată că s-a născut fata dictatorilor, cu ce greşise? Pentru ce această umilinţă a fiinţei umane? Intrarea pe tărâmul libertăţii şi al democraţiei se face cu răzbunări, cu vendete. Furturile, jafurile erau la tot pasul. Aceste acte nesăbuite nu se televizau. Oamenii, trecătorii, erau imuni, nepăsători, indiferenţi la aceste fapte. Important era ca clanul Ceauşescu să dispară cu orice preţ. După aceea vor vedea..."[27]

Cartea se apropie astfel de sfârşit. Ea se încheie cu procesul Ceauşeştilor, urmat de scena execuţiei şi a îngropării, autorul implicându-se, şi de această dată, afectiv: „Noaptea devine chinuitoare. Nimeni nu poate dormi, deşi de la «preşedinte» până la ultimul soldat toată lumea este la limita imposibilului. Ceauşescu, în ciuda celor întâmplate, nu-şi dă seama că dictatura lui a trecut, par disperaţi şi rupţi de realitate, speră ca ceva să se întâmple. Ar da tot timpul dictaturii înapoi, ar lua-o de la capăt cu acelaşi preţ. Sunt disperaţi, nimeni nu le dă nicio veste."[28]

Scena succesivă execuţiei Ceauşeştilor frizează deja grotescul: „«Marea revoluţionară», reprezentanta tineretului în noul FSN, Cerasela Birjac, fără reţinere, trece la percheziţionarea morţilor. Dezamăgire, în afară de ceas şi nişte chei, mortul Nicolae Ceauşescu nu avea nimic, nici bani de înmormântare... Ritualul este la fel şi asupra «decedatei» Elena Ceauşescu. O brăţară de aur, ruptă de un glonte şi murdară de sânge închegat, un lănţişor de aur, nişte agrafe şi o cheie mică de yală. Este acoperită şi ea cu o pânză albă."[29]

Iar înmormântarea este la fel de falsă ca procesul care a precedat-o. Lipsesc cele mai „elementare" elemente (ca să facem un joc de cuvinte!), pe care autorul ni le punctează, pe alocuri, cu uşoară ironie: „Cele două gropi «de veci» ale soţilor Ceauşescu erau săpate la 100 de metri una de alta, pe motivul pueril că nu erau locuri suficiente... Deşi preoţii au jucat un rol

[26] *Ibidem*, p. 131.
[27] *Ibidem*, p. 147.
[28] *Ibidem*, p. 153.
[29] *Ibidem*, p. 174.

www.memorialulrevolutiei.ro

important în istoria României, de data aceasta ei n-au fost prezenţi la această parodie de înmormântare. În goana nebună a funeraliilor familiei Ceauşescu sunt uitate crucile celor doi împuşcaţi. Ce mai conta acum o cruce sau două, totul este când şi unde s-o pui! Dar să o şi faci!”[30].

Lipsurile sunt compensate prin excesul de zel în alte direcţii. „Era trecut de ora 18,00, groparii şi-au desăvârşit «opera». Nicolae şi Elena Ceauşescu au fost betonaţi muncitoreşte, pentru ca noua conducere a CFSN-ului să fie sigură că aceştia vor ajunge în Iad şi nu în Paradis, aşa cum am fost învăţaţi – «clasa muncitoare merge în Paradis». Gropile betonate păreau a fi nişte baraje, până şi cei care au construit Canalul Dunăre-Marea Neagră ar fi invidioşi pe aceste lucrări. Groparii, singurii civili aduşi, au plecat şi ei acasă, bucuroşi, cu simţul datoriei împlinite.”[31]

După „artileria” de date şi informaţii, ce pune la încercare atât mintea cititorilor avizaţi (care au trăit personal evenimentele şi le mai şi cunosc din bibliografia de specialitate), cât şi pe cea a lectorilor mai fragezi (ce nu se încadrează în niciuna din situaţiile de mai sus), finalul cărţii îi îndreaptă pe toţi, deopotrivă, în zona poeticului. Sunt puse faţă în faţă două lumi: una ce tocmai a apus şi una ce se prefigurează: „Din văzduh, fulgi jucăuşi de zăpadă zburdă în aerul rece al Bucureştiului. Cad încet, acoperind pământul îngheţat, neprietenos, dar atât de străbun. Ultimele raze ale amurgului strălucitor de decembrie însângerat îmbracă mantia alb strălucitoare, învăluită în valuri tremurătoare de lumină de un neant închis, aproape neagră. În depărtare se întindeau grămadă fulgi de nea spre zări necunoscute. Mai jos, în cimitir, o dâră neagră din pământul galben se pierde în dunga de vipuşcă roşie ca sângele ce îmbrăţişa tot pământul... Totul prevestea o sosire prematură a unei noi ere, pline de convulsii, într-o societate atât de bolnavă. Deocamdată, acolo era atâta linişte şi nimic nu prevestea că acel plăpând firişor de iarbă din cimitir nu se mai clintea.”[32]

Deşi participant direct la Revoluţie, arestat şi bătut în beciurile Miliţiei, Costel Balint nu este deloc vindicativ vis á vis de ordonatorii şi executanţii represiunii din Decembrie 1989. Ultima propoziţie a cărţii, intercalată între puncte de suspensie, are forţa unei sentinţe: „... Moartea nu mai avea nimic eroic în ea, dar nici uciderea altora...”[33]

ADINA **HORNEA ABRUDA**

[30] *Ibidem*, p. 174.
[31] *Ibidem*, pp. 174-175.
[32] *Ibidem*, p. 175.
[33] *Ibidem*, p. 175.

www.memorialulrevolutiei.ro

Gino Rado, ***Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989***, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, 206 p.

The first chapter of the book gives a brief summary of the Romanian Communist Party, the ascent of the people's beloved "son" which became a member of the Romanian Communist Party in 1933, the orders that have been given and the repressive actions that have been taken by the party officials between December 16th and December 22nd 1989 (in a chronological order, by days and hours), including the participation of the Romanian patriotic guards to the repression of the Revolution, as well as the tentative to organize a counter-demonstration in Timisoara, through the "Action 20.000".

The second chapter is focussed on the activity of the Ministry of Internal Affairs which included the Securitate structures, the communist militia, the Securitate forces and the Firefighters, the State Archives, the penitenciaries and the special schools for labour and juvenile rehabilitation and, later on, the Border Guard troos.

The last chapter of the book reviews the actions of the Ministry of National Defense during the events of 16th to 20th of December 1989, as well as the military units of the Ministry of National Defense located within the military actions area in Timisoara and the various military orders given between the 17th and 18the of December 1989.

The book ends with a set of attachments: documents and decrees released by the Romanian Communist Party, decrees and orders passed by the Ministry of Internal Affairs, as well as several attachments regarding the Ministry of National Defense.

Key-words: **Romanian Communist Party, Ministry of Internal Affairs, Ministry of National Defense, Securitate, Gino Rado.**

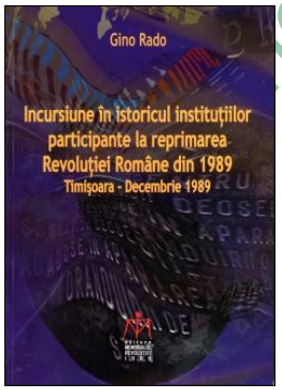
Gino Rado
Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989
Timişoara - Decembrie 1989

Nu este uşor să păstrezi aprinsă flacăra Revoluţiei după 22 de ani şi nu puţini sunt cei care nu mai vor să audă nimic despre comunism şi viaţa de dinainte de 1989, în goana lor pentru supravieţuire sau îmbogăţire ce a cuprins, tot mai acut, şi societatea noastră. Pentru Revoluţie şi comunism a curs multă cerneală, de la fapte reale şi istorie orală la literatura de sertar, însă o *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989*, la modul realist, cu documente la vedere, nu s-a mai făcut până acum.

Cartea de faţă urmăreşte, pas cu pas, structura şi organizarea instituţiilor care deserveau puterea, respectiv Partidul Comunist Român, Miliţia şi Securitatea.

Singurul partid politic, P.C.R-ul, decidea, cu unanimitate de voturi,

memorialulrevoluţiei.ro

în toate aspectele vieţii politice şi sociale a cetăţenilor. Nimic nu se făcea fără ştirea şi acordul partidului. Pentru ca cel mai temut partid să ajungă să deţină puterea exclusivă, au fost, în primul rând, eliminaţi adversarii politici: personalităţi din viaţa publică, politicieni, intelectuali sau simpli cetăţeni care se opuneau partidului, aceştia sfârşind în lagărele de deportare din Siberia şi Kazahstan sau în închisorile comuniste. Schimbarea regimului ţării, transformarea monarhiei în republică, epurările pe criterii politice şi etnice, colectivizarea agriculturii, naţionalizarea pământurilor şi a proprietăţilor, confiscarea averilor, deportarea a peste 40.000 de cetăţeni din Banat şi din zona de frontieră cu fosta Iugoslavie, deportarea sau obligarea cetăţenilor să construiască creaţiile-gigant ale partidului: Canalul Dunăre-Marea-Neagră, Porţile-de-Fier, Casa Poporului, distrugerea satelor, politizarea tuturor domeniilor de activitate, promovarea ateismului, iată câteva „binefaceri" ale guvernării P.C.R-ului în cei peste 40 de ani de dictatură comunistă.

În primul capitol este prezentat un scurt istoric al Partidului Comunist Român, cu date concludente în ceea ce priveşte momentele-cheie, care vin în ajutorul cititorului neavizat, astfel că acesta se va familiariza treptat cu felul în care a fost condusă ţara noastră. De mare interes sunt paginile care se referă la ascensiunea „fiului" cel mai iubit al poporului, membru P.C.R. încă din 1933. Tot în primul capitol sunt incluse toate ordinele date, din care reiese modul violent în care au acţionat organele de partid între 16 şi 22 decembrie, pe zile şi ore, inclusiv participarea gărzilor patriotice la reprimarea Revoluţiei, precum şi tentativa de a realiza o contrademonstraţie la Timişoara prin „Acţiunea 20.000".

Capitolul al doilea prezintă Ministerul de Interne, „organ central al administraţiei de stat"[1], ce avea „sarcina de a înfăptui politica partidului şi a statului".[2] „Din Ministerul de Interne făceau parte Securitatea, Miliţia, Trupele de Securitate şi de Pompieri, Arhivele Statului, penitenciarele şi şcolile speciale de muncă şi reeducare pentru minori. Din 11 decembrie 1989, Trupele de Grăniceri au intrat în subordinea M.I."[3]

Ultimul capitol al cărţii conţine acţiunile M.Ap.N. în ceea ce priveşte evenimentele din 16-20 decembrie 1989, enumerarea unităţilor militare ale M.Ap.N. aflate pe raza acţiunilor militare din Timişoara şi diferite ordine militare care s-au dat între 17 şi 18 decembrie 1989.

---

[1] Decretul 121/08.04.1978, Art. 1.
[2] Decretul 121/08.04.1978, Art. 1.
[3] Gino Rado, *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989,* Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, p. 25.

www.memorialulrevolutiei.ro

Cartea se încheie cu o serie de anexe, care sunt generoase ca număr de pagini, dar şi privind conţinutul, organizate simetric şi ele, tot în 3 capitole.

Prima parte a anexelor se referă la documente P.C.R.: Constituţia Republicii Populare Române din 1948; Constituţia Republicii Socialiste România din 1965; componenţa Comitetului Central al P.C.R. din 1985, a Biroului Comitetului Judeţean de Partid din Timişoara din anul 1988, a Biroului Municipal Timişoara al P.C.R; Decretul nr. 765 din 4 septembrie 1968 privind constituirea, organizarea şi funcţionarea Gărzilor Patriotice; Legea nr. 33/1968 privind pregătirea tineretului pentru apărarea patriei; Decretul nr. 61 din 25.03.1981 pentru modificarea Decretului Nr. 678/1969 privind regimul de pază a frontierei de stat a R.S.R; un tabel nominal cu cadrele Statului Major Judeţean al Gărzilor Patriotice şi decretul prezidenţial cu privire la instituirea stării de necesitate pe teritoriul judeţului Timiş.

Al doilea set de anexe vizează decrete şi ordine emise de Ministerul de Interne, cum ar fi: Decretul nr. 25 pentru înfiinţarea Miliţiei; Legea nr. 21 din 18.11.1969 privind organizarea şi funcţionarea Miliţiei; Decretul nr. 121 din 3 aprilie 1978 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului de Interne; Ordinul ministrului de Interne nr. 02600 din 01.07.1988 pentru organizarea intervenţiei şi restabilirea ordinii publice, conducerea forţelor de intervenţie, lista cu armamentul, mijloacele şi tehnica de luptă a plutonului de intervenţie-miliţie şi pentru instruirea elevilor din şcolile militare, precum şi planurile unice de acţiune pentru asigurarea ordinii şi liniştii publice în judeţe.

În anexele referitoare la Ministerul Apărării Naţionale putem consulta Decretul nr. 867/1971 privind regimul armelor, muniţiilor şi materialelor explozive, şi anume Secţiunea a II-a: Deţinerea şi portul armelor şi muniţiilor de către militari şi Secţiunea a III-a: Deţinerea şi folosirea materialelor explozive.

Nota telefonică nr. A.2/0885 din 17.12.1989, emisă de Ministerul Apărării Naţionale, respectiv „Tabela – ABC – Ana" şi Jurnalul Unităţii Militare 01024 din 17/18.12.1989 până în 20.12.1989 încheie această carte, care „este, de fapt, o primă etapă dintr-un proiect mai amplu, urmând ca fiecare instituţie să fie studiată printr-o cercetare analitică, după rigori ştiinţifice bine stabilite".[4]

Simona **MOCIOALCĂ**

[4] *Ibidem*, p. 5.

www.memorialulrevolutiei.ro

Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, 516 p.

Candelă împotriva timpului este o carte-document, după cum afirmă chiar preşedintele Asociaţiei Memorialul Revoluţiei din Timişoara, domnul dr. Traian Orban în argumentul ce deschide paginile volumului, menţionând preocuparea continuă de a acumula mărturii ale evenimentelor petrecute în Decembrie 1989 la Timişoara. La demersul domniei sale a contribuit colaborarea cu specialişti interesaţi de autenticitatea mărturiilor orale, scrise sau filmate despre desfăşurarea evenimentelor, menţionându-i pe Smaranda Vultur, Lucian Ionică, Lucian-Vasile Szabo şi întreg personalul specializat de la Memorialul Revoluţiei.

Elaborarea, de către cei doi autori, Titus Suciu şi Vasile Bogdan, a volumului ce grupează mărturiile unui număr de 63 de participanţi la evenimentele din Săptămâna Revoluţiei de la Timişoara din Decembrie 1989, contribuie la arhiva Revoluţiei cu material inedit din prisma celor ale căror mărturii reflectă capacitatea fiecăruia de integrare în desfăşurarea evenimentelor la care fac referire, după scurgerea a două decenii de la evenimente.

În cuvântul înainte autorii menţionează parcursul firesc al elaborării cărţii ca document ce întregeşte aspectele ce nu au fost surprinse în cadrul filmului realizat în 2009, publicând integral interviurile ce au stat la baza concretizării acestuia.

Chiar de la început se afirmă ataşamentul autorilor la cauza Revoluţiei, ce se doreşte un omagiu pentru cei ce şi-au pierdut viaţa în timpul evenimentelor, au fost răniţi, arestaţi sau au dispărut fără urmă. Respectul autorilor se extinde şi asupra celor rămaşi anonimi, volumul de interviuri fiind, în concepţia lui Titus Suciu, un exerciţiu de admiraţie faţă de toţi cei implicaţi, fără a o face cu judecăţi de valoare, observând cu obiectivitate evenimentele şi implicarea motivată a participanţilor.

Vălul timpului este cel ce uniformizează dovezile, în contextul actual acestea fiind încărcate de anumite aspecte ce astăzi par redundante prin publicarea unui număr considerabil de referinţe ale momentului istoric, dar modul în care autorii au ales să le prezinte cu obiectivitate, intervenind doar în transpunerea într-o formă literară, oferă eleganţă textului, reflectând realitatea crudă a acelor momente, la care fiecare participant se referă cu

www.memorialulrevolutiei.ro

emoţie, relatând adevărul ce a creat o realitate ce le-a influenţat viaţa şi evoluţia ulterioară. Chiar titlul, *Candelă împotriva timpului*, face referire la acest aspect al timpului care aşterne vălul uitării, flacăra ce arde fiind memoria vie a evenimentelor şi a oamenilor ce le-au creat.

Evenimentele sunt prezentate cronologic, făcându-se constant referiri la debutul evenimentelor, la condiţiile particulare ale implicării fiecărui participant, existând şi o topografie în format digital a evenimentelor, cartea-document fiind elaborată pe baza filmului de patru ore, a serialului *Candelă împotriva timpului*.

Rememorarea evenimentelor din Decembrie 1989 se face în paginile prezentului volum cu rigoare şi decenţă, fără a intercala inerentele critici ale celui ce uneşte textul şi-i conferă uniformitate, mai ales că sursa informaţiilor a parvenit pe căi diverse, de la interviuri cu participanţii la declaraţii scrise şi chiar filmări de dialoguri. Se menţionează aportul doamnei Smaranda Vultur, specialist în istorie orală, profesor la Universitatea de Vest din Timişoara, prin furnizarea bogatului material filmat de către studenţii domniei sale (interviuri cu participanţi la evenimente, răniţi sau urmaşi ai celor decedaţi), material ce a constituit baza arhivei audio şi video de care autorii s-au folosit în elaborarea filmului documentar şi a structurii volumului pe care cei doi autori l-au realizat şi difuzat în 2009. Ca şi în cazul arhivei memorialistice, şi filmul se bazează pe volumele ce fac referire la acelaşi eveniment, publicate de Titus Suciu, *Reportaj cu sufletul la gură* şi *Lumea bună a balconului*.

Reprezentanţii Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, Traian Orban şi Gino Rado, sunt cei la propunerea cărora cele 8 episoade ale serialului difuzat în 2009 la TVR 3 şi TVR Timişoara au fost inscripţionate digital pe cele două DVD-uri ataşate prezentului volum, demers care se datorează efectiv domnului Ioan Savu.

După cum afirmă autorii, publicarea volumului s-a făcut pentru o completare a informaţiei, deoarece materialul filmat avut la dispoziţie din sursa menţionată avea 2865 de minute, iar filmul surprinde doar 180 de minute.

Seria interviurilor începe cu comentarii ale celor doi autori, ce fac trimitere la cele două momente-reper ale implicării persoanelor intervievate, 1989 şi 2009. Seria acestor interviuri este deschisă de Petru Ilieşu şi continuă, în ordinea cronologică a desfăşurării evenimentelor din Decembrie 1989, cu Adrian Kali, Lorin Ioan Fortuna, Claudiu Iordache, László Tőkés, Joszef Kabai, Ilie Stepan, Ildiko Baranyi, Francisc Baranyi, Stelian Borza, Ioan Gheorghe Bândariu, Marian Olaru, Cornel Ungureanu, Ştefan Iordănescu, Mircea Gaşpar, Daniel Zăgănescu, Nicolae Durac, Marius

www.memorialulrevolutiei.ro

Teodorescu, Eugen Gheorghioiu, George Ardeleanu, Eugen Gherga, Virgil Hosu, Viorel Sasca, Alexandru Ciura, Marius Mioc, Alexandru Cuţară, Gheorghe Ciuhandu, Vasile Ioan Moldovan, Costel Balint, Silviu Manea, Aurel Chindea, Constantin Duma, Mircea Radu, Traian Orban, Vasile Bărbat, Ioana Bărbat, Ana Belici, Mihaela Munteanu, Dumitru Părpăluţă, Ioan Bânciu, Dan Gavra, Adrian Oteliţă, Liviu Barbu, Mihaela Ferkel Şuteu, Dan Ioan Paşca, Elena Pop Caceu, Nicola Trăilă, Alecu Reus, Crenguţa Huţanu Stoian, Ioan Ianăş, Ioan Savu, Mirko Atanaţcovici, Sabin Mărieş, Maria Trăistaru, Petre Petrişor, Eugen Moţăţeanu, Pia Oancea, Viorel Oancea, Constantin Lupu, Ioan Laslău, Ioan Olaru, Bogdan Herzog, George Balica şi Mihai Anghel, interviuri ce introduc cititorul în contextul contemporan al evenimentelor, fiecare având o perspectivă ce conferă autenticitate.

Concepţia grafică şi tehnoredactarea i se datorează lui Gino Rado, coperta lui Traian Abruda, menţionând şi colaborarea cu Studioul TVR Timişoara.

Motivaţia publicării acestui volum de interviuri ce reflectă realitatea personală a fiecărui participant la evenimentele din Decembrie 1989 s-ar fi cuvenit tradusă la final, sub forma unui rezumat.

Salutăm apariţia volumului şi considerăm că poate fi o carte-document, aşa cum au intenţionat autorii, instrument primordial de studiu pentru cei interesaţi de orice etapă a istoriei naţionale, mai ales de cele ce au iscat controverse rezultate din necunoaşterea şi ignorarea adevărului istoric.

Lector univ. dr. Mihaela **VLĂSCEANU**

www.memorialulrevolutiei.ro

Apostol Stan, ***Revoluţia română văzută din stradă: decembrie 1989-iunie 1990,*** Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2007, 366 p.

Apostol Stan writed down, in a journal, a series of personal and historical events or historical events that gained a personal aura, that have changed his life as well as the lives of himself and other fellow citizens. The author is at the same time a witness, a storyteller and a critic in a memoir written by a historian who managed to successfully cover the last two decades of the communist regime.

After an introduction, which is in fact a road-journal depicting a journey to America -the county of unlimited freedoms – journey which is somehow intented to prepare the narrator's eye for an accurate perception of what is to happen in the hermetically closed country of origin, the events begin to precipitate: the workers from Brasov rise in revolt, Ceauşescu refuses the Gorbachev's perestroika and later on, his regime collapses.

This book, unlike others written by experts, is a valuable asset in terms of information it renders: an inside retrospection of the history of the National Institute and Academy.

Key words: **America, greyhound, neo-Stalinism, perestroika, IREX, institute, stupid people, revolution, oligarchy.**

Cuvântul înainte dă impresia unei justificări riguros argumentate asupra a ceea ce scrie autorul. Ca şi mine, oricare cititor s-ar întreba: De ce? Este unul dintre puţinii istorici oarecum „americanizaţi” în perioada „iepocii de aur”, care a şi participat la momentele de răscruce istorică, precum un român de rând. Un român care scrie, într-un jurnal, patru capitole cu întâmplări personale şi istorice sau istorice devenite personale, care i-au schimbat viaţa şi lui, ca şi celorlalţi compatrioţi. Apostol Stan este deopotrivă martor, povestitor şi critic. După cum bine remarcă şi Doina Jela în postfaţă: „Un text memorialistic scris de un istoric şi acoperind perioada ultimelor două decenii de regim comunist prezintă un întreit interes: cel al faptelor nemijlocit înregistrate, cel al evaluării critice şi acela al densităţii dramatice a timpului care nu mai are răbdare. După o introducere-jurnal de călătorie în America tuturor libertăţilor, călătorie menită parcă să pregătească ochiul naratorului pentru o corectă percepţie asupra a ceea ce va să se petreacă în ţara ermetic închisă din care vine, evenimentele încep aici să se precipite: muncitorii de la Braşov se răscoală, Ceauşescu refuză perestroika gorbaciovistă, regimul lui se prăbuşeşte. Avem apoi o suită de tablouri atent decupate astfel încât descrierea să se constituie simultan în analiză: amalgamul de disidenţi şi oameni vechi din guvernul

www.memorialulrevolutiei.ro

provizoriu; masele din stradă şi teroriştii; emanaţii revoluţiei şi procesul Ceauşeştilor; renaşterea partidelor istorice; constituirea societăţii civile; Piaţa Universităţii şi, în final, mineriadele, ca expresie a eşecului; nepreţuita libertate triumfând într-o Românie însângerată. Un text captivant în sine şi o nepreţuită sursă pentru viitoarele mari sinteze despre Revoluţia română din Decembrie 1989." Toate acestea în patru capitole: „Prin America cu *greyhound*-ul"; „Neostalinism în loc de perestroikă"; „Căderea lui Ceauşescu"; „O nouă revoluţie anticomunistă".

Această carte, spre deosebire de altele scrise de specialişti, are totuşi un plus de valoare ca informaţie: aflăm un scurt istoric din interiorul Institutului Naţional şi al Academiei, cum erau şi cercetătorii – ca elită – monitorizaţi la ieşirea din ţară, cu prilejul unui simpozion, sentimentele contradictorii trăite şi retrăite de autor: pe de-o parte, teama de a nu fi luat la ochi de securitatea statului, ca beneficiar al bursei IREX (International Research and Exchanges) – teamă care s-a dovedit a fi reală, pentru că a fost turnat, la întoarcerea în ţară, deoarece a dialogat în avion cu două americance care făceau cursa spre New York cu escală la Amsterdam; pe de altă parte, de la mirajul banalităţilor occidentale şi modul de viaţă american până la interesul stârnit de metropola New York, Washington DC, viaţa social-academică, economică şi politică a acelor zile în tărâmul tuturor posibilităţilor.

Fundaţia Fullbright i-a prilejuit autorului nu numai cunoaşterea unei lumi diverse, multietnice şi influente, dar şi întâlnirea cu diplomaţi, printre care i-a cunoscut (sau recunoscut) pe cei cu rădăcini în România. Pe parcursul a 75 de pagini, cititorul îl poate urma pe Apostol Stan prin Manhattan, apoi în capitala SUA, la Library of Congress (una dintre cele mai mari biblioteci din lume), la National Archives of the United States of America, unde a poposit pentru a-şi face o părere despre documentele de studiu referitoare la relaţiile româno-americane, dar şi la cele cu ţările balcanice şi alte state, mai ales Rusia, Germania şi Austro-Ungaria.

„Institutul de istorie «N. Iorga», unde lucram, fusese creat şi profilat ca un centru românesc de istorie universală. (...) Numai că şcoala aceasta de gândire istoriografică, în anii comunismului, dacă teoretic era afirmată, practic era redusă la localism sau cel mult la un regionalism, accentul punându-se pe epocile modernă şi contemporană, cu privire specială asupra influenţelor slavo-ruso-sovietice şi ascensiunea clasei muncitoare până la poziţia de rol politic conducător în societatea românească." Astfel, istoriografia naţională „prin cenzură şi prin izolarea externă a cercetătorilor era condamnată la stagnare şi marginalizare. Or, ajuns la Library of Congress şi având un acces nemărginit la surse: dicţionare, enciclopedii,

www.memorialulrevolutiei.ro

cărţi, publicaţii, inclusiv reviste de istorie universală, căutam îndeosebi lucruri privitoare şi la istoria României. Predilect urmăream scrieri de istorie modernă şi contemporană din perspectiva întregii arii geografico-istorice în care ne situam. Cercetam serii de casete cu titluri de tipărituri privind imperiile din secolele XVIII-XX în umbra, adăpostul, protecţia şi dominaţia cărora ne-am aflat. (...) Toate acestea mă interesau pentru a privi România dintr-o perspectivă mai largă. (...) De adăugat că, pe baza unei recomandări de la Bucureşti de a da concurs colegilor de la Arhive, trimişi să depisteze informaţii, să le microfilmeze şi să le depună într-un stoc accesibil în ţară, dar şi din prietenie şi consideraţie pentru şeful acestui colectiv, Gheorghe Hurmuzache, m-am alăturat acestui grup timp de câteva zile. Am consultat o serie de dosare microfilmate, datate cronologic începând din anii ’80 ai secolului al XIX-lea, până în preajma Primului Război Mondial, 1914. Toată această informaţie era constituită din rapoarte diplomatice ale oficiilor respective americane nu numai din Bucureşti, ci şi din capitale limitrofe, îndeosebi Atena şi Belgrad. Aceste rapoarte înaintate la Washington cuprind relatări despre politica internă din România, mersul economiei şi principalele direcţii de dezvoltare, aspiraţii sociale şi naţionale, relaţii cu vecinii, îndeosebi bulgarii, sârbii şi grecii, în ultimii ani de existenţă balcanică a Imperiului Otoman.”

Aceleaşi relatări dau detalii despre interesele şi poziţia marilor puteri europene, înseosebi Rusia, Austro-Ungaria şi Germania, faţă de soluţionarea aspiraţiilor naţionale ale acestor popoare sud-est europene, interesele speciale ale SUA în România faţă de resursele ei de petrol şi demersurile pentru procurarea de armament. Autorul face referire şi la genocidul de la Hiroshima, oraş-port în Japonia, asupra căruia superfortăreaţa americană „Enola Gay” a lansat, din zbor, la 6 august 1945, prima bombă atomică, distrugându-l în proporţie de 75%, provocând moartea imediată a circa 80000 de oameni, iar prin urmările poluării cu substanţe radioactive, moartea ulterioară a altor peste 200 000 de japonezi. Decizia i-a aparţinut preşedintelui SUA, Franklin Delano Roosevelt (1882-1945), adept al unei politici externe dure şi al expansiunii nord-americane în America latină. El a iniţiat un plan de reforme americane, „New Deal”, pentru redresarea economiei americane, după marea criză din perioada 1929-1933. În Al Doilea Război Mondial s-a afirmat ca partizan al unei strânse alianţe antifasciste. A hotărât fabricarea bombei atomice şi, printr-o diplomaţie activă, a pregătit sfârşitul războiului. A participat la crucialele conferinţe de la Teheran, din anul 1943, şi Yalta, în 1945. De fapt, la acest substrat al intereselor economice şi al capitalismului de stat vrea să ajungă autorul. „Despre FBI şi CIA fusesem învăţat că reprezentau servicii de informaţii şi

www.memorialulrevolutiei.ro

spionaj puse în slujba politicii expansioniste şi dominatoare americane, autentice centre de subversiune, organizatoare de conspiraţii şi chiar de acţiuni criminale. În acest sens, cum se susţinea în unele medii comuniste, CIA ar fi fost implicată, în 1973, în răsturnarea de la putere şi asasinarea preşedintelui ales democratic al Republicii Chile, Allende." Pentru cei care nu cunosc, Salvador Gossens Allende (1908-1973) a fost lider al Partidului Socialist din Chile şi şef al guvernului Unităţii Populare, din 1970 până în 1973, când a fost ucis în cursul unui puci militar de dreapta.

„Era un mit, dezinformare sau adevăr?" – se întreabă naratorul obişnuit cu controlul şi securitatea de acasă. Dincolo de naivitatea privind lipsa pazei şi a securităţii la Casa Albă – măsuri care, evident, nu erau excesiv la vedere – autorul reflectă şi încearcă să-şi lămurească problema prin acest itinerar turistic comparativ cu ritualurile de-acasă. „Nu existau interdicţii de circulaţie în jur şi nici gărzi plasate la porţile de intrare, cum se întâmpla, de pildă, la Bucureşti, unde asemenea servicii secrete erau ascunse sub umbrela unor ministere, până şi într-o instituţie formal civilă ca Arhivele Statului. Aici, îndată ce deschideai poarta, erai întâmpinat şi legitimat de câţiva paznici, unii securişti, iar intrarea în sala de lectură, chiar dacă aveai legitimaţie de acces pentru documentare, se făcea doar însoţit de către un funcţionar. Or, la Washington, aceste celebre FBI şi CIA mi se păreau deconcertant de accesibile. Ce era adevăr şi realitate nu-mi propusesem să aflu" – mărturiseşte autorul. Îşi încheie aceste consideraţii fără a uita să menţioneze că, în peregrinările sale pe tărâmul tuturor posibilităţilor, a vizitat: Curtea Supremă de Justiţie; Memorialul Thomas Jefferson cu celebrele-i cuvinte privind naşterea unei naţiuni americane libere, de drept; Muzeul Aerospaţial (cu exponate din cuceririle umane din spaţiu şi cosmos, printre care avionul B28, folosit la bombardarea Ploieştiului în raidurile flotei aeriene americane, contribuind astfel la prăbuşirea frontului româno-german de pe linia Iaşi-Chişinău, în august 1944), precum şi alte obiective turistice importante. În alte rânduri relatează despre întâlnirea cu tineri istorici americani cu stagiu în România, cum ar fi Gerald James Bobango, aflat în prim-planul securităţii, dar şi alte episoade (cum ar fi periplul cu greahound-ul – „ogarul cenuşiu"), asupra cărora nu mai zăbovesc în această recenzie.

Trebuie menţionat că, odată întors acasă, după stagiul american din septembrie 1977, lui Apostol Stan i-a crescut o „codiţă" de securitate. Acest serviciu epicentral autohton obişnuia să „curteze" astfel oamenii de artă şi de ştiinţă „ieşiţi", dar şi sportivii. Iată ce relatează autorul la paginile 82-85: „Cu cei apropiaţi discutam îndeosebi despre folosul ştiinţific al călătoriei, reflectată şi printr-un articol înaintat direcţiunii şi publicat ulterior în *Revista*

www.memoriarevolutiei.ro

de istorie. (...) O doamnă simpatică de la Relaţii Externe, Armaşu (...), m-a căutat din nou în câteva rânduri, anunţându-mi interesul secretarului general al Academiei de a mă întâlni, alături de Oprea şi Popescu. Hărţuit de telefoanele doamnei Armaşu, mă imaginam în faţa unui «procuror» – secretarul general, care m-ar fi pus faţă în faţă cu cei doi colegi de călătorie – ei figurând probabil ca martori – cu scopul să verifice conduita mea americană. Adică încălcarea indicaţiilor ca, de pildă, călătoria cu grayhound-ul prin America. În ochii acelui «procuror» închipuit mai eram vinovat pentru că întreţinusem relaţii cu câţiva americani (unul întâlnit la Washington şi găzduit de mine), pentru legături cu imigranţi români în California, din partea cărora adusesem la Bucureşti mici cadouri şi mesaje optimiste către familiile din ţară; pentru că-mi exprimasem admiraţia pentru civilizaţia şi libertăţile americane etc. (...) Toată această frământare întreţinută de dna Armaşu pe timpul Crăciunului şi Anului Nou mi-a tulburat bucuria revederii cu soţia, fiul, prietenii, părinţii şi rudele. (...) Faţă de secretarul general al Academiei nu aveam nicio datorie să-i răspund la întrebări. (...) La invitaţia dnei Armaşu, la ora indicată, m-am prezentat în două rânduri la sediul Academiei, constatând că Oprea şi Popescu lipseau. (...) După ce scăpasem de atari obsesii, abia după venirea primăverii, în două rânduri, am fost contactat de doi securişti. Ce-mi cereau aceştia? Să colaborez *în apărarea Transilvaniei, întrucât emigraţia maghiară din SUA făcea cu un anume succes propagandă revizionistă.* Era nevoie – susţineau ei – să se contracareze acele manifestări prin scrieri de specialitate pe care doar Securitatea, prin legăturile ei, le putea introduce în publicistica americană de mare tiraj. Am respins cu calm propunerea de colaborare, invocând statutul meu de membru de partid. Afirmam că atari texte nu mi le putea cere decât directorul Institutului sau secretarul BOB, care îl seconda pe primul în deciziile luate. Acelaşi refuz l-am făcut şi în cazul în care mi se propunea să-l încondeiez pe Lajos Demeny, şeful sectorului de istorie a maghiarilor din România, un secui cu spirit critic, cu care împărtăşeam nemulţumiri comune, inclusiv cu soţia lui, Lidia, o rusoaică adusă din Moscova, cercetătoare la Institutul de istorie sud-est europeană. (...) După aceste întâmplări neplăcute, interesul securităţii pentru periplul meu american s-a stins. Refuzul de a deveni un colaborator, afirmat clar în două momente legate de Biblioteca Americană şi de perioada de după întoarcerea din SUA, m-a costat cu interdicţia de a mai părăsi ţara. Rămâneam astfel în ţară ca un veritabil ostatic, deşi n-am avut niciodată intenţia de a o părăsi."

Doliul din familie cauzat de moartea tatălui său, la Teiu, de Sfântul Ilie, cu sentimentul de vinovăţie pentru absenţa de la căpătâiul acestuia la ceasul de trecere la cele veşnice, marchează debutul capitolului II istorisit de

www.memorialulrevolutiei.ro

Apostol Stan. Sub titlul „Neostalinism în loc de perestroikă”, acest episod din viaţa autorului face dezvăluiri despre plecarea fiului şi a norei în străinătate, sub auspiciul nesiguranţei. Se întâmpla la 31 iulie 1987. Din cauza filajului, se înţeleseseră să nu comunice telefonic decât atunci când vor fi fost siguri de reuşita „evadării”, timp în care cunoscuţii îi ştiau plecaţi în vacanţă, la Herculane. În Iugoslavia, fiul şi nora s-au interesat la ambasadele SUA, Canadei şi Australiei, în legătură cu condiţiile de acordare a azilului politic. „Mihnea l-a sunat, la München, pe Vlad Georgescu, director al postului de Radio Europa Liberă pentru România, un coleg apropiat al meu. În Iugoslavia, fiul meu constata că trebuia să se bazeze numai pe el. Insista astfel pe lângă Ambasada americană de la Belgrad, care îi promitea viza, cu condiţia de a face rost de bani pentru biletele de avion. După circa trei săptămâni de căutări epuizante, băiatul nostru s-a urcat într-un tren cu destinaţia Viena. A ajuns pe teritoriul acestui stat, surprins că cei care îl interogau de paşaport erau tocmai austriecii. Condiţia era de a formula cerere de azil politic. Nu era greu de făcut, pentru că toate ţările comuniste se configurau în Occident ca un lagăr în care oamenii erau ţinuţi cu forţa, ca într-un parc bine păzit. Pentru el, exilul însemna o afirmare a unor drepturi şi libertăţi umane şi profesionale.”

Apostol Stan îşi continuă retrospectiva amintirilor din viaţa personală şi profesională, datând pe zile şi ore evoluţia evenimentelor care se petreceau în ţară şi veştile din afară. Autorul compară episodul de la Braşov din 15 noiembrie 1987 cu mişcarea Paul Goma din 1977, dar şi cu încercarea medicului Ionel Cană, fondatorul primului sindicat liber al oamenilor muncii, în 1979, un nucleu organizaţional înăbuşit în faşă de securitate prin arestări. Totuşi, conchide – şi bine c-o face – că, prin protestul lor anti-Ceauşescu, muncitorii braşoveni se mişcau în direcţia reformistă din Polonia şi Ungaria, „chiar de la nivelul partidelor comuniste”.

După acest episod trist, relatat de istoric cu un umor specific românului, mă opresc asupra următoarei perioade dinainte de izbucnirea evenimentelor din fostul bloc sovietic, cu referire la o întrevedere importantă, în perioada septembrie-noiembrie 1989, cu profesorul american de istorie Paul Michelson, de la Huntington College (Indiana), un specialist în cultura şi civilizaţia românească format în România la începutul anilor ’70. „Michelson venea frecvent la Bucureşti. Dar mai ales în anul universitar sabatic (la şapte ani orice profesor american era scutit de prezenţa la catedră, spre a-şi folosi timpul pentru reînnoirea informaţiei în vederea unor cursuri speciale), Michelson şi-l petrecea cu familia în România. Pe de altă parte, el urmărea să dea un nou suflu colaborării dintre istoricii români şi americani prin călătorii şi comunicări în reuniuni ştiinţifice, antrenând în atari contacte inclusiv

www.memorialulrevolutiei.ro

români din emigraţie. Căci alături de alţi intelectuali americani interesaţi de România, Michelson întemeiase în SUA un American-Romanian Heritage Center, cu un buletin intitulat *Newsletter,* difuzat cu greu la noi. (...) Michelson exercita în acea organizaţie funcţia de secretar general, lui revenindu-i responsabilitatea redactării şi publicării buletinului informativ, dar şi a altor materiale, în reviste de specialitate. În 1988, cu ocazia marcării revoluţiei române de la 1848, Michelson îmi trimitea o invitaţie de a participa la un colocviu, în SUA. Nu am primit însă paşaportul, astfel încât am rămas acasă. Reîntâlnindu-l pe Michelson, în acea toamnă a anului 1989, l-am prezentat unui grup de colegi mai puţin cunoscuţi. Printre aceştia se afla Nicolae Stoicescu, unul dintre medieviştii buni, remarcat de profesorul american pentru scrierile lui. De data aceasta îl cunoştea în ipostaza inedită de critic al politicii lui Ceauşescu de «sistematizare» a satelor (vezi şedinţa din 28 iulie 1988, la Institut). O atare atitudine îi adusese lui Stoicescu pensionarea şi supravegherea de către securitate, dar şi colaborarea cu Europa Liberă, intermediată de Michelson."

„Sub raportul situaţiei social-politice din întreaga Europă Răsăriteană, simţeam că perestroika lui Gorbaciov va provoca neîndoielnic mari schimbări în întregul lagăr." Autorul cărţii ne dezvăluie că simpatiza cu perestroika lui „Gorby" şi se implica în atmosfera electorală de la Institut, ca membru de partid: „În această ultimă calitate, secretarul BOB era obligat să ţină convorbiri cu fiecare membru, despre activitatea lui profesională în raport cu evenimentul politic ce culmina în noiembrie 1989. Ajuns astfel la BOB, împreună cu secretarul (Ion Apostol), am trecut peste indicaţia penibilă de a discuta despre realegerea «tovarăşului». I-am vorbit, în schimb, despre perestroikă şi urmările ei în statele socialiste est-europene. Fusesem surprins vorbind astfel de către un alt coleg, Damian Hurezeanu, chemat şi el să dea «socoteală» aceluiaşi secretar de partid. (...) Oricum, în preajma Congresului al XIV-lea PCR, în biroul secretarului de partid şi alături de acesta, am avut surpriza să constat că tocmai Hurezeanu, om cu studii marxiste în URSS, combătea perestroika, o idee şi un proiect reformist pe care eu le susţineam în faţa celor doi colegi."

În capitolul III, „Căderea lui Ceauşescu", din primele rânduri autorul redă succint ce a făcut de când a aflat de revolta timişorenilor şi de masacrul din 17, 18 decembrie 1989. Autorul consideră că Ceauşescu a greşit, în conjunctura revoltelor grave de la Timişoara, când, în loc să recurgă la soluţii politice pentru a rezolva criza, a zburat impasibil în Iran, contând pe dezinformare şi pe obedienţa proverbială a românilor. „Ca urmare, în seara de 20.12.'89, secretarii de partid din întreprinderi au făcut mobilizări telefonice, chemând lumea pentru dimineaţa zilei următoare, în Piaţa Palatului CC al

www.memorialulrevolutiei.ro

PCR. (...) Ţinută în jurul orelor 11-12, adunarea a debutat, ca de obicei, prin discursuri adulatoare pronunţate de acoliţi din nomenclatură, prin care erau reluate cuvintele lui Ceauşescu din seara precedentă, spre a stigmatiza evenimentele de la Timişoara. Sigur este că nici cei care vorbeau astfel – potrivit unui obicei învechit, de a vorbi în asemenea reuniuni în necunoştinţă de cauză – nu ştiau precis ce s-a întâmplat la Timişoara, alocuţiunile lor având un caracter ritualic demonstrând adeziunea faţă de Ceauşescu. (...) Dar, iată, chiar din sânul acestei adunări, în momentul când Ceauşescu începuse să-şi arunce tiradele lui bâlbâite, izbucneşte o scânteie de nemulţumire, care avea să-i fie fatală. Ce s-a întâmplat? După cele auzite, fie un zgomot prea puternic al difuzoarelor, fie o petardă explodată de un nemulţumit din mulţime a întrerupt cuvântarea lui Ceauşescu. Ba chiar l-a speriat, făcându-l să se retragă din faţa microfonului, într-un moment când aplauzele se amestecau cu huiduieli. Spre a ieşi din impas, la sugestia soţiei, a aruncat, în fine, promisiuni de mărire a salariului minim cu 200 lei, locuri de muncă pentru toată lumea şi indemnizaţii speciale mărite pentru femeile cu copii. Pe un asemenea fond, huiduielile şi îmbulzeala din rândul mulţimii speriate se accentuau. Drept urmare, Ceauşescu părăsea balconul de unde vorbise, iar o parte din oamenii adunaţi în piaţă, speriaţi şi de zgomotul unor blindate din preajma palatului puse în mişcare, au părăsit locul în fugă, îndreptându-se spre Bulevardul Magheru, Piaţa Universităţii şi Bulevardul 6 Martie. Aşa se încheia ultima «mare adunare populară» regizată de oamenii unui dictator sângeros. (...) La Politehnică mai ales, la căminul de la Grozăveşti, dar şi în alte părţi, studenţii erau tot timpul supravegheaţi, printre altele pentru că îndrăzniseră să ridiculizeze pe Ceauşescu, care spusese: Reformele – prezentate ca o întoarcere la capitalism – vor surveni în România când – potrivit zicalei populare – vor face plopul pere şi răchita micşunele! Cum i-au răspuns studenţii? Au agăţat în plopii de pe marginea străzii pere! A trebuit să intervină miliţia spre a le da jos, în timp ce studenţii huiduiau. (...) Ca atare, la apariţia mea la universitate, centrul oraşului era înţesat de lume care, prin nemulţumirea împotriva lui Ceauşescu, părea să se fi transformat într-un vulcan. În faţa ochilor îmi apărea o imagine apocaliptică, înfricoşătoare. Dacă nu de sfârşit al pământului în sens biblic, cel puţin de prăbuşire violentă a puterii lui Ceauşescu. Ce am făcut în locul ales de lângă staţia de metrou, dinspre Spitalul Colţea? Alături de Anastase Iordache, am început să scandăm cu mulţimea «Jos Ceauşescu!». Am huiduit şi fluierat elicopterele care survolau piaţa făcând un zgomot asurzitor. Şuierăturile noastre, ale mulţimii, erau atât de penetrante, încât se părea că infernul coborâse pe pământ. Încercând să disloce masa insurgenţilor, securitatea şi armata au început s-o atace cu blindate: tancuri şi care de luptă (taburi) încărcate cu soldaţi. Din

www.memorialulrevolutiei.ro

punctul unde mă aflam, am văzut venind în mare viteză, cu intenţia de a strivi oameni, asemenea motorizate care, în Piaţa Universităţii, virând la stânga, s-au lansat pe Bulevardul Magheru cu o viteză şi mai mare într-o mulţime de oameni masaţi pe carosabil. În acest timp, huiduielile, şuierăturile şi lozincile anticeauşiste izbucneau din toate piepturile. O camionetă cu militari care s-a retras din acţiune a fost aplaudată, mulţimea strigând «Armata e cu noi!». Îndemnuri către soldaţi, prin strigarea unei asemenea lozinci, erau tot mai des repetate. (...) Au început apoi să fie culeşi răniţii, grupuri de tineri purtându-i pe braţe şi ducându-i la Spitalul Colţea. Între timp, spre a disloca mulţimea, forţele represive au lansat trasoare din Hotelul Intercontinental, împreună cu salve de mitraliere care, acompaniate de zgomotul asurzitor al elicopterelor, au produs panică. (...) Într-un asemenea moment – să fi fost 17,30 – l-am pierdut pe amicul Iordache (...).” La staţia de metrou au apărut „colegii Florin Constantiniu şi Ioan Chiper, cu însărcinări speciale în institut (...)”.

Florin Constantiniu, istoric cu o memorie remarcabilă şi un excelent cunoscător de limbi străine, „a fost descoperit de Ilie Ceauşescu, fratele conducătorului, un istoric pe puncte fabricat în seriile de la «Ştefan Gheorghiu» şi ajuns director al Centrului de istorie militară. Ilie Ceauşescu însuşi avea gradul de general. Tocmai Fl. Constantiniu a fost atras în «mrejele» acestui general animat de ambiţia de a realiza sub proprie coordonare o *Istorie militară a poporului român* (...)”, o operă menită să substituie o cercetare academică neîmplinită din cauza „exigenţelor” conducătorului. „Ca istoric, în Ioan Chiper se investise mult, prin stagiile de documentare în timpul multor ani în U.R.S.S., R.D.G., R.F.G. şi S.U.A. Cunoscuse, dobândindu-i amiciţia, pe istoricul american David Funderburk, venit la Institut să se documenteze asupra poziţiei externe a României în 1939. David Funderburk a ajuns apoi ambasador în România. Dar după ce publicase o carte critică la adresa lui Ceauşescu, a renunţat la funcţie în semn de protest faţă de indiferenţa americanilor la abuzurile lui. (...). În timp ce îmi depănam fulgerător aceste gânduri, observam graba celor doi de a trece neobservaţi pe lângă mine. Fără ezitare, i-am oprit cu aceste cuvinte: «Ce faceţi, măi, revoluţionarilor? Ce-i cu voi pe-aici?” După o scurtă reticenţă, Florin Constantiniu mi-a răspuns: «Da! Este ceva de văzut. O lecţie vie de istorie!” Şi, spunând asemenea cuvinte, amândoi au dispărut uşor, probabil să nu se afle că, fără voia lor, fuseseră văzuţi într-un loc compromiţător. (...) Ajuns acasă, după ce am împărtăşit asemenea informaţii şi impresii unor vecini de apartament, le-am prezis că a doua zi Ceauşescu va cădea. (...) Spre ziuă, în contact cu informaţiile despre numărul mare de morţi şi răniţi, dar şi cu faptul că masa insurgenţilor fusese rarefiată şi dizlocată, respinsă din zona Universităţii spre zone periferice, un sentiment de tristeţe m-a cuprins, dar şi

www.memorialulrevolutiei.ro

de ură clocotitoare împotriva tiraniei. Nutream însă speranţa că lupta nu era încheiată.”

Autorul se întreabă retoric de unde mitul unui Corneliu Mănescu succesor lui Ceauşescu şi continuă lista potenţialilor reciclaţi cu Ion Gheorghe Maurer, „un alt «baron» comunist, un spirit cultivat şi moderat. El avusese un rol important în conspiraţia urzită la moartea lui Dej în vederea trecerii moştenirii lăsate de acesta, cu limbă de moarte, de la Gheorghe Apostol către Nicolae Ceauşescu. Maurer crezuse că în treburile administrative şi ale politicii externe – atribute concrete ale funcţiei de prim-ministru, pe care o deţinea – ar putea să-l manevreze mai bine pe incultul, voluntarul şi impulsivul până la nesăbuinţă Nicolae Ceauşescu. El însă se înşelase amarnic – cum declara chiar în acele zile ale revoluţiei – devenind părtaş la o politică de promovare a independenţei de Moscova, dar detaşat de Ceauşescu treptat, pe măsură ce neostalinismul îşi punea pecetea asupra direcţiei de dezvoltare a României. Maurer se retrăsese în «baroniariatul» lui, ca un fel de opozant prezumtiv din umbră, fără a deveni disident, căci nu putea renunţa la beneficiile materiale ale unui membru marcant al nomenclaturii, chiar dacă la pensie. (...) Acum însă, în decembrie 1989, Maurer era bătrân şi bolnav, încât nu mai putea juca niciun rol. Balconul cu emanaţii aducea în prim-plan un tip puţin cunoscut de mulţime, deşi printre fruntaşii comunişti el însemna ceva, întrucât fusese apropiat colaborator al lui Ceauşescu. Acesta se numea Ion Iliescu. Acesta apăruse cu o listă în mână şi, după ce anunţase că toate structurile de partid şi de stat erau abolite, proclama constituirea unui Front al Salvării Naţionale, iar deasupra acestuia un consiliu naţional. (...) Iliescu începuse să enunţe numele unor oameni distinşi prin disidenţă, în frunte cu Doina Cornea, Mircea Dinescu, Dumitru Mazilu, Corneliu Mănescu etc. Cu «modestie» Iliescu se plasa ultimul pe listă. În acel moment, dacă printre oamenii de partid era cunoscut, în rândul populaţiei din stradă el nu era nici măcar un nume. (...) Se mai ştia îndeosebi din emisiunile posturilor de radio străine că Iliescu fusese îndepărtat de Ceauşescu din preajmă-i, dându-i-se funcţii de prim-secretar la Timişoara şi Iaşi, de ministru al Apelor – un domeniu al profesiunii lui – şi, în fine, de director al Editurii Tehnice. Aici, în incinta Casei Scânteii, unde fuseseră plasate toate editurile, Iliescu îl întâlnea probabil pe directorul Editurii Politice, Valter Roman, tatăl lui Petre Roman, desemnat prim-ministru al României după 22 decembrie 1989. (...) Steaua lui Iliescu se ivise în anii perestroikăi lui Gorbaciov, când şeful Kremlinului se vedea stânjenit în acţiunea lui reformatoare în întreaga Europă Orientală tocmai de acest «independent» N. Ceauşescu, neostalinist şi maoist” – consideră autorul cărţii.

De la Radio şi Televiziune autorul aflase că ţara ar fi în pragul unei

www.memorialulrevolutiei.ro

contralovituri care „ar fi fost provocată de elemente extrem de periculoase, de grupuri de comando pregătite special de Ceauşescu, printre acestea aflându-se copii din orfelinate crescuţi în spirit cazon şi la şcoala cruzimii, dar şi fanatici recrutaţi şi instruiţi în România din rândul palestinienilor şi al altor arabi. Era o atmosferă psihologică de apocalips, o ameninţare de moarte pentru cuceririle revoluţiei, întruchipată de terorişti. Aceştia ar fi găsit în Bucureşti ascunzători teribile, în tunelurile din subsolurile oraşului, de unde declanşaseră o autentică «gherilă urbană», cum afirma sigur de sine unul dintre emanaţi, un tip bărbos şi înnălbit înainte de vreme, care după înfăţişare semăna cu Che Guevara (...). Cine era personajul care anunţa primejdia de moarte ce plana asupra revoluţiei prin acea gherilă urbană? Un necunoscut al cărui nume şi înfăţişare dobândeau notorietate, Gelu Voican-Voiculescu. (...)”

„La Institutul de Istorie ne reuneam în vederea reorganizării, potrivit conducerii provizorii a ţării, să formăm o filială FSN, însărcinată cu responsabilităţi administrative. (...) Lucram aici cu o continuitate neîntreruptă începând din 16 august 1957. Ca tânăr absolvent al Facultăţii de Istorie a Universităţii din Bucureşti, în temeiul unei diplome roşii (cu câteva excepţii, numai note de foarte bine pe toată durata studiilor de cinci ani), dar şi al unei origini sociale «sănătoase» (părinţii ţărani mijlocaşi), ajunsesem cercetător ştiinţific. Era o meserie care îmi plăcea enorm, chiar mă pasiona. M-am pomenit astfel coleg cu un impresionant număr de personalităţi nu numai în domeniul istoriografiei, ci şi în cel politic, sub vechiul regim. Asemenea oameni fuseseră concentraţi aici ca într-un fel de oază, îndeosebi după 1964, când după declaraţia de «independenţă» faţă de Moscova, o pleiadă de foşti profesori universitari, mulţi foşti în recluziune, îşi găsiseră locul de muncă în institut.”

Autorul face o incursiune în istoria Institutului şi a Academiei. „Sub directoratul lui Andrei Oţetea, o personalitate cu studii în Occident, institutul lupta din greu să-şi impună o reală identitate ştiinţifică. Precedat la cârmă îndată după 1948 – momentul reorganizării Academiei Române potrivit modelului sovietic – de către un vechi istoric comunist, Petre Constantinescu-Iaşi şi apoi de prof. clujean V. Cheresteşiu, Andrei Oţetea avea de luptat cu Mihail Roller. Comunist ilegalist, un evreu amator de istorie, care a trăit şi s-a format în U.R.S.S. în spiritul unei ideologii dogmatice, Roller ajunsese tutorele istoriografiei române. Publicase şi o *Istorie a României* ce se voia model interpretativ, scrisă de alţii, se spunea. Dar mai ales exercita o cenzură nu numai în Academie, ci şi ca director al Institutului de istorie a P.C.R. (...) În 1957, când ajungeam aici, printre cercetătorii de vârstă mijlocie care contau prin scrierile lor erau următorii: Ştefan Ştefănescu, cu studii la Moscova, Damaschin Mioc, Nicolae Stoicescu, Sergiu Columbeanu, Dan

www.memorialulrevolutiei.ro

Berindei, Traian Lungu, Nichita Adăniloaie, Mircea Iosa etc. Cei dedicaţi istoriei contemporane (...) erau grupaţi în jurul mai vârstnicei şi dogmaticei profesoare Eliza Campus, având alături ca urmaş demn pe Vasile Liveanu, dar şi pe Nicolae Fotino, Traian Udrea, Mihai Rusenescu etc. Curios mi se părea atunci că acestor cercetători şi încă altora, care au trecut mai rapid prin Institut, fără să fi lăsat vreo urmă semnificativă, în anii ’60 şi ’70 ai secolului XX, li s-au alăturat o serie de oameni vechi. Erau profesorii universitari scoşi de la catedră în 1948, unii dintre ei «reciclaţi» prin puşcării, iar alţii adaptaţi la noile realităţi istoriografice ca documentarişti (...): profesorii Ion Ionaşcu şi Valeria Costăchel, dar şi alţi istorici trecuţi prin închisori: P.P. Panaitescu, C.C. Giurescu, Victor Papacostea, Gh. Zane, G. Fotino etc. Toţi aceştia, precum şi ceilalţi menţionaţi mai sus, cărora li s-au alăturat istorici ai dreptului: Valentin Georgescu, Gh. Cronţ, Dan Amedeu Lăzărescu, Al. Constant etc. mi-au fost colegi. (...) Institutul în ansamblu şi mulţi dintre tinerii istorici remodelaţi în spiritul exigenţelor ştiinţifice n-au devenit însă niciodată o oficină de propagandă comunistă. N-au ajuns într-o atare postură nici atunci, în 1970, când a fost subordonat Academiei de ştiinţe social-politice, pusă sub conducerea ideologului dogmatic Miron Constantinescu. Acesta din urmă, trimis la munca de jos, ajunsese în anii ’60 şef al secţiei de istorie modernă şi contemporană la Institut. La moartea lui Dej, în martie 1965, trimis împreună cu el şi alţi colegi să trecem prin faţa catafalcului defunctului, înainte de a ne «rătăci» prin mulţimea adusă cu arcanul, ne spusese sentenţios, cum îi era obiceiul: „*Rolul lui Dej la 23 August 1944 fusese nul!”* (...) Despre Miron Constantinescu, de pildă, aflasem că fusese dur şi nemilos faţă de subalternii lui. Unii din garda personală susţineau, după căderea lui, că erau purtaţi pretutindeni unde se deplasa, obligaţi, la vânătoare sau pescuit, să-l supravegheze îndeaproape, cufundaţi în apă sau smârcuri, fără îmbrăcăminte de protecţie potrivită, de teamă de atentat. Moartea lui Dej fusese de bun augur pentru Miron Constantinescu. Ajunsese, promovat de Ceauşescu, nu numai la cârma acelei Academii de ştiinţe «sexuale» – cum i se spunea în derâdere – ci şi preşedinte al Marii Adunări Naţionale. (...) Tot astfel, în timpul receptării ştirilor despre Timişoara, colegului Paul Cernovodeanu, pesimist din fire şi obosit de pasivitatea românilor în întreaga epocă agonizantă a lui Dej şi Ceauşescu, îi şoptisem că România intrase în ultima fază a eliberării ei. Cu câţiva ani în urmă, întâlnind odată la o recepţie pe Vasile Curticăpeanu, profesor universitar şi ataşat cultural la Ambasada României de la Bonn, am discutat şi despre soarta comunismului în lume şi în România. Atunci – cum îmi amintea el în Piaţa Universităţii, unde locuia, iar acum protestam împreună – mă întreba: *De unde ştiai dumneata că comunismul se va prăbuşi?* I-am răspuns cu modestie şi precauţia cu care îi

www.memorialulrevolutiei.ro

făcusem o profeţie pe care eu o uitasem, anume că eram istoric. (...) Eu însă ardeam de nerăbdare de a vedea ce se întâmplă cu Ceauşeştii. Cu atât mai mult cu cât interesul pentru soarta acestora era ţinut treaz chiar în timpul nopţilor, de ştiri repetate cu obstinaţie despre apropiatul lor sfârşit. Şi întocmai ca într-un film dramatic, aşteptarea îndelungată a secvenţelor referitoare la cei doi tirani era marcată de intonarea prelungă a noului imn naţional redescoperit în împrejurările revoluţiei, vestitul *Deşteaptă-te române*!, un vestigiu al revoluţiei de la 1848, o *Marseilleză* a românilor pentru care mulţi, sub vechiul regim, făcuseră temniţă, numai pentru că-l fredonaseră."

Istoricul defineşte evenimentele în câteva cuvinte: „Ceauşescu a fost răsturnat de o insurecţie începută la Timişoara şi încununată cu succes la Bucureşti". În ciuda faptului că îl declară „fixist" pe tiran, aprecierea istoricului nu e departe de ceea ce afirma inculpatul Ceauşescu la procesul care a intrat în istoria recentă, şi anume că răsturnarea lui survenise în urma unei lovituri de stat, înfăptuite de adversari interni, dar şi prin intervenţii din afară. Aluzia lui Ceauşescu, explică autorul, se referea la Ungaria şi URSS – „statele care prin perestroika lor înconjuraseră România ca pe o insulă de neostalinism şi maoism. (...) Totuşi, n-am putut înţelege de ce apărarea – reprezentată de un avocat din oficiu – în loc să-şi susţină «clienţii», se comporta ca un acuzator. Dar, atunci, amănuntul ăsta nu mai conta în contextul şiroaielor de sânge ce încă se vărsau în România, văzute ca o prelungire a crimelor Ceauşeştilor. (...) Zilele care au urmat mi se părea că marchează triumful deplin al revoluţiei. (...) «Prosperitatea» aceasta de vis – o configurare virtuală a societăţii – oferită românilor cu ocazia acelor sărbători, era dublată de emisiuni radio-tv cu programe adecvate, cu muzică pentru consumul popular (...). Populaţia era anunţată de acelaşi Gelu Voican – un lider omniprezent pe ecrane – că teroriştii fuseseră învinşi. Ei fugiseră în străinătate sau se retrăseseră în colţuri de ţară obscure, încât nu mai puteau pune în primejdie libertatea." Petre Roman şi Ion Iliescu „reprezentau o schimbare faţă de trecut." „(...) când Iliescu îşi dezvăluise deja crezul, anume «restaurarea valorilor comunismului întinate de Ceauşescu», cei doi aduceau în prim-plan conceptul de *democraţie originală* (...) înţeleasă ca o negaţie atât a comunismului stalinist sau maoist, cât şi a democraţiei occidentale. Semăna neîndoielnic cu o perestroikă. Lămurirea aceasta îşi găsea reflectarea într-un interviu al lui Silviu Brucan, ideologul grupului Ion Iliescu, fost demnitar al lui Dej şi Ceauşescu, ajuns disident în ultimii ani ai vechiului regim. Într-o discuţie cu un ziarist britanic, susţinuse că România avea de aşteptat încă două decenii până la întronarea unei democraţii autentice datorită acelui «stupid people», care constituia baza social-politică a noului regim.

www.memorialulrevolutiei.ro

Brucan pretindea că era necesară o cale specifică, întrucât sistemul democraţiei clasice era depăşit chiar la el acasă, în Occident. (...) Asemenea concepţii stârneau contradicţii în sânul CFSN, unde disidenţii anticeauşişti, intelectualii îndeosebi, se simţeau frustraţi."

În ultimul capitol, „O nouă revoluţie anticomunistă", se ia în discuţie mineriada şi protestul din Pasajul Universităţii, precum şi alte evenimente sociale şi politice petrecute în ţară în anul 1990.

Apostol Stan concluzionează pe un ton grav şi amar: „Filele acestea de jurnal, cu precădere cele privind revoluţia, sunt o mărturie şi o sursă de cunoaştere a celei mai recente istorii a ţării. Ele sunt scrise cu litere de foc şi pline de nelinişte, în acele zile, ore şi momente fierbinţi şi tragice în care mureau oameni animaţi de un curaj extraordinar. Aceste consemnări, observaţii şi frământări ale autorului, aflat alături de miile de protestatari sau de insurgenţi, sunt o istorie trăită şi simţită de o parte a naţiunii noastre, de tineretul ei cel mai cutezător. Reprobate şi reprimate de emanaţi, atari acţiuni erau convergente cu întreaga mişcare de eliberare est-europeană de sub dominaţia ruso-sovietică. Obiectivele liberale şi democratice au fost, în mare măsură, anihilate şi ţinute în frâu de noua putere FSN-istă timp de aproape un deceniu, după căderea Ceauşeştilor. Ele vor triumfa pe termen lung. Aplicate treptat şi trunchiat, sub o formă tranzacţionistă şi după rătăciri neocomuniste, de către aceiaşi oameni politici, ele au provocat imense suferinţe celei mai mari părţi a naţiunii. De aici o lungă şi aproape infinită perioadă de tranziţie spre o nouă societate, în care capitalismul s-a închegat în detrimentul democraţiei şi al maselor muncitoare, devenite şi mai sărace. Triumfă astfel o oligarhie bogată, dură, opulentă şi hrăpăreaţă, alcătuită în bună parte din reconvertiţi ai fostei nomenclaturi, clienţi politici şi chiar rebuturi ale vechiului regim, toţi constituiţi într-o generaţie de ciocoi noi. Oligarhia aceasta se substituie comunismului în mizerie" – conchide autorul în ziua de 15 iulie 2006, la Bucureşti.

Apostol Stan şi-a scris volumul ca o victimă a comunismului care a trăit evenimentele istorice recente din interiorul şi exteriorul României, cu ochii specialistului, dar şi ca un „outsider", ca un cetăţean al fostei R.S.R., ieşit în stradă, pierdut în peisajul pestriţ. Cartea prof. dr. Stan Apostol – specialist în istorie modernă şi contemporană – deşi nu este o apariţie editorială de ultimă oră, reprezintă un volum „greu" de istorie recentă, memorie şi analiză din biblioteca Memorialului Revoluţiei, o carte recomandabilă îndeosebi tinerilor.

Liza **KRATOCHWILL**

www.memorialulrevolutiei.ro

Alexandru Tacu, ***Revoluţia la negru. Iaşi, 14 decembrie 1989, începutul revoluţiei române? – o fraudă!,*** Editura 3D Arte, 2010, 182 p.

Alexandru Tacu este un fost deţinut politic ieşean, semnatar în 1989, alături de Dan Petrescu, a „declaraţiei de la Iaşi", care s-a difuzat la Radio „Europa Liberă" în 9 octombrie 1989 şi în care se protesta împotriva regimului Ceauşescu. În cartea *Revoluţia la negru. Iaşi, 14 decembrie 1989, începutul revoluţiei române? – o fraudă!* (Editura 3D Arte, 2010 – link), domnia sa comentează ceea ce consideră a fi o fraudă istoriografică – aşa-zisul început al revoluţiei române în 14 decembrie 1989 la Iaşi.

Cartea domnului Tacu este o replică la o altă carte – *Iaşi, 14 decembrie 1989 – începutul revoluţiei române?*, apărută în 2000 la Editura Cogito din Oradea sub îngrijirea lui Gheorghe Florescu, profesor universitar, şi a lui Casian Maria Spiridon, unul din autodeclaraţii lideri ai „revoluţiei" ieşene şi principalul propagandist al acesteia după 1989, cât şi la unele articole din presa ieşeană despre ziua de 14 decembrie 1989. *„Nişte impostori au machiat o sosie, un fel de raport-lucrare, aş numi-o cu maliţiozitate antologie de truc şi chestii, prin excelenţă, de sorginte tupeist-livrescă. (...) Estimez discuţia asupra «maculaturii» ca fiind de stringentă actualitate, deşi ceva timp de la aventura imbroglio a trecut"* (pag. 8), *„Falsificatorii de istorie, de fapt infractori de drept comun, cu o formulă brigantescă: Sesam, deschide-te!, au reuşit tot ce şi-au dorit: o structură privată numită Asociaţia 14 Decembrie 1989, «cetăţeni de onoare ai urbei», titluri naţionale în grad de cavaler acordate de preşedintele penal Ion Iliescu"* (pag. 136), spune domnul Tacu.

Volumul editat de Gheorghe Florescu şi Casian Spiridon susţine că în 14 decembrie 1989 în Piaţa Unirii din Iaşi s-ar fi încercat organizarea unei manifestaţii anticeauşiste, care ar fi eşuat datorită prezenţei forţelor de ordine, iar această încercare eşuată ar fi reprezentat, de fapt, începutul revoluţiei române. Ideea a fost popularizată ulterior în presă (mai ales ieşeană) şi de persoane precum Alex Mihai Stoenescu (informator al securităţii – link) şi a ajuns şi în manualele şcolare de istorie. Domnul Tacu a citit cartea îngrijită de Florescu şi Spiridon *„cu atenţia martorului sub ochii căruia în 14 decembrie 1989 nu s-a petrecut nimic evenimenţial în*

Piaţa Unirii, cât şi pe platforma Combinatului de utilaj greu, de natură să sugereze iminenţa unui protest politic sau, mă rog, o revoltă antiregim" (pag. 7-8).

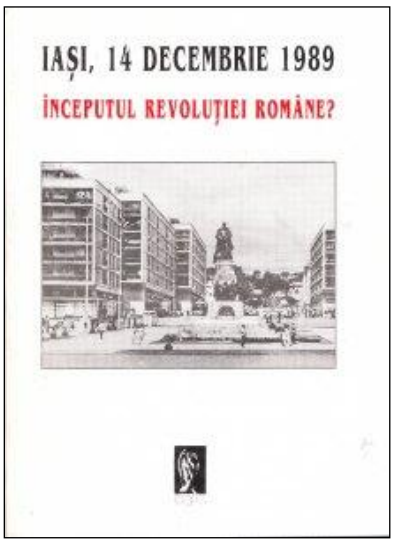

Casian Maria Spiridon, unul din pretinşii lideri ai mişcării de la Iaşi şi principalul ei propagandist postrevoluţionar, *„fiul unei secretare pcr fidelă cauzei, care a dat pe mâna securităţii oameni condamnaţi la ani grei de puşcărie politică"* (pag. 35), *„la un miting pe platforma CUG, 18 decembrie '89, înfiera cu mânie proletară huliganii fascişti de la Timişoara"*, scrie Alexandru Tacu (pag. 72), care în 1989 era bibliotecar la Combinatul de utilaj greu din Iaşi. Cu Casian Spiridon domnul Tacu ajunsese să se cunoască mai bine şi ca urmare a frecventării de către amândoi a cenaclului literar „Lupta cu inerţia", condus de Tacu până în 30 august 1985 când, din „ordin de sus", şefia cenaclului a trecut la Adrian Rozentzweig (Adi Cristi) (pag. 15) – altă persoană care pretinde merite legate de 14 decembrie 1989.

Alexandru Tacu nu se mulţumeşte să conteste importanţa încercării de a provoca un miting anticeauşist în 14 decembrie 1989, ci pune la îndoială însăşi existenţa ei. În acest scop, arată o serie de neconcordanţe şi contraziceri în relatările despre pretinsa conspiraţie.

De pildă (pag. 59) e pusă alături afirmaţia: *„Frontul Popular Român este o organizaţie constituită în secret în perioada 27 noiembrie-14 decembrie 1989, având la bază principii şi norme conspirative"* (Spiridon-Florescu, pag. 123) cu afirmaţia: *„Revolta ieşeană împotriva orânduirii socialiste îşi are începutul în august 1989 odată cu înfiinţarea Frontului Popular Român"* (Spiridon-Florescu, pag. 258). *„Înfiinţarea organizaţiei frontul popular român (nu pot respecta normele limbii române de redactare a numelor proprii, întrucât cauza nu are obiect de autoritate morală) la date diferite, de autori diferiţi în aceeaşi localitate, determină o disjuncţie solidară a faptelor şi detaliu cu detaliu influenţează invalidarea lor reciprocă"*, scrie domnul Tacu (pag. 59). *„În statul de dictatură totalitară (...) înfiinţarea unei organizaţii adversare în România, auziţi, cu mii de membri prin mari oraşe! când securitatea avea de partea ei un om din patru ca informator, mi se pare un paroxistic roman SF"*, adaugă domnia sa (pag. 60). Nu se dă însă niciun citat din care să reiasă că s-a pretins că Frontul

Popular Român ar fi avut mii de membri, iar aprecierea că securitatea (acest „tigru de hârtie" – link) avea un om din patru ca informator mi se pare bizuită mai mult pe închipuirea autorului decât pe realitate.

Manifestele care ar fi chemat populaţia la miting protestatar în 14 decembrie 1989 n-ar fi existat, de fapt, niciodată, susţine domnul Tacu. „Complotiştii" au susţinut că *„manifestele au fost tipărite pe hârtie format A4"* („Monitorul", Iaşi, 14 decembrie 1998; Spiridon-Florescu, pag. 258-259) şi că *„matriţa acestor manifeste era confecţionată din şase radiere"* („Monitorul", Iaşi, 15 decembrie 1992; Spiridon-Florescu, pag. 177). Domnul Tacu scrie: *„Am văzut corpul de literă utilizat la imprimarea afişelor: o literă = o matriţă (radieră). Se afirmă că matriţa acestor manifeste era confecţionată din şase radiere. Să presupunem că şi pe verso se găseau săpate alte şase caractere. În total 12 matriţe, egale ca semne din alfabet cu 12. Alfabetul limbii române are 26 + 3 litere"* (pag. 62). Studiind textul presupuselor manifeste, Tacu observă că erau necesare 18 caractere, concluzionând că toată povestea manifestelor e o minciună. *„Sunteţi ridicoli şi de relevanţă penală, domnilor căuzaşi!"*, spune domnia sa (pag. 62).

munca pe perioadă limitată între 3 şi 5 luni în functie de sezon. 1300 Netto – cazare şi mâncare. Contact la numărul telefon 0728/956664 - Daniel. (I.03)

NIGHT CLUB „VENUS"

în Cehia, la granita cu Germania, căutăm

FETE ÎNCEPÎND CU VÎRSTA DE 18 ANI PÎNĂ LA 38 ANI.

Se câştigă minimum 5.000 euro pînă la 10.000 euro.

Pentru informaţii sunaţi la nr. telefon: 0049/1622951712. (18783)

■ Casa Judeţeană de Pensii Iaşi organizează concurs la sediul CJP Iaşi din strada Anastasie Panu 17-19, bl. Ghica Vodă 2A-2B, pe data de 5.01.2011, ora 9.00 proba scrisă si pe data de 7.01.2011, ora 14.00 interviul pentru ocuparea unui post de functie

art. 49, alin. 1, la H.G. 611/ 2008. Conditiile de participare la concurs si bibliografia stabilită se afişează la sediul CJP Iasi şi pe site -ul C.J.P. Iasi - www.cjpiasi.ro. (I.03)

DIVERSE

■ Ofer recompensă 10.000 ron persoanei care îmi aduce un afis autentic de chemare la revolutia din 14 decembrie 1989 la Iaşi. Telefon 0232/219130. (I.06)

■ Doamna lector univ. dr. Puzdriac Soponaru Camelia (Facultatea de psihologie a Universităţii Al.I.Cuza) şi domnul Soponaru Daniel sînt rugati sa achite suma restantă de 9000 lei pentru spatiul închiriat în imobilul din b-dul Socola, nr. 134 Iaşi, de unde au plecat fără să plătească. (3502)

CITAŢII

■ Se citează numitii Buştiuc Adrian, Buştiuc Brândusa Mihaela, Bustiuc Dragoş George, Buştiuc Beatrice Alexandra si Buştiuc Robert Cristian pentru a se prezenta la Judecătoria Iaşi pe data de 10.01.2011, ora 8.00, camera 4, secţia penală, complet 23F,

Anunţul dat de Alexandru Tacu în presa ieşeană

„Au fost imprimate câteva sute de exemplare format carte poştală" (Spiridon-Florescu, pag. 177), dar într-un articol de Ştefan Prutianu şi Casian Maria Spiridon din ziarul ieşean „Opinia" din 26 decembrie 1989 se scria: *„menţionăm pe inginerul Georgel Moraru, pe a cărui ramură s-au difuzat cca 1400 de manifeste"*. *„Format A4 sau format carte poştală?"* se întreabă domnul Tacu, remarcând şi diferenţa „abisală" în ceea ce priveşte numărul manifestelor (pag. 65).

„Fraţii Stoica (ingineri amândoi) au acţionat în direcţia executării şi difuzării manifestelor care în preajma zilei de 14 decembrie 1989

împânziseră tot oraşul", „fraţii Stoica împreună cu gruparea lor împânziseră Iaşul cu această chemare", citează Tacu din cele scrise de Spiridon (pag. 68), dar nu este deloc convins. Dânsul a dat şi anunţ în presa ieşeană, la mica publicitate (ulterior apariţiei cărţii pe care o discutăm), în care a anunţat că oferă 100 de milioane lei vechi celui care îi aduce un asemenea manifest original din 1989 (link). Nu a găsit nicio persoană interesată (informaţie pe care domnul Tacu mi-a dat-o personal, prin e-mail). Pe site-ul „Ziarul de Iaşi" găsesc un articol de Loredana Oprea din 7 ianuarie 2011 (link), conform căruia Casian Maria Spiridon ar fi demonstrat ziariştilor cum a tipărit manifestele cu cele 6 radiere. Din păcate, nu se dau date concrete despre această demonstraţie.

În ceea ce priveşte efectul manifestelor, de asemenea, există neconcordanţe grave între relatările postrevoluţionare (pag. 70-71). *„Toată piaţa a fost ocupată. Lumea a venit, ei răspândeau şi manifeste făcute cu guma, imprimate, aşa, artizanal"* se afirmă în cartea lui Vartan Arachelian *În faţa dumneavoastră. Revoluţia şi personajele sale* (Editura Nemira, 1998), pag. 58-59 (cartea redă textul unor emisiuni televizate despre revoluţie). *„Aceste măsuri au reuşit, încât studenţii au fost obligaţi să stea în grupuri, dincolo de cordon"*, scrie în cartea îngrijită de Gheorghe Florescu şi Casian Maria Spiridon, la pag. 119. Dar martorul Ovidiu Drăgan declara în „Adevărul" din 23 februarie 1990 (Spiridon-Florescu, pag. 128) că *„am trecut prin Piaţă şi la ora 16 şi seara. N-a fost niciun miting"*, iar în „Adevărul" din 24 februarie 1990 se precizează că *„la ora 16 fix au sunat clopotele de la Mitropolie, dar adunarea nu s-a mai ţinut. Ne-a fost frică, am fost şi puţin laşi"*. Însuşi Casian Maria Spiridon spusese, la un moment dat, că *„pe 14, în piaţă, nu s-a putut coagula nimic"*, pentru ca în 1999 să afirme că *„pe 14 decembrie pe străzile Iaşului au ieşit câteva zeci de mii de oameni"* (pag. 71).

Şi, totuşi, Alexandru Tacu a luat personal cunoştinţă despre planul de a se organiza un miting pe 14 decembrie 1989 încă înainte de 14 decembrie 1989. Consideră însă totul ca fiind o provocare a securităţii: *„În zilele de 6, 8 şi 9 decembrie '89 am fost vizitat la Biblioteca Tehnică de Dumitru Răşcanu (Ilarie), de la financiar, de Vasile Vicol şi Gheorghe Pop, ingineri la ICPUMP, să-mi fantazeze perspectiva 14 decembrie din Piaţa Unirii, să-mi vorbească despre solidarizarea miliţiei cu demonstranţii, despre raidurile tacite ale Securităţii în zonă, despre mitraliere şi tancuri etc., mai insistent în ziua de 8. Vorbeau cu glas tare, ca la birt. În bibliotecă simulau spicuiri de noţiuni la raft o echipă de securişti şi informatori, despre a căror misiune ascunsă am fost avertizat de prietenul Constantin Huşanu, secretar al Consiliului oamenilor muncii. Ce auzeam eu, auzeau şi ei"* (pag.

79).

Domnul Tacu susţine că însăşi securitatea a pus la cale zvonul unui miting protestatar în 14 decembrie 1989 pentru a avea motiv să-i aresteze pe Dan Petrescu şi pe Alexandru Tacu, semnatari ai scrisorii anticeauşiste citite la radio „Europa Liberă”. În sprijinul acestei idei domnul Tacu prezintă un document (pag. 121-122) care, dacă e autentic, e senzaţional. Îl voi cita în întregime:

Republica Socialistă România
Ministerul de Interne
Departamentul Securităţii Statului — Strict Secret
Direcţia a III-a — ex. nr. 1
nr. 311/MA/D/001.776215/ 13.11.1989

Către
Inspectoratul Judeţean Iaşi
al
Ministerului de Interne
Serviciul III Securitate

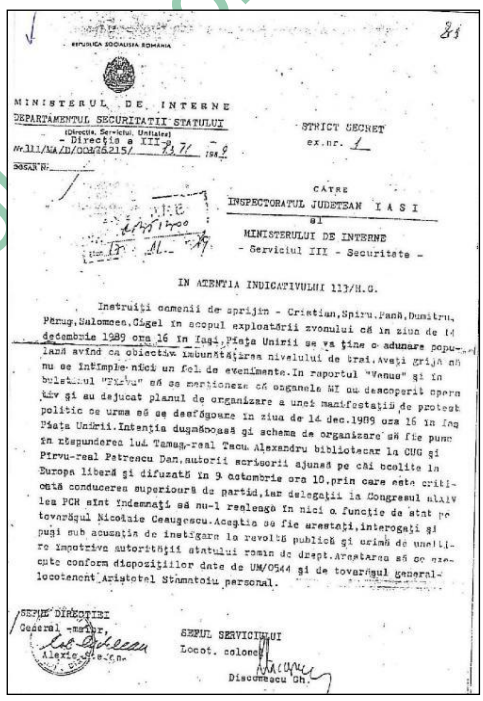

REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

MINISTERUL DE INTERNE
DEPARTAMENTUL SECURITATII STATULUI
(Direcţia, Serviciul, Unitatea)
- Direcţia a III-a -
Nr. 311/MA/D/001776215/ 13.11.1989
BASAN Nr.:

STRICT SECRET
ex.nr. 1

CĂTRE
INSPECTORATUL JUDEŢEAN I A S I
al
MINISTERULUI DE INTERNE
- Serviciul III - Securitate -

IN ATENŢIA INDICATIVULUI 113/H.G.

Instruiţi oamenii de sprijin - Cristian, Spiru, Pană, Dumitru, Păruş, Salomeea, Gigel în scopul exploatării zvonului că în ziua de 14 decembrie 1989 ora 16 în Iaşi, Piaţa Unirii se va ţine o adunare popu- lară având ca obiectiv îmbunătăţirea nivelului de trai. Aveţi grijă să nu se întîmple nici un fel de evenimente. În raportul "Venus" şi în buletinul "Pîrvu" să se menţioneze că organele MI au descoperit operativ şi au dejucat planul de organizare a unei manifestaţii de protest politic ce urma să se desfăşoare în ziua de 14 dec. 1989 ora 16 în Iaşi, Piaţa Unirii. Intenţia duşmănoasă şi schema de organizare să fie puse în răspunderea lui Tamaş - real Tacu Alexandru, bibliotecar la CUG şi Pîrvu - real Petrescu Dan, autorii scrisorii ajunsă pe căi ocolite la Europa Liberă şi difuzată în 9 octombrie ora 10, prin care este criticată conducerea superioară de partid, iar lesa PCR sînt îndemnaţi să nu-l realeagă în nici o funcţie de stat pe tovarăşul Nicolaie Ceauşescu. Acestia se fie arestaţi, interogaţi şi puşi sub acuzaţia de instigare la revolta publică şi ordine de unelti- re împotriva autorităţii statului roman de drept. Arestarea să se efec- tueze conform dispoziţiilor date de UM/0544 şi de tovarăşul general-locotenent Aristotel Stămătoiu personal.

ŞEFUL DIRECŢIEI
General-maior,
Alexie...

ŞEFUL SERVICIULUI
Locot. colonel
Dincănescu Gh.

Instruiţi oamenii de sprijin – Cristian, Spiru, Pană, Dumitru, Păruş, Salomeea, Gigel, în scopul exploatării zvonului că în ziua de 14 decembrie 1989 ora 16 în Iaşi, Piaţa Unirii, se va ţine o adunare populară având ca obiectiv îmbunătăţirea nivelului de trai. Aveţi grijă să nu se întâmple niciun fel de evenimente. În raportul „Venus” şi în buletinul „Pîrvu” să se menţioneze că organele MI au descoperit operativ şi au dejucat planul de organizare a unei manifestaţii de protest politic ce urma să se desfăşoare în ziua de 14 dec. 1989 ora 16 în Iaşi, Piaţa Unirii. Intenţia duşmănoasă şi schema de organizare să fie puse în răspunderea lui Tamaş – real Tacu Alexandru, bibliotecar la CUG şi Pîrvu – real Petrescu Dan, autorii scrisorii ajunsă pe căi ocolite la Europa Liberă şi difuzată în 9 octombrie ora 10, prin care este criticată conducerea superioară de partid, iar

delegaţii la Congresul al XIV-lea PCR sunt îndemnaţi să nu-l realeagă în nicio funcţie în stat pe tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Aceştia să fie arestaţi, interogaţi şi puşi sub acuzaţia de instigare la revoltă publică şi crimă de uneltire împotriva autorităţii statului român de drept. Arestarea să se execute conform dispoziţiilor date de UM/0544 şi a tovarăşului general-locotenent Aristotel Stamatoiu personal.

ŞEFUL DIRECŢIEI ŞEFUL SERVICIULUI
General-maior Locot. colonel
Alexie Ştefan Diaconescu Gh.
(în faţa semnăturii e trasă o linie, ca şi când a semnat altcineva pentru el)

Documentul nu este o dezvăluire în premieră în cartea lui Tacu, el a mai fost publicat în „România Liberă" din 13 noiembrie 2002, dar, ciudat, a trecut neobservat în istoriografia românească de până acum. Puzderia de autori care au scris despre „Revoluţia din 14 decembrie 1989 de la Iaşi" au ignorat documentul, nu l-au amintit nici măcar pentru a-l contesta. A lămuri autenticitatea acestui document mi se pare esenţial. Un semn de întrebare îmi trezeşte expresia „statul român de drept" folosită în document. Nu ştiu dacă înainte de 1989 se folosea o asemenea expresie în documente oficiale. Totodată, domnul Tacu mi-a spus că nu a văzut personal documentul în dosarul său de la CNSAS (de care consideră că a fost „periat"), ci doar în presă.

De precizat că domnul Tacu a obţinut de la CNSAS deconspirarea unui singur informator al securităţii, care apare în dosarul dânsului: „Dumitru" ar fi Decebal Necula (iată o persoană pe care presa ieşeană ar trebui s-o intervieveze).

Alexandru Tacu era de mult în vizorul securităţii locale. Dânsul pretinde că fiul său, Alexandru Mălin Tacu, în vârstă de 17 ani, a fost ucis de securitate în decembrie 1986 (pag. 36-47). După 4 luni a murit şi un coleg al lui Mălin, pe nume Mircea Iulian Celmare, oficial sinucidere, dar Alexandru Tacu consideră că şi aceasta a fost o crimă a securităţii. Ar exista martori „temători să vorbească", care au văzut că pe blocul-turn de pe care „s-a aruncat" în gol Mircea Celmare se mai aflau trei persoane (pag. 41). După revoluţie domnul Tacu şi-a văzut dosarul de la CNSAS, a primit certificat de luptător în rezistenţa anticomunistă conform OUG 114/1999 (pag. 34) şi a dat în judecată statul român, obţinând o despăgubire de 100.000 de euro pentru prigoana politică îndurată în timpul comunismului (link). În Decizia 2745/2008 a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, care a stabilit aceste despăgubiri, este menţionat că fiul domnului Tacu „*a murit în*

condiţii misterioase, iar din studiul dosarului acestuia, aflat la Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, a rezultat că securitatea este responsabilă pentru moartea sa" (pag. 47). Diagnosticul morţii lui Alexandru Mălin Tacu a fost leucemie, iar tatăl notează: *„Aconitină – substanţă toxică agresivă folosită programatic de securitatea comunistă (...) pentru suprimarea persoanelor incomode. Determină puseuri de aritmie letală, stop cardiorespirator, crize comiţiale, leucemii acute, fără a lăsa urme în organism după moarte"* (pag. 39-40).

Îmi amintesc că securitatea timişoreană propusese arestarea lui László Tőkes, dar Nicolae Ceauşescu nu fusese de acord (Radu Tinu – *Timişoara, no comment*, Editura Paco, Bucureşti, pag. 19; Filip Teodorescu – *Un risc asumat*, Editura Viitorul Românesc, Bucureşti, 1992, pag. 45-47). Ceva similar sugerează Alexandru Tacu că s-a produs şi la Iaşi: Securitatea era enervată de activitatea lui Dan Petrescu şi a lui Alexandru Tacu şi voia arestarea celor doi, dar nu primise aprobare. Pentru a primi acea aprobare, securitatea a înscenat un complot care ar urmări organizarea unei manifestaţii de protest în 14 decembrie 1989, lansând zvonul în cercuri strict controlate şi intenţionând să-i învinuiască de complot pe Dan Petrescu şi pe

Proiect pentru recunoașterea meritelor Iașului în revoluția din 1989

▶ inițiativa legislativă aparține parlamentarilor PDL Iași, dar este susținută și de municipalitate, care va organiza astăzi o comemorare a evenimentelor

Grupul parlamentarilor PDL Iași a depus la Parlament un proiect de lege prin care se solicită ca municipiul să fie declarat „Oras inițiator al Revoluției Române din decembrie 1989". Demersul este susținut de toți cei șase parlamentari PDL de Iași. *„Acest gest este un semn de cinstire și recunoștință față de eroismul disidenților, constituiți în Frontul Popular Român, care pregăteau revolta anticomunistă din 14 decembrie 1989. În expunerea de motive, inițiatorii legii menționează curajul și sacrificiul lui Cassian Maria Spiridon, Ștefan Prutianu, Vasile Vicol, Aurel Ștefanachi, Ionel Săcăleanu, Valentin Odobescu, Titi Iacob, lideri ai mișcării anticomuniste. Ei au fost arestați pe 13 decembrie, dusi în beciurile Securității, bătuți și înfometați până pe 22 decembrie. Legea este un omagiu și o reparație morală adusă ieșenilor care au avut îmensul curaj de a înfrunta dictatura comunistă. Practic, ei sînt declanșatorii Revoluției din decembrie 1989"*, se arată într-un comunicat de presă al PDL Iași. Proiectul de lege ar putea intra în dezbaterea Camerei Deputaților în cursul lunii februarie. *„Ideea este mai veche, iar unul trecut a avut chiar loc o dezbatere cît se poate de serioasă pe acest subiect. A durat ceva timp până am putut aduna argumente și documente care să sprijine inițiativa. Nu dorim să diminuăm în vreun fel meritele altor orașe, cum sînt Timișoara sau București, dar ce s-a întîmplat la Iași a fost un început de revoluție. Inițiatorii mișcării au venit cu un program politic ferm și numai intervenția forțelor de securitate a făcut ca lucrurile să ia altă turnură"*, a precizat deputatul PDL *Petru Movilă*.

Ziua de 14 decembrie va fi comemorată astăzi și la Primărie. *„La acest eveniment au fost invitați parlamentarii ieșeni, consilieri locali, consilieri județeni, președintele Consiliului Județean, Institutia Prefectului, rectorii universităților ieșene, profesori universitari, istorici, oameni de cultură"*, a declarat Sebastian Buraga, purtătorul de cuvînt al Primăriei. Inclusiv în această invitație se face referire și se cere sprijinul parlamentarilor pentru a propune un proiect de lege privind declararea Iașului drept „Oras initiator al Revoluției din 1989". Discuțiile legate de ziua de 14 decembrie vor fi organizate astăzi, de la ora 12, în Sala Mare a Primăriei. Pe data de 14 decembrie 1989, la Iași ar fi trebuit să se organizeze o amplă acțiune de protest împotriva regimului comunist. Ieșenii au fost chemați prin manifeste în Piața Unirii, la ora 16. Manifestarea nu a mai avut loc, protestele preconizate fiind blocate de intervenția Securității. Cei care au inițiat acțiunea, printre care Ștefan Prutianu, Cassian Maria Spiridon și Vasile Vicol, au fost arestați, fiind eliberați pe data de 22 decembrie. **(Felix GUZGĂ)**

Lider al revoluționarilor din Timișoara: Inițiativa celor de la Iași e o rușine

Președintele Asociației Memorialul Revoluției de la Timișoara, *Traian Orban*, a declarat ieri că parlamentarii PDL care au depus un proiect de lege pentru declararea municipiului Iași drept oras inițiator al Revoluției din decembrie 1989 nu cunosc istoria, ei calificînd inițiativa ca „o rușine".

Orban a declarat pentru agentia Mediafax că gestul făcut de parlamentarii PDL este „incalificabil". *„Ei nu pot deosebi realitatea de ficțiune și nu pot înțelege implicarea directă a populației din Timișoara, care s-a soldat cu numeroși morți și răniți. Tipii respectivi habar nu au ce s-a întîmplat. Daca după 22 de ani ei fac acest gest, este incalificabil. Dacă ei nu cunosc istoria Revoluției și preiau niște idei..."*, a spus Orban. Președintele Asociației Memorialul Revolutiei din Timișoara, care este și administratorul singurului muzeu dedicat Revoluției din 1989 din municipiu, a afirmat că parlamentarii români ar trebui să viziteze acest obiectiv pentru a afla cum a pornit revolta care a dus la schimbarea regimului lui Nicolae Ceaușescu.

„Aia a fost o revoluție? Nu a fost revoluție ce au făcut ei (la Iași - n.r.). Acolo o mână de oameni au încercat ceva și au fost turnați de unii dintre ei la Securitate și arestați. Toată stima pentru cei cîțiva disidenți, dar asta nu a fost revoluție. Se ignoră total sacrificiul și implicarea Timișoarei în declanșarea revoluției române. E o rușine! Nu ne cunoaștem istoria! Îi invit pe parlamentari să vină să viziteze Memorialul Revoluției și să vadă ce s-a întîmplat la Timișoara. Și la Timișoara au fost oameni în stradă. Încă din 10 decembrie stăteau în stradă enoriașii pentru a-l apăra pe Tokes. Și acum dintr-o dată în 14 a fost revoluție în Iași", a mai spus Orban. El a adăugat că, în ultimii ani, „orașe care nu au avut nimic de-a face cu Revoluția din 1989 s-au umplut de revolutionari". *„Se legiferează impostura"*, a concluzionat Traian Orban. ◀

Alexandru Tacu. Astfel securitatea, pompier-piroman, se putea şi lăuda în faţa lui Ceauşescu cu vigilenţa de care a dat dovadă.

„Am fost invitat între 10 octombrie şi 21 decembrie 1989 de 5 ori [la securitate]*, nu pentru «revoluţie», ci pentru complicitate la*

Declaraţia de la Iaşi (cea difuzată la „Europa Liberă”). *Nimeni nu m-a întrebat niciodată, dar absolut niciodată despre un posibil protest politic la Iaşi în Piaţa Unirii, deşi în acte secrete securitatea aranja un scenariu insidios privind o diversiune. Miza? arestarea lui Dan Petrescu şi Alexandru Tacu”*, scrie domnul Tacu (pag. 48).

Presa ieşeană despre iniţiativa legislativă de a declara Iaşiul oraş iniţiator al revoluţiei. De remarcat că în acest articol de ziar data pretinsei arestări a celor care ar fi încercat organizarea mitingului anticeauşist e 13 decembrie 1989.

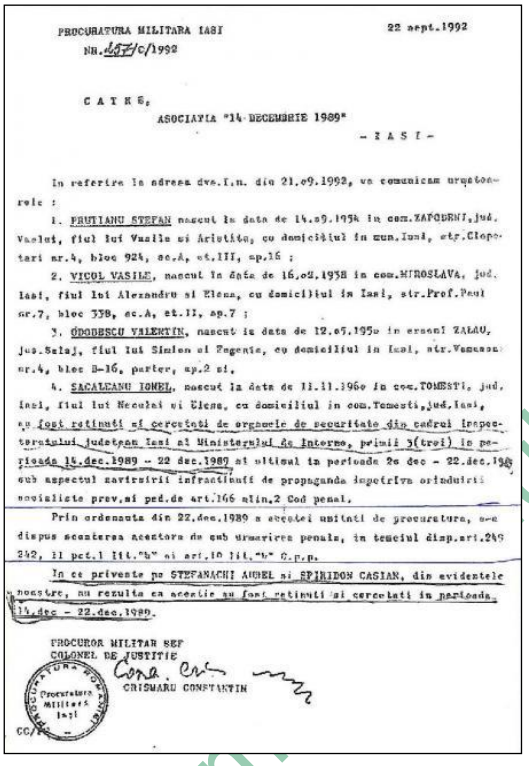

PROCURATURA MILITARA IASI 22 sept.1992
NR. 457/c/1992

C A T R E,
ASOCIAŢIA "14 DECEMBRIE 1989"
- I A S I -

In referire la adresa dvs.I.n. din 21.09.1992, va comunicam urmatoarele :

1. PRUTIANU STEFAN nascut la data de 14.09.1958 in com.ZAPODENI,jud. Vaslui, fiul lui Vasile si Aristita, cu domiciliul in mun.Iasi, str.Clopotari nr.4, bloc 924, sc.A, et.III, ap.16 ;

2. VICOL VASILE, nascut la data de 16.04.1958 in com.MIROSLAVA, jud. Iasi, fiul lui Alexandru si Elena, cu domiciliul in Iasi, str.Prof.Paul nr.7, bloc 338, sc.A, et.II, ap.7 ;

3. ODOBESCU VALENTIN, nascut la data de 12.05.1950 in orasul ZALAU, jud.Salaj, fiul lui Simion si Eugenia, cu domiciliul in Iasi, str.Vanatori nr.4, bloc B-16, parter, ap.2 si,

4. SACALEANU IONEL, nascut la data de 13.11.1960 in com.TOMESTI, jud. Iasi, fiul lui Neculai si Elena, cu domiciliul in com.Tomesti,jud.Iasi, au fost retinuti si cercetati de organele de securitate din cadrul Inspectoratului judetean Iasi al Ministerului de Interne, primii 3(trei) in perioada 15.dec.1989 - 22 dec.1989 si ultimul in perioada 20 dec - 22.dec.1989 sub aspectul savarsirii infractiunii de propaganda impotriva orinduirii socialiste prev.si ped.de art.166 alin.2 Cod penal.

Prin ordonanta din 22.dec.1989 a acestei unitati de procuratura, s-a dispus scoaterea acestora de sub urmarirea penala, in temeiul disp.art.249 342, 11 pct.1 lit."b" si art.10 lit."b" C.p.p.

In ce priveste pe STEFANACHI AUREL si SPIRIDON CASIAN, din evidentele noastre, nu rezulta ca acestia au fost retinuti si cercetati in perioada 14.dec - 22.dec.1989.

PROCUROR MILITAR SEF
COLONEL DE JUSTITIE
CRISMARU CONSTANTIN

Există neconcordanţe între datele la care unii actori ai presupuselor evenimente pretind că au fost arestaţi – ba 14, ba 15, ba 16, ba 18 decembrie 1989 (pag. 103-112). *„Cum rămâne cu arestările: ziua de 14 sau ziua de 16 decembrie? Aici e hiba: inexactităţile zdrobitoare! (...) Elevii claselor a XII-a din România învaţă istoria revoluţiei anticomuniste de la Iaşi 1989 – Piaţa Unirii, după sursa Casian Maria Spiridon şi iau de bune palavrele samsarilor din agora. Ce prăpăd, ce mizerie morală!”*, exclamă domnul Tacu (pag. 112).

Vasile Vicol ar fi avut misiunea de a trage la ora 16 clopotul Mitropoliei, dând semnalul „revoluţiei”. Dar, spune Tacu, *„clopotele Mitropoliei, din anul 1928, la orele 16.00 sunt trase în fiecare zi”*, întreaga poveste fiind *„o şarlatanie pentru ignoranţi”* (pag. 115).

Şi cu privire la rolul avut în aşa-zisul complot de diferite persoane au apărut multe neconcordanţe. În februarie 1990 iniţiatorul aşa-zisului Front Popular Român a fost declarat Ştefan Prutianu, într-un articol din decembrie 1990 se spune că Casian Spiridon e iniţiatorul (pag. 114), pentru ca în decembrie 2004 Aurel Ştefănachi să declare: *„Revoluţia din decembrie*

1989 am făcut-o noi patru: Ştefănachi, Casian, Adi Cristi şi Panaite" (pag. 118). Ştefan Prutianu a dispărut de pe lista iniţiatorilor, pentru a apărea nume noi, precum Adi Cristi (Adrian Rozentzweig), vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, filiala Iaşi (preşedintele filialei fiind Casian Spiridon). Interesant că Ştefan Prutianu pare să evite în ultima vreme discuţiile despre decembrie 1989. Ziarul ieşean „Monitorul" remarca despre el în 14 decembrie 1999: *„Din grupul organizatorilor evenimentelor din 14 decembrie 1989, este cel mai detaşat de aceste evenimente. Ca şi în anii trecuţi, şi acum a evitat să dea interviuri pe acest subiect, părând să dorească a-l da uitării. De altfel, nici nu a participat la simpozionul «14 decembrie 1989, începutul revoluţiei române» din sala mare a Primăriei, organizat acum câteva zile"* (pag. 101).

Contradicţii care apar în declaraţiile despre faptele din 14 decembrie 1989 sunt evidenţiate de domnul Tacu (pag. 120): *„Timp de câteva ore membrii grupului au staţionat în piaţă aşteptând semnalul"* (Spiridon-Florescu, pag. 290). *„La ora 16,30 niciun organizator nu se mai găsea în piaţă"* (Spiridon-Florescu, pag. 255) – „semnalul revoluţiei" pretinzându-se a fi fost programat pentru ora 16.

Casian Spiridon a povestit în repetate rânduri că a fost arestat ca urmare a evenimentelor din decembrie 1989 (el are şi titlul de luptător în revoluţie reţinut – link) şi a descris bătaia la care a fost supus în anchetă. Dar în cartea pe care a editat-o împreună cu Gheorghe Florescu sunt prezentate numai 4 mandate de arestare, pe numele Vicol Vasile, Prutianu Ştefan, Odobescu Valentin şi Săcăleanu Ionel, aşadar lipseşte un mandat pe numele lui Spiridon (pag. 128). Dar chiar şi aceste mandate de arestare sunt considerate de Alexandru Tacu nişte falsuri (pag. 129), căci un document amintit de procurorul militar Constantin Crîşmaru în ziarul ieşean „Opinia" din 18 noiembrie 1993 spune că *„nu s-au întreprins acţiuni de propagandă împotriva orânduirii socialiste, ceea ce nu este un pericol la securitatea statului şi nu sunt elemente constitutive ale infracţiunii de propagandă…"* (pag. 128). Aici domnul Tacu răstălmăceşte afirmaţiile procurorului respectiv, care în interviul dat ziarului amintit se dezvinovăţea pentru faptul că a semnat mandate de arestare pentru cei implicaţi în acţiunea „14 decembrie 1989", spunând că a înaintat un raport prin care obiecta faţă de respectivele arestări, care i-au fost poruncite de superiori. Dar totuşi procurorul Crîşmaru recunoştea arestările respective (Spiridon-Florescu, pag. 186-188). De remarcat însă că, conform adresei 257/c/1992 iscălită de procurorul Crîşmaru (publicată chiar în cartea domnilor Spiridon şi Florescu, la pag. 310), arestaţii au fost Prutianu, Vicol, Odobescu şi Săcăleanu. Acelaşi document afirmă că Aurel Ştefănachi şi Casian Spiridon nu

au fost reţinuţi şi cercetaţi în perioada 14-22 decembrie 1989 (pag. 158-159), ceea ce, într-adevăr, aruncă un semn de întrebare asupra susţinerilor dânşilor.

Într-un articol al lui Dumitru Augustin Doman din „Expres Magazin" din 12-18 decembrie 1990 (Spiridon-Florescu, pag. 140) se susţine că Casian Spiridon a fost chemat la securitate şi pus să dea „probe grafologice pentru a şti dacă el a scris manifestele". *„Manifestele erau făcute prin presare, cu o literă oarecum standardizată. Ce rost mai aveau probele grafologice?"*, se întreabă Tacu (pag. 110). Trebuie spus însă că Spiridon a susţinut că au existat 2 manifeste diferite (Spiridon-Florescu, pag. 168-169). Unul cu text scurt: „Participaţi la demonstraţia din P. Unirii, la 14 XII 1989, ora 16" (despre acesta se spune, probabil, că a fost făcut cu nişte radiere) şi altul cu un text lung: „Chemare către toţi românii de bună credinţă". Probele grafologice puteau fi făcute pentru al doilea manifest.

DIVERSE

■ Oferim locuinţă pentru supraveghere femeie la vârstă. Telefon: 0745/202095, 0232/400151. (8182)

■ În atenţia domnului Casian Maria Spiridon: cetăţenii Iaşului cer să daţi publicităţii ziua arestării şi numele organizatorilor tentativei din 14 decembrie 1989, Piaţa Unirii. Telefon: 0232/219130. (1.06)

■ S.C. CRESCENTO PRINT S.R.L., titular al „Întocmire PUZ - construire hală tipografie pe teren proprietate", amplasat în Iaşi, şoseaua Bucium, nr. 120, anunţă publicul interesat asupra deciziei etapei de

Detalii, la telefon: 0332/451514. (1787)

CITAŢII

■ S.C. INTERCASA LUX S.R.L., cu sediul social în Iaşi, satul Vişani, comuna Bîrnova, judeţul Iaşi, înregistrată la O.N.R.C. Iaşi - J22/606/2003, având CUI 15363942, în calitate de debitoare în dosarul nr. 29769/245/2011, ubicel somaţie de plată, având termen la 14.12.2011, secţia civilă, sala 1, ora 8.30, este citată la Judecătoria Iaşi, strada Grigore Ureche, nr. 3, bloc Gheorghe Şontu, în contradictoriu cu S.C. INTER UNO S.R.L., în calitate de creditoare. Relaţii suplimentare la telefon

În presa ieşeană, la „Mica publicitate", Alexandru Tacu l-a somat pe Casian Spiridon să dea publicităţii varianta finală a datei arestării sale şi a numelor celor care ar fi organizat tentativa din 14 decembrie 1989 din Piaţa Unirii. N-a primit răspuns.

În dorinţa de a dovedi că Spiridon Casian minte când vorbeşte de arestarea sa, Alexandru Tacu foloseşte şi argumente mai puţin convingătoare. De pildă, într-o relatare Spiridon spusese că în 22 decembrie 1989 înaintea eliberării din arest (ca urmare a fugii lui Ceauşescu) a schimbat zeghea de puşcăriaş cu haine civile (pag. 127), iar într-o altă relatare n-a mai pomenit despre schimbarea hainelor. *„Atenţie, domnule Spiridon, pleci din pârnaie cu zeghea pe dumneata"*, scrie Tacu (pag. 129). Omisiunea unui amănunt, nu neapărat important, la una din repovestirile unor evenimente, nu este însă sinonimă cu contradicţia şi nici dovadă de minciună. Autorului i se pare de necrezut că arestaţii au putut fi eliberaţi în 22 decembrie 1989 *„bătuţi măr, tumefiaţi ca nişte anvelope de trabant; pătaţi corporal cu echimoze, ochi cianotici, numai buni de ieşit în stradă, spre groaza trecătorilor"*(pag. 129). În 22 decembrie 1989, după fuga lui Ceauşescu, securiştii nici nu prea aveau ce face decât să elibereze arestaţii din motive politice, iar bătaia din timpul anchetei poate fi făcută în aşa fel încât vînătăile de pe trup să fie în zone acoperite de haine, astfel încât apariţia unui arestat pe stradă să nu trezească neapărat groaza trecătorilor. Ar fi fost bine ca domnul Tacu să se fi limitat în cartea sa la cazurile clare de contradicţii între declaraţii şi să nu forţeze demonstraţia sa

asupra imposturii lui Spiridon şi a colegilor acestuia – demonstraţie care are destule date solide – cu exemple bazate pe presupuneri sau mici omisiuni.

Casian Spiridon a publicat în cartea *Iaşi, 14 decembrie 1989. Începutul revoluţiei române?*, pag. 312-313, nişte adeverinţe de la SRI conform cărora el şi Aurel Ştefănachi au fost reţinuţi în 21 decembrie 1989 la securitate şi eliberaţi în noaptea de 21/22 decembrie. Probabil pe aceste adeverinţe se bizuie titlurile de „reţinuţi în revoluţie" pe care le-au dobândit respectivii conform Legii 341/2004. Remarc contradicţia cu susţinerea că eliberarea s-a făcut în 22 decembrie la amiază şi întrebarea cu privire la calitatea în care au fost chemaţi la securitate. Domnul Tacu sugerează că a fost o acţiune a securităţii. Pomeneşte faptul că Spiridon are adeverinţă CNSAS precum că n-a fost colaborator al securităţii (pag. 92), dar îşi menţine îndoielile. Comentând declaraţiile lui Spiridon despre ancheta de la securitate, întreabă: *„Ce lucraţi la ei, domnule? Note informative?"* (pag. 106). Domnul Tacu şi-a văzut dosarul de la CNSAS şi spune că a fost turnat la securitate de *„unul din capii pretinsei revoluţii de la Iaşi, din nefericire tot din anturajul meu"* (pag. 36). Nu ne spune explicit cine a fost acel informator al securităţii, dar când pomeneşte despre cenaclul „Lupta cu inerţia" în care a activat, dă numele a trei persoane care au apărut apoi cu pretenţii de capi ai „revoluţiei" din 14 decembrie 1989: Casian Spiridon, Adrian Ştefănachi şi Adrian Rozentzweig (Adi Cristi) (pag. 26). Despre rolul lui Casian Spiridon în „mişcare" mai face următoarea observaţie: *„Domnule Spiridon, schimbând derutant ora ţinerii revoluţiei, când în Piaţa Unirii, când la Palat, la ambele puncte, la orele 14, 16, 18, în zilele de 14, 28, 30 decembrie 1989, aţi compromis acţiunea în sine, aţi sabotat tentativa în entuziasmul ei, aţi lovit Revoluţia pe care unii chiar voiau să o mişte"* (pag. 91).

„Asociaţia 14 decembrie 1989, culcuşul unui mutant înăbuşit în faşă, înfăţişează la Iaşi un eşantion de similitudini cu organizaţiile apărute din merdografiile post-festum sau factum, doar pe temeiul că în 1944 trupele sovietice, «eliberatoarele de sub jugul fascist», au trecut şi pe la Iaşi. Mi-a fost dat să văd pe sticla unor canale TV suita ramolită de «eroi ai neamului românesc», nanişti malversaţi ai zooistoriei: incoerenţi, agramaţi, mitomani, lihniţi de celebritate, cu mitul lor inconsistent ca un imn al groparilor de senectute. Ar fi bine de ştiut că embrionii placentari la un avort cu chiureta nu figurează în actele stării civile", este concluzia domnului Tacu (pag. 159).

Marius **MIOC**

De la Bega la Dunăre: prezentarea căderii regimului comunist la Institutul Cultural Român din Budapesta

Under the auspices of the events organized for the National Day of Romania, on the evening of December 30th 2011, the major stages of the Romanian Revolution of December 1989 have been recreated and called up, in a festive manner. The Romanian Cultural Institute of Budapest in partnership with "Memorialul Revolutiei din Timisoara" Association were the planners of these events.

The "Memorialul Revolutiei din Timisoara" Association attended this event in person of its president, Mr. Traian Orban, and its vice-president, Mr. Rado Gino.

Key-words: **Romanian Cultural Institute of Budapesta, "Memorialul Revolutiei" Association, Brândușa Armanca, Traian Orban, Gino Rado, Romanian Revolution of 1989.**

Revoluția din Decembrie 1989 în imagini
Institutul Cultural Român din Budapesta
și
Asociația Memorialul Revoluției
16-22 decembrie 1989 Timișoara
vă invită
miercuri 30 noiembrie 2011, ora 18:00
la vernisajul expoziției foto-documentare
„Revoluția din Decembrie 1989 în imagini"
Vernisează:
dr. Traian Orban președintele asociației
Rado Gino, istoric, vicepreședinte al asociației
Expoziția poate fi vizitată până în data de 15 ianuarie 2012.
1146 Budapesta, srt. Izsó r. 5
INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Institutul Cultural Român din Budapesta, prin programele şi proiectele sale anuale, îi propune, spre cunoaştere, publicului ungar personalităţi de seamă ale culturii româneşti: artişti plastici, scriitori, actori, regizori, cineaşti, jurnalişti, interpreţi de operă şi jazz.

În cadrul manifestărilor legate de *Zilele Naţionale ale României*, în seara zilei de 30 noiembrie 2011, s-au reconstituit, într-un cadru festiv, etapele principale ale Revoluţiei Române din Decembrie 1989, organizatori fiind Institutul Cultural Român din Budapesta, în parteneriat cu Asociaţia Memorialul Revoluţiei din Timişoara.

Alexandru Victor Micula, ambasadorul României la Budapesta, antrenat fiind în alte manifestări legate de Ziua Naţională a României, l-a delegat pe Dragoş Ţigău, ministru consilier politic, să participe la vernisajul expoziţiei

memorialulrevolutiei.ro

noastre itinerante, *Revoluţia Română în imagini,* care a atras foarte multe persoane interesate de istoria recentă a României.

„În seara aceasta – şi-a început Brânduşa Armanca, directoarea Institutului Cultural Român de la Budapesta, cuvântul de deschidere – ne vom aminti *momentul de deschidere, de plecare către o lume nouă* – pe care o trăim acum, cu toate frământările ei, dar totuşi o lume nouă – *care pentru români a fost crucial*: Revoluţia din 1989. Veţi putea vedea o expoziţie, sunt fotografii vii şi astăzi, din momentele acelea, când nu oricine avea un aparat de fotografiat (...). Eu vă pot spune doar atât: Traian Orban în Decembrie 1989 nu avea baston (...). Multe din imaginile acestea le-am văzut cu ochii mei, am fost pe aceste străzi (...) şi mă impresionează acest lucru, au fost nişte momente de graţie ale istoriei noastre recente. Trebuie să vă mărturisesc că am trăit, ca om, cel puţin 10 ani din acest entuziasm, m-am hrănit din el, multe din iluziile mele s-au hrănit din acest moment, care a fost, realmente, foarte special, un exerciţiu de solidaritate, pe care de atunci şi până astăzi nu l-am mai trăit. Dar emoţia, consecvenţa, iluziile, speranţele mele de atunci, ale unei întregi generaţii, aproape că se anulează, dacă stăm să ne gândim că, iată, Traian Orban, cu bastonul pe care l-a primit la Revoluţie, odată cu rănile, a avut încăpăţânarea, consecvenţa şi idealismul de a face un muzeu, un Memorial al Revoluţiei în Timişoara. Acolo se găsesc toate documentele posibile, atât video, audio, întreg procesul de la Timişoara, în formă audio şi în formă tipărită, şi diferite obiecte. Tot el a avut consecvenţa şi răbdarea şi, de asemenea, încăpăţânarea de a marca locurile Timişoarei, care să amintească de Revoluţie. Şi acum, după ce toate lucrurile astea s-au înfăptuit şi dintr-o casă prăpădită a făcut un muzeu splendid (...), a venit o sentinţă judecătorească şi clădirea a fost pierdută, dată unui privat, (...) iar Muzeul pleacă la o cazarmă şi o ia de la început. Asta înseamnă că Traian Orban mai trebuie să trăiască... cam 50 de ani, ca să poată să facă totul de la capăt, de fiecare dată, ca Sisif cu bolovanul pe care-l duce veşnic în vârful muntelui. Şi, în ciuda acestui fapt, nu pare deloc deranjat: o va lua de la capăt."

Prezent la Budapesta, Traian Orban, preşedintele Memorialului Revoluţiei, a relatat audienţei momentele de tensiune maximă pe care le-a trăit în 1989:

„Când am ajuns între manifestanţi în 17 Decembrie, la Timişoara, a fost extraordinar să pot striga *Libertate!*, după 45 de ani de comunism. Am ajuns apoi la spital, împuşcat, ne era teamă; circulau pe culoar indivizi care ne întrebau despre datele personale: unde, cu cine, cum am fost, pe unde am fost, unde lucrăm, unde locuim.

www.memorialulrevolutiei.ro

La 20 Decembrie frica aceasta a trecut, pentru că am auzit vuietul mulţimii care trecea pe sub porţile Spitalului de Ortopedie din Timişoara strigând: *Aveţi grijă de răniţi*! Am fost foarte bucuroşi când Ceauşescu a fost arestat şi executat, dar nu ştiam că această crimă odioasă, atât de rapidă, se dorea a fi sfârşitul tuturor evenimentelor, să intrăm într-o nouă viaţă, dar fără a se declanşa un proces detaliat, procesul comunismului din România. Atunci, personal, am constatat că în timpul Revoluţiei a fost o extraordinară solidaritate interetnică şi interconfesională, a timişorenilor, urmată de o solidaritate internaţională a localităţilor care s-au ridicat împotriva lui Ceauşescu. Ulterior, am constatat şi o solidaritate internaţională cu timişorenii şi cu românii care s-au eliberat. Primii care au venit la Timişoara au fost cei din Ungaria, care au adus pâine caldă, mâncare, medicamente. (...). Personal mă simt renăscut, şi în a doua viaţă, din care am trăit peste 21 de ani. Pentru mine este incitant să facem un Muzeu Memorial într-o cazarmă. În Germania s-a făcut un muzeu dintr-o puşcărie, Memorialul Sighet s-a făcut dintr-un penitenciar, iar Casa Terorii din Budapesta din sediul fostei Securităţi. Este extraordinar că acest comunism din întreaga Europă de Est a căzut fără război. Memorialul Revoluţiei încearcă doar să amintească lumii şi să dezvăluie crimele din timpul Revoluţiei din 1989, din Timişoara şi din România."

Din partea delegaţiei noastre, Gino Rado, vicepreşedintele

www.memorialu

Memorialului Revoluţiei, a făcut o scurtă prezentare a Momentului 1989, subliniind că „această expoziţie se referă la istoria noastră recentă, pe care ar trebui s-o cunoaştem toţi foarte bine, cei care am fost contemporani acelor vremuri, ca să ne amintim ceea ce am trăit, dar foarte important pentru noi este ca această expoziţie s-o vadă cât mai mulţi tineri care atunci s-au născut sau după 1989, deoarece cărţile noastre vorbesc încă foarte puţin despre istoria noastră recentă şi, practic, tineretul cunoaşte foarte puţin despre ceea ce s-a întâmplat în timpul comunismului şi la Revoluţia din 1989. Imaginile pe care le vedeţi poate că nu sunt suficient de clare, trebuie să ţinem cont că aparatele fotografice nu erau foarte sofisticate, aşa cum sunt în ziua de astăzi, deci calitatea lor lasă puţin de dorit, dar şi acest lucru dă un plus de autenticitate (...)".

Numind mişcările de la mijlocul lunii Decembrie 1989 „evenimente", Gino Rado a explicat audienţei că „până a fi o Revoluţie, au avut loc câteva etape principale. Primul moment a fost acela al scânteii, cum îi spunem noi, pentru că iniţial întâlnirea oamenilor, acea aglomeraţie de oameni, a avut loc din cu totul alt motiv, a fost vorba de sprijinirea pastorului reformat László Tőkés, care trebuia să fie evacuat; enoriaşii săi l-au sprijinit pentru a nu fi evacuat, au dorit să rămână acolo între ei. În acest prim moment, s-au solidarizat şi ceilalţi locuitori ai Timişoarei (...). Odată ce s-a adunat foarte multă lume în zonă, în data de 16, a început a doua etapă, când, pentru prima dată, s-a strigat *Jos comunismul!*, *Jos Ceauşescu!*, practic, a avut loc o revoltă în Timişoara împotriva sistemului comunist. În a treia etapă, când a început efectiv Revoluţia, a fost momentul în care s-a înfiinţat primul partid democrat în Timişoara, Frontul Democrat Român, care a venit cu o platformă-program minimală, dar bazată pe nişte cerinţe clare: demisia guvernului, a preşedintelui Ceauşescu, alegeri democrate; din acest moment putem spune că a fost o Revoluţie în Timişoara. În 20 Decembrie Timişoara a fost declarată *primul oraş liber de comunism*. (...) Rând pe rând, s-au ridicat toate oraşele (...) şi, în final, s-au putut împlini dorinţele timişorenilor: căderea regimului comunist."

După încheierea momentului festiv, domnul Traian Orban i-a înmânat medalia aniversară de 20 de ani doamnei directoare Brânduşa Armanca, care „în anii de după Revoluţie, alături de alţi ziarişti, a scris cu condeiul ei ascuţit multe din adevărurile care s-au spus atunci".

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

„Orizont” 2011.
Ultimele apariţii ale Editurii Memorialul Revoluţiei 1989

Four books authored and edited by “Memorialul Revolutiei” Association have been launched, in a festive environment, at the Writers’ Union of Timisoara: “*Born in Chains*” [“*Născuţi în lanţuri”*] (coordinator: Lucian-Vasile Szabo), “*An Imaginary Journey to the History of the Institutions Participating in the Repression of the Romanian Revolution of 1989. Timisoara – December 1989*” [“*Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989*”] (coordinator: Gino Rado, CEO of the publishing house), “*The Victims of the Revolution of Timisoara 1989*” [“*Victimele revoluţiei. Timişoara 1989*”] (coordinator: Gen. Romeo Balan) and our “*Memorial 1989*” Journal, no. 9.

The 4 books lauched by the “Memorialul Revolutiei” Publishing House are the result of an exhaustive work, comprising not only studies and thoroughgoing analyses of the recent history materials that provide an accurate account of what really happened in December 1989, but also imperative materials intended to support historians, researchers or the ordinary citizens in countervailing the disinformation campaigns from mass-media on the Romanian Revolution of December 1989.

Key-words: **Writers’ Union of Timisoara, “Memorial of Revolution”,** Gino Rado, Lucian-Vasile Szabo, **Romeo Bălan, Romanian Revolution of December 1989**.

„Institutul Memorialul Revoluţiei păstrează imaginea unui timp şi a unei istorii. Datorită acestor cărţi, istoria adevărată nu va putea fi uitată”. Cu aceste cuvinte a deschis profesor dr. Cornel Ungureanu vineri, 9 decembrie 2011, la sediul Uniunii Scriitorilor din România, filiala Timiş, în sala de cenaclu a revistei „Orizont”, cea de a doua lansare de cărţi dedicate Revoluţiei, scoase de sub tipar de Editura Memorialul Revoluţiei 1989.

Într-un cadru festiv s-au lansat volumele *Născuţi în lanţuri***,** *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989, Victimele Revoluţiei. Timişoara 1989* şi nr. 9 al buletinului ştiinţific şi de

www.memorialulrevolutiei.ro

informare *Memorial 1989*.

Volumul *Născuţi în lanţuri,* coordonat de jurnalistul Lucian-Vasile Szabo, este un document care analizează reflectarea Revoluţiei de la Timişoara pornind de la presa locală şi naţională până la ecourile acesteia în presa internaţională, în timp ce *Incursiune în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989. Timişoara – Decembrie 1989,* al cărui autor este Gino Rado, directorul editurii noastre, constituie o prezentare a principalelor aparate represive care au aservit regimul comunist. De fapt, cartea debutează cu un scurt istoric al Partidului Comunist Român, fiind prezentate, în continuare, structurile Ministerului de Interne şi ale Ministerului Apărării Naţionale, inclusiv unele acte normative din decembrie 1989.

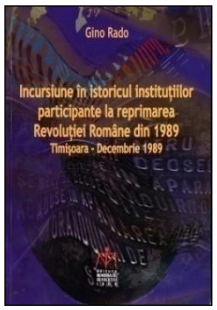
Gino Rado
Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989
Timișoara - Decembrie 1989

Victimele Revoluţiei. Timişoara 1989 este o colecţie de documente selectate de generalul Romeo Bălan, care se adresează, în primul rând, tuturor celor ce minimalizează meritele Revoluţiei şi neagă existenţa victimelor.

În nr. 9 al revistei noastre, *Memorial 1989*, continuăm seria studiilor, din care îl menţionăm pe cel semnat de Lucian-Vasile Szabo, *Adevărul în halat alb e, uneori, pătat...*, în care jurnalistul rememorează episoade petrecute în perioada Revoluţiei în spitalele timişorene şi ulterior, când s-a constituit comisia de analiză a evenimentelor ai căror protagonişti au fost răniţii, medicii şi anchetatorii securişti, relevând dificila muncă de scoatere la lumină a adevărului. Tot la secţiunea *Studii* se încadrează materialul semnat de Cristina Tudor, *Ecoul Revoluţiei Române din 1989 şi reacţia statelor lumii*, în care sunt trecute în revistă cele mai importante ştiri de presă privitoare la evenimentele din Decembrie 1989 din România.

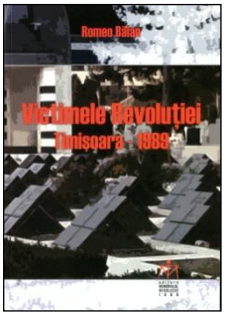

Revista cuprinde, de asemenea, opinii şi atitudini, relatări despre viaţa ştiinţifică, articole care vizează Revoluţia şi comunismul cu ororile lui, recenzii de carte, relatări despre activităţile noastre: lansări de carte, evenimente culturale (vernisaje, simpozioane), evenimente sportive şi, bineînţeles, nu în ultimul rând, proiectele pe care ni le propunem ca obiective realiste

www.memorialulrevolutiei.ro

şi realizabile.

Articolele sunt semnate, pe lângă cele două nume deja amintite, de Dumitru Tomoni, Gino Rado, Cornel Florin Seracin, Liza Kratochwill, Adina Hornea Abruda, Loredana Tănasie şi... subsemnata.

Cele patru cărţi lansate de Editura Memorialul Revoluţiei 1989 sunt rodul unei munci elaborate, bazate pe studiul documentelor şi al articolelor despre Revoluţia din Decembrie 1989, o întreprindere necesară, ce vine în sprijinul istoricilor, cercetătorilor şi, de ce nu, al simplilor cetăţeni, pentru a contracara campaniile de dezinformare din mass-media.

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

Cupa „Memorialul Revoluţiei 1989” la minifotbal, Ediţia a IV-a

“Memorialul Revolutiei din Timisoara” Association, in partnership with the Mayor’s Office of Timisoara City, has organized, under the auspices of the commemoration program of the Martyr Heroes fallen in the Revolution of December 1989, the fourth edition of the "Memorialul Revolutiei 1989" Mini-Football Cup.

The competition gathered the football teams of several non-governmental organisations, churches and other institutions which support the socially disadvantaged young people (the Revolution’s orphans, young people from the foster homes and/or juvenile rehabilitation centres, homeless children, etc.) as well as the football teams of several associations of the revolutionaries from Timisoara and from the country.

This year, the Cup has been won by "Metanoia" Timisoara.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei 1989" Mini-Football Cup, “Memorialul Revolutiei“ Association, regulation, competition schedule, „Metanoia” Timişoara.**

Asociaţia Memorialul Revoluţiei din Timişoara, a organizat, în colaborare cu Primăria municipiului Timişoara, în cadrul programului de comemorare a Eroilor Martiri căzuţi în Revoluţia din Decembrie 1989, a patra ediţie a competiţiei sportive Cupa „Memorialul Revoluţiei 1989” la minifotbal.

La competiţie s-au înscris echipe ale unor ONG-uri, biserici şi instituţii care se ocupă de tinerii defavorizaţi din punct de vedere social (orfani din Revoluţie, tineri proveniţi din orfelinate şi din centre de reeducare a minorilor, copii ai străzii etc.), respectiv echipele unor asociaţii revoluţionare din Timişoara, din judeţul Timiş, precum şi din ţară.

Comitetul de organizare a competiţiei a stabilit, pe tot parcursul anului 2011, un program cu meciuri de antrenament săptămânale, de 2 ore, între echipele „Memorialul Revoluţiei” Timişoara, „Libertatea ’89” Timişoara, precum şi cu unele meciuri amicale cu „Centrul Vieţii” Timişoara, „Rudolf Walther” Timişoara, „Metanoia” Timişoara, „Mană Cerească” Timişoara, „Metanoia” Arad şi Fundaţia Umanitară „Beraca” Lugoj. De asemenea, organizatorii au stabilit şi un regulament, tratând cu profesionalism competiţia.

Regulamentul de desfăşurare

– Sistem de desfăşurare: grupe preliminare, semifinale, finale;
– Se vor juca două reprize a câte:
– 10 minute în faza preliminară sau de grupe
– 10-15 minute în semifinale
– 20 de minute în finale;

www.memorialulrevolutiei.ro

– În caz de egalitate în meciurile semifinale şi finale, departajarea se va face prin

prelungiri sau lovituri de la 7 sau 9 m;
– Alcătuirea echipei: 4+1; 5+1; 6+1, în funcţie de mărimea sălii;
– Schimbări: nelimitate;
– Autul de poartă se degajează fără întreruperea jocului, cu mâna, de către portari sau cu piciorul, din careul de 7 sau 9 m, mingea fixă;
– Autul de margine se bate cu piciorul, mingea fixă, în afara terenului sau cel puţin pe linie, în cazul în care spaţiul este foarte mic;
– Portarul nu are voie să prindă mingea în mână când i-a fost pasată cu piciorul de la un coechipier;
– „Henţ” se consideră când mingea atinge mâna (până la umăr, chiar dacă mingea a fost şutată);
– La lovituri libere şi auturi distanţa zidului este de 5 m;
– La începerea fiecărui meci se ţine un moment de reculegere în memoria Eroilor-Martiri căzuţi în Revoluţia din Decembrie 1989;
– La începutul reprizelor şi la fiecare gol înscris, se începe de la centrul terenului, mingea se dă înainte;
– La două cartonaşe galbene – eliminare 2 minute;
– La cartonaş roşu – eliminare definitivă, drept de înlocuire după 5 minute.

www.memorialul

Programul de desfăşurare a Cupei „Memorialul Revoluţiei”,
Ediţia a IV-a, Decembrie 2011

Grupa A – Sâmbătă, 10 Decembrie 2011

Ora desfăşurării	Joc Teren 1	Scor	Joc Teren 2	Scor
11: 00	**G 1 - G 2** *„Beraca” Lugoj -* *„Mană Cerească”*	3-4	**G 4 - G 5** *Colegiul Tehnic* *„Regele Ferdinand I” -* *Radio TV*	8-0
11: 30	**G 1 - G 3** *„Beraca” Lugoj -* *„Metanoia” Timişoara*	3-3	**G 4 - G 6** *Colegiul Tehnic* *„Regele Ferdinand I”-* *Liceul „J.L.Calderon”*	7-1
12 : 00	**G 3 - G 5** *„Metanoia” Timişoara -* *Radio TV*	9-0	**G 6 - G 2** *Liceul „J.L.Calderon”-* *„Mană Cerească”*	1-5
12 : 30	**G 5 - G 1** *Radio TV - „Beraca” Lugoj*	1-9	**G 2 - G 4** *„Mană Cerească” -* *Colegiul Tehnic* *„Regele Ferdinand I”*	3-2
13 : 00	**G 3 - G 4** *Metanoia Timişoara -* *Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”*	1-1	**G 1 - G 6** *„Beraca” Lugoj -* *Liceul.„J. L. Calderon*	5-0
13 : 30	**G 2 - G 5** *„Mană Cerească” -* *Radio TV*	5-1 0-4	**G 3 - G 6** *„Metanoia” Timişoara-* *Liceul „J. L. Calderon”*	6-0
14 : 00	**G 2 - G 3** *„Mană Cerească” -* *„Metanoia” Timişoara*	0-4	**G 1 - G 4** *„Beraca” Lugoj -* *Colegiul Tehnic* *„Regele Ferdinand I”*	3-0
14 : 30	**G 5 - G 6** *Radio TV -* *Liceul „J. L. Calderon”*	3-4	**Grupa A se termină la ora 14:50**	

www.memorialulrevolutiei.ro

Grupa B – Duminică, 11 Decembrie 2011

Ora de desfăşurare	Joc – Teren 1	Scor	Joc – Teren 2	Scor
11: 00	**G 4 - G 5** *Oneşti 3 TM - Memorialul Revoluţiei*	1-3	**G 1 - G 2** *„Speranţa" Lugoj - „Rudolf Walter"TM*	1-7
11: 30	**G 1 - G 3** *„Speranţa" Lugoj - Press Banatsport*	2-5	**G 4 - G 6** *Oneşti 3 TM - „Libertatea '89"*	1-3
12 : 00	**G 3 - G 5** *Press Banatsport – Memorialul Revoluţiei*	1-8	**G 6 - G 2** *„Libertatea '89"- „Rudolf Walter"*	0-4
12 : 30	**G 5 - G 1** *Memorialul Revoluţiei - „Speranţa" Lugoj*	8-2	**G 2 - G 4** *„Rudolf Walter" - Oneşti 3 Tm*	4-2
13 : 00	**G 3 - G 4** *Press Banatsport - Oneşti 3 Tm.*	1-4	**G 1 - G 6** *„Speranţa"Lugoj - „Libertatea '89"*	1-6
13 : 30	**G 2 - G 5** *„Rudolf Walter" - Memorialul Revoluţiei*	3-1	**G 3 - G 6** *Press Banatsport - „Libertatea '89"*	2-6
14 : 00	**G 2 - G 3** *„Rudolf Walter"- Press Banatsport*	4-1	**G 1 - G 4** *„Speranţa" Lugoj - Oneşti 3 Tm*	3-2
14 : 30	**G 5 - G 6** *Memorialul Revoluţiei - „Libertatea '89"*	0-0	**Grupa B se încheie la ora 14:50**	

Rezultatele la semifinale au fost:
Metanoia Timişoara - „Libertatea '89": 3-3
5-4 după loviturile de la 7 m
„Mană Cerească"- Memorialul Revoluţiei: 2-1
„Beraca" Lugoj - „Rudolf Walter": 1-7

Pe primul loc s-a clasat „Metanoia" Timişoara, pe locul 2 „Rudolf Walter", iar pe locul 3 „Mană Cerească".

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

Un ambasador pe urmele istoriei ţării din care îşi trage originile...

For the first time, the commemoration of 22 years since the beginning of the Romanian Revolution against the communist regime led by Nicolae Ceauşescu, has been attended by an US official, his Excelency, the USA Ambassador to Romania, Mr. Mark Gitenstein.
The agenda of the U.S. Ambassador included a visit to several objectives, such as the American Corner of Timisoara, the Romanian-American Cooperation Center within the County Library and the "Memorialul Revolutiei" Association.

Key-words: **Romanian Revolution, ambassador, Mark Gitenstein, "Memorialul Revolutiei".**

22 de ani de la declanşarea Revoluţiei Române împotriva regimului comunist condus de Nicolae Ceauşescu au reprezentat pentru Memorialul Revoluţiei un eveniment deosebit, nu numai prin prisma comemorării evenimentelor. Pentru prima oară aniversarea Revoluţiei Române din Decembrie 1989 s-a făcut în prezenţa unui oficial american, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la Bucureşti, Mark Gitenstein.

Programul domniei sale a inclus o vizită la American Corner Timişoara, centrul de colaborare româno-americană din cadrul Bibliotecii Judeţene, unde a

susţinut în faţa studenţilor Facultăţii de Drept a Universităţii de Vest Timişoara o prezentare pe tema *Principiile statului de drept*, după care s-a deplasat în Piaţa Victoriei şi a depus o coroană de flori la Monumentul Crucificării, ridicat

www.muzeulrevolutiei.ro

în memoria Eroilor-Martiri.

Domnul ambasador şi-a încheiat programul la Memorialul Revoluţiei, unde a rămas mai mult de o oră. Prin vizita domniei sale la Memorialul Revoluţiei s-a pus punct unei etape legate de asociaţia noastră. Începând cu vernisarea primei expoziţii de fotografii, în anul 1998, pragul Memorialului Revoluţiei l-au trecut sistematic diplomaţi, precum ambasadorul S.U.A., James Rosapepe, ambasadorul Franţei, Philippe Etienne, ambasadorul Olandei, Pieter Jan Wolthers, ambasadorul Germaniei, Andreas von Mettenheim; preşedinţi: Ion Iliescu, Emil Constantinescu; politicieni: Petre Roman, Mugur Isărescu, Monica Macovei, Andrei Marga; oameni de cultură: Anneli Ute Gabanyi, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Andrei Pippidi, Adrian Cioroianu, Lavinia Betea, Mariana Nicolescu, Ioan Holender, Sorin Petrescu, Alexandru Arşinel, Ion Caramitru, Sergiu Nicolaescu). În această scurtă înşiruire (lista fiind cu mult mai lungă!) se cuvine a aminti că cea mai mare onoare ne-au făcut-o Majestăţile Lor Regele Mihai şi Regina Ana, care au vizitat, în anul 1999, Memorialul Revoluţiei, cu ocazia aniversării a 10 ani de la Revoluţie.

Prezent fiind la comemorarea Revoluţiei, în 16 Decembrie 2011, ambasadorul Mark Gitenstein a fost ultima personalitate care a semnat în cartea noastră de onoare, într-un cadru festiv, în Sala „George Şerban" din fostul sediu al Memorialului Revoluţiei, de pe Strada Emanoil Ungureanu Nr. 8.

Ambasadorul Mark Gitenstein s-a arătat deosebit de interesat de expoziţiile itinerante ale Memorialului Revoluţiei[*], unde a putut vedea o serie de fotografii care surprind cu acuitate evenimentele din Decembrie 1989, hărţi cu zonele în care au avut loc ciocnirile violente dintre demonstranţi şi forţele de represiune, extrase din presa română şi internaţională privind Revoluţia şi, nu în ultimul rând, uniforme originale ale forţelor de represiune, machetele celor 12 monumente ridicate în memoria victimelor şi cărţile publicate de colectivul nostru.

Impresionat, poate şi datorită originilor sale româneşti, ambasadorul Mark Gitenstein a declarat: „Evenimentul la care am participat astăzi a fost foarte emoţionant pentru mine. Puteai să simţi energia, pasiunea, bucuria, dar şi tristeţea oamenilor prezenţi la eveniment, faţă de cele întâmplate în anul 1989".

Simona **MOCIOALCĂ**

[*] Cf. Mediafax, referitor la originile sale româneşti, ambasadorul Mark Gitenstein a precizat: „Străbunicul meu din partea tatălui cred că era din Brăila. Am făcut unele cercetări în Brăila şi cred că de acolo era, deşi am văzut documente care par să sugereze că era, de fapt, din Iaşi. (…) Bunicul, pe care l-am cunoscut, a venit în America în 1891. A trăit până în 1961."

www.memorialulrevolutiei.ro

Evenimente comemorative.
22 de ani de la Revoluţia Română din Decembrie 1989

The members of the "Memorialul Revolutiei" Association have organized a series of events intended to commemorate 22 years from the Romanian Revolution of December 1989: the anniversary symposium on the "*Revolution of December 1989 , Timişoara – The First Romanian free city"* and the fourth edition of the "Memorialul Revolutiei" Mini-Football Cup in Timisoara.

After being visited by his Excelency, the USA Ambassador to Romania, Mr. Mark Gitenstein and the supporters of "Politehnica" Timisoara, on December 17th 2013, the "Memorialul Revolutiei" Association closed its doors for the wide public.

The pilgrimage to the 12 monuments built as a tribute to the Revolution Heroes took place on December 18th 2013, and, on December 20th and 21st 2013, an official delegation of revolutionists travelled *Following the footsteps of the martyrs and the ashes of the heroes of Timisoara fallen in the Revolution* to Bucharest, Popeşti Leordeni and Slatina.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei", symposium, *Revolution of December 1989. Timişoara, the first free city of Romania,* Mark Gitenstein, „Memorialul Revoluţiei" Cup from Timişoara, pilgrimage, Timişoara, Bucureşti, Popeşti-Leordeni, Slatina.**

Chiar dacă au trecut 22 de ani de la Revoluţia Română din Decembrie 1989, iar pentru unii dintre noi acele evenimente nu mai prezintă nicio importanţă, pentru familiile victimelor dispariţia celor dragi le va înnegri mereu sărbătorile de iarnă, indiferent cât de îmbelşugate şi de „libere" vor fi ele.

În memoria eroilor, ca în fiecare an, membrii Memorialului Revoluţiei au organizat şi în 2011 numeroase activităţi comemorative, cu prilejul celor 22 de ani trecuţi de la Revoluţia Română din Decembrie 1989.

Simpozionul aniversar pe tema *Revoluţia din Decembrie 1989. Timişoara, primul oraş liber al României* a fost organizat, de această dată, împreună cu Muzeul

www.memorialulrevolutiei.ro

Banatului şi Biblioteca Judeţeană Timiş, în 10 decembrie, şi a reunit personalităţi distincte ale vieţii noastre culturale.

În cadrul calendarului nostru comemorativ-omagial a avut loc, între 10-15 Decembrie 2011, Cupa „Memorialul Revoluţiei" Timişoara, competiţie sportivă de minifotbal ajunsă deja la a IV-a Ediţie, iniţiată şi organizată de Asociaţia Memorialul Revoluţiei. Meciurile preliminarii au avut loc între 10-11 decembrie 2011, la Arena „Carlo" din cadrul Grupul Şcolar Agricol „Iulian Dracea", iar semifinalele şi finalele în 14 decembrie 2011 la Sala „Constantin Jude" (Olimpia).

Dacă în fiecare an, în ziua de 17 Decembrie, porţile Memorialului se deschideau pentru a primi delegaţii speciale, în acest an, acestea s-au închis temporar, odată cu schimbarea sediului. Ultima zi de prezentare a Capelei Eroilor, a expoziţiei itinerante *Revoluţia Română în clişee* şi a expoziţiei cu desenele copiilor a avut loc în data de 16 Decembrie, când ambasadorul S.U.A. la Bucureşti, Excelenţa Sa Mark Gitenstein, a fost prezent la comemorarea a 22 de ani de la declanşarea Revoluţiei Române, iar ultimii care au pătruns în fostul nostru sediu de pe Strada Emanoil Ungureanu au fost suporterii „Politehnicii" Timişoara. De remarcat felul în care aceştia ştiu să-şi respecte eroii. Sub îndemnul „Eroii nu mor niciodată!", în organizarea Peluzei Sud şi Druckeriei, s-au adunat câteva sute de suporteri timişoreni care au participat la marşul comemorativ, incluzând în itinerariul lor o emoţionantă oprire la Memorialul Revoluţiei, unde au scandat din răsputeri sloganе anticomuniste, au aprins lumânări şi au depus coroane de flori după tradiţia creştină.

În 18 Decembrie a avut loc pelerinajul la cele 12 monumente ridicate pentru a cinsti memoria Eroilor Revoluţiei, locuri de tristă amintire, unde se aprind lumânări şi se depun coroane de flori, sub privirile trecătorilor care, din păcate, de multe ori trec grăbiţi sau chiar indiferenţi.

Evenimentele comemorative din 2011 s-au încheiat în 21 Decembrie, după parcurgerea, de către o delegaţie de revoluţionari, a itinerariului binecunoscut: Bucureşti, Popeşti-Leordeni şi Slatina, *Pe urmele martirilor şi a cenuşii Eroilor timişoreni dispăruţi în Revoluţie.*

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

Un sfârşit e un... început şi pentru Asociaţia Memorialul Revoluţiei

This document gives a brief summary of both the building on Emanoil Ungureanu street where, until December 2011, the "Memorialul Revolutiei din Timişoara" Associaiton had its head office and the new location of our association. This new, spatious home required a reorganisation of the exhibition rooms, a new layout of the exihits as per the sizes of the new rooms, preparation of new exhibitions as well as the execution of drainage, modernization, re-compartmentalization and maintenance works.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei" Association, Ministry of National Defense, building's history, Gabriel Oprea, National Centre for Documentation, Research and Public Information on the Romanian Revolution of December 1989.**

Clădirea de pe Strada Emanoil Ungureanu nr. 8, unde s-a aflat, până nu demult, sediul Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, s-a ridicat prin anii 1749-1758. Aproape trei secole a înfruntat istoria, destinele umane, schimbările de regim, iar semnele trecerii vremii au fost adânci, lăsând urme de netăgăduit pe pereţii casei, ce păreau să se prăbuşească.

În anul 1998 s-a salvat acest colţ de istorie culturală a oraşului, odată cu o Hotărâre a Consiliului Local al Municipiului Timişoara, prin care ni se atribuia acest imobil spre folosinţă gratuită timp de 99 de ani. Au urmat ani de voluntariat la început, iniţial pentru dezafectare, trecându-se apoi la lucrări din ce în ce mai ample, cum ar fi consolidarea şi repararea imobilului. Dar ambiţiile noastre nu s-au încheiat aici. Din dorinţa de a oferi spaţii expoziţionale generoase şi de a păstra în condiţii optime arhiva noastră foto şi audio-video, precum şi colecţiile de presă şi cărţile, am reuşit extinderea imobilului prin ridicarea etajului doi şi a mansardei. În anul 2008 a fost emis Ordinul Ministrului Culturii şi Cultelor Nr. 2397, prin care imobilul a fost declarat punctual monument istoric clasat în grupa B.

Memorialul Revoluţiei a devenit, în scurt timp, una dintre cele mai vizitate locaţii din oraş de către turiştii de pretudindeni, care caută să desluşească în Timişoara începuturile Revoluţiei Române din Decembrie 1989. Treptat, au început să vină şi specialişti, studenţi, istorici şi cercetători din ţară şi din străinătate, care şi-au manifestat interesul pentru studiul istoriei orale şi şi-au desăvârşit lucrările ştiinţifice consultând arhivele noastre de la Centrul Naţional de Documentare, Cercetare şi Informare Publică despre Revoluţia Română din Decembrie 1989.

Dar, încă de la începuturile sale, Memorialul Revoluţiei a sprijinit o multitudine de manifestări artistice şi culturale, punând la dispoziţie spaţiul

www.memorialulrevolutiei.ro

propriu pentru diverse expoziţii: cele de pictură, desen sau modelaj ale copiilor şi adolescenţilor de la Palatul Copiilor din Timişoara, ale studenţilor masteranzi de la Facultatea de Arte sau ale unor artişti plastici, printre care Andrei Bledea şi Sanda Lăzărescu.

Mult timp Memorialul Revoluţiei a sprijinit anual StudentFest-ul şi a colaborat, săptămânal, cu Fundaţia „Antimis", ce îşi propusese să caute câte un răspuns creştin la problemele actuale ale societăţii.

Despre trecutul clădirii am aflat, de la regretatul istoric Florin Medeleţ, că „la etajul clădirii a fost locuinţa proprietarilor, care, în secolul al XIX-lea, deschiseseră, la parter, cârciuma «Le Palatin», cu vinuri proprii şi bucătărie, dacă nu rafinată, cel puţin gustoasă. În perioada interbelică, cafeneaua «Spieluhr», de la parterul clădirii, a cunoscut un succes deosebit printre intelectualii şi artiştii Timişoarei, fiind locul preferat de întâlnire a multora dintre ei. Compozitorii Sabin Drăgoi, Nicolae Ursu, Vasile Ijac sau Iosif Velceanu, actori cum au fost Nae Dumitriu sau Titus Lapteş – refugiaţi după 1940 la Timişoara cu Teatrul Naţional din Cluj, după ce, printr-un dictat, o parte din Ardeal a fost dată de Hitler şi Mussolini Ungariei – erau adesea, la prânz sau seara, aşezaţi la mesele cafenelei, plasată aproape de conservatorul de muzică al oraşului, care funcţiona pe aceeaşi stradă. Lor li se adăugau funcţionari culturali ai Primăriei şi Prefecturii, aflate şi ele în apropiere, cum vor fi fost scriitorul Virgil Birou sau Traian Liviu Birăescu, dar şi directorul Muzeului Banatului, Ioachim Miloia, care, pe lângă studiile de istoria artei, era şi un talentat pictor de biserici. Nu lipseau din sălile cafenelei scriitorii vremii: M. Ar. Dan, Dorian Grozdan, Franyó Zoltán, Ion Stoia-Udrea, Grigore Popiţi, Grigore Bugarin, Ion Ţeicu, Gheorghe Atanasiu şi alţii. Mulţi dintre pictorii şi sculptorii Timişoarei îşi aveau atelierele în mansardele caselor din împrejurimi: Catul Bogdan, Romul Ladea, Iuliu Podlipny, Aurel Ciupe, Ştefan Gomboşiu, Anastase Demian şi mulţi alţii îşi sorbeau adesea paharul de vin sau ceaşca de cafea la mesele de la «Spieluhr». Tot aici, inevitabil, poposeau personalităţile culturale ale României, aflate în trecere prin Timişoara, cum au fost poeţii Ion Minulescu şi Claudia Milian, prozatorul Ionel Teodoreanu, Radu R. Rosetti sau Al. Cazaban. Aceştia, şi mulţi alţi intelectuali ai oraşului, se întâlneau în această adevărată «Capşă» a Timişoarei, a cărei viaţă s-a încheiat odată cu instaurarea în România a dictaturii comuniste."

După un lung şir de procese, clădirea cu iz istoric din inima oraşului nu ne mai aparţine şi nu este acum nici timpul, nici locul să ne lamentăm cum şi de ce s-a ajuns aici. Trebuie doar să menţionăm că sediul în care am funcţionat până în prezent, reparat cu bani publici, acordaţi de Ministerul Culturii, a fost retrocedat unor urmaşi ai proprietarilor, în conformitate cu

www.memorialulrevolutiei.ro

legile în vigoare.

Important este că, în sprijinul eforturilor noastre, pentru a salva această instituţie, doar Ministerul Apărării Naţionale a făcut ceva concret pentru noi, prin cedarea gratuită pe 49 de ani a Pavilionului M, în urma Hotărârii Guvernamentale Nr. 1063 din 26 octombrie 2011.

Trebuie să recunoaştem că încă de la prima sa vizită la Memorialul Revoluţiei, în 26 martie 2010, însuşi Ministrul Apărării, Gabriel Oprea, aflând despre problemele noastre, ne-a promis o nouă locaţie, considerând că nu se poate ca din spaţiile deţinute de Armată să nu se găsească unul potrivit şi pentru activităţile noastre. Ca o recunoaştere a importanţei instituţiei noastre, e de amintit că Asociaţia Memorialul Revoluţiei a fost declarată ansamblu de interes naţional prin Ordonanţa Nr. 46/30.01.2000, respectiv Legea Nr. 152/26.07.2000, adoptată de Camera Deputaţilor şi de Senat, ulterior fiind promulgată şi de preşedenţia României, dar şi instituţie de utilitate publică prin Hotărârea de Guvern Nr. 1039 din 19 octombrie 2011, acest ultim demers fiind realizat tot cu sprijinul Ministerului Apărării Naţionale.

Din fericire, imobilul atribuit corespunde amenajării unui Memorial, cu spaţii generoase, care vor găzdui toate expoziţiile pe care le deţinem până în prezent, precum şi arhiva, colecţiile de presă, biblioteca şi, desigur, administraţia instituţiei.

Ca la orice început, pe lângă avântul şi ideile noi puse în aplicare, avem foarte multe lucruri de pus la punct. Mutarea nu a însemnat numai transferarea tuturor bunurilor adunate pe parcursul anilor, ci şi regândirea spaţiilor expoziţionale, aranjarea exponatelor în concordanţă cu noile încăperi, pregătirea unor expoziţii noi. Pe de altă parte, clădirea, construită în 1890, trebuie adaptată noilor cerinţe, se execută numeroase lucrări de asanare, modernizare, recompartimentare şi întreţinere, pentru buna funcţionare a întregului Memorial.

În mod cert, orice turist pornit într-un circuit cultural va include Timişoara şi Asociaţia Memorialul Revoluţiei în programul său, fiindcă cine ajunge în oraşul nostru va fi interesat să vadă locurile unde a început Revoluţia Română din Decembrie 1989 şi muzeul care oferă o incursiune incitantă în istoria noastră recentă.

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

Memorialul Revoluţiei în casă nouă.
O fostă cazarmă militară devine muzeu

This article gives a brief account of a major event in the "life" of "Memorialul Revolutiei din Timişoara" Association: the inauguration of its new head office, on June 3rd 2011, in the presence of several political, and cultural officials and the representatives of the revolutionists; the inauguration ribbon has been cut by Mr. Gabriel Oprea, the Minister of National Defense.

The article renders a brief summary of the activity conducted by the "Memorialul Revolutiei din Timişoara" Association, and a review of its exhibitions, focussing on the exhibition called "A Chronology of the Cold War" and which has been donated by the Memorial of the Resistance and Victims of Communism from Sighet City.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei" Association, Gabriel Oprea, exhibitions, Revolution, Cold War, Ana Blandiana, Romulus Rusan, Cornel Ungureanu.**

www.memorialulrevolutiei.ro

Memorialul Revoluţiei a reuşit să treacă de iarnă cu bine... de iarna zăpezilor şi a retrocedărilor din anul de greaţă 2011... şi şi-a deschis oficial noile porţi la început de vară, în anul de graţie 2012.

În 3 iunie, de Rusalii, în toiul unei fierbinţi campanii electorale, în prezenţa unicului român căruia nu numai că i-a păsat de soarta Memorialului Revoluţiei (o spun fără niciun parti-pris!), dar a şi făcut ceva pentru el, s-a tăiat „panglica" noului nostru sediu. Pentru a elimina suspansul, mă refer la Gabriel Oprea, ministru al Apărării Naţionale în 26 octombrie 2010, când Memorialul Revoluţiei răsufla uşurat că i s-a atribuit, în sfârşit, un sediu şi nu va rămâne în stradă.

Alături de Gabriel Oprea, secondat de importante cadre ale Armatei: generalul Viorel Oancea – cel care, în 22 decembrie 1989, şi-a asumat riscul de a-şi exprima din Balconul Operei, în faţa unei mări de oameni, propria adeziune şi pe cea a unităţii sale la Revoluţie – , generalul Gheorghe Simina, comandantul Garnizoanei Timişoara, şi ofiţeri din Brigada 18 Infanterie „Banat", au participat la inaugurare oficialităţi ale administraţiei locale, pe care le amintim, în ordine ierarhică, respectiv Eugen Dogariu, proaspătul prefect al judeţului Timiş, Gheorghe Ciuhandu, primarul încă în funcţie al Timişoarei, şi viceprimarul Adrian Orza, candidat la fotoliul de primar.

Nu au lipsit oficialităţi ale vieţii politice, precum prof. univ. dr. Petru Andea, un vechi susţinător al Memorialului Revoluţiei, Ion Răducanu, preşedintele UNPR, filiala Timiş, şi deputaţii UNPR Maria Barna şi Claudiu Ţaga. Ne-au onorat cu prezenţa şi directorul Televiziunii Timişoara, Lucian

Ionică, jurnalista Mariana Cernicova-Bucă, scriitorul Gheorghe Secheşan, autor al cărţii autobiografice despre Revoluţie, *17 după 16*, Titus Suciu şi Vasile Bogdan, realizatorii volumului *Candelă împotriva uitării* – o transcriere a celor 8 episoade din serialul omonim realizat de TVR Timişoara în 2009, pe baza mărturiilor participanţilor la Revoluţie –, precum şi col. (r.) Constantin Gomboş, autor al unor cărţi istorice de referinţă.

Din „tabăra" revoluţionarilor au fost prezenţi Costel Balint, membru fondator al Forumului Revoluţiei din Decembrie 1989 „Libertatea" Timişoara; Nicolae Lăutaru, actualul vicepreşedinte al aceleiaşi asociaţii; gen. (r) Eugen Gheorghioiu, care a refuzat, în 17 decembrie 1989, să iasă cu drapelul de luptă la defilare pentru a intimida populaţia civilă, membru al

Fundaţiei Naţionale a Revoluţiei din Decembrie 1989; Constantin Duma (Agerpress), fotograful evenimentelor Revoluţiei şi ale Memorialului Revoluţiei; Marius Mioc, arestat în Revoluţie şi autor de cărţi dedicate Revoluţiei, şi Fabian Frumuşescu, membru al aripii tinere a Forumului Revoluţiei. Alături de ei, nu trebuie omişi urmaşii Eroilor Martiri, care au purtat şi poartă povara absenţei celor plecaţi mult prea devreme şi mult prea tragic, fără de care nu ar mai fi avut loc nicio inaugurare, decât eventual a

vreunui congres sau Case a Poporului.

Rusaliile nu înseamnă sau nu ar trebui, cel puţin, să însemne doar două zile de vacanţă, ci şi un prilej de reculegere spirituală şi sufletească. Poate chiar şi o rugăciune nu ar strica în tumultul şi febrilitatea în care ne (re)(con)ducem viaţa mai toţi. Rugăciunea Împăratului Ceresc, de invocare a Duhului Sfânt, condusă de părintele Ionel Popescu întru binecuvântarea noului sediu, şi un moment de reculegere pentru Eroii Timişoarei au precedat cuvântul de deschidere al parlamentarului Gabriel Oprea şi al preşedintelui Memorialului Revoluţiei, Traian Orban.

În martie 2010, Gabriel Oprea a vizitat, în calitate de ministru al Apărării Naţionale, Memorialul Revoluţiei, moment pe care l-a rememorat şi în alocuţiunea sa: „Am venit cu inima deschisă, sincer, ca român, ca parlamentar... Atunci cred că a fost foarte importantă această întâlnire... Cred că marea diferenţă în viaţă, de obicei, este să faci ceva şi să vorbeşti mai puţin. Atunci am promis şi am făcut."

Mâna întinsă a parlamentarului Gabriel Oprea nu a fost doar pentru Memorialul Revoluţiei: „Am avut posibilitatea şi cred că este o datorie de onoare a Armatei Române să participe cu acest sediu în onoarea Eroilor de aici, din Timişoara (...). Eroii de aici, de la Timişoara, trebuie respectaţi întotdeauna pentru sacrificiul lor." De altfel, Gabriel Oprea s-a implicat şi a sprijinit, ca parlamentar de Ilfov, ridicarea, după mai bine de 20 de ani de la Revoluţie, a bisericii ecumenice de la Popeşti-Leordeni, pe locul unde a fost aruncată cenuşa Martirilor timişoreni. Coincidenţă sau nu, sfinţirea bisericii a avut loc acum un an, în 2 iunie 2011!

Traian Orban, preşedintele Memorialului Revoluţiei, a prezentat un scurt istoric al instituţiei, precum şi avatarurile acesteia, mulţumind, totodată, Ministerului Apărării Naţionale, Ministerului Culturii şi Universităţii de Vest, care „au făcut posibilă iniţierea unei hotărâri a guvernului României, la iniţiativa ministrului Apărării, Gabriel Oprea, pentru atribuirea acestui imobil".

S-au acordat diplome de excelenţă „în semn de aleasă recunoştinţă şi deosebită consideraţie" instituţiilor şi persoanelor care au sprijinit, pe parcursul anilor, Memorialul Revoluţiei, respectiv parlamentarului Gabriel Oprea, generalului Viorel Oancea, Brigăzii 18 Infanterie „Banat", Prefecturii Timiş, Primăriei Timişoara, Mitropoliei Banatului, Episcopiei Romano-Catolice, Universităţii de Vest, Societăţilor „Aquatim" şi „Elba", arhitectului Mihai Botescu şi inginerului proiectant Cornel Farcaş.

Şi, pentru că armata a însemnat şi înainte de 1989 şi mai înseamnă şi acum, din fericire, disciplină (de care civilia duce o acută lipsă!), de remarcat prezentarea scurtă şi la obiect, cu o dicţie admirabilă, a oamenilor şi a locurilor pe care aceştia le sfinţesc, ca să parafrazăm un binecunoscut şi,

www.memorialulrevolutiei.ro

din păcate, cam uitat proverb neaoş. Prezentarea i-a aparţinut locotenent-colonelului Radu Sichim, ofiţer pentru relaţii publice al Brigăzii 18 Infanterie „Banat”, care a încheiat cu un gând emoţionant: „Dacă în acel Decembrie 1989 Eroii noştri au ieşit în stradă, astăzi este momentul să ne amintim şi să le amintim celorlalţi că Eroii de la Timişoara nu mor niciodată!”

Pentru unii timişoreni, mai ales tineri, dar nu numai, Memorialul Revoluţiei este încă o ecuaţie cu una sau mai multe necunoscute. Unii ştiu că e ceva, acolo, legat de Revoluţie, care a fost, şi ea, ceva, cândva... Alţii cunosc doar că există un muzeu cu expoziţii şi exponate dedicate Revoluţiei, fără să fie la curent cu faptul că muzeul este dublat şi de un Centru de Documentare, Cercetare şi Informare Publică, unde specialiştii, dar şi cei dornici să afle mai multe despre un subiect încă destul de controversat şi palpitant (în sensul cel mai bun al cuvântului!), pot să consulte o arhivă din ce în ce mai consistentă despre Revoluţie şi nu numai. Memorialul Revoluţiei a alocat o parte din resursele sale, atât financiare, cât şi umane, pentru redarea etapelor comunismului, care au precedat şi declanşat, în cele din urmă, evenimentele din Decembrie 1989. Asta pentru că nicio revoluţie nu apare din neant, iar pentru a-i descifra, cât de cât, „iţele” e mai mult decât necesară studierea în profunzime a „războiului”, ce are, uneori, „o vechime” chiar şi de zeci de ani! Deci comunism, Revoluţie şi post-Revoluţie pentru unii, post-comunism pentru alţii sunt temele studiate, disecate şi expuse la Memorialul Revoluţiei. Care mai posedă, să nu uităm, o bibliotecă ce se îmbogăţeşte şi ea, permanent, atât cu titluri noi, cât şi vechi. O bibliotecă unde şi-au găsit locul şi donaţiile de cărţi şi de reviste pe care le-au făcut, pe parcursul anilor, idealiştii care mai credeau şi mai cred că a trăi înseamnă şi altceva decât a roade ciolane sau oscioare (în funcţie de mărimea... botului şi, mai ales, de ascuţimea... cotului!).

Memorialul Revoluţiei înseamnă deci cercetare, dar şi vizionare. Odată cu schimbarea sediului, sălile expoziţionale ale Memorialului Revoluţiei s-au înmulţit. Prilej cu care expoziţiile itinerante, care călătoreau prin ţară sau pe meleaguri străine, dar şi prin spaţiile strâmte din fostul sediu, rămânând acolo, de multe ori, împachetate, sunt acum expuse pentru public în săli spaţioase şi luminoase. Fără a intra în prea multe detalii, e de menţionat faptul că vizitatorii pot vedea, alături de expoziţia itinerantă a Memorialului Revoluţiei, *Revoluţia Română în imagini*, încă trei expoziţii deosebit de interesante, care sunt centrate pe evenimente cruciale ale istoriei moderne: *Solidarni z Rumunią / Solidari cu România* – Revoluţia Română din Decembrie 1989 şi implicarea de suflet şi nu numai a polonezilor; *Der Schrei nach Freiheit* / *Strigăt spre libertate* – revolta germanilor de Est din

www.memorialulrevolutiei.ro

1953 şi *O cronologie a războiului rece*.

Despre expoziţia O *cronologie a războiului rece*, realizată în condiţii grafice excelente, al cărei responsabil de proiect este scriitorul Romulus Rusan, a vorbit criticul literar Cornel Ungureanu, schimbând, de această dată, rolul şi locaţia. Pentru că, de câţiva ani buni, domnia sa este gazda lansărilor de carte ale Memorialului Revoluţiei, de la „Orizont", volume pe care le şi prezintă auditoriului.

Redăm, aproape integral, cuvântul criticului Cornel Ungureanu, în care este punctat atât aportul Eroilor Banatului la „scrierea" istoriei noastre, cât şi cel al oamenilor de litere Ana Blandiana şi Romulus Rusan la imortalizarea aceleiaşi istorii:

„În '89 Timişoara a fost un centru al lumii, Memorialul este un centru al Timişorii, locul în care trebuie să ne amintim. Fiindcă, în asediul întâmplărilor de fiecare zi, uităm şi uităm tot mai repede cele ce s-au întâmplat nu numai de demult, ci istoria care s-a desfăşurat lângă noi, la doi paşi de noi. (...)

Ceea ce fac Ana Blandiana şi Romulus Rusan la Sighet, expoziţia pe care au adus-o aici e un argument împotriva uitării, şi acest argument foarte puternic este întărit de imagini.

Războiul rece a însemnat o confruntare dură, în care Banatul şi-a avut Eroii lui, şi-a avut sacrificiile lui; sunt aici, în această expoziţie. De care trebuie să ne amintim, fiindcă e o istorie importantă a Banatului şi a românilor, a rezistenţei împotriva unui asediu non-stop, a unui asediu gândit într-o formulă militară, într-o formulă ideologică, dar şi într-o formulă de propagandă foarte agresivă, foarte puternică, greu de suportat.

Este foarte important să ne gândim că războiul rece s-a încheiat la Timişoara şi nu s-a încheiat. Nu s-a încheiat, fiindcă va exista o confruntare perpetuă între istoria bună, a noastră, a Timişorii, a românilor, şi va exista o confruntare cu asediul care se numeşte falsificarea istoriei, care se numeşte, la alt nivel, terorism, agresiune.

Excepţionalii scriitori Blandiana şi Rusan au trecut de numeroase ori prin Timişoara, Ana Blandiana e din Timişoara, Romulus Rusan este solidar cu noi dintotdeauna, trebuie să le mulţumim, încă o dată, pentru această expoziţie."

Ne-ar fi plăcut să vedem mai multe personalităţi ale vieţii noastre culturale la inaugurare. De vină a fost, probabil, minivacanţa de Rusalii sau... Dar timpul nu este pierdut...!

Adina **HORNEA ABRUDA**

www.memorialulrevolutiei.ro

Cupa Eroilor Neamului la minifotbal, Ediţia a II-a

The second edition of the "National Heroes" Mini-Football Cup took place from 5th to 12th of June 2012 and was organized by our institution in close partnership with Timis County Council, Timis County School Inspectorate and the Timis County Directorate for Youth and Sport. This second edition of the mini-football competition, dedicated to the elementary and secondary school students, brought together 16 teams.

The football matches planned for the elementary school tems were played on the sports ground of "Take Ionescu" Elementary School no. 16 while the matches bringing together the high school tems, the two finales and the prize award ceremony took place on the sports ground of "Regele Ferdinand I" Technical College.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei" Association, Mayor's Office of Timişoara City, Timiş County School Inspectorate, Timiş County Council, „Eroii Neamului" Cup, mini-football, history, development, competition schedule, Timiş county.**

Istoric

Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, împreună cu Inspectoratul Şcolar Judeţean Timiş şi Direcţia Judeţeană pentru Tineret şi Sport Timiş, organizează în perioada 5 iunie-12 iunie 2012 a II-a Ediţie a Cupei Eroilor Neamului de minifotbal. Competiţia sportivă se adresează elevilor din gimnaziile şi liceele timişorene şi aliniază la startul ei mai multe echipe.

Tineretul continuă să reprezinte un punct de interes major pentru organizatorii acestei competiţii. Obiectivele primordiale ale acestei întreceri sunt dezvoltarea spiritului de competiţie şi stârnirea interesului pentru cunoaşterea istoriei locale şi naţionale.

Competiţia constituie un omagiu adus Eroilor Neamului şi prin ea se doreşte, totodată, familiarizarea elevilor participanţi cu unele personalităţi ale istoriei naţionale şi locale. Toţi participanţii la această ediţie sunt invitaţi să cinstească prin sport memoria Eroilor.

Ideea din care s-a născut această întrecere a venit din partea conducerii Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, în urma ecoului pe care l-a avut o altă competiţie de minifotbal, menită a omagia Eroii căzuţi în Revoluţia din Decembrie 1989. Prin urmare, întrecerea dedicată Eroilor Neamului a fost precedată de Cupa Memorialul Revoluţiei, competiţie ce se desfăşoară în fiecare an în luna decembrie.

Am gândit Cupa Eroilor Neamului ca pe o completare a orelor de istorie, urmărind să apropiem, prin intermediul ei, mai mult elevii din

www.memorialulrevolutiei.ro

şcoli de istoria naţională.

Afişul competiţiei sportive cuprinde imaginea a 6 personalităţi însemnate, atât din viaţa sportivă, cât şi din domeniul istoriei:

Vasile Balmuş (1964-1989) – Erou-Martir al Revoluţiei din Decembrie 1989, culturistul amator care a căzut sub gloanţele celor ce apărau regimul comunist în Decembrie 1989. Eroul a fost ucis în 17 decembrie 1989, la Catedrală, apărând libertatea. În amintirea jertfei lui, începând din 1990 se organizează, anual, la Timişoara o competiţie sportivă internaţională dedicată culturiştilor amatori.

Dan Păltinişanu (1951-1995) – mare fotbalist al „Politehnicii" Timişoara, stoperul central, câştigător al Cupei României cu „Politehnica" Timişoara în ediţia 1979-1980. În ediţia 1980-1981 a Cupei Cupelor, eroul sportiv a reuşit să marcheze golul decisiv împotriva echipei scoţiene Celtic Glasgow, golul prin care echipa timişoreană a eliminat celebra echipă britanică şi a acces în faza a doua a competiţiei europene inter-cluburi. Eroul sportiv a fost selecţionat de 3 ori în echipa naţională a României.

Majestatea Sa Carol I (1839-1914) – fost domnitor, apoi rege al României, după abdicarea lui Alexandru Ioan Cuza. Domnia lui Carol I a început, de fapt, în aprilie 1866, odată cu intrarea sa în ţară. Proclamat domnitor al României în ziua de 10 mai 1866, rămâne cu acest titlu până în 14 martie 1881, când este proclamat rege, devenind astfel primul rege al României.

Pentru consolidarea prestigiului personal şi al ţării, pe 9 septembrie 1878 a primit titlul de „Alteţă Regală". În timpul domniei sale, ţara a obţinut independenţa deplină faţă de Imperiul Otoman, după un război (cunoscut în istorie ca Războiul de Independenţă, dar şi ca Războiul Ruso-Turc, 1877-1878) în care contribuţia României a fost decisivă. Tot în timpul domniei lui Carol I, în 1913, în urma Celui De-al Doilea Război Balcanic, încheiat prin Tratatul de la Bucureşti, din 1913, România obţine partea de sud a Dobrogei, Cadrilaterul, de la Bulgaria. A murit la 27 septembrie/10 octombrie 1914.

Alexandru Ioan Cuza (1820-1873) – a fost primul domnitor al Principatelor Unite şi al statului naţional România. A participat activ la mişcarea revoluţionară de la 1848 din Moldova şi la lupta pentru Unirea Principatelor.

La 5 ianuarie 1859, Cuza a fost ales domn al Moldovei, iar la 24 ianuarie 1859 şi al Ţării Româneşti, înfăptuindu-se astfel unirea celor două Ţări Române. Devenit domnitor, Alexandru Ioan Cuza a dus o

www.memorialulrevolutiei.ro

susţinută activitate politică şi diplomatică pentru recunoaşterea Unirii de către puterea suzerană şi puterile garante şi apoi pentru desăvârşirea Unirii Principatelor Române pe calea înfăptuirii unităţii constituţionale şi administrative, care s-a realizat în ianuarie 1862, când Moldova şi Ţara Românească au format un stat unitar, adoptând oficial, în 1862, numele de România, cu capitala la Bucureşti, cu o singură adunare şi un singur guvern.

Cuza a fost obligat să abdice în anul 1866 de către o largă coaliţie a partidelor vremii, denumită şi Monstruoasa Coaliţie, din cauza orientărilor politice diferite ale membrilor săi, care au reacţionat astfel faţă de manifestările autoritare ale domnitorului.

Avram Iancu (1824-1872) – fost avocat de profesie şi revoluţionar român paşoptist, a jucat un rol important în Revoluţia de la 1848 din Transilvania. În anul 1849 a comandat armata românilor transilvăneni, în alianţă cu armata austriacă, împotriva trupelor revoluţionare ungare aflate sub conducerea lui Lajos Kossuth.

Mihai Viteazul (1558-1601) – a fost bănişor de Strehaia, stolnic domnesc şi ban al Craiovei, apoi domnitor al Ţării Româneşti şi primul conducător ce a reuşit să unească, pentru o scurtă perioadă de timp, cele trei Ţări Române (Ţara Românească, Moldova şi Transilvania) sub conducerea sa. Mihai Viteazul a domnit între 1593 şi 1601 şi a reuşit, prin fapta sa, să ţină trează dorinţa creştinătăţii răsăritene de a fi unită într-un nou Imperiu Bizantin.

Sperăm ca faptele de vitejie ale Eroilor omagiaţi în această competiţie să le trezească tuturor participanţilor la această a II-a Ediţie a Cupei Eroilor Neamului dorinţa de a afla mai multe amănunte din viaţa celor ce au făurit istoria naţională, pentru a putea duce mai departe flacăra vie a libertăţii, demnităţii şi unităţii. **Eroii nu mor niciodată, Eroii nu au vârstă!**

Desfăşurare

Pentru prima şi ultima zi a competiţiei, arbitrii au fost asiguraţi de Comisia Judeţeană de Arbitri Timiş, iar pentru celelalte trei zile de către Costel Balint, arestat la Revoluţie, profesor de educaţie fizică şi sport.

Cupa „Eroilor Neamului" a aliniat un număr de 16 echipe participante, echipe ce au reprezentat şcoli generale şi licee din judeţul Timiş, inclusiv şcolile generale din Săcălaz, Cărpiniş si Checea, cărora le mulţumim pentru efortul depus pe parcursul participării.

www.memorialulrevolutiei.ro

Echipa Liceului Teoretic „Dositei Obradovici” nu s-a mai prezentat la întrecere, deşi a confirmat participarea, locul acesteia fiind luat de echipa B a Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I” din Timişoara.

Meciurile s-au desfăşurat astfel: meciurile între echipele şcolilor generale au avut loc pe terenul Şcolii Generale Nr. 16 „Take Ionescu” din Timişoara, iar meciurile între echipele liceelor, cele două finale, precum şi premierea, au avut loc pe terenul Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I”.

Programul jocurilor – gimnaziu

GRUPA A	Scor
Şc. Gen. Nr. 16 „Take Ionescu” - Liceul Teoretic „William Shakespeare”	1-1
Liceul Teoretic „Béla Bartók” - Şc. Gen. Săcălaz	1-0
Şc. Gen. Nr. 16 „Take Ionescu” - Liceul Teoretic „Béla Bartók”	11-1
Şc. Gen. Săcălaz - Liceul Teoretic „William Shakespeare”	1-0
Liceul Teoretic „William Shakespeare” - Liceul Teoretic „Béla Bartók”	0-0
Şc. Gen. Săcălaz - Şc. Gen. Nr.16 „Take Ionescu”	1-4

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Şcoala Generală Nr. 16 „Take Ionescu” 2. Liceul Teoretic „Béla Bartók” 3. Şcoala Generală Săcălaz 4. Liceul Teoretic „William Shakespeare”	9 pct. 5 pct. 4 pct. 2 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere.	

GRUPA B	Scor
Şc. Gen. Cărpiniş - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	3-2
Şc. Gen. Checea - Şc. Gen. Nr. 21	0-3
Şc. Gen. Cărpiniş - Şc. Gen. Checea	0-2
Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau” - Şc. Gen. Nr. 21	2-3
Şc. Gen. Nr. 21 - Şc. Gen. Cărpiniş	4-0
Şc. Gen. Checea - Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	5-2

www.memorialulrevolutiei.ro

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Şcoala Generală Nr. 21 2. Şcoala Generală Checea 3. Şcoala Generală Cărpiniş 4. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	12 pct. 8 pct. 4 pct. 0 pct.
S-au acordat 4. pct la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere. Finala: Şcoala Generală Nr. 16 - Şcoala Generală Nr. 21, scor: 5-2	

În prima finală, cea a echipelor de gimnaziu, Şcoala Generală Nr. 16 „Take Ionescu”, cea mai bună echipă din competiţie, a învins meritat Şcoala Generală Nr. 21 cu scorul de 5-2, după un joc dominat, încă de la început, scorul fiind, la un moment dat, chiar şi 4-0. A fost un meci în care ambiţioasa echipă a Şcolii Generale Nr. 21, singura echipă care a câştigat toate meciurile în grupă, nu a reuşit să pună mari probleme Şcolii Generale Nr. 16.

ziuarevolutiei.ro

CLASAMENT GENERAL GIMNAZIU:
Locul I: Şcoala Generală Nr. 16 „Take Ionescu”
Locul II: Şcoala Generală Nr. 21
Locul III: Şcoala Generală Checea
Locul IV: Liceul Teoretic „Béla Bartók”

Alte premii: – cel mai tehnic jucător: Pavel Olărescu (Şcoala Generală Nr. 21)
– cel mai bun portar: Adrian Coniac (Şcoala Generală Săcălaz)

www.memorialulrevolutiei.ro

Programul jocurilor – licee

GRUPA A	Scor
Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I” - Lic. Teoret. „W. Shakespeare”	3-3
Lic. Teoretic „Nikolaus Lenau” - Lic. Teoretic „Béla Bartók”	0-2
Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I” - Lic. Teoret. „Nikolaus Lenau”	5-0
Lic. Teoret. „William Shakespeare” - Lic. Teoret. „Béla Bartók”	1-1
Lic. Teoret. „Béla Bartók” - Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I”	0-4
Lic. Teoret. „William Shakespeare” - Lic. Teoret. „Nikolaus Lenau”	8-4

Clasament Grupa A:	Nr. pct.
1. Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” 2. Liceul Teoretic „William Shakespeare” 3. Liceul Teoretic „Béla Bartók” 4. Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”	9 pct. 6 pct. 5 pct. 0 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere	

GRUPA B	Scor
Coleg. Tehn. „Ion Mincu” - Coleg. Tehn. „Ion I. C. Brătianu”	0-2
Coleg. Tehn. „E. Ungureanu” - Coleg. Tehn. „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	4-0
Coleg. Tehn. „Ion Mincu” - Coleg. Tehn. „Emanuil Ungureanu”	0-6
Coleg. Tehn. „I. I. C. Brătianu” - Coleg. Tehn. „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	2-0
Coleg Tehn. „Regele Ferdinand I” – Coleg. Tehnic „Ion Mincu”	2-3

(Echipa B)	
Coleg. Tehn. „I. I. C. Brătianu” – Coleg. Tehn. „E. Ungureanu”	1-2
Clasament Grupa B:	Nr. pct.
1. Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu” 2. Colegiul Tehnic „Ion I. C. Brătianu” 3. Colegiul Tehnic „Ion Mincu” 4. Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” (Echipa B)	12 pct. 8 pct. 4 pct. 0 pct.
S-au acordat 4 pct. la victorie, 1 pct. la meci egal, 0 pct. la înfrângere	

Finala:
Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I” - Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu”, scor: 5-4

În finala rezervată liceelor, lucrurile au stat altfel. Jocul a fost foarte strâns, cu răsturnări spectaculoase de situaţii. Gazdele au deschis scorul şi au condus chiar şi cu 2-0, părând că nu vor avea mari probleme în obţinerea victoriei. Oaspeţii au întors spectaculos rezultatul, conducând chiar şi cu 4-2. În ultimele minute, nu au mai rezistat presiunii şi au fost egalaţi, iar la ultima fază a meciului, când ambele echipe aşteptau loviturile de departajare de la 7 m, gazdele au reuşit să înscrie golul victoriei.

ialaurevolutiei.ro

CLASAMENT GENERAL:
Locul I: Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I”
Locul II: Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu”
Locul III: Colegiul Tehnic „Ion I. C. Brătianu”
Locul IV: Liceul Teoretic „William Shakespeare”

Alte premii:
- cel mai tehnic jucător: Darius Bonda (Coleg. Tehnic „Regele Ferdinand I”)
- cel mai bun portar: David Kiss (Liceul Teoretic „Béla Bartók”)
Premiile au constat în cupe, diplome, tricouri şi mingi.

Cristina **TUDOR** şi Eugen **GHEORGHIOIU**

www.memorialulrevolutiei.ro

Început de drum, speranţe, planuri, realizări…

In October 2011, the "Memorialul Revolutiei din Timişoara" Association was relocated to a new head office located in the Pavilion M within the Military Barracks no. 1079 Timisoara, (a ground floor + 1 storey building,, with a built-up area of 846 sqm and a spread surface of 1626 sqm, a Military Dormitory with adjacent land).

The building, located on 3-5 Popa Şapcă St., allows a new layout and therefore, it meets the requirements of a Memorial Museum and a National Centre for Documentation, Research and Public Information on the Romanian Revolution of December 1989.

Solving the problem related to a decent head office gave us the opportunity to continue our activities focussed on different areas of activity, such as the administrative, exhibition, publishing, research areas as well as in public information sector on the Revolution of December 1989.

Key-words: **"Memorialul Revolutiei" Association, head office, Popa Şapcă, projects, exhibitions, layout.**

În octombrie 2011 s-a realizat cel mai important şi mult aşteptat proiect al nostru, legat de atribuirea noului sediu al Asociaţiei Memorialul Revoluţiei. Este vorba de Pavilionul M din Cazarma 1079 Timişoara, clădire P+1 cu suprafaţa construită de 846 m^2, cea desfăşurată fiind de 1626 m^2, Cămin Militar de Garnizoană, cu terenul aferent. Clădirea situată pe Str. Popa Şapcă Nr. 3-5 poate fi reamenajată şi corespunde cerinţelor unui Muzeu Memorial şi ale unui Centru Naţional de Documentare, Cercetare şi Informare Publică despre Revoluţia Română din Decembrie 1989. Din ianuarie 2012, toate eforturile şi aproape toate resursele noastre materiale sunt canalizate spre acest obiectiv, care presupune planuri, proiecte, forţă de muncă şi, de asemenea, multă creativitate.

Pentru asociaţie s-a amenajat deja o sală de întruniri, necesară desfăşurării activităţilor cu membrii asociaţiei, cât şi cu urmaşii şi victimele Revoluţiei din Decembrie 1989. Pentru Muzeul Revoluţiei sunt în curs de amenajare largi spaţii expoziţionale, cu simeze moderne pentru panourile cu fotografii şi cu vitrine pentru obiecte şi documente. Spaţiile expoziţionale vor cuprinde expoziţiile itinerante ale Memorialului Revoluţiei, respectiv fotografii din Decembrie 1989 din Timişoara, Lugoj, Caransebeş, Buziaş, Arad, Deva, Cluj, Braşov, Sibiu, Târgu Mureş, Ploieşti şi Bucureşti, precum şi imagini care surprind importante evenimente petrecute în ţările est-europene, foste comuniste. Alături de fotografii, în muzeu mai sunt găzduite picturi şi obiecte de artă dedicate Revoluţiei, machetele monumentelor şi fotografiile acestora şi, nu în ultimul rând, desenele copiilor, care oglindesc în culori vii, agrementate cu imaginaţia caracteristică vârstei, Revoluţia.

Sălile expoziţionale, mult mai mari şi mai generoase, vor adăposti şi expoziţiile primite de Memorialul Revoluţiei de la diverse instituţii cu care s-au

www.memorialulrevolutiei.ro

iniţiat colaborări. Este vorba de expoziţia Institutului Memoriei Naţionale, Filiala Poznań: *Solidarni z Rumunią / Solidari cu România*, de expoziţia despre revolta germanilor de Est din 1953, *Der Schrei nach Freiheit* / *Strigăt spre libertate*, realizată de Fundaţia Ettersberg în colaborare cu Institutul de Istorie Jena, şi de *O cronologie a războiului rece*, expoziţie care-i aparţine Centrului Internaţional de Studii asupra Comunismului din Bucureşti, din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei (Fundaţia Academia Civică). Menţionăm că toate cele trei expoziţii au fost primite de Memorialul Revoluţiei pe parcursul anilor, cu titlu de donaţie, şi dorim să le mulţumim, cu acest prilej, instituţiilor implicate.

Ne propunem să punem la punct şi o sală de conferinţe, care va funcţiona, de asemenea, ca sală de proiecţii de filme pentru grupuri mai restrânse. Noua Capelă a Eroilor-Martiri va fi multi-confesională, aşa cum au fost şi Eroii Revoluţiei din Decembrie 1989, şi, sperăm, cel puţin la fel de frumos pictată ca şi cea din fostul sediu.

În cadrul administraţiei asociaţiei au fost amenajate deja birourile pentru directorul general, directorul executiv, directorul de proiecte, contabilitate şi secretariat, precum şi sălile destinate bibliotecii, studiului istoriei orale, documentării şi cercetării. Pe lângă depozitul de cărţi, vom avea un depozit pentru materialele expoziţionale şi pentru arhiva de presă, precum şi pentru arhiva audio-video, un studio foto, un ghişeu-librărie cu cărţi, pliante şi broşuri editate de Memorialul Revoluţiei, iar la parter un ghişeu pentru pază şi supraveghere.

Vom amenaja pentru grupuri mai mari şi o cinematecă pentru prezentarea filmelor despre Revoluţie şi comunism în limba română sau traduse în mai multe limbi internaţionale. Sunt necesare cel puţin 2-3 săli de vizionare de filme, întrucât la Memorialul Revoluţiei vin concomitent grupuri mai mari sau mai mici de turişti de naţionalităţi diferite, iar vizionarea filmelor se face în funcţie de limba pe care o vorbesc aceştia.

Vom putea organiza, pe baza unui program, saloane de artă, un salon al fotografilor din Timişoara, precum şi diverse expoziţii temporare din alte localităţi. Precizăm că activităţile de documentare, cercetare şi informare, cât şi birourile vor avea un regim separat, în aşa fel încât activitatea de zi cu zi a angajaţilor să nu fie deranjată de fluxul vizitatorilor.

Pe lângă lucrările de amenajare în sediu, cu sprijinul Primăriei Timişoara, am realizat un drum de acces spre noua locaţie din Strada Oituz, ce va facilita intrarea mai directă în noul sediu, urmând ca terenul din faţa clădirii să fie transformat într-un mic parc.

Proiectele noastre nu se rezumă doar la amenajarea noului sediu, încercăm să păstrăm un ritm echilibrat şi în ceea ce priveşte apariţiile editoriale, urmând ca în acest an să tipărim, pe lângă cele 2 buletine de informare, un volum

www.memorialulrevolutiei.ro

coordonat de Lucian-Vasile Szabo despre controversatele evenimente care s-au derulat în spitalele timişorene în perioada Revoluţiei. Seria *Documente* se va îmbogăţi cu un nou volum documentar: *Revoluţia din 1989 din Timişoara*, la care lucrează un grup de istorici: prof. dr. Radu Păiuşan, lect. univ. dr. Eusebiu Narai, Gino Rado, Cristina Tudor şi Loredana Tănasie.

Şi în anul 2012 expoziţiile noastre itinerante *Revoluţia Română din 1989 în imagini* şi *Decembrie 1989 – Momentul Timişoara* vor fi expuse în ţară şi în străinătate, vernisări care vor fi urmate de prezentarea filmului *Noi un murim!,* precum şi de o scurtă discuţie despre evenimentele din Decembrie 1989.

Simona **MOCIOALCĂ**

www.memorialulrevolutiei.ro

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, Bucureşti

Romulus Rusan, scriitor, publicist, Academia Civică Bucureşti

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, Bucureşti

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluţionar şi publicist, Timişoara

Lucian-Vasile Szabo, jurnalist, Timişoara

Loredana Tănasie, Timişoara

www.memorialulrevolutiei.ro